

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

О. Л. ОВСЯНКО

**МОДИФІКАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ЇВ
У СВІТЛІ СИНЕРГЕТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ**

Монографія

Рекомендовано вченою радою Сумського державного університету

Суми
Сумський державний університет
2020

УДК 811.111'42:398.9

О-34

Рецензенти:

С. О. Швачко – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри германської філології Сумського державного університету;

Л. С. Піхтовнікова – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри німецької філології та перекладу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

*Рекомендовано до видання
вченою радою Сумського державного університету
як монографія
(протокол № 9 від 20 лютого 2020 року)*

Овсянко О. Л.

О-34

Модифікації англомовних прислів'їв у світлі синергетичної парадигми : монографія / О. Л. Овсянко. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 313 с.

ISBN 978-966-657-849-8

Монографія присвячена комплексному дослідженню структурно-семантичних модифікацій англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах із застосуванням понятійно-категоріального апарату лінгвосинергетики. Сфокусовано увагу на модифікації досліджуваних прислів'їв, їх структурних змінах та семантичних девіаціях. Сконструйована лінгвосинергетична модель еволюції англомовних прислів'їв верифікувала ідею того, що вони тяжіють до динамічних процесів, а дієвими чинниками їх еволюції є зміст атракторів і реперів. Досліджено модифіковані англомовні прислів'я за опозицією *Good – Evil*; здійснено пошук семантичних дистанцій для зазначених лексем та висвітлено специфіку актуалізації цих компонентів на матеріалі корпусу релевантних прикладів.

Видання розраховане на викладачів закладів вищої освіти, студентів, магістрантів, аспірантів.

УДК 811.111'42:398.9

© Овсянко О. Л., 2020

ISBN 978-966-657-849-8

© Сумський державний університет, 2020

ЗМІСТ

	С.
ПЕРЕДМОВА	5
СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ	20
1.1. Напрямки й аспекти дослідження прислів'їв.....	20
1.2. Англomовні прислів'я як об'єкт лінгвістичних досліджень: ступінь вивченості.....	29
1.3. Трагування дискурсу в працях українських та зарубіжних дослідників.....	39
1.4. Прислів'я в парадигмі текстів малої форми.....	52
1.5. Уточнення дефініції «прислів'я».....	63
1.6. Трагування поняття «модифікації» стосовно прислів'їв.....	72
1.7. Методика комплексного дослідження модифікованих англomовних прислів'їв.....	80
1.7.1. Методи дослідження модифікованих англomовних прислів'їв.....	81
1.7.2. Застосування понять та інструментарію лінгвосинергетики до дослідження еволюції англomовних модифікованих прислів'їв.....	84
Висновки до розділу 1.....	92
РОЗДІЛ 2. МОДИФІКАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ	98
2.1. Поверхнева структура англomовних прислів'їв.....	103
2.2. Глибинна структура англomовних прислів'їв.....	111
2.3. Типологія модифікованих прислів'їв.....	128
2.4. Структурно-семантичні характеристики модифікацій англomовних прислів'їв.....	136

2.4.1. Мовленнєва реалізація англомовних прислів'їв у художньому дискурсі.....	137
2.4.2. Мовленнєва реалізація англомовних прислів'їв у публіцистичному дискурсі.....	142
Висновки до розділу 2.....	147
РОЗДІЛ 3. ЕВОЛЮЦІЙНІ ЕТАПИ МОДИФІКАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ЇВ У ХУДОЖНЬОМУ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ.....	154
3.1. Модифікації англомовних прислів'їв у світлі синергетичної парадигми.....	154
3.1.1. Основні чинники еволюції англомовних прислів'їв.....	156
3.1.2. Лінгвосинергетична модель еволюції англомовних прислів'їв.....	169
3.2. Модифікація англомовних прислів'їв за опозицією <i>Good – Evil</i>	178
3.2.1. Семантичні дистанції лексичних номінацій <i>Good – Evil</i>	181
3.2.2. Актуалізація ядерних лексем <i>Good – Evil</i> та їх доміантних слів-алонімів у дискурсах.....	200
3.2.2.1. Комплексний аналіз номінацій <i>Good – Evil</i> у художньому дискурсі.....	202
3.2.2.2. Комплексний аналіз номінацій <i>Good – Evil</i> у публіцистичному дискурсі.....	214
Висновки до розділу 3.....	223
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	227
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	231
ДОДАТКИ.....	295

ПЕРЕДМОВА

Монографія підготовлена за матеріалами кандидатської дисертації О. Л. Овсянко «Структурно-семантичні модифікації англomовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах» [180] (захист – у Запорізькому національному університеті, 2017 р.).

Наукова праця присвячена вивченню структурно-семантичних характеристик модифікацій англomовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах із застосуванням понятійно-категоріального апарату лінгвосинергетики як науки, що вивчає складні відкриті динамічні системи.

Огляд наукових праць засвідчив, що системні розвідки еволюції модифікацій англomовних прислів'їв у такому ракурсі не потрапляли до фокусу уваги науковців. Висвітлення цього питання в поданій праці mahdollиво розроблення сучасного підходу щодо дослідження модифікованих англomовних прислів'їв.

Результати нашої наукової розвідки є внеском у теорію дискурсу (окреслення основних рис англomовного художнього та публіцистичного дискурсів), пареміологію (розмежування *прислів'їв* та *приказок*, осмислення характеру модифікацій англomовних прислів'їв у різних дискурсах), прагмастилістику (дослідження мовностилістичних особливостей англomовних прислів'їв, їх комунікативно-прагматичного впливу), лінгвосинергетику (вивчення проблем еволюції англomовних модифікованих прислів'їв).

Висловлюємо щире подяку всім, хто підтримував нас на етапі підготовки до захисту дисертації та оформленні монографії. Особлива подяка керівнику репрезентованої наукової роботи професорові Сумського

державного університету С. О. Швачко, професорові І. К. Кобяковій, професорові Харківського національного університету Л. С. Піхтовніковій, професорам Запорізького національного університету С. М. Єнікєєвій, Ю. А. Зацному, доценту Волинського національного університету імені Лесі Українки А. А. Семенюк та багатьом іншим.

Олена Овсянко

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

А – атрактори.

ГС – глибинна структура.

НО – номінативна одиниця.

КО – комунікативна одиниця.

ПВ – прогнозувальні висловлювання.

ПД – публіцистичний дискурс.

ПС – поверхнева структура.

ПП – параметр порядку.

ПТ – прецедентні тексти.

Р – репелери.

С-система – система, що самоорганізується.

ФО – фразеологічна одиниця.

ХД – художній дискурс.

ХТ – художній текст.

ВСТУП

Робота присвячена вивченню структурно-семантичних характеристик модифікацій англословних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах із застосуванням понятійно-категоріального апарату лінгвосинергетики як науки, що вивчає складні відкриті динамічні системи.

Дослідження фольклорних текстів малої форми неодноразово ставало предметом лінгвістичних розвідок як зарубіжних, так і українських учених, серед яких необхідно відзначити основні доробки системного вивчення фольклорних текстів малої форми (І. К. Кобякова [109, с. 393–399; 112], Г. А. Левінтон [132, с. 148–152], Г. Л. Пермяков [188; 189], Л. С. Піхтовнікова [205, с. 14–18; 207], В. О. Самохіна [239, с. 83–86; 239; 240], Л. І. Тараненко [261; 261; 262; 264; 265; 266; 267], К. В. Чистов [290; 290], С. О. Швачко [139; 295, с. 194–196; 297; [300, с. 399–402], Р. Carnes [313, с. 467–493], А. Dundes [320; 320], Р. Kirkpatrick [334], А. Lang [336], W. Mieder [342], Р. Skandera [357]).

В аспекті дослідження змін паремій загалом та прислів'їв зокрема здійснювалися спроби іменувати їх такими термінами: *трансформації* (О. М. Саввіна [232]), *кукізм* (В. І. Беліков [24]), *квазіприслів'я* (Е. М. Береговська [26], О. Є. Жигаріна [82]), *антиприслів'я* (Х. Вальтер [40], Т. Г. Нікітіна [172], W. Mieder [346]), *провербіальні трансформанти* (С. І. Гнедаш [52]), *оказіональні прислів'я* (С. В. Птушко [224]), *паремії-трансформи* (О. М. Антонова [8]), *нові прислів'я* (В. А. Маслова [153]).

Окреме місце в науковій літературі посідають праці, присвячені трансформації англійських паремій (прислів'їв та приказок), у яких учені розглядають їх видозміни в площині *функціональних властивостей паремій-*

трансформів в англомовному публіцистичному дискурсі (О. М. Антонова [8]), *авторського використання традиційних паремій у сучасній англо-американській пресі* (А. О. Константинова [118]), *оказіонального вживання англійських прислів'їв та приказок у різних типах дискурсу* (А. О. Константинова [117]), *оказіональної трансформації прислів'їв у заголовках англомовної газетно-журнальної публіцистики* (С. В. Птушко [224]), *варіативності та поліфункціональності прислів'їв на матеріалі авторських зібрань* (О. Є. Жигаріна [82]), *модифікацій прислів'їв в умовах тексту* (О. В. Корень [120]). Наявні також доробки з вивчення проverbs'яльних трансформантів у функціональному стилі преси та публіцистики на матеріалі німецької мови (С. І. Гнедаш [52]).

Огляд наукових праць засвідчує, що системні розвідки еволюції модифікацій англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах із використанням понятійно-категоріального апарату лінгвосинергетики не потрапляли до фокусу уваги науковців. Висвітлення цього питання в репрезентованій роботі уможливило розроблення сучасного підходу щодо дослідження модифікованих англомовних прислів'їв.

Актуальність теми дослідження визначається важливою роллю англомовних прислів'їв як репрезентантів культурологічного багатства відповідної національної спільноти, а також відсутністю ґрунтовних студій із використанням лінгвосинергетики як методологічної основи сучасної парадигми наукових досліджень, що вивчає складні нерівноважні відкриті системи, якими і є прислів'я. Актуальність теми наукової праці підсилюється необхідністю з'ясування специфіки структурно-семантичних характеристик модифікованих англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах.

Мета роботи полягає у виявленні структурно-семантичних параметрів модифікованих прислів'їв в англомовному художньому та публіцистичному дискурсах і побудові моделі їхньої еволюції.

Поставлена мета передбачає реалізацію таких завдань:

- окреслення теоретичних засад досліджень англомовних прислів'їв;
- визначення основного понятійно-категоріального апарату дослідження;
- уточнення дефініції прислів'я на основі систематизації наукових поглядів;
- характеристика поверхневої та глибинної структури англомовних прислів'їв;
- виявлення особливостей структурно-семантичних модифікацій прислів'їв, їх мовленнєвої реалізації в художньому та публіцистичному дискурсах;
- установлення основних чинників змін модифікованих англомовних прислів'їв і побудова моделі їхньої еволюції;
- аналіз англомовних модифікованих прислів'їв за базовою опозицією *Good – Evil* із використанням методу семантичних дистанцій для знаходження домінантних та периферійних алонімів ядерних слів;
- висвітлення особливостей актуалізації алонімів лексем *Good – Evil* у модифікованих англомовних прислів'ях.

Об'єктом дослідження є англомовні прислів'я, що функціонують у художньому та публіцистичному дискурсах.

Предмет дослідження – структурно-семантичні особливості модифікованих англомовних прислів'їв.

Матеріалом дослідження слугує корпус прислів'їв, зібраний методом суцільної вибірки з лексикографічних

джерел, англомовних (британських та американських) художніх творів ХІХ–ХХІ століть та електронних засобів масової інформації (*The Guardian, The Telegraph, The Times, The Sunday Times, The New York Times*). Ілюстративний корпус роботи складається із 2 000 прикладів.

Теоретико-методологічну базу дослідження формують лінгвістичні концепції та праці з різноманітних дослідницьких сфер: лінгвістика тексту (М. М. Бахтін, І. Р. Гальперін), концепція дискурсу (Ф. С. Бацевич, Л. Р. Безугла, В. І. Карасик, О. С. Кубрякова, А. П. Мартинюк, О. І. Морозова, А. М. Приходько, К. Серажим, П. Серіо, М. Стаббс, М. Фуко, Ю. Хабермас, І. С. Шевченко), загальнотеоретичні положення пареміології (М. Ф. Алефіренко, Н. Барлі, А. Дандіс, В. І. Даль, А. Крікманн, О. В. Кунін, В. М. Мокієнко, Г. Л. Пермяков, О. О. Потебня), синергетична парадигма (Т. І. Домброван, Г. В. Ейгер, С. М. Єнікеева, Р. Келер, Р. Г. Піотровський, Л. С. Піхтовнікова, А. М. Приходько, О. О. Семенець, В. О. Цикін).

Методи дослідження. Завдання наукової розвідки об'єктивуються застосуванням комплексу як загальнонаукових, так і лінгвістичних методів. Серед загальнонаукових використано *метод аналізу науково-теоретичних джерел* (висвітлення аспектів зазначеної проблематики), *онтогносеологічний підхід* (осмислення природи прислів'їв), *метод суцільної вибірки* (формування емпіричного матеріалу), *метод кількісного аналізу* (формування статистичних вибірок під час опрацювання лексичного масиву). Основними методами лінгвістичного аналізу були *аналіз словникових дефініцій* (дослідження словникових визначень), *метод контекстуального аналізу* (вивчення особливостей функціонування прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах), *структурно-*

семантичний аналіз (установлення механізму утворення нових оказіональних одиниць). Міждисциплінарний підхід до вивчення феномену модифікації англомовних прислів'їв об'єктивував застосування *лінгвосинергетичного підходу* (осмислення основних тенденцій еволюції, визначення механізмів модифікацій прислів'їв) та *методу семантичних дистанцій* (установлення семантичних сходжень і девіацій відповідних лексем).

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше:

- проаналізовано динаміку розвитку прислів'їв в англомовному художньому та публіцистичному дискурсах із застосуванням лінгвосинергетичного апарату;

- сконструйовано лінгвосинергетичну модель еволюції англомовних модифікованих прислів'їв;

- досліджено модифіковані англомовні прислів'я за опозицією *Good – Evil*;

- обчислено семантичні дистанції алонімів для ядерних лексем *Good – Evil* і висвітлено особливості актуалізації цих компонентів на релевантному матеріалі;

- окреслено вектори структурно-семантичних змін англомовних прислів'їв на основі аналізу масиву накопиченого матеріалу з художнього та публіцистичного дискурсів;

- набуло подальшого розвитку дефінітивне осмислення терміна «*прислів'я*» та застосування методу семантичних дистанцій стосовно дослідження модифікованих англомовних прислів'їв.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що воно сприяє поглибленню й розширенню наукових надбань сучасної лінгвістики з релевантних питань. Результати наукової розвідки є внеском у теорію дискурсу (окреслення основних рис англомовного художнього та публіцистичного дискурсів), пареміологію (розмежування

прислів'їв та приказок, осмислення характеру модифікацій англомовних прислів'їв у різних дискурсах), прагмастилістику (дослідження мовностилістичних особливостей англомовних прислів'їв, їх комунікативно-прагматичного впливу), лінгвосинергетику (вивчення проблем еволюції англомовних модифікованих прислів'їв).

Практична цінність одержаних результатів зумовлена можливістю їх подальшого використання в лекційних курсах зі стилістики англійської мови (розділи «Стилїстика тексту», «Мовні засоби експресивності»); спецкурсах із лінгвосинергетики, дискурсології, теорії тексту (фольклорні тексти малої форми); у навчально-методичній роботі (для написання навчальних посібників із зазначених дисциплїн); у лексикографічній практиці (при укладанні фразеологічних словників і словників трансформованих прислів'їв). Результати дослідження також можуть бути корисними для студентів, аспірантів та науковців, які займаються цією проблематикою.

Зміст дослідження сформулюємо в таких основних положеннях:

1. Прислів'я є відображенням культурного життя народу, оцінних і комунікативних стереотипів. Зазначені комунікативні одиниці характеризуються давністю походження, належністю у вигляді інтертекстуальних включень до різних дискурсів, вони мають специфічну поверхневу та глибинну структури. Прислів'ям властиві такі риси, як римовані форми, народні витоки, тематична паспортизація, прагматичне навантаження, етнічний шарм, похідність та посилення на минулий досвід.

Прислів'я як комунікативні одиниці (КО) мають багато спільного з іншими текстами малої форми. Спільними рисами є красномовне оформлення, фразеологічний дизайн, образність, стилістичний шарм. Основні відмінності полягають у тому, що для прислів'їв

домінантними функціями є регулятивна, виховна та дидактична. Водночас є окремі групи малих текстів (афоризми, загадки) виконують контролювальну та лінгвокреативну функції відповідно.

2. Прислів'я – це фольклорні одиниці з притаманною їм поверхневою (ПС) та глибинною (ГС) структурами. Поверхнева та глибинна структури – це інтегровані синкретичні конструювання. У поверхневій структурі прислів'їв відбувається опис синтаксичної будови речень (на рівні поверхневого синтаксису): їх лексичний склад, синтаксичні зв'язки, лінійний порядок лексем. Структурно-семантичні моделі прислів'їв, їх трансформації, поява нових модифікованих одиниць об'єктивуються поверхневою структурою, що корелює з глибинною структурою (підтекстовою інформацією та прагматичними настановами). Мала форма прислів'їв, що об'єктивується їх поверхневою структурою, розрахована на оперативну пам'ять реципієнта. Ущільненість форми дозволяє легко запам'ятовувати та відтворювати прислів'я в живому художньому мовленні.

2.1. Традиційно план вираження для прислів'їв – це структура їх речень. Диференційною ознакою прислів'їв є стійкість їх структурно-змістовної основи, також вони характеризуються високим ступенем цілісності, простотою синтаксичної побудови, відсутністю ускладнених лексико-граматичних засобів. Граматична форма прислів'їв виражає характер їх змісту й подається стверджувальними або заперечними комунікативними типами висловлювань, що репрезентуються, зі свого боку, синтаксично-структурними підтипами (розповідними, спонукальними, питальними, еліптичними). Оформлені прислів'я за моделями простих або складних речень, вживаються в повній або усіченій формі, наближені за змістом та побудовою до приказок.

2.2. У глибинній структурі описується глибинний синтаксис (смісл прислів'я). Глибинна структура прислів'їв характеризується наявністю тема-рематичних зон, тобто містить два блоки – тематичний і рематичний. Перший із них (тематичний) корелює із загальною тематикою, інформацією домена, другий (рематичний) – з ілокутивною інтенцією адресанта (для впливу на читача, спрямування його в авторському режимі бачення референта). Отже, у разі актуального членування в прислів'ях виокремлюється та частина (тема), що слугує відправною точкою, основою для передачі ядра висловлювання (реми).

3. Прислів'я є відкритою системою, оскільки процес вилучення застарілих елементів та доповнення її новими утвореннями відбувається безперервно. Їх мобільність, рухливість об'єктивується модифікацією поверхневої та глибинної структур. Аналіз емпіричного матеріалу в художньому дискурсі об'єктивує їх епідигматичну силу творити нові комунікативні одиниці в інтертекстовій функції. Творче використання стійких одиниць дозволяє авторові вирішувати ряд прагматичних завдань: привертати увагу читача, впливати на нього, підвищувати експресивність, емоційність, створювати індивідуально-авторський стиль. Тексти англomовного публіцистичного дискурсу визначаються креативністю, прецедентністю, мовною грою. Типовими показниками прагматичної спрямованості публіцистичних текстів є прецедентні тексти (ПТ), серед яких вирізняються прислів'я. Прислів'я в англomовному публіцистичному дискурсі відзначені еліптичністю форми.

4. Структурно-семантичні модифікації прислів'їв відбуваються за умов наявності матеріалу – мовних вихідних одиниць, безпосереднє наповнення яких слугує інтродукцією, підґрунтям для епідигматичних зсувів та

характеру інновацій текстів на векторі інформаційний → неінформаційний, логічний → алогічний, прагматичний → непрагматичний, серйозний → несерйозний. У разі зміни семантичної структури та створення нових варіантів прислів'їв змінюється й прагматична характеристика цих комунікативних одиниць.

5. Прислів'я мають свою форму й наповнення, що відповідають атракторам тексту. Останні об'єктивуються базовими ознаками прислів'їв: художньою представленістю (образністю, експресивністю), влучністю, чіткістю, загальною значущістю, інформативною щільністю та ін. Основне завдання атракторів – створювати для прислів'я зону притягання до нового рівноважного стану, акумулювати, відбирати необхідну інформацію. Реалізація цілей системи керується змістом атракторів. У зонах репелерів відстежуються зміни в прислів'ях (насамперед, структурно-семантичні), їх контролюють характерні ознаки (малий обсяг, уживання в розмовно-побутовій лексиці, стислість, лаконічність та ін.).

6. Для досягнення нової цілі, нової рівноваги, до якої спрямовує систему атрактор, ця система, включаючи її інтелектуальний елемент – автора прислів'я, змушена використовувати єдиний можливий свій параметр (або групу параметрів), який є відносно рухливим, здатним до змін та мало залежить від вимог репелера, не суперечить цілям системи, тобто узгоджується з атрактором – це параметр порядку системи, що самоорганізується.

6.1. Відхилення, розгалуження в процесі розвитку прислів'я, перехід його від початкової форми до трансформованої накопичуються в точках біфуркації, де й відбувається вибір одного з можливих подальших шляхів його розвитку. Основними параметрами порядку в прислів'ях є такі дві групи: структурні зміни

(трансформації розгортанням) та семантичні (сміслові) девіації.

6.2. Параметри порядку характеризуються кількісними та якісними показниками, під їх впливом відбувається перехід до нового стану рівноваги системи, в нашій ситуації – до появи модифікованих прислів'їв. Осмислення дії атракторів та репелерів уможливорює розпізнавання самодобудови та самоконтролю прислів'їв як складних синергетичних систем. Їх протистояння – основний двигун самоорганізації цієї відкритої динамічної системи.

Структура монографії. Монографія складається із вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність, сформульовано мету й основні завдання роботи, окреслено об'єкт і предмет, визначено методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну значущість і практичну цінність роботи.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади дослідження англомовних прислів'їв»** розглянуто питання функціонування англомовних прислів'їв у різних дискурсах; систематизовано наукові погляди щодо трактування дискурсу із фокусуванням уваги на художньому та публіцистичному; охарактеризовано основні аспекти вивчення прислів'їв, зокрема англомовних; ідентифіковано ступінь їх дослідження та визначено перспективи подальшої наукової розвідки; уточнено дефініцію прислів'я на основі систематизації наукових поглядів, схарактеризовано найістотніші ознаки та основні функції прислів'їв; верифіковано застосування лінгвосинергетичного підходу до вивчення феномена модифікації англомовних прислів'їв.

У другому розділі «**Модифікації англomовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах**» досліджено поверхневу та глибинну структури англomовних прислів'їв; з'ясовано особливості структурно-семантичних модифікацій англomовних прислів'їв; проаналізовано їх мовленнєву реалізацію в художньому та публіцистичному дискурсах. Розглянуто значну кількість англomовних прислів'їв (2 000), вилучених із художнього (1 000) та публіцистичного (1 000) дискурсів, що дозволило верифікувати частотність їх структурних та семантичних (сміслових) модифікацій.

Беручи до уваги дослідження прислів'їв як текстів малої форми, що являють собою поєднання їх поверхневої (змісту) та глибинної (сміслу) структур, встановлено: поверхнева та глибинна структури у прислів'ях взаємопов'язані, існує їх лінгвокогнітивна кореляція, комунікативно-прагматичне представлення. Універсальними рисами поверхневої структури прислів'їв є типи/підтипи речень, кількість блоків, частиномовне представлення домінантних слів, парадигматичні групи (синоніми, антоніми, омоніми). Структурно-семантичні моделі прислів'їв, їх трансформації, поява нових модифікованих одиниць об'єктивуються поверхневою структурою, що корелює з глибинною структурою (підтекстовою інформацією та прагматичними настановами). Глибинна структура прислів'їв характеризується наявністю тема-рематичних зон, тобто містить два блоки – тематичний і рематичний. Перший із них (тематичний) корелює із загальною тематикою, інформацією домена, другий (рематичний) – з ілюкотивною інтенцією адресанта (для впливу на читача, спрямування його в авторському режимі бачення референта). Отже, у разі актуального членування у прислів'ях виокремлюється

та частина (тема), що служить відправною точкою, основою для передавання ядра висловлювання (реми).

У третьому розділі **«Еволюційні етапи модифікації прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах»** для обґрунтування вибраного інструментарію лінгвосинергетики як науки про саморозвиток складних нерівноважних систем, до яких відносимо й прислів'я, побудовано лінгвосинергетичну модель еволюції та самоорганізації модифікованих англомовних прислів'їв, верифіковано динаміку їх поверхневої та глибинної структур, продемонстровано тема-рематичну членованість прислів'їв.

У загальних висновках репрезентовано комплекс вирішених у роботі завдань, продемонстровано основні результати аналізу трансформацій англомовних прислів'їв у світлі синергетичної парадигми, визначено перспективи подальших фундаментальних досліджень релевантних питань, що розвивають тему монографії.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ

Англомовні прислів'я репрезентують лексикологічне, культурологічне багатство відповідної національної спільноти, що їх продукує. Як і життя загалом, мова постійно змінюється, розвивається. Віддзеркаленням змін у суспільстві, науці, буденному житті людей тощо, можна вважати той новий зміст прислів'їв та приказок, якого вони набувають. Відбувається це не ізольовано, а динамічно, у детермінованості з іншими системами. Вивчення англомовних прислів'їв знаходиться в стані постійного оновлення та змін, що свідчить про відкритість, динамізм, нерівноважність та гнучкість їх структури та семантики. У комплексі це призводить до фасилітації вирішення потреб комунікативної ситуації, створює гетерогенні конотації, що деталізуються та уточнюються з урахуванням конкретних параметрів спілкування.

1.1. Напрямки й аспекти дослідження прислів'їв

Пареміологічна проблематика неодноразово ставала предметом уваги лінгвістів. Вона репрезентована в працях як українських, так і зарубіжних науковців: М. Ф. Алефіренка [4], Н. Барлі [18], Т. Г. Бочиної [34], Х. Вальтера [40], А. Дандіса [59], О. В. Дуденко [70], О. К. Жолковського [83], В. П. Жукова [85; 86], Ж. В. Колоїз [116, с. 60–81], Г. Є. Крейдліна [122], А. Крікманна [123], А. В. Куніна [129], О. В. Лабашук [131], В. Мідера [341; 345], В. М. Мокієнка [161], М. М. Пазяка [183], Г. Л. Пермякова [186; 187; 188; 189], В. Л. Пирогова [193], О. О. Потебні [213],

М. А. Черкаського [289], С. О. Швачко [296; 296; 297], Ф. М. Янкоўскі [310] та інших.

Вагомий внесок у розбудову світової пареміології як окремої царини, що займається вивченням паремійного корпусу мови, було зроблено цілою когортою науковців. Серед них відзначимо В. Мідера, американського дослідника, пареміолога, наукові праці якого присвячені вивченню безпосередньо англійських та німецьких прислів'їв [341; 341; 345]. Він був одним із перших розбудовників трансформаційного характеру проverbs'яльних конструктивів та став засновником терміна *перекручені прислів'я* (perverse proverb) чи *антиприслів'я* (anti-proverb) [346], що стали активно використовуватися в лінгвістичних студіях.

Помітне місце в мовознавстві посідають праці, присвячені дослідженню паремійного корпусу окремих мов. Так, наприклад, особливості англійських прислів'їв висвітлено у фундаментальних працях американських науковців – А. Дандіса [59], Н. Норріка [348], А. Тейлора [360; 360; 361] та ін. Зокрема, А. Дандіс досліджував структурну форму прислів'їв, А. Тейлор ідентифікував статус прислів'їв як мовних одиниць англійської мови, Н. Норрік фокусував увагу на питаннях онтологічної сутності прислів'їв, історії їх виникнення.

Однак мовознавців цікавить не лише паремійний корпус окремих мов, але й їх компаративно-системний аналіз. Такі праці становлять значну теоретико-методологічну основу під час проведення подібних розвідок. Одним із перших поміж українських науковців вивченням одиниць пареміології займався О. О. Потебня. Він досліджував природу, історію виникнення, розвиток прислів'їв, приказок та інших малоформатних текстів [213; 213].

Проблематика дослідження О. О. Потебні стосувалася питань компресії думки в прислів'ях, символізму мови поезії та прози, внутрішньої форми слова, що зі свого боку започаткувало у вітчизняному мовознавстві теоретичне осмислення пареміологічних проблем і визначило основу слов'янської пареміології [213; 213]. Уперше в слов'янській філології мовознавець розпочав лінгвістичну ідентифікацію паремій, об'єктивував джерела виникнення прислів'їв із байки, обґрунтувавши вектори переходу народних висловів до розряду висловів літературно-книжного походження, таких, що виникли в контекстах неафористичного характеру, від якого вони відірвалися, перетворившись на самостійні одиниці [402, с. 38].

Цікавими є дослідження Г. В. Ейгера та Л. С. Піхтовнікової стосовно так званих прогнозувальних висловлювань (ПВ) та їх порівняння з прислів'ями. Фокусується увага на описі мовних засобів вираження компонентів моделі ПВ та всієї їх структури. У праці розглядається в зіставленні ряд стильових рис, притаманних ПВ та прислів'ям. Наприклад, у плані загальнозначущості ПВ мають однакове значення для всіх носіїв мови в регіоні, тоді як прислів'я таких обмежень не мають. У цілому їх загальною властивістю є виразність, але оскільки прислів'я мають значно більший корпус висловлювань, то й кількість виразних засобів у них більша. Комунікативна чіткість властива як прислів'ям, так і ПВ. Найбільш важливою відмінною рисою ПВ є праксіологічність – їх абсолютно практична функція. Вона є інформативною, має попереджувальний характер (на основі певних ознак прогнозує погодні явища), тоді як комунікативний потенціал прислів'їв не зводиться до однієї функції [73, с. 77–84].

Між прислів'ями та ПВ існують зв'язки та переходи, вони мають подібну структуру. В окремих ситуаціях ПВ, після перестановки їх фрагментів, легко перетворюються на прислів'я, тобто зміна комунікативного членування приводить до узагальнення смислу всієї фрази. Можливий також інший спосіб утворення прислів'їв із ПВ – субституція одного з елементів. Отже, дослідники довели, що за стильовими рисами ПВ знаходяться найближче до прислів'їв.

Повагою в наукових колах користується розвідка засновника фінської мовознавчої школи, фольклориста та пареміолога М. Куусі, у якій подано міжнародну класифікацію прислів'їв. Вищезазначена мовознавча праця була репрезентована у вигляді електронної бази (2001 р.) та одержала назву «The Matti Kuusi International Type System of Proverbs» [429].

Не менш значущими є наукові праці слов'янського фольклориста Г. Л. Пермякова, присвячені окресленню пареміологічного рівня мови [186], дослідженню структурної пареміології [189], змістовної структури та класифікації прислів'їв [188]. Системні дослідження одиниць слов'янської фразеології та пареміології провів В. М. Мокієнко [161; 162; 164]. Вони становлять значну теоретико-методологічну основу під час здійснення подібних розвідок. Підґрунтям, концептуальною базою вивчення фразеології та пареміології неодноразово ставали численні лінгвістичні доробки відомого науковця М. Ф. Алефіренка [4, 5]. Вагомий внесок у розвиток сучасної пареміології також зробили О. В. Дуденко [70], С. С. Єрмоленко [79], В. С. Калашник [95], Ю. Е. Прохоров [222], Л. Б. Савенкова [234], Г. Ю. Садова [236], О. І. Селівестрова [244] та ін.

Вектор сучасних досліджень, спрямований на аналіз фразеологічних і пареміологічних одиниць із компонентом

«власна назва» з семантичною, семантико-граматичною та структурно-граматичною систематизацією фактичного матеріалу, репрезентований у науковому доробку Н. М. Пасік [184]. Установленню спільних та відмінних рис малих текстів (прислів'я, афоризми, загадки), дослідженню лінгвокогнітивних аспектів загадок присвячені праці С. О. Швачко [297; 297]. О. В. Дуденко висвітлила номінативну та комунікативну природу паремій, деталізувала специфіку паремій як знаків-символів типових ситуацій, схарактеризувала функціонування паремій та їх можливі трансформації в процесі актуалізації [70]. Лінгвістичною ідентифікацією паремій, їх етнокультурною специфікою займалися Ж. В. Колоїз [116], Н. М. Шарманова [292] та ін.

Дослідження пареміологічних одиниць відображені й у численних лексикографічних розвідках. Серед них треба відзначити такі праці: *Англо-український фразеологічний словник* [365], *Прислів'я та приказки шістьма мовами* [397], *Английские пословицы и поговорки* [369], *Пословицы русского народа* [372, 372], *Англо-американські прислів'я та приказки* [375], *Английские и русские пословицы и поговорки в иллюстрациях* [376], *Мудрість народна – мудрість міжнародна: Прислів'я, приказки, крилаті вислови та мовні звороти дев'ятьма мовами* [385], *A Collection of English Proverbs* [409], *English Proverbs with Moral Reflexions* [417], *A Complete Collection of English Proverbs* [409], *A Dictionary of American Proverbs* [411], *Proverbs: A Handbook* [344], *The Multicultural Dictionary of Proverbs: Over 20,000 Adages from More Than 120 Languages, Nationalities and Ethnic Groups* [421], *Dictionary of Proverbs* [414], *English Proverbs* [416], *The Facts on File Dictionary of Proverbs* [424], *Concise Dictionary of European Proverbs* [415], *Oxford Dictionary of Proverbs* [422; 425] та ін.

Отже, вивченню паремій присвячено велику кількість лінгвістичних студій – як у теоретичному, так і практичному (лексикографічному) плані. Мовознавці фокусують увагу на різних аспектах вивчення вищезазначеної мовної одиниці: це й трансформація та модифікація паремій, їх статус в окремих мовах, генезис та еволюційний шлях, онтологічна сутність, класифікація, етнокультурне значення, стилістичні особливості тощо. Саме багатоаспектність паремій ускладнює їх об'єктивацію. Ця проблема супроводжувала всіх збирачів і дослідників народних висловів. Насамперед це стосується визначення паремій як окремої мовної категорії. Проблему дефініцій розглядали упорядники пареміографічних праць навіть у той час, коли відсутніми були ґрунтовні наукові дослідження із цієї царини.

На проблемі виокремлення пареміологічного корпусу в мовній системі свого часу фокусував увагу Г. Л. Пермяков [186; 189]. Науковець зазначав, що мовознавці так і не змогли побудувати більш-менш послідовну систему фразеології, яка передбачала б і паремії: майже кожне твердження про фразеологічні звороти містить винятки, що стосуються паремій різних структурних і смислових типів [186].

Науковці осмислюють онтологічну сутність поняття пареміології в домені різних галузей знань: етнолінгвістики [377], лінгвокультурології [53; 152, с. 7–14; 154, с. 9–24; 155, с. 108–110; 193], лінгвокраїнознавства [280], філософії [123] та ін. В енциклопедії «Українська мова» пареміологія тлумачиться як філологічна дисципліна про народні вислови, виражені реченнями або короткими ланцюжками речень, що оновлюють елементарні сценки та найпростіші діалоги [402, с. 424]. Паремія як мовний знак культури

співвідноситься з реальністю, проте її специфіка закладена в самому вислові, у його логіко-семіотичній природі [80].

Паремії ідентифікуються як «національно-культурні вислови, які є узагальнено-образними, синтаксично-замкненими, семантично-цілісними конструкціями, що виражають специфіку життя й побуту соціуму та виконують директивну функцію» [193, с. 7]. Вивчення проблем лінгвістичної ідентифікації пареміологічних одиниць у зарубіжному та українському мовознавстві здебільшого проводилося в царині фразеології. Розбудова пареміології пов'язана з наявністю різних підходів до визначення меж фразеології. Серед мовознавців і на сьогодні немає єдиного погляду на природу фразеологізмів, що й ускладнює проблему мовного статусу паремій. О. О. Селіванова, наприклад, зазначає, що поняття «паремія» зазвичай використовують «на позначення стійких відтворюваних одиниць реченнєвої структури, зокрема прислів'їв» [246, с. 242].

Визнання у вітчизняному та світовому мовознавстві здобула семантична класифікація фразеологізмів В. В. Виногорова, в основу якої було покладено ступінь видозміни значення слова в різних синтаксичних і стилістичних умовах фразотворення. Являючи собою єдине значеннєве ціле, фразеологічні одиниці не є однаковими з погляду з'єднаності компонентів і співвіднесеності семантики усього вислову з семантикою його окремих складників-компонентів. Беручи до уваги ідеї О. Шахматова та Ш. Баллі, В. В. Виногородов подав семантичну класифікацію, виділивши три типи фразеологічних одиниць: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення [41, с. 143–189]. Зараховує паремії до периферії фразеології також і Н. М. Шанський. Лінгвіст доповнив семантичну класифікацію фразеологізмів В. В. Виногорова ще одним

різновидом, додавши до неї паремії як фразеологічні вислови. Дослідник зараховує паремії до групи фразеологізмів комунікативного характеру, кваліфікуючи їх як висловлення, співвідносні з реченнями.

О. В. Кунін також зараховує паремії до структурно-семантичної класифікації фразем. Він розглядає їх як цілісно оформлені предикативні одиниці, замкнені чи незамкнені, із повним або частковим переосмисленням [128, с. 336–340]. На основі критеріїв номінації та комунікації він диференціює такі структурні типи фразеологічних одиниць: номінативні, номінативно-комунікативні, вигукові, комунікативні [128, с. 326]. Паремія ідентифікується як одиниця пареміології, що відрізняється афористичністю, усталеністю, відтворюваністю, переосмисленим чи буквальним узагальненим значенням, здебільшого повчального змісту. Це – мовний знак, що семантизує специфічну інформацію про традиційні цінності, погляди стосовно життєвого досвіду народу, позначає типові життєві ситуації [294, с. 151–152].

До усталених фраз відносить прислів'я, крилаті афоризми та фразеологічні цитати В. Л. Архангельський [10, с. 232]. О. Д. Райхштейн розглядає паремії серед стійких фраз, які поділяє на крилаті вислови, прислів'я та приказки. Дослідник стверджує, що крилаті фрази книжково-літературного походження належать до паремій за особливостями їх семантичної структури [228, с. 114–137]. За межі фразеології винесені питання пареміології прихильниками вузького тлумачення специфіки ФО [3; 6; 87; 164; 275]. Від фразеологічного й лексичного масивів відокремлюються прислів'я, приказки, афоризми, крилаті вислови, що є звуженням меж фразеології.

Г. Л. Пермяков термінологічно маркує паремію як багатогранну одиницю складної тріади: знак (логіко-семантична природа); одиниця мови (мовна природа); художній текст (літературна природа). Визначаючи сутність паремій, науковець наголошує, що вони «посідають проміжну ланку між одиницями мови та фольклору <...> і вивчаються як лінгвістикою, так і фольклористикою» [187, с. 250]. Учений визначає місце паремій у ряді мовних кліше, досліджує їх текстові функції й тематику. Одиниці пареміології є знаками ситуації і мають прямі та непрямі значення, формульний характер. Цю думку пізніше розвинули вчені О. В. Дуденко [70], В. М. Мокієнко [164], Ю. Є. Прохоров [222], В. В. Пругчикова [223] та ін.

Проведений огляд засвідчує відсутність єдиного бачення природи фразеологізмів та паремій, що ускладнює їх розуміння. Так, В. Л. Архангельський [10], Я. А. Баран [16], С. Г. Гаврін [48], О. В. Кунін [129], Ф. П. Медведєв [156], Л. Г. Скрипник [254] та ін., беручи до уваги такі спільні ознаки паремій та фразеологічних одиниць, як стійкість, відтворюваність, цілісність, розглядають їх на фразеологічному рівні як стійкі фрази чи фразеологічні одиниці предикативного типу. Окремі науковці з огляду на наявність у пареміях суджень (Л. Г. Авксентьєв [3], В. М. Мокієнко [164]), ураховуючи їхню нееквівалентність слову, комунікативну спрямованість (Н. М. Амосова [6], О. М. Бабкін [14], О. І. Молотков [165]), різноструктурність та синтаксичну членованість (С. І. Ожегов [182], В. М. Телія [276], В. П. Феліцина [280] та ін.), вилучають паремії зі складу фразеології.

Проблематика віднесеності прислів'їв до усталених фраз (В. Л. Архангельський [10]), до ядерних елементів паремійного корпусу (М. Ф. Алефіренко [4], Г. Л. Пермяков [189], О. Д. Райхштейн [228]) породжує

відсутність єдиного погляду щодо їх класифікації. Відтак розмежування та систематизація прислів'їв залишаються однією з актуальних проблем як у фольклористиці, так і в лінгвістиці.

У цьому дослідженні ми, наслідуючи прихильників вузького трактування специфіки ФО (Л. Г. Авксентьева [3], Н. М. Амосова [6], В. П. Жукова [87], Ж. В. Колоїз [116], В. М. Мокієнко [164], В. М. Телія [276]), виносимо питання пареміології за межі фразеології та відносимо прислів'я до паремійного простору.

1.2. Англомовні прислів'я як об'єкт лінгвістичних досліджень: ступінь вивченості

Сучасні дослідження прислів'їв мають складну природу, оскільки їх функціонування на межі фольклористики, семіотики та лінгвістики зумовлює необхідність застосування комплексного міжгалузевого методологічного апарату. Як уже зазначалося у вступній частині, проблематика англомовних прислів'їв репрезентована низкою напрацювань як українських, так і зарубіжних дослідників. У цьому підрозділі зосередимося на більш детальному розгляді наявних лінгвістичних студій та окресленні подальших перспектив вивчення прислів'їв.

Значна кількість праць у контексті вивчення англомовних прислів'їв ґрунтується на їх контрастивному дослідженні, до того ж, науковці зосереджуються на різних аспектах: структурно-семантичному [56; 142; 222], прагмалінгвокультурологічному [13], лінгвокультурологічному [69; 242], кількісному [93], оцінному [160], порівняльному [101].

Серед українських учених дослідженню системно-функціональних особливостей англійських прислів'їв

присвятила свій науковий доробок О. В. Корень. На наш погляд, вагомими напрацюваннями стало визначення нею статусу прислів'їв у парадигмі нетипових текстів. Відповідно до концепції науковця прислів'я утворюють особливу групу комунікативних одиниць (КО) в парадигмі текстів малих форм, що об'єктивується їх поверхневою структурою, вираженою одним простим чи складним реченням, обсяг якого визначають за формулою $V \rightarrow (7 \pm 2) \rightarrow \min$. Також у роботі простежується діасинхронічний підхід до вивчення об'єкта дослідження, що підтверджується авторською тезою стосовно того, що прислів'я – це відкрита парадигматична група, в якій специфічно відображається мовна картина світу, а їх структурно-семантична модифікація зумовлена загальними законами розвитку мови. Проведений аналіз функціонування прислів'їв у тексті дозволив виявити деякі тенденції їх розвитку: по-перше, вони підлягають скороченню, по-друге, набувають структури простого розповідного речення з маркованою контемпоральністю. Зауважимо, що в аналізованій праці виокремлено декілька тенденцій розвитку прислів'їв, що відкриває напрямки подальшого більш глибокого вивчення динаміки змін англійських прислів'їв [120].

Т. В. Федорова вивчала особливості функціонування та інтонаційного оформлення англійських зооморфних прислів'їв і приказок. Головна мета її розвідки полягала в лінгвістичному аналізі англійських прислів'їв та приказок, що містять у своєму складі назви тварин. Водночас науковець урахувала культурологічний та прагматичний аспекти функціонування цих комунікативних фразеологічних одиниць. Особлива увага в дослідженні була сфокусована на описі фактів та факторів варіювання прислів'їв і приказок у діалогічному мовленні з урахуванням семантичного, прагматичного та

лінгвокультурного аспектів. Резюмуючи результати проведеного аналізу, науковець робить висновок, що у фонетичному плані спільними для прислів'їв та приказок є їх інтонаційна суцільнооформленість, що відтворює в мовленні їх фразеологічну цілісність. Прислів'я, потрапляючи в розгорнутий контекст, інтонаційно послаблюються, що свідчить про послаблення їх фразеологічної стійкості. Однією з відмінних інтонаційних рис зооморфних прислів'їв та приказок у діалозі є їх темпоральне оформлення. У прислів'ях із зоонімами темп повільніший, ніж у приказках, що, на думку автора, є важливим інтонаційним засобом підкреслення їх дидактичної спрямованості [279].

Наукова праця Н. В. Деркач являє собою експериментально-фонетичне дослідження, присвячене встановленню особливостей просодичної організації англійських прислів'їв у соціопрагматичному аспекті. Відповідно до результатів наукової розвідки, авторка інтерпретує прислів'я як певну семантичну цілісність, структуровану у вигляді узагальнено-образного, національно-культурного повчального висловлення, здатного передавати соціальний досвід через віддзеркалення світоглядних уявлень і моделювання стереотипів поведінки конкретної мовленнєвої спільноти. У праці зазначено, що реалізація дидактичності прислів'я відбувається в усній комунікації через його основні функції: вплив, оцінювання та узагальнення. Усе це реалізується за допомогою репрезентованого в ньому метафоричного образу (метафоричні прислів'я) або за рахунок узагальненості його смислу (прислів'я-максими) [62].

Метафоричний аспект в англійських прислів'ях досліджує І. Ю. Юдіна. Разом із дослідженням безпосередньо зазначеного аспекту, в її праці

відзначаються фрагментарні звернення до узуального й оказіонального вжитку англійських прислів'їв, що відображають оцінне ставлення до таких соціально значущих понять, як любов, дружба, праця, розум, дурість. Відповідно до цього аспекту авторка зазначає, що поряд з узуальним уживанням прислів'їв у контекстах літературних творів трапляються випадки їх оказіонального вжитку. Увага дослідниці акцентується на тому, що оказіональні варіанти використання прислів'їв не можуть бути абсолютно необґрунтованими та довільними, оскільки вони формулюються лише в межах можливостей, закладених у мовній системі, та допускаються її закономірностями [309].

Дослідження специфіки англомовних прислів'їв із застосуванням різних підходів демонструє неоднорідність цього мовного явища та прагнення науковців окреслити нові перспективні ракурси їх вивчення. Не є винятком застосування лінгвокогнітивного та лінгвопрагматичного аспектів.

Лінгвокогнітивний аспект дає можливість відстежувати найбільш важливі концепти, що становлять концептуальний план паремійного простору. Основними поняттями когнітивістики є оперативні одиниці пам'яті – фрейми (стереотипні ситуації, сценарії), концепти (сукупність усіх значень, охоплених словом), гешталти (цілісні допонятійні образи фрагментів усесвіту). Профілізація концепту є дисперсною технікою творення його вербального портрета. Вона пов'язана з дискурсивною діяльністю людини, що зумовлює її суб'єктивно-оцінне ставлення до концепту і, відповідно, його специфічне відтворення засобами вторинної номінації як об'єкта рефлексії. Принциповим моментом такого відтворення є постулат про те, що об'єкт завжди багатший за ті ознаки, особливості й параметри, які в ньому

відкриває суб'єкт. Профілізація є варіативною репрезентацією концепту в асоціативному полі індивіда, що проявляється в концепті чи приписує йому додаткові або нові властивості. Техніка профілізації зводиться до прийомів матеріальної репрезентації потенційних можливостей концепту, що опосередковується синтагматикою мовлення, продуктом якої є дискурс із його безкінечною кількістю текстів і контекстів. Дискурсивна профілізація концептів здійснюється за рахунок синонімічного, метафоричного, алюзивного та паремійного прийомів [216, с. 113].

Паремійна профілізація є одним з усталених способів аналітичного методу онтологізації концептів, що ґрунтується на розлогому культурному потенціалі прислів'їв, приказок, загадок, афоризмів, анекдотів. Як засіб вербального аранжування концептів вони є доволі інформативними одиницями, тому що не лише надають концептам певної раціонально-емоційної кваліфікації, але й фіксують ті значеннєві трансформації, що відбуваються в мові та культурі.

Дослідницька увага зосереджується на паремійній профілізації, а саме: вербалізації концепта ЖІНКА у британських анекдотах [44], онтологізації концепта РИЗИК в англійській фразеології [75], описі когнітивно-семантичного потенціалу та комунікативно-функціональної специфіки німецької народної загадки як особливого типу паремійного тексту [146; 147], дослідженню в пареміях етичних, вікових та гендерних концептів у зіставному аналізі [237], контрастивному аналізі концептів ДРУГ/FRIEND у прислів'ях [270] та ін.

Так, зокрема, Е. Д. Доржиева зосереджує увагу на вивченні етичного оцінювання в прислів'ях сучасної англійської мови. У дослідженні запропоновано аналіз прислів'їв на основі понять етичного оцінювання

доброчесність та *вада*, зроблено спробу простежити, як відображена етичне оцінювання в англomовних прислів'ях. Емпіричну базу дослідження становили 363 англійські прислів'я, вилучені методом суцільної вибірки з англійських словників, які відображають етичну оцінку. Дослідження фразеологічного контексту засвідчило, що традиційних прислів'їв з етичним оцінюванням набагато менше, ніж прислів'їв із нетрадиційним уживанням (граматична й лексична трансформації: субституція, вклинювання, деривація тощо) [68].

Ілюстративний матеріал, наведений Е. Д. Доржиевою, свідчить про випадки зміни етичного оцінювання прислів'їв під впливом певної конкретної ситуації, ці зміни виникають під час їх оказіонального використання. Вивчаючи питання оказіонального вживання прислів'їв, дослідниця зазначає, що наразі прислів'я використовує лише невелика кількість людей, але водночас зауважує, що ці мовні одиниці переживають «друге народження». Це, на думку авторки, підтверджується використанням оказіональних прислів'їв з етичною оцінкою в газетах, журналах та рекламних текстах.

Науковець Ю. В. Абрамова акцентує увагу на вивченні регулятивного потенціалу британських прислів'їв як засобів мовного втілення лінгвокультурних концептів ЧОЛОВІК і ЖІНКА. На думку дослідниці, британське прислів'я постає як дискурсивний знак, рівнозначний висловлюванню, що тематизує нормативну предметно-референтну ситуацію, обов'язковими учасниками якої є здатні до референції актанти чоловічої та жіночої статей – референти гендерних концептів ЧОЛОВІК і ЖІНКА, та здійснює референцію не до позамовної дійсності як такої, а до системи аксіологічних орієнтирів народної свідомості британської лінгвокультури [1].

Визначення лінгвокогнітивних особливостей організації паремійного простору американської поезії ХХ століття здійснено в праці І. С. Гулідової, де ключовими елементами були дві групи паремійних одиниць – загальновідомі прислів'я та афоризми. Як зауважено в дослідженні, саме ці одиниці становлять переважну більшість у поетичних текстах порівняно з іншими пареміями. Дослідницькою гіпотезою слугує бачення того, що загальновідомі паремійні вислови, як прислів'я, так і афоризми, формують широту паремійного простору, а маловідомі авторські афористичні вислови – його глибину. На нашу думку, праця важлива тим, що в ній запропоновано модель паремійного простору американської поезії ХХ століття, змодельовану у вигляді піраміди, що складається з ієрархічно розміщених концептів. За результатами аналізу ілюстративного матеріалу домінантними для американського суспільства є концепти ЛЮДИНА, МИСТЕЦТВО та КОХАННЯ. Найменш репрезентованими виявилися концепти БУТТЯ, ВСЕСВІТ і ЧАС [57].

Вивченню когнітивно-дискурсивних функцій англо-американських прислів'їв та приказок у різних типах дискурсу англійської мови присвячено працю А. О. Констянтинової. На наш погляд, найбільш істотними є такі результати проведеного нею дослідження:

– когнітивна природа паремій як прецедентних висловлювань забезпечує їх необхідність та частотність застосування в дискурсі;

– когнітивно-дискурсивний підхід до вивчення процесу функціонування паремій у дискурсі є найбільш релевантним, оскільки дозволяє здійснювати комплексний аналіз ролі паремій у процесі когніції та комунікації;

– паремії не є застиглими семантичними сутностями, оскільки кожного разу під час використання в

комунікації їх значення вибудовується заново та обумовлюється динамікою дискурсу;

– творче застосування англо-американських паремій є переважною формою їх використання в дискурсі публічної комунікації та медіа-дискурсі.

Доречним є зауваження авторки, що okazіональна модифікація прислів'їв та приказок має комплексний характер і повинна розглядатися не лише як лінгвістичний, але і як когнітивно-дискурсивний феномен [117].

Отже, резюмуючи вищевикладений матеріал, можна констатувати, що розвиток наукової думки у ХХ столітті привів до гуманізації досліджень, верифікував лінгвокогнітивний тренд, інтенсифікував дієвість принципу антропоцентризму, що вплинуло на модифікацію лінгвістичної наукової парадигми. Наразі людина досліджується в аспектах мислення, свідомості, пізнання, культури, етносвітогляду. Сфера сучасної лінгвістики розширилася в модусах мови, мовлення та мовленнєвої поведінки. Людина розглядається як суб'єкт, об'єкт спілкування та невід'ємна частина комунікативного процесу. Вельми актуальним на сьогодні є питання взаємовідношень термінів тріади: мова – культура – людська особистість.

Проаналізувавши наведені підходи стосовно лінгвокогнітивного аспекту англomовних прислів'їв, вважаємо за доцільне перейти до розгляду лінгвопрагматичного аспекту, що надасть можливість виявити характер впливового механізму та реалізацію прагматичного потенціалу в цих прислів'ях.

Саме вивчення прагматичного потенціалу англomовних прислів'їв неодноразово перебувало у фокусі уваги науковців, оскільки основне завдання лінгвопрагматики полягає у вивченні мови як засобу впливу на читача. Прислів'я завдяки своїй влучності,

образності, експресивності, оригінальності інтендують реалізацію одного з центральних завдань художнього та публіцистичного дискурсів – досягнення прагматичного впливу та залучення уваги читача.

Лінгвопрагматичний аспект аналізу прислів'їв привертає увагу як зарубіжних, так і українських науковців, які висвітлюють такі питання: прагматичні характеристики прислів'їв англійської мови, їх контекстуальну реалізацію у світлі теорії мовленнєвих актів [37]; прагматично-стилістичний потенціал прислів'їв на матеріалі німецької та словенської мов [332, с. 133–161]; прагматичну класифікацію досліджуваних прислів'їв за ступенем експліцитності/імпліцитності їх спонукальної ілокуції [1]; лінгвістичний опис англійських зооморфних прислів'їв та приказок з урахуванням культурологічного та прагматичного аспектів [279]; контрастивний опис та аналіз прагмакогнітивних особливостей англійських та кабардино-черкеських паремій (прислів'їв та приказок) [13]; комунікативно-прагматичні особливості функціонування іспанських прислів'їв у творах М. Сервантеса, аналіз комунікативно-прагматичної спрямованості індивідуально-авторського вживання прислів'їв, а також опис прагматичного ефекту конкретної комунікативної ситуації [157].

Дослідженню спонукального потенціалу в англійських прислів'ях, визначенню механізму впливу контексту на спонукальність присвячено працю А. Н. Рамазанової. У науковій розвідці встановлено, що спонукальність в англійських прислів'ях може бути виражена експліцитно – через уживання прямих способів (імперативних і модальних конструкцій) – або імпліцитно – за допомогою оцінних та безоцінних виразів [230].

Висвітленням прагматичного аспекту прислів'їв англійської мови та їх контекстної реалізації у світлі теорії мовленнєвих актів займалася Н. Л. Бунеева. У праці враховувався вплив гендерного фактора на мовну реалізацію прислів'їв, емпатувалася увага на дослідженні прагматичних характеристик мовленнєвого використання прислів'їв як в узуальній, так і в okazіональній формах [37].

Відповідно до одержаних результатів дослідницею встановлено незначне превалювання okazіональних прислів'їв (283 випадки) над узуальними (202 випадки). У праці враховувався віковий фактор як такий, що, згідно з авторським баченням, не став принциповим, але результати аналізу емпіричного матеріалу (близько 1 100 прикладів) засвідчили деякі тенденції використання англійських прислів'їв. Зроблено висновок, що середній вік співрозмовників становив 25–40 років. Цікавим, на нашу думку, є показник уживання прислів'їв в okazіональній та узуальній формах. У мовленні молоді люди віком до 20 років значно менше використовують прислів'я в узуальній формі. Погоджуємося з дослідницею, що тенденція okazіонального вживання прислів'їв спричинена прагненням мовців урізноманітнити мовлення, створити ефект несподіванки, зробити його більш живим, емоційно насиченим. У нашій праці увага буде зосереджена на висвітленні прагматичного аспекту англійських прислів'їв та ідентифікації їх базових функцій.

Проведений нами огляд теоретичних джерел, присвячених вивченню англійських паремій загалом та прислів'їв зокрема, характеризується невпинною зацікавленістю як українських, так і зарубіжних мовознавців зазначеними комунікативними одиницями (КО). Водночас він окреслює коло до цього часу не

висвітлених питань, зокрема малодослідженим є вивчення поверхневої та глибинної структур англійських прислів'їв, їх трансформацій, репродукцій, семантичних зсувів і текстових деривацій на матеріалі як художнього, так і публіцистичного дискурсів.

Аналізуючи ступінь дослідженості онтології прислів'їв, констатуємо, що поза увагою вчених залишаються питання модифікацій англомовних прислів'їв у синергетичному аспекті, ідентифікація кластерів номінацій, що семантизують позитивну та негативну оцінки. Саме ці недостатньо вивчені аспекти визначають напрямки досліджень англомовних прислів'їв у нашій праці. Отже, подальший аналіз особливостей модифікацій англомовних прислів'їв, визначення специфіки їх мовленнєвої реалізації в зазначених дискурсах у синергетичному ракурсі вважаємо новітнім та перспективним підходом. Наразі ж перейдемо безпосередньо до вивчення і трактування поняття *дискурсу*.

1.3. Трактування дискурсу в працях українських та зарубіжних дослідників

Дослідження проблеми породження та функціонування дискурсу є одним із провідних напрямів світової лінгвістики. Проблеми вивчення дискурсу висвітлюються у працях як зарубіжних, так і українських науковців (Н. Д. Арутюнової, Ф. С. Бацевича, Л. Р. Безуглої, В. І. Карасика, О. С. Кубрякової, Л. С. Піхтовнікової, А. М. Приходька, К. С. Серажим, П. Серіо, М. Стаббса, Ю. С. Степанова, М. Фуко, З. Харріса, І. С. Шевченко, та ін.). У тлумаченнях різних авторів трапляються такі визначення дискурсу. Наприклад, *дискурс* – це:

- зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними–прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємовідносинах людей та механізмах їх свідомості (когнітивних процесах). *Дискурс* – це мова, «занурена в життя» [379];

- когнітивне явище, що має справу з передаванням знань, з оперуванням знаннями певного роду, а основне – зі створенням нових знань [126, с. 12];

- вербалізована мисленнево-мовленнева діяльність, що вміщує не лише лінгвістичні, й екстралінгвістичні компоненти [121, с. 194];

- складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими (конститувальними чи фоновими) чинниками. По-друге, має «видиму» – лінгвістичну структуру (зв'язний текст чи його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» – екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту). По-третє, характеризується спільністю світу, що «будується» впродовж розгортання дискурсу його репродуцентом (автором) та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо) [250, с. 13];

- явище проміжного порядку між мовою, спілкуванням, мовною поведінкою, з одного боку, і фіксованим текстом, що залишається в «сухому залишку» спілкування, з іншого боку [100, с. 192];

- тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву

(усну, письмову, паралінгвальну), відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями й тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», що залежать від тематики спілкування, у результаті формують різноманітні мовленнєві жанри [21, с. 138];

- багатовимірне соціо- та лінгвокультурне явище, у межах якого здійснюється вербальна комунікація в певній предметно-тематичній сфері. У дискурсі реалізуються, об'єднуючись, взаємодіючи та розчиняючись один в одному три основні конститутивні фактори / реєстри спілкування – середовище, модус (режим) та стиль спілкування [215];

- інтегральний феномен, мисленнєво-комунікативна діяльність, що здійснюється в широкому соціокультурному контексті; вона є сукупністю процесу та результату, характеризується континуальністю та діалогічністю [306, с. 18].

Поняття *дискурс* зафіксоване за різноманітними сферами соціальної комунікації та вивчається з позицій прагмалінгвістики, психолінгвістики, лінгвостилістики, структурної лінгвістики, лінгвокультурології, соціолінгвістики так:

– у прагмалінгвістиці дискурс є інтерактивною діяльністю учасників спілкування, установленням і підтримкою контакту, емоційним та інформаційним обміном, їх впливом один на одного, переплетенням комунікативних стратегій, що вміть змінюються, вербальними й невербальними втіленнями в практиці спілкування, визначенням комунікативних ходів у єдності їх експліцитного та імпліцитного змісту;

– із позицій психолінгвістики дискурс цікавий як розкриття перемикачів від внутрішнього коду до зовнішньої вербалізації в процесах породження мови та її інтерпретації з урахуванням соціально-психологічних типів мовних осіб, рольових установок і приписів;

– у лінгвостилістиці дискурс зорієнтований на виділення реєстрів спілкування, розмежування усної та письмової мови в їх жанрових різновидах, визначення функціональних параметрів спілкування на основі його одиниць (характеристик функціональних стилів);

– структурно-лінгвістичний опис дискурсу передбачає його сегментацію та спрямований на висвітлення власне текстових особливостей спілкування (змістовна та формальна зв'язність дискурсу), способи переключення теми, модальні обмежувачі (*hedges*), великі й малі текстові блоки, дискурсивну поліфонію як спілкування одночасно на декількох рівнях глибини тексту;

– лінгвокультурне вивчення дискурсу має на меті: установити специфіку спілкування в межах певного етносу, визначити формульні моделі етикету й мовної поведінки загалом, охарактеризувати культурні доміанти відповідного співтовариства у вигляді концептів як одиниць ментальної сфери, виявити способи звернення до прецедентних текстів для цієї лінгвокультури;

– соціолінгвістичний підхід до дослідження дискурсу передбачає аналіз учасників спілкування як представників тієї або іншої соціальної групи та аналіз обставин спілкування в широкому соціокультурному контексті. Ці підходи не є взаємовиключними [99].

Науковець П. Серіо виокремлює вісім визначень *дискурсу*:

1) еквівалент поняття «мова» (згідно з Ф. Сосюрмом), тобто будь-яке конкретне висловлювання;

2) одиниця, що за розміром перевершує фразу, висловлювання в глобальному значенні; те, що є предметом дослідження «граматики тексту», яка вивчає послідовність окремих висловлювань;

3) вплив висловлювання на його одержувача із залученням до «висловлюваної» ситуації (що саме припускає суб'єкт висловлювання, адресат; момент та визначене місце висловлювання);

4) бесіда як основний тип висловлювання;

5) мова, привласнена мовцем на противагу розповіді, що відбувається без експліцитного втручання суб'єкта висловлювання (за Е. Бенвеністом);

6) іноді протиставляються мова та мовлення (language/discourse), з одного боку, як система малодиференційованих віртуальних значень, а з іншого боку, як диверсифікація на поверхневому рівні, пов'язана з різноманітністю вживання, властивого мовним одиницям;

7) системи обмеження, що накладаються на нескінченну кількість висловлювань унаслідок відповідної соціальної або ідеологічної позиції;

8) за традицією аналізу дискурсів визначається предмет дослідження, розмежовуються висловлювання та дискурс [103, с. 26–27].

Російський мовознавець В. І. Карасик пропонує таку класифікацію категорій *дискурсів*:

- конститутивні, що дозволяють відрізнити текст від нетексту (відносна оформленість, тематична, стилістична та структурна єдність і відносна смислова завершеність);

- жанрово-стилістичні, що характеризують тексти стосовно їх відповідності функціональним різновидам мовлення (стильова належність, жанровий канон, клішованість, ступінь ампліфікації/компресії);

- змістовні (семантико-прагматичні), що розкривають значення тексту (адресативність, образ автора, інформативність, модальність, інтерпретація, інтертекстуальна орієнтація);

- формально-структурні, що характеризують спосіб організації тексту (композиція, членування, когезія) [100, с. 201].

Із позиції соціолінгвістики В. І. Карасик виділяє два особливих типи *дискурсу*:

- 1) персональний (індивідуально-орієнтований);
- 2) інституціональний (статусно-орієнтований).

У першому випадку мовець є особистістю зі своїм багатим внутрішнім світом, а в другому – представником тієї чи іншої соціальної групи. Персональний дискурс, на думку вченого, має два різновиди: побутове та буттєве спілкування. Специфіка побутового спілкування детально відображена в дослідженнях розмовного мовлення. У буттєвому дискурсі спілкування переважно монологічне й репрезентоване творами художньої літератури.

В інституціональному дискурсі спілкування відбувається в певних межах статусно-рольових відносин і виділяється на підставі двох ознак: мети та учасників спілкування. Науковець виділяє такі види інституціонального дискурсу: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, військовий, педагогічний, релігійний, містичний, медичний, діловий, рекламний, спортивний, науковий, сценічний та масово-інформаційний. Автор наголошує, що цей список можна змінити або розширити, оскільки суспільні інститути істотно відрізняються один від одного та не можуть розглядатися як однорідні явища, крім того, вони історично змінні, можуть зливатися один з одним і виникати як різновиди в межах того чи іншого типу [99, с. 14].

Англомовні прислів'я, які ми досліджуємо, розглядаються в межах персонального дискурсу, що використовується в соціально-культурологічній сфері як набір певних настановчих, повчальних, моралізаторських засобів, а також як конструкти, що урізноманітнюють мову, вони є яскравими засобами виразності, експресивності. Базисну основу такого дискурсу становлять різнопланові тексти.

Вивчаючи особливості дискурсу, Л. С. Полякова наводить таку класифікацію його видів [210, с. 90]:

- за сферою застосування або звернення: політичний та ідіополітичний дискурс (А. М. Баранов, Ю. М. Караулов, О. К. Павлова, П. Б. Паршин, О. В. Попова, А. В. Прокопенко, А. А. Семенюк, П. Серію, А. П. Чудінов, О. Й. Шейгал, Г. М. Яворська); звичайна розмова і персуазивний дискурс (Р. Т. Лакофф), діалогічний (О. В. Алфьоров); педагогічний (Н. О. Антонова, Т. В. Єжова, К. Г. Кабаченко, В. Г. Пасинок); науковий (О. М. Ільченко, Н. О. Мішанкіна, Т. В. Радзівська); сімейний (А. А. Семенюк), родинний (О. В. Бровкіна).

- за видом мовлення: письмовий та усний (У. Чейф), розумовий дискурс, або «внутрішня мова» (Л. С. Виготський);

- за особистісною або професійною належністю: персональний (особистісно-орієнтований), інституціональний (В. І. Карасик, Г. Г. Слишкін, О. Й. Шейгал), дискурс міжнародних стосунків, соціальний, внутрішньополітичний, військовий (Б. М. Галієв, Т. С. Юсупова), міжкультурний (Л. І. Гришаєва, М. К. Попова), юридичний дискурс (Ю. Хабермас);

- за наявністю особливого фактора: гендерний (І. С. Кон, А. П. Мартинюк), суб'єктивний та безсуб'єктивний дискурс (О. Г. Ревзіна);

- стосовно жанру: публіцистичний (Н. М. Белозьорова, О. В. Дудолодова, К. С. Серажим, Й. А. Стернін, О. В. Федорова), поетичний (Ю. В. Казарін, В. В. Красних та ін.), художній дискурс (О. А. Бабелюк, І. А. Бехта, В. Б. Бурбело, Дж. Серль, І. В. Смущинська, Ц. Тодоров);

- за філософськими напрямками: критичний, етичний дискурс (Ю. Хабермас) [283, с. 90].

Дослідник Ю. Хабермас виділяє п'ять видів *дискурсу*, що реалізуються залежно від конкретної ситуації:

- 1) дискурс як засіб комунікативної дії (наприклад, розмова з метою інформації та навчання або заздалегідь організований диспут);

- 2) комунікативна дія, що лише уявно набирає форми дискурсу (всі форми ідеологічного виправдання);

- 3) терапевтичний дискурс, де створення умов для дискурсу є підґрунтям саморефлексії (психоаналітична розмова між лікарем та пацієнтом);

- 4) нормальний дискурс, який слугує для обґрунтування проблематичних претензій щодо значення (наприклад, наукова дискусія);

- 5) нові форми дискурсу (навчання за його допомогою замість дискурсу як засобу для інформації та інструкцій, модель вільної семінарської дискусії за В. Гумбольдтом) [283, с. 90].

Науковець М. Стаббе виділяє три основні характеристики дискурсу:

- у формальному значенні дискурс – це одиниця мови, що за обсягом більша, ніж речення;

- у змістовному плані дискурс пов'язаний із використанням мови в соціальному контексті;
- за своєю організацією дискурс інтерактивний, тобто діалогічний [358, с. 1].

Поняття дискурсу співвідносять із когнітивно-комунікативною діяльністю суб'єктів і диференціюють як когнітивно-комунікативне явище, що передбачає наявність адресанта та адресата повідомлення, а також умови їх виникнення та сприйняття [379].

Із синергетичної точки зору дискурс є самоорганізованою системою (далі – С-система). Це зумовлюється тим, що зміст його складника – контексту – повинен істотно відображатися в атракторах та репелерах (базових поняттях синергетики) [252, с. 88–89]. Відповідно до синергетичної концепції в будь-якому типі дискурсу актуальною є взаємодія тексту та контексту, а також їх продукту – підтексту. У процесі самоорганізації художнього дискурсу текст і контекст моделюють один одного та середовище навколо, створюючи поляризацію смислів у дискурсі. У цьому разі «моделювання» інтерпретується в традиційному сенсі, а саме: текст у кожному своєму фрагменті й загалом є позначенням смислів підтексту; водночас знаки тексту та смисли підтексту перебувають у взаємозв'язку ізоморфізму (взаємно-однозначна відповідність) або гомоморфізму (кожному знаку відповідає хоча б один смисл, кожному смислу – хоча б один знак) [252, с. 90].

На думку Л. С. Піхтовнікової, процес формування дискурсу як С-системи умовно можна поділити на три етапи:

- 1) когнітивний (етап задуму, планування, урахування обмежень);
- 2) прагматичний (створення стратегій, що реалізують інтенцію);

3) етап мовно-мовленнєвої реалізації (реалізація стратегій у мовленні).

Учасниками кожного етапу, які створюють систему, що самоуправляється, є:

- автори (автор) дискурсу в ролі мовних осіб;
- вбудовані в мовну картину світу соціальні очікування (замовлення) на результати реалізації дискурсу;
- обмеження на дискурс: традиції жанрів, обсяг, норми висловлювання, екстралінгвістичні умови тощо [252, с. 91].

Відповідно до синергетичного підходу перше та друге положення відповідають змісту атрактора – ментальний конструкт, що спрямовує процес дискурсопородження в необхідне русло послідовного досягнення цілей. Також його антиподом / опонентом є репелер, зміст якого відображено в третьому етапі. Зазначимо, що в цій ситуації науковець наголошує на подальших ретроспективних дослідженнях відповідно до виокремлених етапів створення дискурсу, адже тут відбувається конкурентна взаємодія змісту атрактора та репелера. Реалізуючи спільну мету, спрямовану на створення дискурсу, атрактор та репелер задають протилежні спрямування його розвитку: зміст атрактора спрямований на створення стійкої форми дискурсу (допустимий обсяг, традиційний зміст, архітектоніка тощо), а зміст репелера – на надання динамізму та гнучкості формі й змісту [252, с. 91].

У межах нашого дослідження було ухвалено рішення стосовно вивчення структурно-семантичних змін англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах. Отже, наступним нашим завданням є більш детальне з'ясування специфіки саме цих типів дискурсу.

Художній дискурс (literary discourse) – це закріплена в мовленнєвому просторі повторювана

функціонально-сміслова єдність комунікативно-організованих системних ознак, що, на відміну від інших типів дискурсів моделює культурно-мовний універсум певної доби у вимірі екзистенційної цілісності на основі дії поетичної функції мови. Художній дискурс (ХД) поєднується з іншими типами дискурсів, але водночас відрізняється від них. Йому, як іншим культурно позначеним дискурсам, властиві латентний та дійсний плани буття / функціонування, що виявляються, зокрема, як нефіксована імпровізація, написання твору, його реалізація під час колективного чи індивідуального читання або акторського виконання. Ці плани визначають засади художньої комунікації, які, що зі свого боку, зумовлюють методи суб'єктивного чи об'єктивного спрямування у створенні художньої дійсності, настанову мовця, що втілюється в «образі автора», функцію та роль адресатів тощо [38, с. 10].

Художній дискурс, позначений когерентністю, інтеграцією лінійних та нелінійних характеристик, указує на форми комунікації, властиві йому латентні та реальні сторони буття, деавтоматизовану репрезентацію.

Англомовний художній дискурс – це не лише лінійний писемний текст, що містить мовні (вербальні номінації) та немовні ознаки (графічні вкраплення), але й комунікативна одиниця екстралінгвістичної орієнтації з широким спектром антропометричних і тезаурусних планів впливу [7, с. 19].

Публіцистичний дискурс (ПД) із точки зору політичної сфери діяльності – це символічна структура відтворення влади, у межах якої здійснюється боротьба за встановлення цінностей. Публіцистичний дискурс може розглядатися як ідеологічно-структурована друкованими засобами масової інформації символічна система, що відповідає інтересам домінуючої соціальної групи,

зумовлює процес сприйняття соціального контексту. У межах цієї системи відбувається репрезентація та коригування соціального контексту. До функцій публіцистичного дискурсу відносять впливову, інформаційну, рекламну, розважальну та функцію конструювання соціальної дійсності, враховуючи ідеології певних соціальних груп. Вдале конструювання та відтворення соціальної ієрархії груп, зумовлене латентним характером більшості функцій публіцистичного дискурсу [96].

Дослідник О. М. Мосейчук визначає найістотніші ознаки англомовного публіцистичного *дискурсу*:

- тексти публіцистичного дискурсу здійснюють необхідний вплив на масову аудиторію;

- політична свобода англомовних країн визначає свободу слова (тобто англомовний публіцистичний дискурс), відображає стан розвитку суспільства й вільно, майже без тематичних обмежень, висвітлює найактуальніші аспекти життя;

- публіцистичний дискурс характеризується лаконічністю, стислістю плану вираження в разі зростання обсягу плану змісту;

- для сучасного публіцистичного дискурсу Великобританії та США є характерним активне проникнення й широке функціонування мовних одиниць зниженого реєстру (забороненої, вульгарної, жаргонної, арготичної, просторічної лексики), що впливає на зниження загальної культури мови, з одного боку, і на розширення та гнучкість мовної норми, з іншого;

- тексти публіцистичного дискурсу (особливо заголовки) визначаються креативністю, прецедентністю, мовною грою;

- сучасний англомовний публіцистичний дискурс зазнав спрощення (демократизації) у формах і засобах

викладення матеріалу, став ближчим до масової аудиторії, що пояснюється ринковою необхідністю задоволення потреб споживача [166, с. 176].

Резюмуючи розглянутий вище матеріал, зауважимо, що з метою дослідження англомовних прислів'їв, їх використання в тому чи іншому дискурсі, нами проаналізовані визначення цього поняття різними авторами. Продемонстровано, що трактування дискурсу зафіксоване за різноманітними сферами соціальної комунікації. Також зацентровано увагу на класифікації категорій дискурсів, їх типів, видів (різновидів) та базових характеристиках. Виокремлено трактування дискурсу як когнітивно-комунікативного явища, у якому обов'язково наявними є адресант та адресат повідомлення. Отже, синтез підходів до трактування поняття *дискурс* дозволяє схарактеризувати його як складне когнітивно-комунікативне явище, що має різні форми вияву – усну, письмову, паралінгвальну – та вміщує нарівні з текстом також позамовні фактори, які впливають на його утворення та сприйняття.

Розглянуті тлумачення поняття *дискурсу* рефлектують поліаспектну природу цього лінгвістичного феномену та не мають принципово відмінних положень і тверджень, існуючи паралельно, взаємодоповнюючи один одного.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує синергетичний підхід до розгляду дискурсу яксамоорганізованої системи, (С-системи), з виокремленням етапів формування цієї системи та учасників кожного етапу, зазначенням ролі атракторів та репелерів у процесі самоорганізації системи. Вважаємо актуальним застосування зазначеного підходу і в нашій роботі під час дослідження еволюції англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах.

Саме на цих типах дискурсу, їх специфіці, функціях та ознаках і була зосереджена наша увага під час огляду теоретичних джерел із релевантних питань.

Вважаємо, що дискурс прислів'їв, як репрезентація культурологічного багатства мови того чи іншого народу, являє собою узагальнений погляд на життєві ситуації, де у фокусі уваги перебувають ціннісні та визначальні події. Однак специфіка мовних засобів актуалізації прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах ще не ставала об'єктом уваги мовознавців і породжує низку питань. Наразі перейдемо до більш детального вивчення англомовних прислів'їв як текстів малої форми.

1.4. Прислів'я в парадигмі текстів малої форми

Тексти вивчають у руслі гносеологічних, конструктивних, комунікативних, функціональних аспектів. Текст – острівець організованості, впорядкована форма комунікації. Як елемент культури він є важливим інгредієнтом конвенціональних канонів і традицій. Текст корелює з грою за змістом, із ритуалом – за формою. Серед текстів, комунікативних одиниць (КО) вищого гатунку, виокремлюються типові й нетипові тексти, тексти-артефакти та метатексти. Різноманітність текстів виявляється в наявності великих і малих їх форм, інформативних та неінформативних, емоційних і неемоційних, усних та письмових, вербальних і невербальних [50].

Згідно з дослідженнями С. О. Швачко, до типових належать тексти завершені, дискретні, повні, неповні, інформативні, серйозної та несерйозної тональності [139, с. 6]. Наявність основних категорій тексту об'єктивує дієвість термінів *стандартний* і *типовий*. Відсутність базових категорій у прислів'їв обумовлює їх віднесеність

до нетипових текстів, у яких репрезентуються реальні та ірреальні події, зберігаються традиції минулого, у домислах і фантазіях створюються нові моделі картин світу. Типові тексти, на відміну від нетипових, характеризуються наявністю змістовно-логічної зв'язності, ригористичною формою та структурно-композиційною даністю.

Нетипові тексти є малими за формою та позначаються такими ознаками:

- широким спектром соціальних і несоціальних призначень;
- інформативністю/неінформативністю;
- практичністю/непрактичністю;
- банальністю/вагомістю;
- семантичністю/несемантичністю;
- комунікативністю/некомунікативністю;
- грою словом/досвідом, пізнавальністю/емоційністю [139, с. 11].

У нетипових текстах (прислів'я, приказки, гумористичні висловлення) факультативними є категорії заголовка, сюжету, зачину, кінцівки. Тексти з невідзначеними категоріями – прислів'я, загадки, висловлення – розміщуються в антологіях за тематичним принципом [302, с. 48–51]. Вивчення проблеми мовної та структурної організації творів усної народної творчості дало підстави лінгвістам і фольклористам сформулювати значну кількість підходів до її розгляду. Наразі малодослідженим залишається виявлення універсальних елементів структур фольклорних текстів малої форми.

Проблема трактування поняття *текст малої форми* відображена в працях учених, які термінологічно позначають це явище як *малі жанри* [20, с. 105; 55; 132, с. 148; 241, с. 219; 268], *малі епічні жанри* [190, с. 138; 230, с. 11], *мікрожанри*, *мікроміфи* [97, с. 283],

афористичні жанри [227, с. 86], *мовленнєві жанри, текст-формула, фольклор мовленнєвих ситуацій* [144, с. 6–7], *мікротекст* [1, с. 102–103; 64, с. 84; 167, с. 46], *стислі тексти* [17, с. 84], *короткі тексти* [91, с. 5–9], *мінімальні тексти* [269; 290, с. 70], *текст малої форми* [109, с. 393–399; 139; 204; 207; 208, с. 4; 260; 265; 297, с. 80–82; [300, с. 399–402], *тексти малого обсягу* [257, с. 17], *малі жанрові форми* [23, с. 23] тощо.

Амбівалентність дефініцій об'єктивується орієнтацією вчених на певну сукупність ознак та застосування різних підходів щодо обсягу досліджуваних текстів. Отже, виникає необхідність систематизації наукових поглядів щодо виявлення базових ознак фольклорних текстів малої форми, особливостей їх структурної побудови та диференціювання за обсягом.

Висвітлення специфіки текстів малої форми репрезентоване в працях як зарубіжних, так і українських учених, які акцентують увагу на таких питаннях: гендерних відносинах в англійських текстах малого жанру [109, с. 393–399]; дієвості мовотворчої функції в нетипових текстах малого жанру – авторських гумористичних висловлюваннях та неавторських/колективних жартах [112]; лінгвостилістичній інтерпретації байки та притчі, типології текстів малих форм [208]; прагмалінгвістиці та лінгвопоетиці малих форм і синергетиці дискурсу [205, с. 14–18]; функціонально-комунікативному аспекті сучасного англійського жарту малих форм [239, с. 83–86]; формальній, функціонально-комунікативній, жанрово-композиційній, лінгвостилістичній характеристиках сучасного жарту Великої Британії та США [240]; специфіці явищ інтертекстуальності як поліфонії текстів [241, с. 70–72]; структурних особливостях та ознаках фольклорних текстів малої форми [265]; матричному

аналізі взаємодії просодичних та лексико-граматичних засобів актуалізації текстів малої форми [264, с. 77–79]; систематизації фольклорних текстів малої форми методом комп'ютерного обрахування їх електронного обсягу в межах кожного конкретного жанру (легенда, балада, міф, приказка, прислів'я тощо) [261]; установленні закономірностей усної актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми методом обґрунтування специфіки взаємодії просодичних засобів їх оформлення в межах функціонально-енергетичного підходу, розробленого в праці [266]; деривації та пролонгації малих текстів із фокусом уваги на матеріалі англійських прислів'їв та авторських гумористичних висловлювань [296, с. 194–196]; енігматичності феномену гумору, його вербалізації та соціолінгвістичних чинників у гумористичних висловлюваннях, прислів'ях та загадках [300, с. 399–402]; поверхневій та глибинній структурах малих текстів в англійському дискурсі, осмисленні їх семантико-прагматичного наповнення [139; 297, с. 80–82] та ін.

Багатоаспектна природа малоформатних текстів об'єктивувала вивчення цього питання в лінгвостилістичному, лінгвопрагматичному, лінгвокогнітивному та лінгвосинергетичному модусах. Відповідно, досліджували лінгвістичну природу анекдоту [98, с. 144–153], встановлювали його текстово-композиційні параметри, виокремлювали засоби передавання гумору в тексті англійського анекдоту [240].

На теренах вітчизняної лінгвістики досліджено еволюцію стилю та дискурсу німецької байки із застосуванням універсальної науки про саморозвиток – синергетики [195; 198, с. 236–245; 199, с. 519–526; 201, с. 25–41; 205], окреслено питання лексико-граматичної структури та просодичної зв'язності

англійської прозової байки [263, с. 72–75; 264]. Також увага науковців зосереджувалася на висвітленні лінгвокогнітивного аспекту [202, с. 18–26], вивчено специфіку композиційно-сислової структури англомовної байки через виявлення лінгвокогнітивних механізмів утворення комічного смислу [51], аналізовано поняття метафори, зокрема її структуру, функціонування й роль у створенні зв'язності тексту та його образно-символічного рівня на прикладах німецькомовних та україномовних байок і притч [204, с. 15–19], досліджено лінгвостилістичні, когнітивні, прагматичні особливості англомовної прозової байки з урахуванням синергетичного аспекту [54].

Вивченню німецькомовної притчі в лінгвостилістичному та прагматичному аспектах присвячена робота І. М. Яремчук [311]. У синергетичному напрямку дискурс притчі схарактеризовано в дослідженні Л. С. Піхтовнікової, де зосереджено увагу на самоорганізації вищезазначеного жанру [200, с. 245–252].

У полі зору українських науковців була й англомовна казка. Вона вивчалася в руслі прагматико-комунікативної спрямованості [135, с. 36–37]; досліджувалися особливості реалізації в ній феномену антропоцентричності [134, с. 154–158; 136, с. 59–63; 137, с. 146–149]. Аналізувалися лінгвостилістичні особливості організації тексту британської літературної казки, а саму її розглядали як семантично двоплановий текст-матрицю, що перебуває в інтертекстуальній взаємодії з прецедентним текстом, який формує її другий план – чарівну народну казку, що є сукупністю типологічних структурно-семантичних рис [171]. Висвітлювалася алгоритмічно-фабульна побудова сюжетів англійських народних казок [262, с. 163–171]; предметом наукової розвідки ставав їх сугестивний вплив на дитину [268, с. 148–155].

Встановлювалися лінгвокогнітивні характеристики концепту WEG/ДОРОГА на матеріалі німецької народної казки [105].

Зарубіжні дослідники у своїх напрацюваннях з'ясували механізм метафоризації концептуальної картини світу англійської авторської казки, здійснили лінгвістичний аналіз експресивних стилістичних засобів за матеріалами казок Л. Керрола «Аліса в Країні чудес» та «Аліса в задзеркаллі» на рівні фонетики, лексики, семантики, фразеології з точки зору когнітивної лінгвістики [238], ідентифікували та описали синтаксичну специфіку англійської літературної казки, вивчили проблематику розмежування стилістично маркованих і немаркованих експресивних одиниць [35].

Неодноразово також відображалось в працях українських і зарубіжних дослідників лінгвістичне буття англословних загадок, що давало можливість предметно розглянути проблематику цього фольклорного тексту малої форми та висвітлити його специфіку. Зокрема, здійснювався когнітивний аналіз прислів'їв та загадок, що вторинно номінують наявні у свідомості англійців концепти та входять до концептосфери мови як стійкі вислови, вербально репрезентуючи базові моделі категоризації реальної дійсності [141]. У лінгвістичних колах репрезентовані також наукові здобутки, присвячені опису когнітивно-семантичного потенціалу та комунікативно-функціональної специфіки німецької народної загадки як особливого типу паремійного тексту [146]. У зазначеному дослідженні визначено онтологічний статус німецької народної загадки в сучасній гуманітарній парадигмі наукових знань, ідентифіковано її жанрово-мовленнєву типологію та композиційно-структурну організацію, виокремлено її мелодійні та ритмічні моделі, обґрунтовано закритий характер концептосистеми.

Вектор уваги в дослідженнях С. О. Швачко також зосереджений на феномені загадок: їх поверхневій та глибинній структурах, онтології, основних категоріях та спільних рисах з іншими малими нетиповими текстами [297, с. 117–121]. Науковець схарактеризувала зв'язки вищезазначеного жанру та прислів'їв, що проявляються в їх тематичній інтеграції, у компресованій композиції, в імпліцитному представленні комунікантів, їх ролей в образному порівнянні базових референтів, а також в облігаторних посиланнях на соціальний та лінгвістичний досвід мовців, у можливих інтертекстуальних дискурсивних вкрапленнях.

У парадигмі текстових одиниць С. О. Швачко виокремлює малі форми, що мають цілу низку позначень (*пор.: рос. малые формы, малый жанр; англ. small genre, little stories, tall talks, nonsense, funny stories, etc.*). У полілексемних термінопозначеннях, як підкреслює науковець, актуалізуються атрибути реальні/нереальні, серйозні/несерйозні, усні/письмові, практичні/непрактичні, логічні/алогічні. Глобальні структури малих текстів детермінуються дією стилістичних та жанрових чинників. *Пор.:* лимерики, анекдоти, примовки, прислів'я, загадки тощо. Спільні риси зазначених текстів, наголошує С. О. Швачко, простежуються в їх малому обсязі, у лінійному репрезентуванні на ризоматичних векторах, а також у ситуативній релевантності та посиланнях на досвід (соціальний і лінгвістичний) [139, с. 10–11].

Осмишуючи природу та способи ідентифікації текстів малої форми (прислів'я, афоризми, загадки), С. О. Швачко зазначає, що прислів'ям як компарабельним одиницям властиві елементи порівняння, метою яких є дидактичні настанови, рекомендації, моральні норми, культурні досягнення тощо. Основними у прислів'ях є антропокомпоненти – адресант, адресат (перфоматор) – та

подані в тексті образи. Перфоматор не є маркованим, але він є основним об'єктом впливу. Малі тексти (прислів'я, афоризми, загадки), на думку науковця, мають спільні та відмінні ознаки [298, с. 81].

С. О. Швачко наголошує, що загадки відкриті для процесів верифікації формальних і змістовних структур, модифікації вихідних позицій вторинного конструювання, реалізації чинників винахідливості, розваги, оцінювання, регулювання когнітивного процесу. Специфіка загадок, на думку науковця, полягає в реверсії блоків теми (шуканої величини) й реми (ословленої референтом). Загадки можуть бути подані у формі розповідних речень, що зберігають мовленнєвий акт квеситиву [298, с. 81].

Афоризми ж, як зауважує С. О. Швачко, за структурним дизайном наближаються до прислів'їв. Їх розмежування експлікуються в ситуаціях, що альтернативно свідчать про креативність думки або настанови. Такі висловлення, навпаки, позначені синкретою та лакунарністю: те, що є лакунарним для прислів'їв, атрактивне для афоризмів (високий стиль, індивідуальне авторство). Вирішальною силою дефініцій досліджуваних текстів, наголошує мовознавець, є фактор функціонування. Відтак розуміємо, чому прислів'я та афоризми іноді експлікуються ідентично. Тут чинним є модус лінгвокреативної та дидактичної функцій. Невербалізована настановча функція залишає за собою право на статус дидактичної (для прислів'їв) чи дефінітної (для афоризмів) [298, с. 82].

Розбудовуючи концепцію бачення спільних та відмінних рис малих текстів (прислів'я, афоризми, загадки), науковець вираховує семантичну дистанцію (див. таблицю 1.1).

Таблиця 1.1 – Семантичні дистанції прислів'їв, афоризмів, загадок

Критерії параметрів	Прислів'я	Афоризми	Загадки	Дистанції
1. Обсяг	Малий +	Малий +	Малий +	Прислів'я :: афоризми – 0,75;
2. Авторство	Колективне +	Індивідуальне –	Колективне +	
3. Стиль	Розмовний +	Високий –	Розмовний +	прислів'я :: загадки – 0,25;
4. Функція	Дидактична (виховна) –	Лінгвокреативна (інноваційна) –	Контролювальна (пошукова) –	загадки :: афоризми – 0,75

Наведена таблиця наочно ілюструє інгерентні риси, властиві кожному окремому тексту. Відповідно до зазначених критеріїв (обсяг, авторство, стиль, функція) встановлено, що різними в них є функції: у прислів'їв – дидактична (директивна, регулятивна, виховна, настановча), у загадок – контролювальна (пошуки тематичного референта), в афоризмів – лінгвокреативна. Різняться ці тексти авторством: колективне – у прислів'ях та загадках, індивідуальне – в афоризмах. Стильовий декор репрезентований по-різному: розмовний – у прислів'ях та загадках, високий – в афоризмах.

У нашому дослідженні під час подальшого висвітлення характерних рис прислів'їв та розмежування їх з іншими суміжними поняттями, будемо використовувати обчислення семантичних дистанцій, аналогічно презентованим у розробках С. О. Швачко.

До текстів малої форми також відносять різні за жанровою належністю твори, що мають спільну ознаку – невеликий обсяг – та передають «високу концентрацію почуттів стану й дії» [256, с. 22]. Як зазначає Л. І. Плотнікова, властивостями текстів малої форми є узагальнений лаконічний виклад фактів, наявність

традиційного кола образів і мотивів, алегоричного прихованого змісту, жартівливого чи сатиричного забарвлення, неочікуваної дотепної кінцівки [209, с. 4]. До специфічних ознак текстів малої форми відносять їх підвищену образність і символічність [269], спрощеність структури, неускладненість засобів образності, лаконізм просторово-часової організації, типовість синтаксичних конструкцій і зворотів, безперервність розвитку дій, лаконізм кінцівки, щільне переплетення актуальної та концептуальної інформації [65, с. 78–79; 306, с. 4–10], стислість, місткість, розмовну спрямованість, використання простих синтаксичних конструкцій тощо [140, с. 192].

У комунікативному аспекті текст малої форми набуває певних специфічних ознак: компактності стилістичних прийомів і виразних засобів, лаконічності викладу етичної ідеї, відсутності надлишкової інформації, простоти композиційної будови [263, с. 74]. Відповідно до англомовної традиції обсяг тексту визначають у словах, до малої прози відносять тексти обсягом до 300, 500, 1 500 слів. У російськомовній традиції обсяг тексту визначають у знаках (або сторінках, що означає те саме, оскільки мають на увазі стандартну машинописну сторінку, що містить 1 800 знаків). У різний час різними фахівцями пропонували вважати малою прозою текст до 2 000 символів, до 3 сторінок ($\approx 5\,400$ знаків), до 5 сторінок ($\approx 9\,000$ знаків).

Із поширенням Інтернету стала популярною теза про малий текст, що під час читання з монітора не вимагає вертикального прокручування, про текст «розміром в один екран». Таке визначення відповідно до електронного ресурсу «Мала проза» не є точним, оскільки не може враховувати відмінності щодо величини монітора та розміру шрифту в різних читачів [381]. В. О. Дмитренко та

Л. М. Григор'єва, досліджуючи комічний афоризм, анекдот, міні-казку, лимерик, казку та прислів'я, зазначають, що ці тексти відрізняються від більших мовних творів їх малим обсягом, який визначається 3–10 рядками тексту, архітектонічним оформленням, що не перевищує 1–2 абзаци, стереотипністю композиційної моделі, простим синтаксисом тощо [64, с. 83; 65, с. 77].

Говорячи про фольклорні твори малих текстів, науковці наголошують і на їх функціональному навантаженні. Так, наприклад, спільною ознакою фольклорних текстів малої форми, на думку А. В. Максимова, є поєднання прагматичного та естетичного початків, тобто їх утилітарно-практичного й художнього призначення [144, с. 15]. Л. Н. Виноградова звертає увагу на те, що малі фольклорні тексти виконують повчально-прогностичну функцію [43, с. 210]. Розглядаючи функціональні особливості короткого комічного фольклорного тексту, В. А. Дмитренко та Л. М. Григор'єва зазначають, що він містить два аспекти:

1) денотативний (відображає певний об'єкт дійсності, предметну чи дійову ситуацію);

2) комунікативно-прагматичний (модифікує зміст висловлення залежно від комунікативної інтенції мовця, прагматичного спрямування тексту та інших позамовних факторів) [64, с. 84].

У дослідженні Л. І. Тараненко авторським графіко-аналітичним методом охоплювального кута встановлено, що до фольклорних творів малої форми належать тексти легенд, міфів, казок, байок, притч, прислів'їв, загадок, повір'їв, скоромовок, замовлянь, анекдотів тощо, а також тексти фольклорних жанрів поетичної та музичної природи (балادي, частівки, лічилки) й тексти, що не існують самостійно без мовленнєвого контексту (приказки,

погрози, прокляття, ритуальні заклики), обсяг яких не перевищує 2 000 слів [266, с. 133].

На основі систематизації ознак конкретних жанрів фольклорних текстів малої форми науковець виокремлює тексти духовно-ідеологічної (легенди, балади, міфи), культурно-побутової (приказки, прислів'я, повір'я, казки) та креативно-повчальної (загадки, анекдоти, байки, притчі) спрямованості [266, с. 74]. У сконструйованій матриці чітко окреслено найзагальніші ознаки фольклорних текстів малої форми. Також вона є логічним орієнтиром для розуміння меж наповнення фольклорних текстів.

До фольклорних текстів малої форми вчені М. М. Бахтін [20, с. 271], Л. Н. Виноградова [43, с. 210–211], В. І. Даль [373, с. 33–34], В. В. Іванов [91, с. 7], Г. А. Левінтон [132, с. 148], В. Я. Пропп [221, с. 28–69], А. Dundes [322, с. 3], Т. Green [419, с. 23], М. Hasan [327, с. 233–234], Е. Oring [351, с. 2] відносять прислів'я, приказки, загадки, привітання, погрози та прокляття, обрядові та магічні замовляння, заклинання, лічилки, ігрові кліше, прикмети, побутові рекомендації, тлумачення снів, повір'я.

Отже, науковці по-різному трактують поняття *текст малої форми*, особливості таких текстів визначають їх жанрову специфіку. Проте систематизація наукових поглядів дає підстави говорити, що в усіх розглянутих нами лінгвістичних розвідках прислів'я ідентифікуються як *текст малої форми* з притаманними йому функціонально-стильовими ознаками.

1.5. Уточнення дефініції «прислів'я»

Невід'ємною складовою унікальності культури кожного окремого народу є його життєвий досвід, накопичений упродовж буття. Подібні надбання додатково

узагальнюють народну мудрість, що зазвичай письмово фіксується у вигляді певних стислих висловів чи паремій.

Паремії з наукової точки зору вивчаються пареміологією – філологічною дисципліною про будову та сутність народних висловлювань, що втілюють у собі афористичне, усталене, узагальнене та повчальне відтворення інформації про традиційні цінності та погляди, що ґрунтуються на життєвому досвіді народу в максимально стислій формі [403, с. 424]. Із позицій сучасної лінгвістики, подібними висловлюваннями потенційно можуть бути прислів'я та приказки.

Зазначимо, що огляд теоретичних розвідок свідчить про необхідність розмежування понять *прислів'я* та *приказка*, уточнення змісту парадигми *прислів'я* та подальше подання власного тлумачення вищезазначеної дефініції. Наведемо найбільш змістовні, на нашу думку, дефініції, що віддзеркалюють інгерентні риси кожної із зазначених одиниць. Відповідно до академічного визначення *прислів'я* – це стійкий вислів, переважно фольклорного походження, у якому зафіксований практичний досвід народу та його оцінювання різних подій і явищ. Прислів'я на відміну від приказок – самостійні судження, інтонаційно й граматично оформлені як прості або складні речення [403, с. 552].

У лінгвістичній терміносистемі фіксуємо й інші, різнопланові за змістом, дефінітивні осмислення *прислів'їв*, а саме:

– це короткий вислів, притча, іносказання, життєвий вирок, ходячий розум народу, який фіксується в приказці або простому звороті мови, що сам за себе говорить [374, с. 274];

– афористично стислі вислови з повчальним змістом у ритміко-організованій формі [129, с. 339];

– коротке клішоване висловлювання, що відтворюється, а не створюється в процесі мовлення, для якого головною функцією є регулятивна; це актуалізація колективного досвіду в конкретній мовленнєвій ситуації [153, с. 81–84];

– влучний образний народний вислів, часто римований за будовою, який у стислій формі узагальнює, синтезує різні явища життя та має переважно повчальний, настановчий, філософський характер [377, с. 482].

Узагальнюючи вищенаведені визначення, фіксуємо важливу закономірність: єдність мовознавців щодо виокремлення базової функції прислів'їв (дидактичної) та завершеної думки, що, власне, й відрізняє їх від приказок.

О. В. Корень, розглядаючи системно-функціональні особливості англійських прислів'їв, зазначає, що прислів'я – відкрита парадигматична група, у якій специфічно відображається мовна картина світу. Аналіз поверхневої та глибинної структур вищезазначеної категорії показує їх гомогенність із приказками. Семантика прислів'їв вербалізується не особливим лексичним пластом, а своєрідною репрезентованістю глобальної структури. Системність прислів'їв виявляється у їх належності до мовної системи як субсистеми. У прислів'ях немає слів та кореляцій, які не були б властиві конкретній мові. Так само, як іншим мовним одиницям, прислів'ям притаманні синонімія, антонімія, тематична репрезентованість [120, с. 16]. Характеризуючи найістотніші ознаки розбіжностей між прислів'ями та приказками, науковець зазначає, що прислів'я виражають закінчену думку, водночас як приказки – незакінчену. Приказки реалізують номінативну функцію, а прислів'я – комунікативну. Приказкам, на відміну від прислів'їв, не притаманна дидактичність та завершеність думки. Якщо у формальному аспекті прислів'я є

поліваріативними реченнями з моно- та полічасовою структурою, то приказки, переважно, фігурують як фрагменти речення, образні порівняння та фігуральні звороти. Як одночасні утворення вони є конститuentами як прислів'їв, так і неприслів'їв. Приказці властива стабільність та знижена варіативність [120, с. 7].

Вважаємо за необхідне зацентувати увагу на думці автора, що, незважаючи на наявність спільної онтологічної бази, експресивних засобів вираження та парадигматичних відносин, прислів'я та приказки є різностатусними лінгвістичними одиницями. Резюмуючи результати спостережень, дослідниця відносить прислів'я до розряду нетипових текстів малої форми, що можуть функціонувати як самостійні тексти з усіма притаманними їм категоріями. Специфіка прислів'їв простежується у відсутності сильних позицій, фабули, дійових осіб, порушенні синтезу форми та значення, композиційних аспектів стандартних текстів, особливої реалізації текстових категорій, що є визначальними ознаками статусу англійського прислів'я як нетипового тексту [120, с. 8].

Ідентифікуючи межі між прислів'ями та приказками, С. О. Швачко зазначає, що прислів'я позначені ущільненістю, образністю, високим антропоцентризмом, дидактичною валоративністю, предикативністю суджень, побутовою топікальністю та розмовним стилем. Вихідними джерелами прислів'їв є ситуації, красномовне оформлення яких генерувало породження відповідної парадигми. Спрацьовує кругообіг семантичного дизайну: від ситуації – до прислів'я та знову – до прислів'я з інгерентною ситуацією. Прислів'я потребують відповідного лінгвокогнітивного осмислення. Їх рухомість простежується, зокрема, у трансформаціях типу приказка ↔ прислів'я. Джерелами прислів'їв вважають людський досвід, зафіксований у народних

піснях, казках, байках, анекдотах, малих текстах [298, с. 80].

Осмилюючи специфіку відмінностей приказок та прислів'їв, науковець стверджує, що перші асоціюються з номінативними одиницями (НО), а останні – з комунікативними одиницями (КО). Прислів'ям властивий статус закінчених речень та прагматичної настанови. Приказки позбавлені статусу комунікативно-ситуативного судження, присуду. Це образи слів, блоки суджень, частини прислів'їв. Основним маркером приказок є синтаксична незакінченість. Приказка називає предмет, явище, факт. Прислів'я ж емпатує висловлення закінченої думки, обґрунтовану оцінку, присуд та зауваження. Їх ілюктивна сила має характер впливу на перформативне рішення читача (адресата). Проте розглянуті категорії мають також спільні ознаки. Такими є художня образність та взаємна трансформація. Образність прислів'їв та приказок слугує художньому модусу порівнюваних одиниць у комунікативній та номінативній функціях [298, с. 81]. Нам імпонує теза науковця щодо відкритості прислів'їв процесам становлення та модифікації, самостановлення та самоорганізації, зокрема інволюції (рух назад).

Згідно з поглядами Н. В. Деркач, прислів'я ідентифікуються як певна семантична цілісність, структурована у вигляді узагальнено-образного, національно-культурного повчального висловлення, здатного передавати соціальний досвід через віддзеркалення світоглядних уявлень і моделювання стереотипів поведінки конкретної мовленнєвої спільноти. Як і попередні дослідники, науковець відносить прислів'я також до парадигми текстів малої форми, виокремлюючи такі їх типові лінгвальні ознаки, як стислість, синтаксична

замкненість, евфонічність та інтонаційна цілісноформленість [62, с. 6].

Відповідно до концепції Л. І. Тараненко, прислів'я – це лапідарний народний вислів повчального змісту, що методом узагальнення результатів соціально-історичного досвіду транслює прийдешнім поколінням провідні морально-етичні, філософські та побутово-умовивідні ідеї щодо навколишньої дійсності. За результатами проведених досліджень науковець стверджує, що система функціональних ознак прислів'я має охоплювати таку ієрархічну супідрядність: загальнодидактична функція → культурно-побутова спрямованість → асоціативно-виховне функціональне призначення [266, с. 116]. Говорячи про приказку, авторка робить висновок, що приказка висловлює думку неповно, являє собою вид незамкненого кліше, частину речення, до якого приєднується авторський контекст [266, с. 77].

Розглядаючи проблему розмежування прислів'їв від інших суміжних понять (таких, як приказки та афоризми), І. Ю. Юдіна зазначає, що прислів'я, незважаючи на лаконічність та структурну репрезентованість у вигляді речення, є завершеними висловлюваннями. Відповідно, прислів'я, на думку науковця, являють собою диктеми (елементарні тематизуючі одиниці зв'язного тексту), що виражають істотні знакові риси тексту-дискурсу: номінацію, предикацію, тематизацію (топікалізацію) та стилізацію. Систематизуючи погляди науковців щодо природи прислів'їв, дослідниця виокремлює основні ознаки вищезазначеної мовної категорії: відсутність автора, широке використання, замкнутість структури речення, наявність прямого чи переносного значення. Відповідно до наведених ознак нею було сформовано тлумачення поняття *прислів'я*: «Прислів'я – це народне

оцінне висловлювання-кліше повчальної семантики» [309, с. 4].

На думку А. Н. Рамазанової, прислів'я – це стійке в мові та відтворюване в мовленні узагальнювальне висловлювання у вигляді закінченого речення, що часто має переносне значення та може бути використане з дидактичною метою [230]. Порівнянно з приказками прислів'я мають значний рівень узагальненості, тобто до їх структури можна вводити слова-маркери *завжди* або *ніколи*.

Дослідниця виділяє такі найхарактерніші ознаки *прислів'я*:

– за формою: лаконічність (просте або складне двоскладове речення), ритмічна і/або римована організація, образність, фразеологічна стійкість;

– за змістом: узагальненість, дидактичність, оцінність, логічність, сугестивність [230].

Виокремлені А. Н. Рамазановою ознаки прислів'їв, а також погляди інших науковців, які емпатують увагу на модифікації малих текстів [8; 112; 117; 120; 157; 240, с. 71; 297, с. 80–82; 338, с. 326–352 та ін.] дають підстави сформулювати власне бачення структурної стійкості прислів'їв. Отже, прислів'я з огляду на їх яскравість та експресивність активно використовуються авторами в різних типах тексту в оказіональному видозміненому варіанті, водночас змінюється їх формальне й змістовне наповнення, але переважно вони не втрачають асоціативного зв'язку з узуальною формою та легко ідентифікуються серед читачів.

Продовжуючи питання дослідження динамічності прислів'їв, наведемо визначення А. О. Константинової: «Прислів'я та приказки не є стійкими семантичними сутностями, значення яких зберігається в пам'яті людини, оскільки кожен раз під час використання в комунікації їх

значення формується заново та обумовлюється динамікою дискурсу» [117].

Опрацювання теоретичних джерел, присвячених висвітленню розбіжностей між поняттями *прислів'я* та *приказка*, уможливило чітке репрезентування спільних/відмінних ознак зазначених одиниць, що для унаочнення можна представити у зведеній таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Спільні й відмінні ознаки прислів'їв та приказок

Прислів'я	Приказка
Комунікативна одиниця	Номінативна одиниця
Речення	Словосполучення, фрагменти речення, конституенти прислів'я
Синтаксична завершеність	Синтаксична незавершеність
Взаємодія мотивувальної основи або лексичного складу та прагматичного змісту, або висновку (тема-рематичний зв'язок)	Блок-судження, частина прислів'я
Змістова та інтонаційна завершеність	Відсутність смислової та інтонаційної завершеності
Судження	Інформативне поняття
Дидактична, інформаційно-впливова функції	Прикрашання та урізноманітнення мовлення

Зазначені в таблиці 1.2 ознаки свідчать, що *прислів'я* перебувають на шкалі, на порядок вищій, ніж *приказки*: якщо перші є еквівалентами суджень у формі інтонаційно та змістовно завершених речень і використовуються для цілеспрямованих комунікативних потреб, то останні прирівнюються до значення слова та відповідних номінативних особливостей.

Отже, в межах нашого дослідження вважаємо за необхідне диференціювати поняття *прислів'я* та *приказка*. *Прислів'я* інтегрує в собі комунікативно завершені та

доцільно вжиті судження про досвід певного народу, репрезентований у мовленні у формі речень як настанова стосовно певних дій.

Беручи до уваги вищезазначені трактування *прислів'я*, можемо перейти до формулювання власного визначення. Отже, на нашу думку, *прислів'я* – це комунікативні автономні одиниці, які мають форму невеликого тематичного тексту, що не містить заголовка, є конденсацією спостереження та в яких домінує синкретична (інформативно-впливова) функція. Зазначені комунікативні одиниці характеризуються давністю походження, належністю до різних типів дискурсу, специфікою їх поверхневої та глибинної структур.

Для подальшого уточнення поняття *прислів'я*, що буде відображати його традиційний та інноваційний аспекти, зосередимо увагу на іншій складовій – динамічному функціонуванні *прислів'їв* у різних дискурсах. Вважаємо, що уточнене формулювання поняття *прислів'я* може бути підґрунтям подальших досліджень, у яких використовується міждисциплінарна наука – синергетика.

Наразі з огляду на завдання, поставлені в нашій роботі, доцільним є перехід до розгляду поняття *модифікації* та безпосередній проекції її на англomовні прислів'я.

1.6. Тракткування поняття «модифікації» стосовно прислів'їв

Пареміологічний фонд англійської мови перебуває в стані постійного оновлення у зв'язку з тенденцією активного використання прецедентних феноменів загалом та прислів'їв зокрема в різних дискурсах. З огляду на це пареміологічний фонд англійської картини світу є репрезентантом культурологічного багатства соціуму та реагує на зміни в суспільно-політичному, культурно-етичному житті людей, пристосовується до нових завдань та потреб сучасного розвитку суспільства, що безпосередньо віддзеркалюється в мовному матеріалі.

Демократизація суспільного життя, що неминуче виявляється в мові та мовленні, впливає на переосмислення усталених істин, а це сприяє трансформації відомих афоризмів, приказок, загадок, повір'їв і, зокрема, загальноживаних прислів'їв. Останніми десятиріччями в розвитку англійської мови, як і в багатьох інших мовах, явно простежується тенденція демократизації, під якою, насамперед, розуміється зближення писемно-літературної мови з усно-розмовною, нелітературною. Таке зближення детермінується значним поповненням лексики та фразеології «стандартної» мови з нелітературних розмовних джерел [89, с. 5].

Мова є рухомих «механізмом», на дію якого впливають різноманітні фактори інтра- та екстралінгвістичного характеру. Під впливом різних чинників змінюється зміст мовних знаків, модифікується їх функціональне призначення, виникають інновації. У межах побудованої із застосуванням дескриптивно-статичного методу «жорсткої» структуралістської моделі інноваційні мовні утворення, явища перехідного характеру не знаходять свого належного місця [78, с. 36].

Наразі мови вивчаються в руслі їх динамічної, функціональної, антропоцентричної параметризації. У лінгвістичному аналізі вагомим є епідігматичний підхід до номінативних та комунікативних одиниць, ідентифікація їх глобальних, вторинних утворень [302, с. 48].

На часі глобальні структури характеризуються процесом модифікації, зміною їх зовнішніх та внутрішніх маркерів. Розглядаючи прислів'я як інтегровані синкретичні конструювання, що є поєднанням змісту та форми, поверхневої та глибинної структур відповідно, сфокусуємо увагу на більш детальному розгляді цих питань у розділі 2.

Трансформи, що виникли переважно на основі традиційних паремій, характеризуються зміною ситуацій та модифікацією форм. Вони одержують назви: *антиприслів'я*, *антиафоризми* та *антиприказки* [40, с. 9]. Учені дали визначення цьому різновиду стійких виразів, проте термінологічне пояснення здійснюється з різних позицій. Так, наприклад, В. М. Мокієнко розглядає їх як пареміологічні трансформи, оскільки вони підлягають тим самим законам перетворення паремій, що й прислів'я, які давно увійшли до літературного вжитку як модифіковані варіанти традиційних виразів [40, с. 12].

Т. І. Дамм, розглядаючи жартівливі афоризми, зараховує їх до афоризмів малого комічного жанру та антиприслів'я як одиниці лаконічного узагальненого змісту, що характеризуються збігом в одному контексті понять, між якими виникають раптові смислові зв'язки [58].

Науковці Ю. А. Зацний та А. В. Янков досліджували нові лексико-фразеологічні інновації, що виникли в нелітературних розмовних підсистемах, у соціальних діалектах і функціонують останнім часом у літературному розмовному мовленні [89]. Розвідку вчених

подано у вигляді словника «Нова розмовна лексика і фразеологія». Автори фокусують увагу на джерелах і сферах поповнення розмовної лексики та фразеології, методах і способах збагачення розмовної мови. Учені дійшли до висновку, що зафіксовані в словнику інновації, які виникли в нелітературних підсистемах та адаптувалися в літературній розмовній мові, свідчать про зародження нових тенденцій у методах та способах збагачення словникового складу сучасної англійської мови й немає сумніву в тому, що ці тенденції будуть у подальшому екстраполюватися на всю «суперсистему» полінаціональної англійської мови з урахуванням її глобальної репрезентації у вигляді окремих національних, територіальних, соціальних варіантів [89, с. 19].

Вважаємо за доцільне окреслити межі понять *оказіоналізм* та *узуалізація* відповідно до об'єкта нашого дослідження. На думку Ю. А. Зацного, поняття *оказіональність* є досить умовним. Фактично всі нові одиниці починають своє життя як okazіональні, оскільки вони виникають саме в конкретному акті мовлення, тому термін «оказіональне слово» може констатувати лише результат, тобто той факт, що певна одиниця виникла в мовленні, але не закріпилася в мові [88, с. 6–7].

Водночас значна кількість одиниць, що виникли лише «на випадок», може узуалізуватися, увійти до словникового складу. Доречними є зауваження Ю. А. Зацного, що не завжди можна передбачити долю новотвору, враховуючи лише його особливості, що співвідносяться із самою мовою (відповідність слова законам і тенденціям словотвору, продуктивність і «потенційність» моделі тощо) у відриві від чинників, пов'язаних із соціальною природою мови. Спостереження за «долею» неологізмів підтверджують думку про те, що несправедливо бачити примат внутрішніх (іманентних)

явищ у структурі мови над впливом соціальних чинників. Закріплюються в мові, насамперед, ті одиниці, що передають поняття, пов'язані з важливими проблемами сучасності.

Дослідження інновацій англійської мови свідчить, що дуже часто їх інтеграція в лексико-семантичну систему залежить від безпосереднього зв'язку з актуальними суспільними рухами, обумовлюється висуненням на перший план певних соціальних груп, особливо тих, у яких саме і з'являються нові слова та словосполучення.

Ознаками входження неологізмів (інновацій) у мову необхідно вважати їх «рекурентність», здатність відтворення поза первісним контекстом, участь у семантичних і словотворчих процесах. Семантична й лексико-фразеологічна деривація на основі певної інновації (вона також повинна мати рекурентний характер) свідчить, безумовно, про входження такої інновації в лексико-семантичну систему. Чинник часу, «довговічність» неологізму є, безумовно, показником його «узуальності», закріплення в мові. Лексикографи вважають: для того щоб потрапити в словники, неологізми повинні з'являтися в різних друкованих джерелах упродовж цілого ряду років [88, с. 7].

Цікавим є досвід використання терміна *антиприслів'я* німецьким ученим В. Мідером. Учений демонструє, що до цих висловів зараховують антиподи традиційних паремій, біблійних сентенцій, перероблені афоризми й крилаті вирази відомих людей, лайливі вирази тощо [345].

Термін *антиприслів'я* можна вживати у вузькому й широкому значеннях. У першому випадку під *антиприслів'ями* розуміють трансформи традиційних паремій, які зазнали змін компонентного складу та змісту, що характеризуються експресивністю, нерідко мають

негативну конотацію, а також вирази, створені на базі традиційних фразем. Уживаючи термін *антиприслів'я* в широкому значенні, до цих виразів, окрім трансформованих прислів'їв, приказок, фразем, окремих загадок, афоризмів, крилатих виразів відомих людей, зараховують традиційні й нові вислови, у яких вербальне наповнення не відповідає нормам літературної мови [371, с. 4–5].

Багатоаспектне вивчення пареміологічних одиниць переконливо продемонструвало їх відкритість до різних структурно-семантичних девіацій.

Зокрема, дисертаційне дослідження О. М. Антонової присвячене аналізу *паремій-трансформів* як фактора модифікації функціонального простору англomовного публіцистичного дискурсу. Дослідження паремій проводилося з урахуванням прагма-семантичних, когнітивних та системно-функціональних аспектів. Новаторським у роботі, на нашу думку, є репрезентування власного терміна *паремії-трансформи* для позначення видозмінених паремій. Доцільність його введення дослідниця пояснює так: термін *паремія-трансформ* є об'єднувальних для таких понять, як *варіант* (модифікації паремій, що увійшли в мовну систему переважно на лексичному та граматичному рівнях) та *оказіоналізм* (індивідуально-авторські перетворення паремій). Новий термін позначає модифіковані пареміологічні одиниці, що зазнали змін на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях, але не втратили асоціативно-змістовного зв'язку з вихідною узуальною формою [8, с. 6].

Також у зазначеній науковій праці, на наш погляд, заслуговує уваги питання механізму утворення паремій. Дослідниця говорить про те, що основу цього явища формує функціональна самоорганізація мови, що

передбачає такий процес: загальне значення таких одиниць формується не додаванням семантики елементів, що входять до них, а як новий синергійний зміст, відмінний від простої суми значень цих елементів. В основу механізму трансформації паремій покладено явище мовної варіативності. Із позицій лінгвосинергетики це явище пояснюється принципом необхідної різноманітності елементів і частин системи, що сприяє стійкому та динамічному розвитку будь-якої системи, зокрема й пареміологічного фонду англійської мови [8, с. 7].

Наукова праця С. І. Гнедаш присвячена системному вивченню провербіальних трансформантів у функціональному стилі преси та публіцистики на матеріалі німецької мови [52]. У науковий обіг вводяться такі поняття, як *провербіальна трансформативність*, *провербіальний трансформант*, *провербіальна одиниця*. У науковій картині дослідниці поняття *провербіальна трансформативність* являє собою окремий різновид *провербіальної варіативності*, що відрізняється кардинальною модифікацією інваріанта за умови збереження зв'язку з початковим матеріалом. Результатом здійснюваного процесу провербіальної трансформації є *провербіальний трансформант* – видозміна структурно-семантичного новоутворення, що зберігає свій зв'язок із прототипом. *Провербіальні трансформанти* є результатом діяльності автора, їх виникнення характеризується наявністю мотиву та мети. Як прототип *провербіальних трансформантів* розглядаються *провербіальні* одиниці, що містять у собі авторські вислови приказкового типу – сентенції, афоризми, максими, а також крилаті вирази.

Приділяючи увагу питанню комунікативно-прагматичного потенціалу провербіальних одиниць, С. І. Гнедаш зазначає, що як у модифікованому, так і в незмінному вигляді він, тобто потенціал, є найбільш

важливим у текстах публіцистичної жанрово-стилістичної співвіднесеності. Такі властивості, як авторитетність, лаконічність, експресивність, образність, оцінність, сугестивність, дозволяють *провербiальним* одиницям та їх *трансформантам* відповідати вимогам функціонального стилю преси та публіцистики [52].

С. В. Птушко досліджувала особливості функціонування прислів'їв у заголовках сучасної англомовної публіцистики, способи їх оказіональної актуалізації та прояви стилістичного ефекту. За результатами проведеного дослідження авторкою встановлено, що під час використання прислів'їв у мовленні, а також під час фіксації їх у словниках чи збірниках часто наводять дещо різні варіанти одного й того самого прислів'я. У роботі виявлено фактори виникнення та існування *узуальних* варіантів прислів'їв, а саме: структурна синонімія прислів'їв, граматичне чергування кількості іменників у їхньому складі, існування прислів'їв, що містять лексичні та граматичні архаїзми разом із сучасними варіантами [224].

Також було встановлено, що причини трансформації прислів'їв у газетних та журнальних заголовках породжуються низкою особливостей. На думку авторки, це обумовлено специфікою самих прислів'їв, а також властивостями та функціями заголовків газетних матеріалів. Трансформація прислів'їв являє собою «вторинне» використання традиційних форм, що сприяє економії мовних засобів і здійснюється на основі переосмислення та творчого підходу до *узуальних* одиниць.

За результатами наукової розвідки до основних факторів, що сприяють трансформації прислів'їв, С. В. Птушко відносить:

- 1) економію мовленнєвих засобів;
- 2) пошук постійного джерела експресії;

3) прагнення наповнити узагальнене прислів'я конкретним змістом;

4) установлення особливого комунікативного зв'язку між автором та читацькою аудиторією;

5) оперування вже готовими мовними блоками, за допомогою яких можна створювати нові одиниці;

6) відповідність трансформованого прислів'я майже всім вимогам заголовка в газеті.

Заголовок із трансформованим прислів'ям є яскравим, рекламним; конкретним, оскільки заголовок – це конденсація змісту статті; експресивним; містить відповідний відсоток як відомої, так і невідомої інформації [224].

Отже, аналізуючи вищерозглянутий матеріал, зауважимо наступне. Цікавим для нас у дослідженнях С. В. Птушко є розгляд прислів'їв у різних варіантах. Корисним вважаємо також виокремлення нею низки факторів трансформації прислів'їв. Прив'язка ж досліджуваного матеріалу лише до заголовків, що мають свої особливості, звужує актуальність одержаних результатів для нашої теми, адже ми розглядаємо більш широке поле функціонування англomовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах.

Зауважимо, що в зазначеному контексті для нас важливими є причини трансформації прислів'їв, що створюють постійний вектор еволюції. Тому, якщо в цілому наведені автором фактори трансформації не викликають заперечень, то які саме будуть корисними нам – з'ясуємо в процесі подальшого дослідження модифікованих англomовних прислів'їв.

Отже можемо констатувати: під час вивчення еволюції та самоорганізації англomовних прислів'їв як системи нам необхідно насамперед з'ясувати фактори, що призводять до змін у них. Насамперед наша увага буде

зосереджена на основних характеристиках прислів'їв. Доречно зауважити, що характерною ознакою є поєднання в прислів'ях багатьох суспільних явищ, що досить часто трапляються в художньому та публіцистичному дискурсах. Отже, нас буде цікавити основа об'єднання істотних та глибоких аналогій у явищах, а також способи, за якими ці об'єднання відбуваються (пряма аналогія, іносказання та ін.). Адже саме ці способи дозволяють трансформувати прислів'я, не порушуючи їх жанру. Наразі ж зосередимо увагу на основних методах дослідження модифікацій англومовних прислів'їв.

1.7. Методика комплексного дослідження модифікованих англومовних прислів'їв

На сучасному етапі розвитку філологічної науки актуальним є когнітивне дослідження мови та її комунікативних одиниць (КО), у нашій роботі – англومовних модифікованих прислів'їв. Метою цих досліджень є розуміння того, як здійснюються процеси сприйняття, категоризації та осмислення світу, як відбувається накопичення знань, які системи забезпечують різні види оброблення інформації.

Для дослідження структурно-семантичних характеристик англومовних прислів'їв та їх модифікацій вбачаємо за доцільне застосувати комплекс науково-дослідницьких методів, обраних з урахуванням поставлених у роботі завдань, щоб висвітлити основні напрямки їх дослідження та аспекти функціонування. Синтез різноманітних підходів уможливорює розгляд лінгвістичної природи досліджуваного об'єкта (англومовних прислів'їв) та предмета дослідження (структурно-семантичних характеристик модифікованих англومовних прислів'їв) із різних точок зору. Конкретний

метод використовується на кожному окремому етапі дослідження, тому вважаємо за доцільне коротко охарактеризувати використані нами методи.

1.7.1. Методи дослідження модифікованих англомовних прислів'їв

Визначившись з об'єктом дослідження, передусім необхідно провести глибокий теоретичний аналіз щодо вивченості його на сучасному етапі. Зазначений підхід допомагає найбільш повно й достовірно вивчити сутність досліджуваної проблеми, зосередити увагу на конкретних напрямках та аспектах зазначеної проблематики.

З-поміж інших методів, застосованих у роботі, чільне місце посів інформаційно-пошуковий метод, що дозволив здійснити відбір та опрацювання фонових знань, необхідних для дослідження модифікованих англомовних прислів'їв. Саме метод аналізу теоретико-методологічних джерел допоміг сформуванню підґрунтя нашої розвідки, окреслити орієнтири недосліджених до цього часу питань та став відправною точкою подальшого наукового пошуку.

На наступному етапі виконання роботи важливою складовою стало уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження, тобто базових понять, використаних у роботі, а саме: *дискурс*, *прислів'я*, *модифікація* та ін. Для цього був залучений аналіз словникових дефініцій, що дало можливість не лише експлікувати тлумачення вищенаведених понять (особливо поняття *прислів'я*), але й у подальшому встановити співвіднесеність досліджуваних дихотомій: прислів'я :: приказка, прислів'я :: загадка, прислів'я :: афоризм. Це стало істотним аспектом виконуваної роботи, оскільки сприяло розмежуванню зазначених понять, виокремленню їх ролі в різних дискурсах.

Вищезгаданий метод дефінітивного аналізу був використаний нами також у практичній частині роботи (у третьому розділі) під час дослідження англомовних прислів'їв за опозицією *Good – Evil*. Із метою репрезентування достовірних даних та уникнення неточностей під час аналізу одержаних результатів, було здійснено перевірку дефініцій за допомогою зіставлення даних декількох словників, а саме: словника А. С. Хорнбі та автентичних словників *The Oxford Thesaurus* та *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*.

Як зазначала науковець О. В. Пічугіна, висвітлення зовнішніх характеристик англомовних прислів'їв у процесі їх омовлення в різних типах дискурсу зумовлює залучення контекстуального аналізу, що дозволяє поєднувати внутрішній зміст із мовною реалізацією [197, с. 34–40]. Використання методу контекстуального (функціонального) аналізу в нашій роботі містить у собі вивчення особливостей функціонування англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах. Вищезгаданий метод дав можливість конкретизувати середовище існування, функції досліджуваного об'єкта, уможливив ідентифікацію нових типів прислів'їв саме в межах досліджуваного контексту.

За допомогою методу суцільної вибірки нам вдалося з автентичних лексикографічних джерел, англомовного художнього та публіцистичного дискурсів накопичити емпіричну базу релевантних прикладів модифікованих англомовних прислів'їв та всебічно дослідити їх у роботі.

Метод структурно-семантичного аналізу дав змогу встановити механізм утворення нових одиниць прислів'їв, основні лінгвальні чинники їх еволюції та дозволив верифікувати не лише частотність структурних змін модифікованих прислів'їв, але й, що особливо важливо,

виокремити семантичні (сміслові) характеристики модифікацій прислів'їв.

Відомо, що в лінгвістичних розвідках досить часто використовують кількісний метод, що забезпечує надійність, точність, достовірність висновків у науці про мову, про її лексичні одиниці. Унаслідок цього формування статистичних вибірок під час опрацювання великого масиву лексики є досить актуальним. Лише завдяки кількісному підходу можна одержати нові дані чи перевірити здобуті знання про об'єкт дослідження, коли дослідник переконаний в імовірній природі лінгвістичного об'єкта й ставить перед собою завдання описати його в кількісних показниках. Можна виокремити декілька факторів, що дають можливість застосовувати кількісний метод під час дослідження мовних і мовленнєвих даних: дискретність одиниць; їх масовість; повторюваність певного елемента серед однорідних.

У разі використання кількісного методу необхідно враховувати обсяг досліджуваного матеріалу для одержання статистично-об'єктивних результатів, обчислення достовірних статистичних характеристик, зіставлення параметрів різних сукупностей, а також самих статистичних методів визначення зв'язку досліджуваних одиниць у сукупності. Зрозуміло, що чим більший обсяг досліджуваного матеріалу, тим точнішими будуть його результати. Але не потрібно досліджувати нескінченну кількість фактів. Достатньо визначити той мінімум, що був би необхідним для одержання надійних і виправданих результатів.

Застосований у нашій роботі метод кількісного аналізу дав можливість виявити частотність структурно-семантичних змін у модифікованих прислів'ях, а також обчислити відсоток прислів'їв із негативним та

позитивним наповненням, одержати табличні дані їх спорідненостей та розбіжностей.

Використання алгоритму лінгвокогнітивного аналізу актуалізації естетичного оцінювання в прислів'ях передбачало етап конструювання концептуального простору діади *Good – Evil* із метою визначення домінантних цінностей у системі аксіологічних орієнтирів лінгвокультурного соціуму.

Крім наведених основних методів, нами було використано й деякі додаткові. Не можна не згадати, наприклад, про емпіричний метод, що вміщує такі етапи, як спостереження, експеримент, опис, порівняння та досить часто застосовується в різних сферах наукових досліджень. Елементи та результати застосування цього методу репрезентовано в практичній частині нашої роботи (в розділах 2, 3).

1.7.2. Застосування понять та інструментарію лінгвосинергетики до дослідження еволюції англomовних модифікованих прислів'їв

Відмінними рисами сучасного розвитку лінгвістики є міждисциплінарність як прагнення до інтеграції досвіду вчених різних студій, розширення понятійного апарату, перегляд старих проблем у новому ракурсі. Результатом цього стало виникнення та подальший стрімкий розвиток так званих міждисциплінарних наук: соціолінгвістики, лінгвокультурології, лінгвосинергетики тощо.

Отже, використання лінгвосинергетичного підходу до вивчення феномена модифікації англomовних прислів'їв, на нашу думку, є досить актуальним, тому зосередимо увагу на більш детальному його розгляді.

Спочатку термін *синергетика* використовували для дослідження самоорганізації фізико-хімічних явищ [284],

проте згодом термінологічну базу синергетики як науки почали також застосовувати в інших наукових галузях, зокрема в лінгвістиці [11; 74; 192; 205]. Синергетичний підхід верифікується наявністю релевантного матеріалу, енергією та інформацією. Концепція синергетичного аналізу розробляється такими вітчизняними лінгвістами, як: Т. В. Домброван, С. М. Єнікєєвою, Л. С. Піхтовніковою, А. М. Приходько [252]. Зокрема, вони аналізують проблеми текстової самоорганізації та еволюції (Л. С. Піхтовнікова [206; 203]), синергетики словотвору (С. М. Єнікєєва [76; 77]), діахронічної лінгвосинергетики (Т. І. Домброван [67]). Принципова відмінність синергетичної парадигми полягає в переході від статичного, ізольованого об'єкта до дослідження його динаміки, детермінованості з іншими системами зовнішнього середовища з огляду на збереження об'єкта методом самоорганізації та послаблення деструктивних чинників [247, с. 36].

Синергетика передбачає пошук універсальних принципів самоорганізації та еволюції складних систем різної природи, пояснює доцільність існування асистемних явищ, дає можливість прогнозувати перспективи подальшого розвитку систем тощо. Основними поняттями та ідеями синергетики є відкритість системи, її нелінійність, локалізація, нерівноважність, конструктивний хаос, точки буфірації, структура-атрактор [78, с. 164].

Насамперед синергетика керується тим, що об'єкт дослідження є системним. У лінгвістиці системним об'єктом є мова, що складається з інваріантних одиниць (фонем, морфем, лексем, речень) із їх специфічними зв'язками (синтагматичні, парадигматичні, епідигматичні) та функціями (комунікативна, конструктивна, когнітивна, емоційно-експресивна, волюнтативна, метамовна, фатична,

ідеологічна, номінативна, денотативна, конотативна, естетична, аксіологічна, референтна) [252, с. 8].

Мова – це організм, що постійно та вічно себе породжує. Це найважливіша діяльність людського духу, яка лежить в основі всіх інших видів людської діяльності. Вона постає як енергетичне (динамічне) явище, гнучка система, що розвивається за власними законами [22, с. 41–42]. Мова являє собою універсальний засіб людського спілкування, а вся сукупність мовних елементів, її будова прилаштовані для цього. Системність, як і поліфункціональність, варіативність, еволюціонізм є фундаментальною властивістю мови [78, с. 17]. Мова являє собою функціональну матеріальну систему знакового (семіотичного) характеру. Пізнавальна діяльність передбачає визначення природи об'єкта пізнання, виявлення й вивчення характеру відношень, що існують між ним та іншими об'єктами дійсності, а також між складовими елементами цього об'єкта. Різноманітні об'єкти матеріального світу існують не ізольовано та відокремлено, а у взаємозв'язку та взаємодії. Ці особливості матеріального світу були відзначені ще в стародавні часи та покладені в основу формування принципів системності [78, с. 12].

Система – сукупність елементів, що перебувають у взаємозв'язках між собою та утворюють певну цілісність, єдність [405, с. 427]. Однією з визначальних складових системи є сукупність її матеріальних або ідеальних величин. Елементи системи повинні бути одиницями одного рангу, тобто підлягати порівнянню. Елементи системи не можуть існувати ізольовано та незалежно, провідну роль у виявленні характеру й сутності цих одиниць відіграють їх системні взаємозв'язки, тому елементом необхідно вважати «мінімальну одиницю в

складі цілої системи, що виконує в ньому певну функцію» [258, с. 179].

Системотвірні ознаки елементів – це якості, що властиві їм незалежно від їх участі в системі. Вони (елементи) утворюють внутрішньосистемні зв'язки та кореляції. Ці зв'язки відбивають природу елементів даної системи і є проявом їх якісної визначеності. Для одиниць мови як семіотичних знаків системотвірними якостями є їх «матеріально-субстанціональні» ознаки, а також якості, набуті ними як одиницями «вторинної матеріальної системи». Системонабутими якостями мови є ознаки, яких вона набуває в результаті залучення її до системи та системних відносин. Виділяють також системонейтральні якості, що є «істотними для їх відносин з іншими об'єктами у складі даної системи» [255, с. 52].

Невід'ємним атрибутом системи є структура, що трактується як внутрішня її будова, зумовлена існуванням стійких зв'язків між окремими частинами (елементами, підсистемами) [287, с. 220]. У складі системи всі елементи настільки тісно пов'язані між собою, що є стосовно навколишніх систем чимось єдиним [258, с. 179].

Система – сукупність об'єктів однакової або різної природи, що перебувають у взаємозв'язку й унаслідок цього їх сукупність є цілісною. Система завжди має мету, цілеспрямованість поведінки. Зв'язки між елементами системи та впорядкована сукупність її функцій формують організацію системи [195, с. 102]. Вона (система) не може існувати ізольовано, оскільки тісно пов'язана з навколишнім середовищем, у взаємодії з яким вона проявляє свою цілісність [249, с. 62].

Ієрархічність, багаторівневність характеризує будову (морфологію) системи, її поведінку, функціонування. Окремі рівні системи обумовлюють певні аспекти її поведінки та цілісне функціонування є результатом

взаємодії усіх її сторін, рівнів. До складних типів систем належать цілеспрямовані системи, поведінка яких підпорядкована досягненню певної мети (прості, раціональні, самодостатні, замкнуті), і системи, що самоорганізуються, тобто здатні в процесі свого функціонування змінювати свою структуру (складні, динамічні, відкриті) [78, с. 15]. Саме синергетика передбачає пошук універсальних принципів самоорганізації та еволюції складних систем різної природи, пояснює доцільність існування асистемних явищ, дає можливість прогнозувати перспективи подальшого розвитку таких систем [78, с. 163]. Ієрархічність необхідна для самоорганізації системи, оскільки в разі рівні її (само)управління також створюються самостійно [252, с. 10].

Отже, системи бувають відкритими та закритими. Закритим системам властива точна визначеність кількості компонентів, вилучення чи додавання яких порушує функціонування механізму певної системи. Відкритими називають системи, що дозволяють як вилучати з їх складу окремі елементи, так і додавати нові. Подібні зміни не заважають системі виконувати своє призначення. Процес вилучення елементів та їх доповнення новими утвореннями відбувається в мові безперервно. Крім того, спостерігається також внутрішньосистемна інтеграція елементів, але все це не заважає мові залишатися відносно стабільною та виконувати свою найголовнішу функцію – бути засобом комунікації [78, с. 18–19]. Відкритість мовної системи обумовлена використанням, поряд із системними фактами та явищами, несистемних фактів і явищ унаслідок нереалізації потенцій системи або впливу інших систем, із якими вона пов'язана [249, с. 64].

У центрі уваги синергетики перебувають складні відкриті динамічні системи, предметом їхнього

дослідження є закономірності виникнення, самоорганізації та функціонування цих систем у режимах «із загостренням» [67, с. 80]. Система, що самоорганізується (дискурс, жанр, текст), складається як мінімум із двох ієрархічних підсистем, здатних моделювати одна одну, а також стан їх системного оточення. Такими підсистемами в процесі творення дискурсу можна назвати, з одного боку, систему атракторів (мета дискурсу, що «притягує» й спрямовує процеси організації та відбору в системі «інтенції комунікантів, автора тексту, екстралінгвістичні й лінгвістичні умови тощо») та репелерів (елементи, що відштовхують під час відбору та організації все, що не вкладається в «норми, традиції, мовні конвенції тощо») [205, с. 14]. З іншого боку – це автор, який є одночасно і творчим конструктором дискурсу, і «знаряддям» атракторів та репелерів, що виникли до нього й незалежно від нього [207, с. 35].

У разі синергетичного підходу текст розглядають як живий організм, що має свою енергію. Синергетика як наука, що вивчає природні явища та процеси самоорганізації в живих системах, дозволяє дослідити становлення й розвиток тексту як живої системи. До необхідних факторів, що беруть участь у процесі самоорганізації та саморегуляції такої системи, належать такі: суперечливість системи, нелінійність/нерівноважність, ієрархічність, здатність рівнів моделювати один одного та середовище, що їх оточує, відкритість системи та її дисипативність [195, с. 10–11; 205, с. 13].

Система мови є складною та багатоплановою за своїм характером. Це стосується будови мовної системи, природи лінгвальних одиниць, особливостей їх функціонування. Особливостями мовної системи є, по-перше, потенційність, відкритість та, по-друге,

гетерогенність [113, с. 134–137]. Кожен компонент системи існує не ізольовано, а лише в опозиції до інших її компонентів. Саме тому його розглядають у світлі значущості. Кожна одиниця мови входить до системи як складова частина до цілого, вона пов'язана з іншими одиницями й частинами мовної системи безпосередньо або опосередковано через мовні категорії [78, с. 18].

Прислів'я являють собою саме відкриту систему, оскільки процес вилучення «застарілих» елементів та доповнення її новими утвореннями проходить безперервно. Збагачення їх складу відбувається методом трансформацій конститuentів різних макросистем мови. Змінність та відкритість паремійного складу мови прямо залежить від екстралінгвістичних умов, у яких вона функціонує та розвивається.

Відкритість, нерівноважність, змінність системи прислів'їв є перманентною її характеристикою. Динамізм і гнучкість структури та семантики прислів'їв дозволяє їм легко «приспосуватися» до потреб комунікативної ситуації, що створює різноманітні конотації, що деталізуються й уточнюються відповідно до конкретних параметрів комунікації [157, с. 17].

Інформативно-когнітивний аспект прислів'їв полягає в процесах, що самоорганізуються (C_1) і саморегулюються (C_2), та препарується корпусом атракторів та репелерів. Прислів'я – це незамкнена система, їх динаміка, рухомість об'єктивується модифікацією поверхневої та глибинної структур, зміною моделей синтагматичних конструкцій. Архітектоніка прислів'їв забезпечується їхньою еволюцією, наявністю в їх складі тематичних і рематичних блоків.

Рухомість, мінливість досліджуваного об'єкта (англомовних прислів'їв) проявляється у феномені його синкретичності. Кожне слово в прислів'ях передбачає

появу наступного слова та є відгуком на інше (феномен дисипативності). Задумана тема, інтенція атракують омовлення реми. Нестійкість свідчить про стан, далекий від рівноваги, про розвиток, еволюцію, модифікацію. Відхилення, розгалуження накопичуються в точках біфуркації, що забезпечує перехід до нового стану рівноваги.

Еволюція прислів'їв відрізняється дискретністю, вимірністю та має унікальний набір параметрів і значень. Як й іншим семіотичним знакам, прислів'ям властиві семантика, прагматика та композиційні ознаки. Тяжіння до ендозони прислів'їв як стійких одиниць відбувається за іманентними законами макросистеми мови. Як зазначає Л. С. Піхтовнікова, *атрактор* протистоїть поняттю *репелер*. Останній являє собою набір параметрів, значень, що виводять С-систему з положення рівноваги, в тому сенсі, що він уводить різні обмеження на свободу прагнення С-системи до мети, до рівноваги [195, с. 16].

Використання ідей та методів синергетики у філології вже на сучасному етапі дало можливість одержати перші серйозні результати в дослідженні тексту, дискурсу, перекладу, мовленнєвих девіацій, словотвору. Дотепер поза увагою лінгвосинергетиків залишалися питання мовної еволюції, зокрема трансформації паремій, хоч людська мова постійно змінюється і цей процес зупинити неможливо.

Отже, синергетичний підхід уможливорює осмислення й формулювання основних чинників та тенденцій еволюції, модифікації прислів'їв, механізмів реалізації зазначених процесів. Доведено, що прислів'я мають динамічний характер, є відкритими системами, а саме такими системами й займається міждисциплінарна наука – синергетика.

У нашій роботі системний аналіз дослідження англійських прислів'їв уможливив побудову моделі їх

еволюції, виокремлення дієвих чинників цих процесів – атракторів та репелерів. Осмислення дії останніх дає змогу розпізнавати самоорганізацію, самоконтроль та самодобудову складних синергетичних систем, якими є прислів'я. Використання методу обчислення семантичних дистанцій дозволило встановити семантичні сходження та девіації відповідних лексем, виокремити найбільш близькі до ядерних слів домінантні алоніми та здійснити їх актуалізацію в художньому та публіцистичному дискурсах.

За результатами проведеної нами пошукової роботи можна зробити висновок, що застосування комплексу науково-дослідницьких методів, обраних з урахуванням поставлених у роботі завдань, що дало можливість здійснити аналіз структурно-семантичних модифікацій прислів'їв в англійській мові, дослідити їх еволюцію, установити основні чинники, що призводять до змін у прислів'ях, побудувати лінгвосинергетичну модель еволюції англійських модифікованих прислів'їв та, на базі одержаних результатів, окреслити перспективи подальшого їх дослідження. Отже, доцільне використання всіх описаних вище методів здатне сприяти якісному та об'єктивному проведенню наукових досліджень, а їх поєднання стало для сучасної лінгвістики нагальною необхідністю.

Висновки до розділу 1

Грунтовний аналіз теоретичних питань дослідження англійських прислів'їв дозволив нам охарактеризувати основний вектор спрямованості за розбудовою пареміології – філологічної дисципліни, що виокремлюється за межі фразеології прихильниками вузького тлумачення специфіки фразеологічних одиниць; об'єктом вивчення зазначеної науки є прислів'я та приказки.

Опрацювання наукових джерел засвідчило, що фокус уваги вчених здебільшого зосереджений на вивченні онтологічної сутності прислів'їв, історії їх виникнення, класифікації, висвітленні семантичного, семіотичного, структурного, прагматичного, стилістичного, когнітивного, соціопрагматичного, метафоричного аспектів.

Низка праць учених присвячена контрастивним дослідженням прислів'їв у різних аспектах: структурно-семантичному, прагмалінгвокультурологічному, лінгвокультурологічному, кількісному, оцінному, порівняльному.

Зазначимо, що увага науковців зосереджується на розгляді трансформацій англійських паремій та прислів'їв у площині функціональних властивостей паремій-трансформів в англомовному публіцистичному дискурсі, оказіональному вживанні англійських прислів'їв та приказок в інших типах дискурсу, оказіональній трансформації прислів'їв у заголовках англомовної газетно-журнальної публіцистики, варіативності та поліфункціональності прислів'їв на матеріалі авторських зібрань, описі модифікацій прислів'їв у художніх текстах, авторському використанні традиційних паремій у сучасній англо-американській пресі.

На основі систематизації наукових поглядів ідентифіковано, що прислів'я належать до текстів малої форми, мають спільну ознаку – невеликий обсяг – та передають високу концентрацію почуттів стану та дії.

Прислів'я, як і будь-яка інша лексична одиниця, мають власні ознаки. Наразі в лінгвістичному дискурсі немає єдиного загальновизнаного тлумачення вищезазначеної категорії. Нами розглянуто проблематику тлумачення поняття *прислів'я*, розмежовано дефініцію з іншими суміжними поняттями (приказка, загадка,

афоризм) методом установлення семантичної дистанції між ними. Продовжуючи аналіз розробок учених щодо окреслення спільних та відмінних рис (обсяг, авторство, стиль, функція) текстів малої форми, встановлено, що для прислів'їв домінантними функціями є настановча, регулятивна, дидактична, виховна, тоді як для афоризмів – лінгвокреативна (інноваційна), для загадок – контролювальна (пошукова).

Різнопланове дефінітивне осмислення прислів'їв репрезентує їх як короткі вислови; притчі; іносказання; життєвий вирок; ходячий розум народу; афористично стислі вислови з повчальним змістом у ритміко-організованій формі; виражений структурою речення народний вислів повчального змісту (буквального чи алегоричного плану); мініатюрний художній твір, зміст та афористична сила якого породжується його конденсованою образністю та особливостями ритмомелодійної структури. Беручи до уваги різнопланове дефінітивне осмислення природи прислів'їв, ми сформулювали власне, дещо узагальнене трактування цього поняття.

Розгляд і систематизація знань із теоретичних джерел уможливили ідентифікацію таких базових ознак прислів'їв: поетичність, емоційність, лаконічність, динамічність, стабільність, контрастність, антитезисність, дидактичність, повчальність, абстрактність, образність, оригінальність, експресивність, валоративність, топікальність, влучність, інтелектуальність, комічність. Також виявлено стильові риси прислів'їв, що об'єктивуються їх мовленнєвою формою та реалізацією специфічними модусами, а саме: загальною значущістю, інформативною щільністю, комунікативною чіткістю та експресивністю.

Оскільки об'єктом нашого дослідження є англомовні прислів'я, що функціонують у художньому та публіцистичному дискурсах, нами першочергово було систематизовано наукові погляди щодо трактування дискурсу. Проаналізовані дефініції свідчать, що під дискурсом розуміють складне комунікативне явище, яке має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну) та вміщує так само, як і текст, також позамовні фактори, які впливають на його утворення та сприйняття.

У типологічній системі дискурсу наша увага була сфокусована на його художньому та публіцистичному компонентах, схарактеризовано їх найістотніші ознаки. З'ясовано, що англомовний художній дискурс – це не лише лінійний писемний текст, що містить мовні (вербальні номінації) та немовні ознаки (графічні вкраплення), а й комунікативна одиниця екстралінгвістичної орієнтації з широким спектром антропометричних і тезаурусних планів впливу. До найістотніших ознак англомовного публіцистичного дискурсу дослідники відносять такі: прагматичність – вплив на масову аудиторію; рефлексію розвитку суспільства – висвітлення найактуальніших аспектів життя майже без тематичних обмежень; лаконічність – стислість плану вираження за умов зростання місткості плану змісту; прецедентність – тексти публіцистичного дискурсу (особливо заголовки) визначаються креативністю, мовною грою, спрощенням (демократизацією) у формах і засобах викладення матеріалу.

У межах теоретико-методологічних засад проаналізовано методи дослідження лінгвістичних феноменів та встановлено, що на сучасному етапі одним із найбільш універсальних способів їх вивчення є використання синергетики. Принципова відмінність синергетичної парадигми полягає в тому, що об'єкт

дослідження розглядається не як статичний, ізольований, а в постійній динаміці, у його детермінованості з іншими системами зовнішнього середовища, зі збереженням самого об'єкта методом самоорганізації та послаблення деструктивних зв'язків. Зазначимо, що відбувається постійний пошук універсальних принципів еволюції та самоорганізації складних систем із можливістю прогнозування перспектив їх подальшого розвитку.

Аналіз лінгвістичних студій дозволив узагальнити та виокремити основні поняття синергетики, такі як «система» та її «структура», основні характеристики системи: відкритість/закритість, нерівноважність, нелінійність, ієрархічність, а також основні дієві чинники еволюції системи: атрактори та репелери.

Синергетика вивчає складні відкриті динамічні системи, вивчення закономірностей їх виникнення, функціонування та самоорганізації. У лінгвосинергетиці прикладами таких систем є дискурс, жанр, текст, прислів'я, що зі свого боку мають дві та більше ієрархічних підсистем. У процесі творення дискурсу такими підсистемами можна вважати корпус атракторів (притягують та спрямовують процес самоорганізації) та репелерів (відштовхують усе, що не вкладається у встановлені норми), а також автора, який є одночасно як конструктором дискурсу, так і знаряддям атракторів та репелерів, що виникають незалежно від нього. Виокремлені основні фактори самоорганізації та саморегуляції системи мови, тексту. Це суперечливість систем, їх нелінійність/нерівноважність; ієрархічність; здатність рівнів моделювати один одного й середовище, що їх оточує; відкритість систем та їх дисипативність.

Аналіз вивченого матеріалу засвідчив, що в нашому випадку прислів'я є однією з інваріантних одиниць мови, для яких перманентними характеристиками є відкритість,

нерівноважність, змінність. Динамізм та гнучкість структури й семантики прислів'їв дає їм можливість легко пристосовуватися до потреб комунікативної системи. Констатуємо, що прислів'я – це відкрита система, вилучення/додавання слів у них приводить до появи нових змінних (оказіональних, модифікованих) форм. Інформативно-когнітивний аспект прислів'їв полягає в процесах їх самоорганізації (C_1) та саморегуляції (C_2), що препарується корпусом атракторів та репелерів. Рухомість та гнучкість прислів'їв об'єктивується модифікацією їх поверхневої та глибинної структур. Усе це дозволяє зробити висновок, що застосування лінгвосинергетичного підходу в нашій роботі для дослідження еволюції англійських прислів'їв є актуальним на сьогодні. Основні положення розділу висвітлені в таких публікаціях: [32, с. 22–24; 174, с. 65–68; 351, с. 47–53].

РОЗДІЛ 2

МОДИФІКАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ

У науковій картині світу тексти репрезентовані гетерогенним жанровим різнобарв'ям, облігаторною поверхневою та глибинною структурами, а саме: категоріями заголовка, інформації, енергії, контактних зв'язків – тема-рематичними рисами. Різноманітність текстів проявляється в наявності великих і малих форм, інформативних та неінформативних, емоційних і неемоційних, усних та письмових, вербальних і невербальних видів [50].

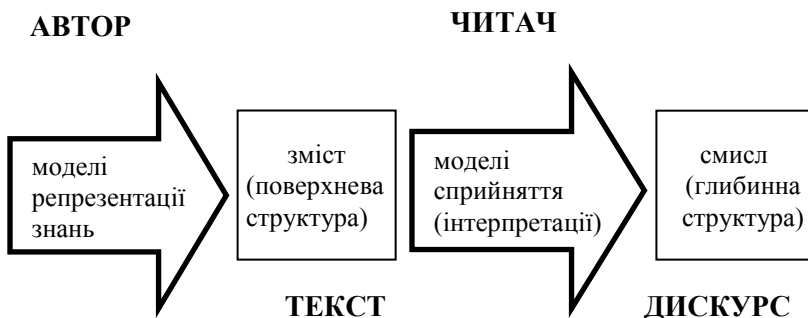
Текст (від лат. *textum* – зв'язок, поєднання, тканина) – писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлювань, об'єднаних у найближчій перспективі смисловими та формально-граматичними зв'язками, а в загальнокомпозиційному, дистантному плані – спільною тематичною та сюжетною заданістю [403, с. 627]. На думку І. Р. Гальперіна, текст – це витвір мовленнєво-творчого процесу, що характеризується завершеністю, об'єктивований у вигляді письмового документа, літературно оброблений відповідно до цього типу документа витвір, що складається із заголовка й низки особливих одиниць (надфразних єдностей), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного зв'язку, має певну цілеспрямованість і практичну настанову [50].

Текст – це певна глобальна структура, що містить два рівні: глибинну та поверхневу структури. Під глибинним компонентом ми розуміємо певне семантичне чи понятійне утворення, що є відправною точкою в разі

породження поверхневих структур. Поверхнева структура – лінгвістична форма, у якій втілена глибинна частина. Глибинну складову можна порівняти з програмою, що диктує вибір мовних засобів. Однак відносини між глибинною та поверхневою структурами не вичерпуються лише підпорядкуванням. Поверхнева структура може впливати на глибинну, актуалізувати її [277, с. 56–58].

Основними категоріями тексту, що пронизують його поверхневу та глибинну структури, є цілісність та зв'язність, які характеризують композиційно-структурну й семантичну організацію тексту як макроструктури. Поверхнева структура доступна для безпосереднього спостереження. Глибинна – виводиться з неї і є надбанням не лише мови. Це задум творця, що як розумове утворення, втілюється в мовних формах. Саме вони (мовні форми) і є поверхневою структурою. Текст – це єдність форми та смислу, його поверхневої та глибинної структур, між якими існує тісний зв'язок. Руйнування мовного оформлення призводить до руйнації образу.

Досліджуючи поверхневу та глибинну структури детективного тексту, Т. О. Бехта також зазначає, що текст є синергетичним поєднанням поверхневої та глибинної структур – змісту й смислу. Дослідниця стверджує, що текст і дискурс – взаємозв'язані категорії, співвідношення яких можна подати у вигляді замкненого циклу, що відображає синергетичну природу художнього тексту. Запропонована нею модель процесу творення тексту та перетворення його на дискурс має ілюстративне репрезентування, подане на рисунку 2.1. Відповідно до наведеної моделі, науковець під поверхневою структурою тексту розуміє зміст повідомлення, а до глибинної відносить смисл тексту [27, с. 9].

Рисунок 2.1 – Модель процесу творення тексту та перетворення його на дискурс

У своєму дисертаційному дослідженні О. М. Касаткіна зазначає, що під структурою розуміється послідовна організація тексту, характер взаємовідношень між його частинами. Використовуючи поняття «структура», осмислення відбувається у напрямку від суцільного тексту до його частин. Виявити структуру тексту – означає виокремити його частини, визначити способи, за допомогою яких вони вступають у взаємовідносини. Поняття «структура» говорить про властивість складного як про вираження розчленованості єдиного цілого на взаємозв'язані частини [102]. Науковець емпатує увагу на тому, що існують різні підходи до розуміння глибинного та поверхневого рівнів структури тексту.

Структура тексту містить два рівні – змістовний і власне мовний. Змістовний рівень залежить від специфіки мови в менш, ніж власне мовний. Якщо розглядати структуру змістовного рівня тексту, то вона буде мати й глибинний рівень, що включає (за І. Р. Гальперінім) «змістовно-концептуальну інформацію» і поверхневий, що

містить «змістовно-фактуальну інформацію». Якщо ж розглядати окремо структуру мовного, лексико-граматичного рівня тексту, то можна також говорити про існування глибинного та поверхневого рівнів. Традиційні фонетичні, лексичні, морфологічні, синтаксичні рівні розглядаються як поверхневий рівень структури лексико-граматичного рівня тексту, водночас ритмічність побудови тексту, прихована від безпосереднього сприйняття, досліджується як глибинний рівень структури тексту [102].

Зауважимо, що в межах нашого дослідження аналізуються англomовні прислів'я як тексти малої форми з умовним розподіленням для вивчення їх поверхневої та глибинної структур. Услід за прихильниками цього напрямку, вважаємо за необхідне розглянути більш детально й інші підходи до вивчення текстів різних типів. Цікавим є розгляд текстів малої форми у плані композиційного взаємозв'язку їх статичних та динамічних аспектів.

Сучасна лінгвістична парадигма репрезентована низкою праць, спрямованих на дослідження текстів малої форми саме в композиційному плані [54; 168; 194; 259, с. 118–121; 287]. Композиція тексту ідентифікується як побудова тексту, що визначає його цілісність, завершеність та єдність. Це система, що об'єднує всі елементи та має самостійну змістовність [173, с. 150].

Поняття «композиція» рефлектує взаємозв'язок статичного та динамічного аспектів тексту, де перший пов'язаний із побудовою, архітектонікою, а другий – із логічним розгортанням змісту, рухом думки автора. Це процес членування континууму тексту на сегменти, інформативні блоки та об'єднання інформації в межах кожного блоку; це внутрішня (смілова) побудова тексту й зовнішня (членування на частини, розділи, абзаци тощо) [367, с. 168–173].

Відповідно до теорії композиції, що була запропонована Е. Г. Різель, виокремлюються три рівні композиції тексту:

1) змістовний рівень: внутрішня структура тексту, тобто його ідейно-тематична організація (розвиток дії, сюжетні лінії, мотиви, опис характерів, ідейний та емоційний зміст);

2) формальний: зовнішня структура тексту, тобто членування тексту на архітектонічні одиниці (в прозовому тексті – абзац, розділ, глава, частина; у віршованому – строфи, рядки, тематичні блоки, суцільний текст);

3) формально-змістовний: авторська манера зображення (статичний/динамічний опис, авторський коментар, монолог, діалог персонажів) [355, с. 266].

Пізніше ця класифікація була доповнена Л. С. Піхтовніковою, яка запропонувала виокремити четвертий – образно-символічний рівень, що охоплює систему певних персонажів та систему мікрообразів [194]. Погоджуємося з О. М. Гончаруком, що введення цих рівнів слугує об'єднуючим елементом форми та змісту, забезпечуючи цілісність структури тексту [54, с. 47].

Відповідно до вищезначених підходів щодо трактування поверхневої та глибинної структур текстів і вищенаведених рівнів композиції, вважаємо за необхідне висловити наше бачення з приводу застосування того чи іншого підходу до аналізу текстів. Як свідчать дефініції, поняття «композиція» охоплює внутрішній (смісловий) аспект організації тексту та його зовнішній (формальний) аспект (членування на частини, розділи, абзаци – для прози, чи строфи, рядки, тематичні блоки – для віршів).

Отже, можна резюмувати, що має місце таке співвіднесення двох аспектів: внутрішнього з глибинною структурою та зовнішнього – із поверхневою. Вважаємо, що таке членування і є синергетичним поєднанням

названих складових. Для подальшого вивчення еволюції англомовних прислів'їв як малоформатних текстів, механізму їх модифікацій, установлення основних ознак, рис, форм, типів (підтипів), структурно-семантичних характеристик перейдемо до більш детального розгляду поверхневої та глибинної структур саме у прислів'ях.

2.1. Поверхнева структура англомовних прислів'їв

Прислів'я – найяскравіші та найхарактерніші зразки народної творчості, що засвідчують різноманітність тематичних кластерів і багатство фразеологічного розмаїття. Зазначені комунікативні одиниці (КО) характеризуються давністю походження, належністю до художнього дискурсу, специфікою поверхневої та глибинної структур.

Дослідження поверхневої та глибинної структур неодноразово ставало дискусійним питанням як зарубіжних, так і українських учених, що засвідчує прагнення лінгвістів до вивчення змістовного, семантичного плану мови [71, с. 27; 110, с. 35–39; 254; 298, с. 4–12; 314; 330].

Поверхнева структура (ПС) у теорії трансформаційних породжуючих граматик – один із способів опису синтаксичної будови речення. Вона є репрезентуванням речення на рівні поверхневого синтаксису. Водночас поверхнева структура протиставляється глибинній структурі (ГС), що являє собою репрезентування на рівні глибинного синтаксису. Поверхнева структура витікає з глибинної в результаті застосування особливих формальних правил – трансформацій. Формальний спосіб запису поверхневої та глибинної структур – дерево безпосередніх їх складових. Однак якщо глибинна структура наближена

до опису смислу речення, то поверхнева краще відображає лексичний склад, синтаксичні зв'язки та лінійний порядок лексем конкретного речення в його фонетико-фонологічному або орфографічному втіленні, тому терміном «поверхнева структура» інколи називають також і саме конкретне речення, що відповідає цій структурі [390].

Структура й семантика власне паремій зумовлюють виникнення та функціонування структурно-семантичних моделей цих одиниць, правомірність появи яких «об'єктивується їх поверхневою структурою, сконструйованою за певними традиційними фреймами, що корелюють із глибинною підтекстовою інформацією та прагматичними настановами» [120, с. 8].

Як уже зазначалось, у наукових розвідках учених подається різнопланове дефінітивне осмислення прислів'їв, що потребує більш детального їх розгляду, необхідного нам для подальшого дослідження. Згідно з традиційними підходами план вираження пареміологічних одиниць – це структура речення (для прислів'їв) і структура словосполучень (для приказок).

Як вважає В. М. Мокієнко, мовна форма прислів'їв визначається їх основними рисами: узагальнювальним характером змісту, фольклорним походженням, а також переважно побутово-розмовною сферою вживання [161, с. 21]. Граматична форма прислів'їв відповідає характеру їхнього змісту. Саме тому прислів'я – це переважно розповідні, а частково й спонукальні речення. Донедавна питальні та окличні конструкції для них вважалися не характерними. Проте лінгвістичні дослідження ХХІ століття констатують наявність питальних конструкцій у прислів'ях.

Прислів'я мають форму завершеного речення [360, с. 33], їх потрібно розглядати як окремих фольклорний

жанр, що може вживатися самостійно, оскільки йому як тексту властиві три чітко виражені автономні структурні плани: композиційної побудови, семіотичної структури та реалії [187, с. 250–251].

Прислів'я є відображенням культурного життя народу, його оцінних і комунікативних стереотипів, носіями мотиваційної, культурологічної інформації. Однією з диференційних ознак прислів'їв вважають стійкість їх структурно-змістової основи [36, с. 8; 128, с. 34; 363]. Прислів'я належать до текстів жорсткого типу [64, с. 83], що функціонують у синтаксично-замкнутому вигляді [128, с. 200]. Для них характерний високий ступінь структурної цілісності, простота синтаксичної побудови та відсутність ускладнених лексико-граматичних засобів [120, с. 4]. Типовою ознакою прислів'їв є й те, що їх синтаксична структура побудована за моделями простого або складного речення [36, с. 9–10].

Прислів'я в яскравій, влучній формі виступають мудрими сентенціями, орнаментом мови, мудрістю народу, говорять самі за себе. Пор. англ.: *Proverbs are mental gems gathered in the diamond fields of the mind; Proverbs are the daughters of daily experience; Proverbs and conversation follow each other; Proverbs are the children of experience; Proverbs are the abridgments of wisdom; Proverbs are the wisdom of the streets; As the country, so the proverb; A man's life is often built on a proverb; There is no proverb which is not true; A proverb is an ornament to language; The genius, wit, and spirit of a nation are discovered in its proverbs; There is something wise in every proverb; And what are proverbs but the public voice* [434]; *Proverbs are the lamps to words; Proverbs are the wisdom of the ages; Proverbs were anterior to books, and formed the wisdom of the vulgar, and in the earliest ages were the unwritten laws of morality; Proverbs bear age and he who would do well may view himself in them*

as in a looking-glass; Proverbs lie on the lips of fools; There is something wise in every proverb; Wise men make proverbs and fools repeat them [427]; пор. укр.: *До речі, йде й прислів'я; Не всяка пословиця при всіх говориться; Пословиця у своєму краї пророчиця* [377, с. 483]; *Поговірка – квітка, пословиця – ягідка; З пословиці, як і з пісні, слова не викинеш; На пословицю нема ні суда, ні розправи; Пословиці ні обійти, ні об'їхати; Пословиця вік не зломиться; Пословиця на вітер не мовиться* [281].

Як уже зазначалося, прислів'я вживаються в повній формі, узагальнюючи відповідні події або явища, а також – в усіченій, наближаючись за змістом і побудовою до приказок, оформлені граматично, як прості речення. Мала форма прислів'їв об'єктивується їх поверхневою структурою, створюваною одним простим або складним реченням, обсяг якого визначають за формулою $V \rightarrow (7 \pm 2) \rightarrow \min$, де V – кількість слів у прислів'ї, розрахована за обсягом на оперативну пам'ять реципієнта [120, с. 4]. Прислів'я характеризуються ущільненістю, лаконічністю їх форми для організації мовленнєвого акту очевидна: вони краще запам'ятовуються та відтворюються в живому художньому мовленні. Для підтвердження вищезазначеного наведемо характерні приклади прислів'їв: *Time is money; Poor man pays for all; Unkindness destroys love; Use pastime so as not to lose time; Knowledge is power; Least said, soonest mended; Kissing goes by favour; Poverty is not a crime; Practice makes perfect; Pride comes before a fall* [365, с. 953, 954, 980, 984, 582, 597, 578, 772, 775].

Стверджувальні або заперечні комунікативні типи висловлювань репрезентовані в прислів'ях трьома синтаксично-структурними підтипами: розповідним (1), спонукальним (2) і питальним (3) [353]. Нижче подамо приклади таких прислів'їв:

1. *Appearances are deceitful; It is a strong bird that can take what an eagle has in his claws; Ask no questions, and you'll be told no lies* [365, с. 34, 552, 41].

2. *Don't count your chickens before they are hatched; Don't cross the bridges before you come to them* [365, с. 280].

3. *What can you get of the cat but her skin?; What is a workman without his tools?; Can the leopard change his spots?* [365, с. 1000, 191].

Аналіз досліджуваного нами експериментального матеріалу засвідчив, що домінантним типом є розповідні прислів'я, менш чисельна група спонукальних прислів'їв, найменш вживаними є питальні прислів'я.

Вважаємо за доцільне зазначити, що для синтаксично-структурних підтипів прислів'їв характерна також еліптична структура. Згідно з визначенням лінгвістичного енциклопедичного словника, еліпсис – це пропуск у мові чи тексті мовної одиниці (мається на увазі структурна «неповнота» синтаксичної конструкції). До того ж ясність змісту зазвичай забезпечується текстуальним і/або синтаксичним паралелізмом (так званий контекстуальний еліпсис); відсутністю будь-якого компонента висловлювання, що легко може бути відновлений із конкретної мовленнєвої ситуації; нульовою зв'язкою [379].

Еліпсисом називають зворот із пропуском структурної одиниці, легко відновлюваної з контексту [251, с. 25]. Еліпсис – це результат реалізації мовної економії на структурному рівні, що дозволяє легко встановити первісний вигляд повної одиниці для її адекватного розуміння [49, с. 28]. Для унаочнення вищенаведених тверджень ми з фразеологічних словників виокремили такі приклади використання еліпсиса в англійських прислів'ях: *No one is a fool always, everyone sometimes; A wise man changes his mind, a fool never will; No*

receiver, no thief; Much gold, much care; First come, first served [365, с. 696, 1013, 397, 682, 336]. Еліптичні конструкції мають певний стилістичний потенціал унаслідок відсутності надмірної інформації, стилістичного напруження, що виникає через зміну деяких синтаксичних закономірностей та дію ефекту порушення очікування, зумовленого необхідністю відтворення раптово пропущеної одиниці. У комунікативно-автономних висловлюваннях еліпсис має парадигматичні витоки. Як невід’ємна частина значної кількості прислів’їв, він є засобом посилення образності, контрастності та експресії.

Вважаємо за необхідне в нашому дослідженні звернути увагу на часопростір (або хронотоп) прислів’їв, що проявляється в їх темпорально-просторовій синкреті. Поняття «хронотоп» (від др.-грец. *χρόνος час* і *τόπος місце*) було введено в гуманітарну сферу М. М. Бахтіним, воно означає взаємозв’язок часових і просторових відносин у художньому творі; це – культурно осмислена позиція художнього твору, більш стійкі й об’ємні моделі якої складаються з елементарних [19, с. 400]. Прислів’я як стислі стійкі вислови націлені на майбутнє, ословлюються на часі та використовують досвід минулого.

Отже, поняття *загальночасовість* розуміють як «неперехідну актуальність з покоління в покоління, з епохи в епоху» [149, с. 88]. Узагальнювальна семантика на формально-граматичному рівні виражена досить часто теперішнім часом дієслова, що передає формальний вияв загальночасовості. Підтвердимо вищезазначене прикладами: *Silence gives consent; Let every man praise the bride he goes over; Little children, little sorrows* [365, с. 862, 602, 615]. Морфологічним індикатором загальночасовості виступає прислівник *завжди*. Наприклад: *A brother may not be a friend, but a friend will always be a brother* [375, с. 99];

No one is a fool always, everyone sometimes; The unexpected always happens [365, с. 696, 979].

Використання в прислів'ях форми теперішнього часу означає єдність дії із суб'єктом поза конкретним часовим виміром, абстрагування від будь-якої дії в певний період, стереотипність її повторень. Ця форма домінує у формально-граматичному аспекті прислів'їв. У лінгвістиці вона одержувала різні назви: гномічний, розширений або афористичний теперішній час, теперішній абстрактний. В. В. Виноградов назвав таку форму теперішнім позачасовим, розширеним часом [42, с. 571]. Мовознавець наголошував також на тому, що значення позачасовості є джерелом та основою вживання розглянутої часової форми в переносному (образному, метафоричному) плані. Зазначене можна продемонструвати на таких прикладах: *Beware of the young doctor and the old barber; When fortune smiles, embrace her; Experience is the mother of wisdom* [375, с. 96, 97, 136]; *It is a bold mouse that nestles in the cat's ear; Keep the common road and you are safe; Fine feathers make fine friends; Fire and water are good servants, but bad masters* [365, с. 551, 573, 579, 600].

Семантику паремій визначають також розглядом виконання дії в минулому – близькою чи далекою ретроспективою [403, с. 722]. Форма минулого часу містить загальночасову ознаку – гномічний минулий або афористичний минулий. Паремійна семантика мотивується констатацією цінностей чи декларацією ідеалів як усталених норм і стереотипів поведінки людини в соціумі, що не обмежуються часовими рамками завершеного моменту мовлення.

Фіксованість часу комунікативного акту має факультативне значення. Категоричність змісту ґрунтується на абстрактності типових дій, закономірностей, відносин, не пов'язаних із конкретним

моментом мовлення. Таке семантичне явище кваліфікують як відносно вживання часових форм, що може виражати позачасову ознаку «як завжди і звичайно повторюваний зв'язок між явищами» [48, с. 7]. Узагальненість і панхронічна (всечасова) спрямованість дій-станів і є тим, що зазвичай називають узагальненим значенням прислів'я [271, с. 44]. Як приклади, що демонструють вищенаведене, подамо такі проverbsіальні конструкції: *Joke never gains an enemy but often loses a friend; Never do tomorrow what you can do today; King's cheese goes half away in parings; Lazy sheep thinks its wool heavy; The first step is the only difficulty; Never try to prove what nobody doubts* [365, с. 561, 690, 577, 595, 639, 691]. Узагальнення, вкладені в прислів'я, часто мають характер висновків про життя й життєві чи моральні рекомендації, тому більша частина прислів'їв (як уже зазначалося) має теперішній час.

З огляду на вищевикладений матеріал резюмуємо: поверхнева структура в теорії трансформаційних породжуючих граматик прислів'їв є одним зі способів опису синтаксичної будови їх речень (на рівні поверхневого опису), а саме: їх лексичного складу, синтаксичних зв'язків, лінійного порядку. Поверхнева структура протиставляється глибинній, що описує саме глибинний синтаксис (смісл прислів'я). Структурно-семантичні моделі прислів'їв, їх трансформації, поява нових модифікованих одиниць об'єктивуються поверхневою структурою, що корелює з глибинною (підтекстовою інформацією та прагматичними настановами). Традиційно план вираження для прислів'їв – це структура їх речень. Диференційною ознакою прислів'їв є стійкість їх структурно-змістовної основи. Вони характеризуються високим ступенем цілісності, простотою синтаксичної побудови, відсутністю ускладнених лексико-граматичних засобів. Граматична

форма прислів'їв виражає характер їх змісту й подається стверджувальними або заперечними комунікативними типами, що репрезентуються, в свою чергу, синтаксично-структурними підтипами (розповідними, спонукальними, питальними, еліптичними). Еліптичні підтипи виражають структурну неповноту синтаксичної конструкції, відсутність надмірної інформації, стилістичного напруження, порушення ефекту очікування через раптово пропущену одиницю – засіб посилення образності, контрастності, експресії. Оформлені прислів'я за моделями простих або складних речень, вживаються в повній або усіченій формі, наближені за змістом та побудовою до приказок. Мала форма прислів'їв, що характеризує їх поверхневу структуру розрахована на оперативну пам'ять реципієнта. Їх ущільненість дозволяє легко запам'ятовувати та відтворювати ці прислів'я в живому художньому мовленні. Розглянувши специфіку поверхневої структури англомовних прислів'їв, перейдемо до розгляду їх глибинної структури.

2.2. Глибинна структура англомовних прислів'їв

Глибинна структура (ГС) генеративної лінгвістики – спосіб репрезентування речення. Глибинна структура дозволяє відобразити смислову близькість низки речень, що містять одні й ті самі лексичні одиниці й відрізняються лише деякими граматичними значеннями [370].

Глибинна структура прислів'їв – підтекст, що являє собою суб'єктивну інформацію, яка не слідує напряду із сенсу висловлювання. Підтекст надзвичайно важливий, адже він є емоційною, оцінною та експресивною

інформацією висловлювання та має в собі яскраво виражене національно-культурне забарвлення. Найчастіше останнє можна помітити в прислів'ях, що містять оцінку явищ життєвого плану. Крім того, підтекст підкреслює антропоморфну сутність явищ та закономірностей. Наводимо як приклади такі прислів'я: *Before you choose (make) a friend, eat a bushel of salt with him* [385, с. 243]; *It is too late to cast anchor when the ship's on the rocks* [365, с. 555]; *A faithful friend is the medicine of life* [375, с. 100].

Прислів'я є складними утвореннями, які мають декілька атрибутів: належність до мовних феноменів, що є стійкими сполученнями, подібними до фразеологічних зворотів; це логічні одиниці, які виражають судження, настанову, побажання; художні мініатюри, що в яскравій, викарбуваній формі моделюють факти дійсності [189, с. 13–14].

Тематика прислів'їв охоплює проблематику доквілля, висвітлює негативні та позитивні явища. Вони викривають негативні риси людини, відкривають шлях до позитивного, відображають усю багатогранність життя. У дотичній формі порушуються настанови добра, з одного боку, та запобігання злу, з іншого. У прислів'ях виділено низку негативних оцінних компонентів, як-от:

– лицемірство, хитрість, підлість: *An angel on top but a devil underneath; A clean glove often hides a dirty hand; Cunning is the fool's substitute for wisdom* [375, с. 177]; *Fair face may hide a foul heart; Enemy's mouth seldom speaks well* [365, с. 315, 303];

– гордість, порожній гонор, честолюбство: *Contempt will cause spite to drink of the own poison; Pride goes before a fall; Pride breakfasted with plenty, dined with poverty, and supped with infamy; Pride is at the bottom of all great mistakes; Put your pride in your pocket* [375, с. 76–77];

– зздристь: *Better be envied than pitied; Envy is the sincerest form of flattery; Envy has no holiday; A friend's envy is worse than an enemy's hatred; Envy is a kind of praise* [375, с. 130];

– нахабство, скупість, користолюбство: *Let him put in his finger, and he will put his whole hand; The insolent has no friends; Nothing so bold as a blind mare; Grasp a little and you may rescue it; Grasp too much and you will lose everything; Don't wait for dead men's shoes; An evil gain is equal to a loss; If you run after two hares you'll catch none; The pleasure of what we enjoy is lost by coveting more* [375, с. 220–222];

– неправда, обман: *Believe every man a liar until he proves himself true; The bigger the lie, the more it is believed; It is better to be cheated than not to trust; A liar is not believed when he speaks the truth; A lie stands on one leg, truth on two; One lie makes many; There's no liar like an old liar* [375, с. 224–225].

Існують прислів'я, що виражають позитивні риси характеру людини. До цієї групи належать народні вислови з позитивним суб'єктивно-оцінним компонентом значення, тобто зі значенням, що викликає схвалення як констатацію усталеної оцінки певних рис характеру людини. Розглянемо окремо ці підгрупи, доповнюючи їх характерними прикладами:

– доброта: *A good thing will live and a bad one will die; A good heart cannot lie; Good words cost nothing and are worth much; It is well to remember people's virtues and not their deficiencies; A kind wife makes a faithful husband; Kindness does more than violence; A man's true wealth is the good he does in the world; One kindness is the price of other* [375, с. 87–91];

– любов: *Against love and fortune there is no defense; Better to be and old man's darling, than a young man's slave; The path of true love never runs smooth; The quarrel of lovers*

is the renewing of love; He who loves well will never forget; Love and a cough cannot be hid; Love can neither be bought nor sold, its only price is love [375, с. 183–186];

– мужність, сміливість, ризик: *Best defence is attack; Fair heart never won fair lady; The courage of the tiger is one, and the horse, another; Don't put all your eggs in one basket; Fortune can take away riches but not courage; He who loses his health loses much; In for a penny, in for a pound; Nothing venture, nothing have; To a brave heart, nothing is impossible [375, с. 206–207];*

– наполегливість, терпіння, цілеспрямованість: *Constant dropping wears away a stone; Diligence is the mother of good luck; Everything comes to him who knows how to wait; He that can have patience can have what he will; Patience is a flower that grows not in every garden; Rome was not built in a day [375, с. 215–216];*

– економія, заощадливість: *Penny saved is penny gained; Cut your coat according to your cloth; A dollar saved is a dollar earned; Many have been ruined by buying good pennyworths; Spare when you are young and spend when you are old; Who spends before he thinks, will beg before he dies; Too late to spare when all is spent [375, с. 116–117].* Отже, можна стверджувати, що підтекстом є резюме, що виводиться із поданого тексту прислів'я адресантом самостійно.

Прислів'я відіграють особливу роль у мовній комунікації. Вони характеризуються особливою досконалістю художньої форми, але використовуються не стільки для поетизації мови, скільки для втілення змісту. Прислів'я являють собою прагматично-марковані одиниці, які у своїй глибинній структурі містять тема-рематичні зв'язки, що впливають на співрозмовника.

Відповідно до академічного визначення, тема (від грец. θέμα – те, що покладено в основу) – це компонент

актуального членування речення, вихідний пункт повідомлення (речення), усе те, відносно чого дещо стверджується в цьому реченні. Темою може бути будь-який член/члени речення. Розпізнання її відбувається відповідно до початкової позиції в реченні, за характером наголосу; за наявністю ремовиокремлених конструкцій – негативним способом (тобто вилученням зі складу речення реми); за контекстом, ситуацією (часто це повторення або самоочевидні елементи, спроектовані змістом попереднього речення). Можлива також «нова» тема, що не має денотата в попередньому реченні. Теми «скріплюють» текст; від доречно обраної теми здебільшого залежить ситуаційна зв'язність речень [379].

На думку О. Єсперсена, Г. Пауля, О. О. Шахматова та інших, увага мовця зорієнтована на тему. Іншої думки додержуються Ф. Данеш і Я. Фірбас, які вважають, що тема містить другорядну інформацію та має найменший ступінь комунікативного динамізму. Проте повнота інформації створюється динамічним поєднанням теми та реми, висловом у цілому. О. О. Шахматов і Л. В. Щерба зазначали, що тема відповідає логічному суб'єкту судження [379].

Рема (від грец. ῥῆμα – слово, вислів, буквально – сказане) – компонент актуального членування речення, те, що стверджується або запитується про вихідний пункт повідомлення, – тему та створює предикативність, завершене вираження думки. Ремою може бути також будь-який член/члени речення. Розпізнається вона за головним (логічним, тобто «ядерним») наголосом, кінцевою позицією в реченні, за ремовиокремлюючими конструкціями, наприклад: *it is... that, there is* (англ.), *c'est... qui, il y a* (франц.), *es ist... der, es gibt* (нім.), виділеними граничними прислівниками (*came, тільки; only, just; seulement, justement; nur, wirklich*), а

також, згідно з контекстом, за вилученням зі складу речення тематичних елементів, що витікають зі змісту попереднього речення або ситуації. Вказувати на рему може також невизначений артикль та агентивний додаток у пасивній конструкції. Рема містить головну (нову) інформацію та має найбільший ступінь комунікативного динамізму. На думку В. В. Виноградова, Л. В. Щерби та інших, рема відповідає логічному предикату судження [379].

Концепція актуального членування речення відображена в праці І. В. Арнольд, де зазначається, що саме таке членування протиставляється формальному членуванню на граматичний суб'єкт та граматичний предикат, оскільки воно з'ясовує спосіб входження речення до предметно-тематичного контексту всього висловлювання. Базові елементи актуального членування речення – це відправне положення (або основа висловлювання), тобто те, що у відповідній ситуації відоме чи може бути легко зрозуміле (із чого виходить мовець), і ядро висловлювання – те, що повідомляє він про вихідну точку висловлювання [9, с. 138]. У зв'язному висловлюванні кожне подальше речення містить тему (те, про що вже говорилося в попередньому реченні), що лінгвістично передається займенниковим заміщенням, повтором, означеним артиклем і тощо. Водночас перше речення тексту слугує ядром висловлювання (ремою). Отже, можна зробити висновок, що під актуальним членуванням речення розуміють поділ на тему (те, що відоме) і рему (нове). О. О. Селіванова додатково виокремлює також дифузні зони, що мають зв'язок як із темою, так і з ремою [400, с. 21].

Екстраполюючи вищезазначені підходи щодо розуміння тема-рематичного членування відносно об'єкта нашого дослідження, зазначимо, що прислів'я – це

складна, відкрита структурно-семантична система, позначена наявністю синкретичного тема-рематичного членування, соціально-морального впливу на адресата. При актуальному членуванні в прислів'ях виокремлюється тема (Т), що є відправною точкою, основою для передачі ядра висловлювання – реми (Р). Вони спрацьовують у таких патернах: Т + Р (1), (Т) + Р (2), Т + (Р) (3), де перший випадок Т + Р – ущільнення експліцитного репрезентування теми та реми; другий випадок (Т) + Р – імпліцитне вираження теми та експліцитне репрезентування реми; третій варіант Т + (Р) – експліцитне вираження теми та імпліцитне репрезентування реми.

Для висвітлення тема-рематичного репрезентування прислів'їв у нашій праці було опрацьовано два фразеологічних словники: «Англо-американські прислів'я та приказки» (укладач – О. Ю. Дубенко) [375], а також «Англо-український фразеологічний словник» (укладач – К. Т. Баранцева) [365]. Загальний обсяг вилучених релевантних прикладів – понад 2 000 одиниць.

Наведемо характерні приклади ущільненого репрезентування теми та реми в прислів'ях різних категорій.

Т + Р (1) Категорія Неправда, Обман: *One lie makes many* [365, с. 225]; *The bigger the lie, the more it is believed; It is better to be cheated than not to trust; A lie stands on one leg, truth on two; It is better to be lied about than to lie* [375, с. 224–225]. Тема проілюстрованих сентенцій стосується обману, а рема полягає в повчанні адресата, нагадуванні йому про причиново-наслідкові зв'язки (дія → наслідок).

Т + Р (1). Категорія Добро, Зло: *The best is the enemy of the good; Evil doers are evil dreaders; A good heart cannot lie; A good word costs no more than a bad one* [375, с. 87]; *Good dog deserves a good bone; Good sailor may mistake in the dark* [365, с. 422–424]. Продемонстровані приклади

засвідчують свою належність до тематичної рубрики під назвою *Добро* та *Зло*, а також наявність характерної реми, спрямованої на передавання досвіду, настанову, тлумачення добра та зла.

Прикладами імпліцитного зображення теми та експліцитного репрезентування реми – (Т) + Р (2) – можуть слугувати такі сентенції із категорії Поради, Застереження: *Measure twice and cut once* [365, с. 229]; *Don't throw out your dirty water before you get in fresh; First think, then speak; A fish wouldn't get caught if he kept his mouth shut; If you cannot see the bottom, do not cross the river* [375, с. 228–229]. Як уже зазначалося, представлення тематичних та рематичних блоків у наведених прикладах має взаємодоповнювальний зв'язок (Т) + Р. Рема цих висловлювань виражена експліцитно, вона має на меті передбачити людську необачність, нагадати, що поспіхом можна заподіяти шкоду. Як бачимо, маркером базової функції (дидактичної) прислів'їв є рема. Мотив адресанта є комунікативною функцією впливу з її моралізаторським соціальним стандартом настанови (соціальні цінності є пріоритетом).

Категорія Обачливість, Обережність верифікується такими прикладами з імпліцитним вираженням теми та експліцитним реми (Т) + Р (2): *Don't put all your eggs in one basket; Do not look upon the vessel but upon that which it contains; Do not make fish of one and flesh of another* [365, с. 280]; *If you want a good advice, consult an old man; Forewarned is forearmed; Many receive advice, but only the wise profit from it* [375, с. 246–247].

Зазначимо приклади, що віддзеркалюють експліцитне вираження теми та імпліцитне репрезентування реми Т + (Р) (3). Розглянемо тематичну категорію Життя: *Rome was not built in a day* [365, с. 824]; *Life is made up of little things; Life is not all beer and skittles;*

We are born crying, live complaining, and die disappointed [375, с. 119–121].

Наведені приклади для всіх трьох випадків вираження тема-рематичного блоку засвідчують, що прислів'я експлікуються коментуванням, складаються з тематичного блоку та рематично-дидактичної настанови. Аналіз вищенаведених прикладів дозволив констатувати той факт, що глибинна структура містить як тема-рематичне членування, так і поданий за допомогою цього членування підтекст у прислів'ях. Ці речення – мудрі сентенції, що ґрунтуються на досвіді минулих поколінь, використовуються в сьогоденні для семантизації моральних, поведінкових настанов та рекомендацій, щоб покращити життя соціуму. Зауваження, побажання, рекомендації, настанови створюються для добра, а не для зла, та мають антропоцентричний характер.

Прислів'я як маркери інформативності містять у собі настанову, відображають соціальне бачення подій, спонукаючи, переконуючи та застерігаючи нащадків від негативних результатів. Настановча функція простежується в наведених нижче прикладах: *Measure twice, but cut once* [397, с. 70]; *Between two stools ones goes to the ground* [375, с. 364]; *Speak when you are spoken to; Come when you are called* [385, с. 102].

Вплив на свідомість адресата (прагматична функція) взаємодіє зі сприйняттям стереотипів поведінки конкретного соціуму (соціальна функція), щоб на основі набутого соціального досвіду можна було адекватно вирішувати життєві ситуації (моделювальна функція) [120]. Прикладами англомовних прислів'їв, що виконують вищенаведені функції, є такі сентенції: *Beware of a silent dog and still water* [365, с. 128]; *Cheerfulness is the principal ingredient in health* [375, с. 136]; *We cannot live as we wish but we live as we can* [385, с. 113].

Переважна більшість дослідників одностайна в тому, що в основі дидактичної функції прислів'їв, покликаної спонукати до додержання й виконання певних моральних норм, закладена народна мудрість, перевірена досвідом попередніх поколінь [133, с. 97; 312, с. 475; 349, с. 213]. Реалізація дидактичної функції верифікується такими прикладами: *Don't teach your grandmother to suck eggs; It is an equal failing to trust everybody and to trust nobody; It is easy to swim if another holds your head; It is safer to hear and take counsel; Keep your mouth shut and your ears open* [365, с. 281, 552, 553, 555, 574]. Наведені проverbsіальні конструкти характеризуються вираженням головної – дидактичної функції прислів'їв, що має на меті застерегти адресата від неправильних дій, скоригувати його поведінку, націлити на правильний шлях, водночас використовуючи в конденсованій формі досвід минулих поколінь.

Прислів'я як яскраві та виразні мовні засоби виконують також гумористичну функцію. Зокрема це можна верифікувати такими прикладами: *No news is impossible; Love all, trust me; An idle mind is the best way to relax; Where there's smoke there's pollution; You can't teach an old dog new math; Laugh and the whole world laughs with you; Cry and you have to blow your nose; California is a fine place to live – if you happen to be an orange; Love me, love my dog (and its smell); Love me and love my alma mater; Love me and love my friends in need; Don't love my sunny-weather friends* [455]. Спонукаючи до змагань із дотепності, вони не лише розважають співрозмовника, а й створюють особливу жартівливу реальність, де вимальовується вже не звичний, повсякденний світ, а світ парадоксальний, в якому все перебільшено й перевернуто з ніг на голову.

У прислів'ях спрацьовують критика й самокритика – пониження власних переваг та

висміювання всього того, що перебуває навколо нас. Сміх спрямований на найважливіші та уразливі сторони людського життя й природи. Здебільшого висміюванню підлягають вади людського характеру, наприклад: *Tongue breaks the bone, and herself hath none* [365, с. 957]; *Every man has as much vanity as he is deficient in understanding* [375, с. 76]; *He who laughs last laughs best* [397, с. 25].

Отже, прислів'я підвладні поліфункціональності, реалізують поспіль оцінну, дидактичну, моделювальну, текстоутворювальну та гумористичну функції. Домінувальною є синкретична (інформативно-впливова) функція, що позначається експліцитно та імпліцитно, водночас облігаторною є наявність регулятивної, дидактичної функції. Оцінна функція прислів'їв надихає регулятивну, впливову функції на мовленнєві акти настанови, погрози, рекомендації позитивної та негативної конотацій. Оцінно-спонукальні висловлювання розкривають сторінку таксономії прислів'їв за семантико-прагматичним критерієм.

Становлять інтерес побутові та життєві асоціації щодо здатності прислів'їв бути аналогією одночасно стосовно тих чи інших життєвих явищ. Поставлений перед необхідністю враховувати багатозначність прислів'їв, В. І. Даль часто одне й те саме прислів'я розміщував у різних тематичних рубриках. Це не помилка укладача, а вказівка на правило, що виникає із самої природи прислів'їв [372]. Це підтверджують такі приклади: *He lives long who lives well* [375, с. 118]; *Love will creep where it may be not go* [365, с. 631]; *An old friend is better than two new ones* [397, с. 29]. У цих прикладах віддзеркалюється вся багатогранність змісту прислів'їв, їх широка тематична репрезентативність, що надає можливість використовувати їх відповідно до потреб у тій чи іншій ситуації.

Прислів'я проникнуті вірою в людську працю, у сенс життя, у радість і щастя творення. Розглянемо характерні приклади: *He who does not work, neither shall he eat* [375, с. 258]; *Happiness takes no account of time* [385, с. 242]; *Life is great if you don't weaken* [365, с. 608]. Також вони корелюють соціальні проблеми, таврують, засуджують. Реалізація цих проблем демонструється такими прикладами: *Lazy folks take the most pains* [365, с. 595]; *As you brew, so must you drink* [385, с. 222]; *Laziness travels so slow that poverty overtakes him; They must hunger in winter that will not work in summer; Do not wait for a rainy day to fix your roof* [375, с. 181, 182, 180]. У багатьох прислів'ях говориться про заощадливість та економію. Наприклад, *Spare when you are young and spend when you are old* [375, с. 117]; *Money is a good servant but a bad master* [365, с. 677]. Досить часто вони повчають, наставляють людей, виправдовують їх, водночас використовуються адекватні лінгвістичні форми. Наприклад, *Don't look a gift horse in the mouth; Do not throw pearls before swine* [375, с. 368– 369]; *Study sickness while you are well; Take care of the pence and the pounds will care of themselves; Think today and speak tomorrow; Learn wisdom by the follies of others* [365, с. 901, 914, 942, 597].

У пареміологічних текстах загалом та у прислів'ях зокрема яскраво виражені норми поведінки в соціумі, ціннісно-значущі форми соціального впливу людей у конкретних ситуаціях [100, с. 157]. Норми поведінки актуалізуються насамперед тоді, коли виникає вибір між тією чи іншою поведінковою стратегією. Найважливішим зіставленням поведінкових стратегій є контраст між моральними та аморальними нормами поведінки. У першому випадку акцентуються соціально стійкі інтереси людей, у другому – топіки асоціальної поведінки. І знову наведемо характерні приклади: *If you want a good advice,*

consult an old man [365, с. 246]; *God helps those who help themselves* [397, с. 72]; *Elbow grease gives the best polish; No sweet without sweat* [385, с. 255]. Як свідчать вищенаведені приклади, конфлікт інтересів, їх дискомфорт породжує цикл повчань, рекомендацій, що мають на меті усунення небажаного ефекту.

Основними перевагами прислів'їв вважають сміливість, зрозумілість і структурно-композиційна завершеність. Вони можуть у стислій і досконалій формі виразити найрізноманітніші думки та почуття людини. Розглянемо такі приклади: *Laugh before breakfast you'll cry before supper* [365, с. 588]; *Better an open enemy than a false friend* [375, с. 99]. Із цих прикладів видно, що прислів'я у стислій формі, але повною мірою виражають ту чи іншу мораль.

Характеризуються прислів'я наявністю різноманітних художніх засобів (фонетичних, синтаксичних, лексичних), а також простих і складних поетичних тропів. Їх використовують не стільки для прикраси мови, скільки для втілення змісту. Узагальнена схема художніх засобів наведена в додатку А на рисунку А.1, аналогічно подано схематично поетичні тропи (див. рисунок А.2).

У межах нашого дослідження глибинної структури англійських прислів'їв сфокусована увага на таких домінуючих художніх засобах: антитезі (1), риторичних питаннях (2), риторичних окликах (3), звертаннях (4), паралелізмі (5), повторі (6). У результаті аналізу емпіричного матеріалу, який ми відібрали, виявлено такі приклади вживання в прислів'ях вищезазначених художніх засобів (див. відповідну вищенаведену нумерацію):

1. *Fire and water are good servants, but bad masters* [365, с. 335];

The fire which lights us at a distance will burn us when near [365, c. 335];

The fool doth think he is wise, but the wise man knows himself to be a fool [365, c. 347];

2. *What can you get of the cat but her skin?* [365, c. 1000];

Can the leopard change his spots? [365, c. 191];

«Like all cats are grey in the dark? But they aren't»
[445, c. 365];

3. *«You must get yourself calmed down and think before you do anything. Why don't you write Mr. Gilmer and have him intercede for you? Don't be rash! Think before you act!»*
[464, c. 45];

«Ok, before we begin», he said, «I want everybody to repeat after me».

I knew what was coming next. Everybody knew. He always did the same thing before silent reading.

«The more you read the more you know!», he called out.

«The more you read!» we all said back.

«The more you know», he said.

«The more you know», we repeated.

«The more you know», he said. His voice got louder with each phrase [452, c. 40];

4. *You shouldn't look a gift horse in the mouth* [365, c. 178];

«For goodness sake, be careful!»

«You can't make an omelet without breaking eggs», Eleanor said.

«What?»

«Never mind. Speak to you in a minute» [449, c. 333];

5. *Forewarned, forearmed; Fools make feasts and wise men eat them* [365, c. 351, 347];

6. *Nothing seek, nothing find; No receiver, no thief* [365, с. 701, 397].

У результаті аналізу фактичного матеріалу, можна стверджувати, що стилістичні засоби, вжиті в прислів'ях, використовуються для того, щоб урізноманітнити форми побудови речень, досягнути більшої виразності, виділити пріоритетну думку.

Не менш вживаним лексичним засобом прислів'їв є оксиморон (оксюморон) – стилістичний засіб, що полягає в сполучуваності протилежностей та є парадоксальним висловом. Зразком використання оксиморона в англійських прислів'ях можуть бути такі приклади: *False friends are worse than open enemies; Cowards die many times before their death; Devil sometimes speaks the truth* [365, с. 320, 244, 270].

Для підсилення виразності й емоційності мови, для більш точного втілення змісту й висловлення узагальненого значення в англомовних прислів'ях вживаються поетичні тропи (метафори, порівняння, епітети). Метафора є найбільш уживаним та універсальним тропом, що слугує «для враження розуму, посиленого позначення предметів, більш наочного уявлення того, про що йдеться» [84, с. 57]. Крім того, метафора як один із найбільш продуктивних засобів формування вторинних найменувань у створенні мовної картини світу більшою мірою, ніж інші тропи, пов'язана з пізнавальною діяльністю людини [276, с. 134]. Розглянемо характерні приклади вживання метафор в англомовних прислів'ях: *The tongue of idle person is never idle; It is an ill wind that blows nobody good; It is a silly fish, that is caught twice with the same bait* [365, с. 957, 552].

Характерною властивістю прислів'їв є й те, що їх зміст змушує реципієнта порівнювати реальну соціальну

ситуацію з «вигаданою» або уявною, яка передається завдяки яскравим метафоричним образам [314, с. 185].

Необхідність вживання метафори у вислові проявляється особливо наочно в тих випадках, коли вона виражає складні й невиразні низки думок, збуджених невизначеною множиною дій, слів. Прислів'я відображають різноманітність подій та явищ суспільства, тому вживання метафори в їх структурі доцільне й необхідне.

Порівняння надає вислову наглядності, особливої виразності та асоціативності. Уведення в текст порівнянь дає можливість авторові створити в читача більш чітке уявлення про описувані події. Наприклад: *A fool may ask more questions in an hour than a wise man can answer in seven hours; Fortune is easily found, but hard to be kept; It is safer to hear and take counsel than to give it; Laws are like cobwebs which may catch small flies, but let wasps and hornets break through* [365, с. 561, 355, 555, 589]. Отже, порівняння в структурі англomовних прислів'їв сприяє їх семантичній реконструкції, робить барвистими та соковитими, виявляє ставлення мовця до сказаного.

Епітет як один із маркерів суб'єктивної модальності, передаючи експліцитно емоційне ставлення автора, виконує у фольклорних комічних мікротекстах такі функції: конкретизацію ситуації для досягнення найбільшого прагматичного ефекту; підказки для створення комічного ефекту; уточнення слова з комічного боку; вирішення ситуації на користь створення комічного ефекту; виникнення двозначної комічної ситуації (у разі вживання епітетів в опозиції, або ситуативних епітетів); створення каламбуру тощо [64, с. 85–87]. Проілюструємо вищезазначені положення такими прикладами: *Drunken days have all their tomorrow; Empty hand is no lure for a hawk; Even reckoning makes long friends; Every cloud has a*

silver lining [365, с. 294, 302, 307, 308]. Наведені приклади засвідчують: уживання епітетів у структурі англомовних прислів'їв спрямоване на досягнення прагматичної мети, що акумулює в собі настанову, пораду, підказку та ін.

Діалектично суперечлива взаємодія між лапідарністю тексту та множиною потенційно безмежних щодо когнітивних можливостей людини поєднань засобів усіх рівнів мови розглядається як рушійна сила, що слугує створенню та розвитку складної системи функціонування мовних засобів у фольклорних творах малої форми [261, с. 29]. Отже, аналіз розглянутого матеріалу показав, що на тлі широкого використання стилістичних засобів в англомовних прислів'ях специфіка вживання образотворчих і виразних засобів визначається здебільшого на основі показників частотності їх використання в структурі англійських паремій.

У результаті проведеного дослідження нами було з'ясовано, що стилістичні засоби та поетичні тропи за своєю природою різноманітні та численні, вони здебільшого ґрунтуються на принципах, на яких побудований увесь механізм мови: зіставленні явищ та виявленні їх подібності (еквівалентності) або відмінності (контрасту) між ними.

На наступному етапі нашої наукової розвідки вважаємо за доцільне виокремити та узагальнити типи модифікованих англомовних прислів'їв на основі емпіричного матеріалу, залученого з художнього та публіцистичного дискурсів, а в подальшому – установити частотність структурно-семантичних змін у процесі трансформації прислів'їв, розглянути їх мовленнєву реалізацію в різних дискурсах.

2.3. Типологія модифікованих прислів'їв

Учені розрізняють семантичну та структурно-семантичну трансформації досліджуваних одиниць. Семантична трансформація – це видозміна прямого значення вихідних паремій, їх синкрета та актуалізація інформативного і впливового (дидактичного) блоків висловлення. Під структурно-семантичною трансформацією розуміють зазвичай перетворення форми сталих виразів, що зазнають смислових змін. Структурно-семантичні перетворення відбуваються на всіх мовних рівнях, у результаті цього виокремлюються фонетичні, словотворчі, морфологічні, лексичні та синтаксичні трансформації [29, с. 108].

Структурно-семантична модифікація прислів'їв детермінується загальними законами розвитку мови. Водночас спрацьовує принцип: *Ми не будемо мову, а добудовуємо*. Прислів'я – це відкрита система, і процес вилучення елементів та доповнення новими утвореннями відбувається безперервно.

Науковець О. Є. Жигаріна пропонує вирізняти такі ступені змін прислів'їв:

- традиційні (автентичні фольклорні);
- модифіковані з незначними змінами в межах початкового тексту (усічені, актуалізовані до конкретної ситуації, надбудовані з додаванням нової думки-кліше);
- мутаційні з міжтекстовими й міжжанровими контамінаціями;
- трансформовані зі значними змінами [82, с. 21].

Серед видів трансформацій фразеологічних одиниць О. В. Кунін виділяє вклинювання, тобто той вид трансформації, що передбачає додавання до складу прислів'їв лексем у межах одного мовного акту. Оказіональні елементи, що додаються чи «вклинюються»,

розширюють структуру фразеологічної одиниці та її лексичний склад [129, с. 38].

На підтвердження вищезазначеного проілюструємо це релевантними прикладами з художнього (1) та публіцистичного (2) дискурсів:

1. Традиційна форма прислів'я *Delays are dangerous* одержала нове репрезентування методом додавання лексичної одиниці *Delays are dangerous and costly!* [534, с. 8], що інтенсифікувало вираз, додало йому стверджувального та більш емоційного характеру.

Наступний приклад позначений заміною лексичної одиниці на фінальній позиції речення. Вихідне прислів'я *Books and friends should be few but good* трансформувалося в *Books like friends should be few and well-chosen* [438, с. 47].

You cannot have your cake and eat it → *You can't have your cake and eat it forever* [531, с. 300]. Зазначена проverbsialна конструкція характеризується додаванням лексичної одиниці *forever*, що, на нашу думку, є конкретизуючим, уточнювальним елементом.

2. *Actions speak louder than words* → *Actions speak louder than manager's words* [527]. Наведений приклад ілюструє модифікацію на розширення складу прислів'я вклинюванням, детермінується появою лексичної одиниці *manager* із конкретизацією ситуації.

У наступному прикладі *The early bird catches the worm* → *The early birds who catch the email worms* [524] спостерігаємо вклинювання лексеми *email* у препозицію до іменника *worms*, що повністю змінює семантику прислів'я. З'являється нова інтерпретація, модернізується зміст: наразі мова вже йде про віруси (хробаки) в електронних листах.

Також прийом «уклинювання» може використовуватися для підсилення експресивності виразу:

There really is no smoke without fire [521]. У цьому разі експресивність детермінована вживанням емоційно-забарвленого інтенсифікувального компонента *really*.

В. М. Мокієнко запровадив ще один різновид трансформації – розгортання, який він пояснює як появу додаткових смислів у семантиці висловлювання, де пареміологічна одиниця актуалізується із зазначеним видом трансформації [163, с. 29]. На відміну від прикладів з уклинюванням у випадках із розгортанням базова структура одиниці розширюється загалом, а не завдяки модифікації одного чи двох компонентів: елемент, що додається, часто має структуру фрази, а не лексеми. Крім того, він семантично співвідноситься зі значенням фразеологічної одиниці, а не зі значенням одного з компонентів.

Проілюструємо це на прикладах, залучених із художнього (1) та публіцистичного (2) дискурсів:

1. Канонізоване прислів'я *Chain is as strong as is the weakest link*, використане в контексті художнього твору, набуло подальшого розвитку: ***The chain is only as strong as its weakest link, and the weakest link in any organization can vary*** [444, с. 128]. У цьому випадку розгортання традиційного виразу відзначається інтенцією автора влучно висловити свою ідею, яка полягає в тому, що міцність ланцюга визначається міцністю його слабшої ланки, а найслабша ланка в структурі може бути де завгодно.

Наступне вихідне прислів'я *Cleanliness is next to Godliness* під час уживання в художньому тексті набуло такого продовження: ***Cleanliness is next to Godliness – Certainly this is a duty, not a sin. It's absolutely necessary for one's self-respect*** [466, с. 88]. У цьому прикладі продемонстровано, як доречно можна використовувати прислів'я для досягнення авторської мети – нагадати

читачам, що душевна чистота – це шлях до праведності, моральне зобов'язання. Автор емпатує увагу на тому, що це не потрібно розглядати як гріх, помилку тощо. Навпаки, слідування цьому правилу, пораді є необхідним для людини, яка себе поважає.

2. *A house divided against itself cannot stand. Especially if that house is a semi-detached bijou residence in fashionable city-centre Dublin and the division stems from a bitterly contested parental will* [500]. У цьому випадку розширення складу прислів'я *A house divided against itself cannot stand* було досягнуто введенням вставної уточнювальної конструкції *Especially if that house is a semi-detached bijou residence in fashionable city-centre Dublin and the division stems from a bitterly contested parental will*.

Country life is not always a bed of roses; it can be a mix of poverty and ill health [491]. Початково спостерігається вставка лексичної одиниці *country* на ініційній позиції, що відразу уточнює семантичну структуру виразу, а вже потім прислів'я набуває свого розгортання додаванням окремої смислової конструкції *It can be a mix of poverty and ill health*.

All good things must come to an end – even Telegraph's expenses scoop [512]. У наведеному прикладі трансформація прислів'я *All good must come to an end* детермінована додаванням уточнювальної конструкції *Even Telegraph's expenses scoop*, що конкретизує значення прислів'я.

Два вищезазначені різновиди модифікацій (уклинювання й розгортання) прислів'їв можна об'єднати в одну структурно-семантичну групу – трансформації на розширення компонентного складу прислів'я.

Аналізуючи публіцистичні тексти, ми виокремили прислів'я з протилежним напрямком модифікації – трансформацією, що детермінується скороченням

(компресією) складу прислів'я. Цю групу, зі свого боку, можна поділити на дві підгрупи: відсікання частини прислів'я чи стягнення прислів'я в структуру, що функціонує в реченні як складне слово.

Відсікання є характерною для прислів'їв трансформацією, за якої відбувається зменшення лексичного складу прислів'я та, зазвичай, відкидається значна його лінійна частина так, що залишаються лише компоненти, які найбільш концентровано реалізують концепт, виражений канонізованим прислів'ям. Тобто поза межами прийому відсікання залишається частина прислів'я, яка саме й утілює фразеологічний образ.

Прикладом такого різновиду трансформації може бути такий заголовок: *Spare the rod* [511], що демонструє відсікання кінцевої предикативної частини прислів'я *Spare the rod and spoil the child*. У цьому разі фразеологічний образ втілює в собі синтаксична конструкція *spare the rod*. Друга частина прислів'я зазнає відсікання, зважаючи на те, що воно широко відоме читачам і перша частина повністю передає семантику, вкладену в канонізоване прислів'я, а отже, інформація трансформованого прислів'я сприймається в контексті як повна.

Ще одним характерним прикладом є заголовок *A crab apple a day ...* [482]. У цьому разі також спостерігаються відсікання кінцевої частини та конкретизація (*crab apple*) прислів'я, що можна пояснити прагненням автора урізноманітнити заголовок, зробити його цікавим, незвичним. Також можна припустити, що такого роду модифікація (відсікання частини прислів'я) є інструментарієм для контролювання обізнаності читачів, їх спроможності відтворювати в уяві початковий варіант.

Загальновідоме прислів'я *When in Rome, do as the Romans do* набуло нового представлення, будучи заголовком до статті *When in Rome ...* [522]. Відповідно до

наведеного фрагмента можемо спостерігати відсікання другого блоку прислів'я. Незважаючи на застосування цієї трансформації, вихідна форма проverbsьальної конструкції є широковідомою освіченим людям та легко впізнаваною.

Стягнення прислів'я є різновидом трансформації, за якої відбувається з'єднання словосполучення в цілісний комплекс, що набуває ознак складного слова. Цей різновид скорочення також можна ідентифікувати як явище лексикалізації, тобто набуття синтаксичною конструкцією лексико-граматичних ознак слова. У кожному конкретному висловлюванні лексикалізовані одиниці функціонально наближаються до слова, оскільки вживаються для номінації конкретного предмета чи явища з актуальними для цього комунікативного акту ознаками.

Наведемо релевантні приклади з художнього дискурсу: *Better the foot slip than the tongue* → *It is better to have a **foot-slip** than a **tongue-slip** in talking* [471, с. 33]. Проілюстрований приклад демонструє об'єднання лексичних одиниць *foot*, *tongue* та *slip* у спільне словосполучення.

Залучення традиційного прислів'я *First come, first served* до художнього тексту надало виразу нового репрезентування, а саме: *In each case, the legal system found the traditional property rights claim to overweigh the **first-come, first-served** claim* [535, с. 159]. Проілюстрований приклад демонструє стягнення окремих лексичних одиниць *first* та *come/serve* в єдину конструкцію *first-come* та *first-served*. Сміслова ідея прислів'я полягає в тому, що традиційні права власності не повинні визначатися за принципом *хто перший устиг, того й власність*.

Канонізоване прислів'я *Set a thief to catch a thief*, потрапляючи в контекст, частково модифікувалося: *The head detective had known Medhurst for ten years, he said, as a most respectable man, and even a ratepayer; he had always*

found him the cleverest of spies, as well he might be, indeed, on the familiar set-a-thief-to-catch-a-thief principle [459, с. 118]. Як засвідчує наведена ситуація, структура традиційного прислів'я *Set a thief to catch a thief* зазнала стягнення, але ідея виразу *зłodий зłodія швидше зловить* не змінилась.

Прикладом цього виду трансформації є таке вживання прислів'я в публіцистичному дискурсі: *It was also a belief expressed in the US through the handiwork not just of the Shakers, but in the handsome-is-as-handsome-does everyday designs of American engineers, builders and craftworkers, before the age of streamlining and built-in obsolescence* [497]. Вихідне прислів'я *Handsome is as handsome does* є самостійною синтаксичною структурою. Проте в цьому прикладі остання стягнута в складне слово і вживається як означення до іменника *designs*. Отже, предикативна ознака стає предметною, сема *судять не за словами, а за справами* трансформується в сему *той, кого потрібно оцінювати не за словами, а за справами*. Зміна граматичних понять спричиняє концентрацію семантичного значення трансформованого прислів'я, що зумовлює зміни в його семантиці.

Зазнала модифікації також традиційна форма прислів'я *A Jack of all trades is master of none*, що відбулася в результаті стягнення її окремих компонентів та додавання нових. Оновлене прислів'я має такий вигляд: *If you're a jack-of-all-trades, you'll always be a master of none. You'll become a dilettante, a dabbler, a superficial person - and you'll never have a decent career* [510]. У відтвореному фрагменті інтенсифікується ідея того, що *хто за все береться, тому нічого не вдається*. І навіть після вживання прислів'я автор статті продовжує доводити до читачів цю ідею, подаючи характерні ознаки такої людини

(дилетант, аматор, несерйозна, поверхнева особа), яка за все береться й нічого не доводить до завершення.

Беручи до уваги розглянутий матеріал, зведемо типи трансформацій прислів'їв в одну структурно-семантичну групу за механізмом розширення або компресії складу вихідних форм (рис. 2.2).

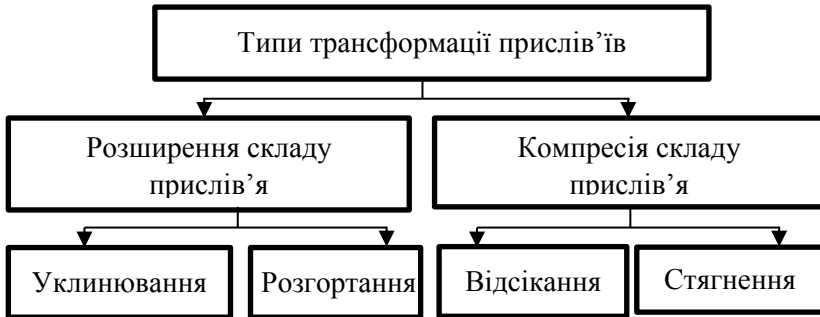

Рисунок 2.2 – Узагальнена схема типів трансформації прислів'їв

Узагальнена схема типів трансформації прислів'їв дає можливість скористатися нею як логічним орієнтиром для подальшого аналізу модифікованих прислів'їв.

Трансформовані прислів'я – це досить валідна форма лінгвістичної гри комунікативної одиниці (КО), коли частина відомого прислів'я зникає, а до збереженого компонента додають частину іншого прислів'я, що й створює комічний ефект [240, с. 255]. Така модифікація спрацьовує в трансформаціях типу *Every dog has his day in court* [453]; *A leopard like PepsiCo cannot change its spots* [506]. Відповідно до наведених прикладів можна стверджувати, що несерйозний, непрактичний вираз – результат спотворення вихідної одиниці, тобто прецедентного тексту. Синтаксичні та лексичні зміни у вихідних прецедентних текстах каузують комізм секундарних конструювань.

Різноманітність компонентного складу прислів'їв зумовлює можливість їх структурно-семантичних модифікацій, в результаті чого закріплені мовними традиціями зовнішня форма, семантика, стилістичне забарвлення зазнають змін.

Оцінний компонент у семантиці досліджуваного корпусу прислів'їв може мати як фіксований (позитивний/негативний), так і амбівалентний характер – співіснування протилежних відносин чи почуттів (наприклад, таких як любов і ненависть), що залежить від симпатій/емпатій – позицій мовця. Оцінний потенціал, структура та семантика досліджуваних мовних одиниць під впливом широкого контексту підсилюється або змінюється.

2.4. Структурно-семантичні характеристики модифікацій англомовних прислів'їв

На сучасному етапі мови вивчаються в руслі їх динамічної, функціональної, антропоцентричної параметризації. У лінгвістичному аналізі вагомими є епідигматичний підхід до номінативних та комунікативних одиниць, ідентифікація їх глобальних, вторинних утворень. Важливими мовними чинниками прислів'їв, що можуть застосовуватися для реалізації прагматичних завдань та комунікативних стратегій, є зміна поверхневої та глибинної структур прислів'їв, доповнення/видалення/заміна їх окремих компонентів.

Прислів'я гнучкі, здатні до трансформації, репродукції, семантичних зсувів і текстової деривації. Учені розрізняють семантичну та структурно-семантичну трансформації досліджуваних одиниць. Структурно-семантична модифікація прислів'їв детермінується загальними законами розвитку мови. Отже, наступне наше

завдання – дослідити на конкретних прикладах, взятих із художніх та публіцистичних текстів, як саме відбуваються зміни в модифікованих англійських прислів'ях.

2.4.1. Мовленнєва реалізація англомовних прислів'їв у художньому дискурсі

Прислів'я в художніх творах є засобами вираження авторського ставлення до зображуваного і водночас засобом авторського впливу на читача. Вони спрямовані на те, щоб змінити його знання на рівні образних уявлень, викликати певні естетичні почуття, вплинути на світогляд тощо.

Функціонування прислів'їв у художніх текстах тісно пов'язане з однією із центральних категорій прагматики – авторською інтенцією. Враховуючи специфіку цих одиниць, автор свідомо пристосовує їх до своєї комунікативної мети: може додати прислів'я до тексту, змінюючи його. Отже, трансформації прислів'їв розглядаються в межах цього дослідження як засіб впливу на адресата, як один із творчих прийомів реалізації прагматичних установок у художніх текстах, метою яких є досягнення бажаного ефекту [157].

Новоутворені варіанти прислів'їв вносять у текст елемент новизни та несподіванки, сприяють непомітному введенню певної точки зору на якусь ситуацію та задають концептуальну базу для аксіологічної стратегії. Це допомагає читачеві правильно оцінити події, йому пропонується готове судження, забезпечуються, цим самим, імпліцитний вплив на думку адресата та відтворення необхідної системи поглядів [157].

Наведемо приклади вживання трансформованих англомовних прислів'їв у царині художнього дискурсу:

1. *The most interesting discovery was in one of the two bedrooms. There on the floor were stacks and stacks of old newspapers, very yellowed from time. There must have been decades of newspapers crammed into this room. The banner on each stack said The Tidewater Times. I was intrigued and made a note to ask Josie about them. Being a history teacher was a choice I had made based on my curiosity about the past and my need to know. Of course, like everything else about me, I tended to extremes. **Curiosity is supposed to kill the cat, but the saving grace is that cats have nine lives.** There were stairs at the opposite end of the apartment that led down to the diner, with a street door and a side door right into the landing below. I checked the street door and it was securely locked. The door to the diner was locked from the diner side, but it had a slide bolt on this side [472, с. 24].*

Зазначений фрагмент характеризується видозміною традиційної форми прислів'я *Curiosity killed the cat*, а саме: розширенням структурної форми прислів'я за допомогою смислової групи або окремих лексичних одиниць (*Curiosity is supposed to kill the cat, but the saving grace is that cats have nine lives*), зміною граматичної форми (*is supposed to*), уведенням протиставлення для підсилення рематичного блоку прислів'я (*but the saving grace is that cats have nine lives*). Проілюстрований уривок присвячений ознайомленню головної героїні Мері Мерфі з приміщенням, розташованим у невеличкому місті. Після смерті батька вона, щоб угамувати свій біль, відправилася в подорож, її пригоди розпочинаються в маленькому місті Манді.

2. Традиційна форма прислів'я *Lightening never strikes in the same place twice* також зазнала модифікацій: ***They say that lightning never strikes in the same place twice, but not that it never strikes near the same person twice*** [458, с. 63]. Це стало можливим унаслідок конкретизації

референтів (*They say that lightning never strikes in the same place twice*) та введенням заперечення, мета якого – підсилення рематичного блоку прислів'я (*but not that it never strikes near the same person twice*). У зазначеному прикладі спостерігається спроба поглянути на відоме прислів'я (*Блискавка в одне й те саме місце двічі не б'є*) з іншої точки зору та запропонувати своє бачення її продовження.

3. Вихідна форма прислів'я *The longest journey begins with a single step* одержала нове репрезентування внаслідок розширення структурної форми за допомогою смислової групи та окремих лексичних одиниць (*road on destructive journey, as well as on a worthwhile one*), а також конкретизації ситуації (*destructive journey, as well as on a worthwhile one*). Оновлений варіант, ужитий у художньому тексті, має таке репрезентування: *The longest road on destructive journey, as well as on a worthwhile one, begins with a single step* [457, с. 168]. Вважаємо, що цей тип трансформації був застосований автором для того, щоб підкреслити: шлях у будь-якій справі, як у невдалій, так і в результативній, починається з першого кроку.

4. Розширенням структурної форми методом уведення власної назви та протиставлення (для підсилення рематичного блоку) позначене таке прислів'я: *Every life has its share of trouble. Like Miss Angel says, every dog has his day but every cat has his afternoon. Miss Angel is my next-door neighbor and the neighborhood philosopher* [450, с. 10]. На нашу думку, ще до залучення прислів'я в структуру виразу *Like Miss Angel says, every dog has his day but every cat has his afternoon*, доречним було попереднє речення (*Every life has its share of trouble*). Воно виступило інтродуктивною частиною та в подальшому доповнений варіант канонізованого прислів'я був урізноманітнений методом вставки як на ініційній (*Like Miss Angel says*), так і

на фінальній (*but every cat has his afternoon*) позиціях речення.

5. Проілюструємо приклад ситуативного вживання прислів'я, що характеризується розширенням структурної форми. Воно відбулося за рахунок розгортання в прикінцевій частині речення, уточнення хронотопу (структурно-семантичні зміни): *Maggie sighed impatiently. She had had a busy day and there was still work to do. This added drain on her emotional resources was almost more than she could bear. 'Look, Chloe, as your friend I will try to help you in any way that I can about other things, you know that,' she said, 'but I will not help you to deceive your husband. 'Anyone else might have queried the fervour of Maggie's objections but Chloe was far too self-absorbed to suspect that her friend might have a passion of her own. 'You can't have your cake and eat it forever. One day your playing around will end in tears. And don't come crying at my door expecting sympathy when that happens, because you'll only have yourself to blame'. [531, с. 150].* У наведеному фрагменті чітко ідентифікується залучення традиційного прислів'я *You cannot have your cake and eat it*, що завдяки додаванню лексичної одиниці (*forever*) наприкінці речення набуло більш конкретного та уточнювального характеру. Відповідно до зазначеного контексту модифікація прислів'я була застосована з метою інтенсифікації слів Мегі. Вона зверталася до своєї подруги з тим, що не буде надалі покривати її обман (*Look, Chloe, as your friend I will try to help you in any way that I can about other things, you know that,' she said, 'but I will not help you to deceive your husband*), адже вважає, що цей обман не повинен продовжуватися (*You can't have your cake and eat it forever*). Рано чи пізно настане день розкриття неправди (*One day your playing around will end in tears*).

Прислів'я в англійській мові відтворюються в оригінальній формі – за рахунок специфічних патернів поверхневої структури та їх модифікації. Останні детермінуються семантичними та прагматичними факторами мовного та мовленнєвого модусів. Прагматичні інтенції об'єктивують емотивність та експресивність досліджуваного малого жанру. Мовленнєві акти за цих умов відбуваються в такій тріаді: адресант, текст та адресат (реципієнт). Багатоканальність передачі інформації та її сприйняття верифікуються в монологах, діалогах та полідіалогах. Прагматика й семантика цих семіотичних знаків є вирішальною та значущою для валідності текстів. Епідигматична сутність прислів'їв є досить вагомою, але водночас лакунарною в науковій парадигмі.

У науковій картині світу актуальною залишається теза стосовно феномену інтертекстуальності, статусу прецедентних текстів. Прислів'я належать до ситуативних текстів-дериватів. Ці секондарні утворення є базою похідних текстів-дериватів. Функціонування прислів'їв детерміноване фактором конситуації тексту, жанру та побудови вторинної секондарної інновації. Уживання прислів'їв у різних текстових позиціях зумовлене значущістю авторських інтенцій.

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що художня комунікація багата на різноманітні прийоми трансформації прислів'їв, здійснювані авторами навмисно, щоб перетворити висловлення на більш прагматично спрямоване.

2.4.2. Мовленнєва реалізація англомовних прислів'їв у публіцистичному дискурсі

Прислів'я в англомовному публіцистичному дискурсі відзначені вживанням їх фрагментів. Це верифікує об'єктивізацію розпізнавання адресатом поради, повчання, застереження тощо. Канонізоване самостійне вживання прислів'їв у нових ситуаціях позначене конкретизацією їх актуальності, уточненням суб'єктів мовлення та доменів нових конситуацій. Так, у публіцистичному дискурсі спрацьовує низка реперів щодо їх поверхневої та глибинної структур, передбачаються ускладнення, перехід простих конструювань у складнопідрядні та складносурядні.

Трансформація прислів'їв методом заміни окремих компонентів супроводжується зміною денотативного та сигніфікативного аспектів значення, що приводить до інтенсифікації ознаки, вираженої цим прислів'ям, до внесення додаткових смислових відтінків у його семантику аж до набуття ним антонімічного значення [157, с. 17–18].

Додавання лексичних одиниць до структури традиційного виразу та їх вилучення можуть обумовлюватися не лише інтенцією автора підкреслити семантичний зміст одиниці, надати їй експресивного забарвлення, але й, навпаки, зовсім спростувати його (див. табл. 2.1). Аналіз корпусу прислів'їв, залучених із досліджуваних дискурсів та опрацьованих у нашій роботі, засвідчив, що в сенсі структурних змін модифікованих прислів'їв найбільш характерними були випадки їх трансформації методом розширення розгортанням (75 %) та вклинюванням (17 %), рідше траплялися випадки компресії з відсіканням чи стягненням (контамінацією – 8 %).

Таблиця 2.1 – Семантичні зміни модифікованих прислів'їв

Вихідна форма	Модифікована форма	Семантична зміна
<i>There is no smoke without fire</i> [365, с. 939]	<i>There really is no smoke without fire</i> [521]	1. Додавання лексичної одиниці <i>really</i> для інтенсифікації. 2. Вживання прислів'я як заголовка статті
<i>An apple a day keeps a doctor away</i> [365, с. 34]	<i>Apple a day keeps pills (but not doctors) away</i> [517]	1. Гра словом. 2. Конкретизація ситуації. 3. Уведення попередньо відсутнього заперечення для інтенсифікації значення. 4. Вживання прислів'я як заголовка статті
<i>Tastes differ</i> [365, с. 932]	<i>But why do musical tastes differ so, and why do we feel the need to criticise those with tastes that don't match our own?</i> [525]	1. Заміна афірмативної конструкції на питальну. 2. Додавання смислової групи

Рисунок 2.3 – Частотність структурних змін у модифікованих англомовних прислів'ях

Унаочнення структурних змін розширенням/скороченням подано на коловій діаграмі (див. рисунок 2.3). Крім вищенаведених структурних трансформацій, ми розглянули також семантичні (сміслові) модифікації англомовних прислів'їв. У таблиці 2.2 наведено найбільш характерні семантичні (сміслові) зміни, що мають місце в процесі модифікації прислів'їв, а на рисунку 2.4 – їх частотність.

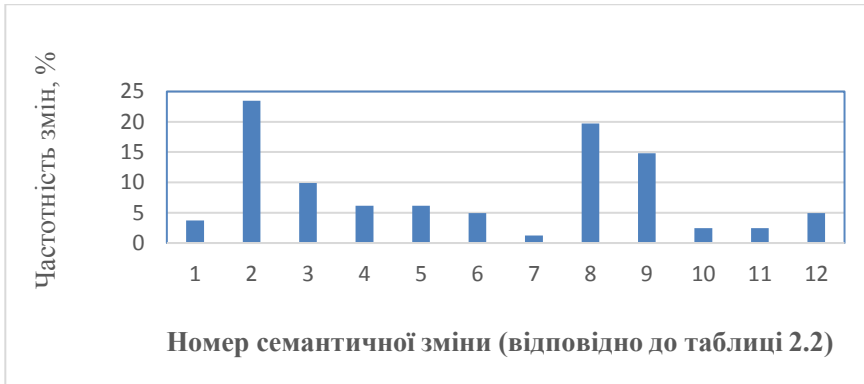
Як видно з таблиці 2.2 та рисунка 2.4, у модифікованих прислів'ях превалюють семантичні зміни з використанням власної назви (23,5%), далі йдуть зміни, що трансформують прислів'я додаванням смислової групи або окремих лексичних одиниць (19,8%), а вже потім – вживання розділових знаків для конкретизації семантики (14,8%) та ін. Отже, структурно-семантичні модифікації прислів'їв відбуваються за умови наявності матеріалу – мовних вихідних одиниць, безпосереднє наповнення яких

служить інтродукцією, підґрунтям для епідигматичних зсувів та характеру вищезгаданих інновацій текстів.

Таблиця 2.2 – Семантичні (сміслові) зміни модифікацій прислів'їв та їх частотність

№ пор.	Семантичний тип модифікацій	Відсоток
1	Уточнення хронотопу	3,7
2	Апеляція до власної назви	23,5
3	Уведення заперечення/протиставлення для підсилення рематичного блоку прислів'я	9,9
4	Заміна афірмативних конструкцій на питальні з уведенням однойменних запитальних слів	6,2
5	Конкретизація референтів	6,2
6	Генералізація денотатів та сигніфікатів	4,9
7	Контамінація блоків теми та реми	1,2
8	Додавання смислової групи або окремих лексичних одиниць	19,8
9	Уживання розділових знаків для конкретизації семантики	14,8
10	Емпатія ідей прислів'їв	2,5
11	Модернізація метазнаків прислів'їв	2,5
12	Зміна граматичної форми	4,9

Рисунок 2.4 – Частотність семантичних (сміслових) змін у модифікованих англомовних прислів'ях

Основним механізмом модифікацій є порівняння, результати якого проявляються в похідних модифікаціях, в атрибутах їх синонімії, антонімії предметного та резонансного повтору. Вживання прислів'їв у різних текстових позиціях зумовлене значущістю авторських інтенцій. Трансформація канонізованих прислів'їв прагматично зумовлена, спрямована на досягнення автором певного комунікативного ефекту. За умови зміни семантичної структури, створення нових варіантів прислів'їв, змінюється їх прагматична характеристика.

За результатами розгляду специфіки репрезентування модифікованих прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах, маємо можливість сформулювати риси, що інгерентні кожному з досліджуваних дискурсів.

У художніх текстах прислів'я коментують ситуацію для читачів саме цього типу дискурсу, в публіцистичному – для читачів газет, журналів та ін. Авторські інтенції змінюються: в художніх текстах увага читацької аудиторії фокусується на різних ситуаціях

(реальних та ірреальних). Читачі газет ознайомлюються з подіями актуального сьогодення. У художньому дискурсі мають місце творчі відступи, видумки, загадкові небуквальні образи, нереальність. У газетному дискурсі ендозоні реального надається пріоритет. Змінюється й статус прислів'їв у зазначених дискурсах. Вони набирають силу інтексту, вживаючись в інших текстах. Інтекстом є прислів'я в ролі не вихідної базової функції (засобу виховання, настанови), а в статусі інтенсифікатора, атрибута окремого блоку художнього чи газетного тексту. Вихідний текст прислів'я репрезентований тут ущільнено, скороченою вихідною формою, зберігаючи за собою його фрактальну образність. Отже, модифікована форма прислів'я впливає на поведінку читача, налаштовує його на осмислення окремого референта, дискурсивної частини ендозони.

Висновки до розділу 2

Результати дослідження структурно-семантичних характеристик модифікацій англomовних прислів'їв можна узагальнити такими положеннями:

- Прислів'я мають форму завершеного речення, їх прийнято розглядати як окремий фольклорний жанр, якому властиві три чітко виражені автономні структурні плани: композиційна побудова, семіотична структура та реалії.

- Беручи до уваги дослідження прислів'я як тексти малої форми, що являють собою поєднання поверхневої (зміст) та глибинної (смісл) структур, ми з'ясували, що поверхнева та глибинна структури в прислів'ях взаємозв'язані, існує їх лінгвокогнітивна кореляція, комунікативно-прагматичне репрезентування. Структури більш низьких рівнів відкриті конструюванню одиниць більш високого порядку. Універсальними рисами

поверхневої структури прислів'їв є типи/підтипи речень, кількість блоків, частиномовне репрезентування доміантних слів, парадигматичні групи (синоніми, антоніми, омоніми). Поверхнева структура прислів'їв детермінується глибинними категоріями синкретично. Глибинна структура характеризується насамперед наявністю тема-рематичних зон, містить у собі мовні та позамовні знання про поняття та стереотипи ситуацій. Тема в прислів'ях виокремлюється при їх актуальному членуванні, є відправною точкою для передавання ядра висловлювання – реми. Підтвердженням цьому слугують проаналізовані приклади прислів'їв у повній та усіченій формах.

- Стверджувальні або заперечні комунікативні типи висловлювань репрезентовані в прислів'ях трьома основними синтактико-структурними підтипами: розповідним, спонукальним та питальним. Кількісний аналіз матеріалу, який ми досліджували, засвідчив, що доміантним типом є розповідні прислів'я, рідше – спонукальні, ще рідше – питальні.

- Хронотоп прислів'їв виявляється в їх темпорально-просторовій синкреті, він специфічно омовлюється в глобальній структурі. Прислів'я – стислі вислови, націлені на майбутнє, ословлюються на часі з використанням минулого досвіду носіїв мови.

- Сьогодні детермінує актуальність тематики прислів'їв. Найактуальнішими є проблематика довкілля, негативні й позитивні явища суспільного життя тощо. У прислів'ях викриваються негативні риси людини, звільняється шлях до позитивного, відображається вся багатогранність життя. У пареміях висвітлюється історія народу, параметризація його моралі. У дотичній формі порушуються малодосліджені настанови добра, з одного боку, та запобігання злу, з іншого. Характер настанов,

рекомендацій, повчань у прислів'ях, що стосується сучасних та майбутніх поколінь, детермінується темпоральними та соціальними чинниками. Як маркери інформативності вони несуть у собі настанову, відображаючи соціальне бачення подій, спонукаючи, переконуючи й застерігаючи нащадків від негативних наслідків.

- Прислів'я не мають назви, автономні, вони є конденсацією спостережень. Це поліфункціональні одиниці, що реалізують оцінну, дидактичну, моделювальну, текстотворювальну та гумористичну функції. Вплив на свідомість адресата (прагматична функція) взаємодіє зі сприйняттям стереотипів поведінки конкретного соціуму (соціальна функція), щоб на базі набутого соціального досвіду можна було адекватно вирішувати життєві ситуації (моделювальна функція). Домінантною є синкретична функція – інформативно-впливова, що позначається експліцитно та імпліцитно, водночас облігаторною є наявність регулятивної, дидактичної функції. Оцінна функція прислів'їв надихає регулятивну, впливову функцію на мовленнєві акти настанови, рекомендації, погрози, позитивну чи негативну конотації. Оцінно-спонукальні висловлення розкривають сторінку таксономії прислів'їв за семантико-прагматичним критерієм.

Прислів'я як яскраві та виразні мовні засоби виконують також гумористичну функцію, спонукаючи до змагань із дотепності. Вони не лише розважають співрозмовника, але й створюють особливу жартівливу реальність, де вимальовується вже не звичний, повсякденний світ, а світ парадоксальний, в якому все перебільшено й перевернуто з ніг на голову.

- У прислів'ях найяскравіше виражені норми поведінки в соціумі, ціннісно-значущі форми соціального

впливу людей у конкретних ситуаціях. Норми поведінки актуалізуються насамперед тоді, коли виникає вибір між тією або іншою поведінковою стратегією. Найважливішим зіставленням поведінкових стратегій є контраст між моральними й аморальними нормами поведінки. У першому випадку акцентується увага на соціально-стійких інтересах людей, у другому – на топіках асоціальної поведінки. Конфлікт інтересів, їх дискомфорт породжує цикл повчань, рекомендацій для усунення небажаного ефекту.

- Прислів'я характеризуються наявністю різноманітних художніх засобів (фонетичних, синтаксичних, лексичних), а також поетичних тропів, як простих, так і складних. Їх використовують не стільки для прикраси мови, скільки для втілення змісту. У межах дослідження глибинної структури англомовних прислів'їв фокусується увага на таких домінантних художніх засобах, як: антитеза, риторичні запитання, риторичні оклики, звертання, паралелізм, повтор та ін.

- Стилiстичнi засоби прислiв'їв використовуються для того, щоб урiзноманiтнити форми побудови речень, досягнути бiльшої виразностi, видiлити прiоритетну думку. Для виразностi мови, емоцiйностi, яскравiшого втiлення змiсту й точнiшого висловлення узагальненого значення англомовних прислiв'їв вживаються поетичнi тропи (метафори, порiвняння, епiтети та iн.). Аналiз дослiджуваного матерiалу показав, що серед стилiстичних засобiв у прислiв'ях публiцистичного дискурсу досить часто вживається порiвняння, метафора, повторення, персонiфiкацiя та iн., тодi як у художнiх творах поряд iз вищезгаданими також додатково використовуються епiтети, антитези.

- На сучасному етапi мови вивчаються в руслi їх динамiчної, функцiональної, антропоцентричної

параметризації. Тексти малої форми (у нашому випадку – прислів'я) – здатні до трансформації, репродукції, семантичних зсувів та текстової деривації. Змінюваність, динамізм, еволюція текстів об'єктивується наявністю вторинних комунікативних одиниць, появою нових епідигматичних конструювань. Текстові інновації охоплюють не лише зсув поверхневої структури, але й семантичні зрушення: від серйозного до смішного, від буквального до фігурального, від очевидного до ірреального, від урочистого до гумористичного. Учені розрізняють семантичну (сміслову) та структурно-семантичну трансформації досліджуваних одиниць. Структурно-семантична модифікація прислів'їв детермінується загальними законами розвитку мови.

- Значний обсяг фактичного експериментального матеріалу (понад 2 000 позицій) англійських прислів'їв, які ми залучили з художнього та публіцистичного дискурсів, дозволив верифікувати частотність їх структурно-семантичних модифікацій. Фокус уваги був спрямований на модифікацію та типологію досліджуваних прислів'їв. Опрацьований корпус модифікованих прислів'їв на матеріалі публіцистичного дискурсу показав, що в плані структурних змін модифікованих прислів'їв найбільш характерними були випадки таких трансформацій, як розширення складу розгортанням (75 %) та вклинюванням (17 %), рідше траплялися випадки компресії з відсіканням чи стягненням (контамінацією – 8 %) – рисунок 2.3.

- На основі узагальнення розглянутих прикладів у царині публіцистичного дискурсу виокремлені також семантичні (сміслові) характеристики модифікацій прислів'їв. Аналіз дослідженого нами корпусу модифікованих англійських прислів'їв показав, що найбільш характерними семантичними змінами є такі:

використання власних назв (імена, назви країн, фірм) – 23,5 %; друге місце посідають зміни, що характеризуються розширенням із уведенням смислової групи (19,8 %); наступна група змін – це вживання розділових знаків (14,8 %) із подальшим їх тлумаченням – див. рисунок 2.4.

- До основних факторів використання оказіональних одиниць у публіцистиці відносимо: стрімкий розвиток ЗМІ та Інтернету, що відіграє важливу роль в активізації процесу творчого використання мовних одиниць взагалі та прислів'їв зокрема; оперативність сучасних засобів масової комунікації в поширенні в соціумі текстів, спрямованих на передачу оновленого когнітивного змісту для відображення нового, досить часто неочікуваного бачення, креативних поглядів, підходів, думок.

- Проведено також аналіз модифікованих прислів'їв у художньому дискурсі. Зазначимо, що вживання фрагмента/фрагментів прислів'їв верифікує об'єктивізацію розпізнавання адресатом поради, повчання, застереження тощо. Самостійне вживання прислів'їв у нових ситуаціях позначене конкретизацією їх актуальності, уточненням суб'єктів мовлення та доменів нових конситуацій. У художньому дискурсі спрацьовує низка реперів стосовно їх поверхневої та глибинної структур – ускладнення, перехід простих конструювань у складнопідрядні та складносурядні речення.

На підставі одержаних результатів констатуємо, що модифіковані прислів'я в художніх творах є засобами сугестії. Їх мета – викликати в реципієнта певні естетичні почуття, вплинути на його світогляд тощо. У межах нашого дослідження відібрані приклади прислів'їв із художніх текстів, де автор, впливаючи на адресата, використовує це як один із творчих прийомів досягнення бажаного ефекту методом реалізації прагматичних установок. Творче використання модифікованих прислів'їв

дозволяє автору вирішувати ряд прагматичних завдань: не лише впливати на читача та залучати його увагу, але й підвищувати експресивність, емоційність; створювати індивідуально-авторський стиль. Отже, активізація трансформованих прислів'їв як у художньому, так і в публіцистичному дискурсах відбувається не випадково. Їх доречне вживання є яскравим стилістичним прийомом, який робить мову більш живою та виразною, надає їй особливого забарвлення.

Основні положення розділу відображено в таких публікаціях: [33, с. 59–61; 175, с. 109–110; 176, с. 93–98; 177, с. 34–36; 178, с. 57–63; 180, с. 399–401].

РОЗДІЛ 3

ЕВОЛЮЦІЙНІ ЕТАПИ МОДИФІКАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ

Осмислення механізму динаміки змін мовних одиниць у домені їх функціонування є вельми актуальним з огляду на малодослідженість проблеми та значущість її для ідентифікації мовних одиниць у їх еволюційному функціонуванні та поліаспектному бутті тріади – мова, мовлення та мовленнєва поведінка. У попередніх розділах нашої роботи продемонстрована належність прислів'їв до фольклорних текстів малої форми, із властивими їм ознаками та функціями, а також розглянуто структурно-семантичні характеристики модифікованих англомовних прислів'їв, їх мовленнєву реалізацію в художньому та публіцистичному дискурсах. Отже, у цьому розділі перейдемо до більш глибокого дослідження саме процесу еволюції прислів'їв, зосередивши увагу як на основних чинниках їх трансформації, так і на осмисленні процесу самоорганізації прислів'їв як складних відкритих динамічних систем.

3.1. Модифікації англомовних прислів'їв у світлі синергетичної парадигми

Проаналізувавши методи дослідження зазначеної проблематики, подані в попередніх розділах роботи, ми ухвалили рішення скористатися лінгвосинергетичним підходом, як найбільш універсальним, на наш погляд, під час вивчення еволюції англомовних прислів'їв.

Нагадаємо, що найпоширенішим у сучасній лінгвістиці є розуміння наукової парадигми як сукупності принципів дослідження, що відповідають певній

домінантній теорії чи системі поглядів на об'єкт аналізу. Ретроспективний погляд на історію мовознавства засвідчив, що наука про мову перебуває в постійному пошуку все більш досконалих методів дослідження того чи іншого об'єкта. Сучасний стан мовознавства характеризується поліпарадигматичністю – наукові парадигми виникають і співіснують, не заперечуючи одна одну, а взаємозбагачуючись. Великі можливості для пізнання як цілісної картини світу, так і окремих її ланок відкриває синергетика – наука про саморозвиток складних динамічних систем, що складаються з досить різнорідних елементів. Синергетика передбачає такі облігаторні умови для саморозвитку: віддаленість системи від стану рівноваги, її суперечливість та істотну нелінійність; ієрархічність системи (мінімум два взаємозв'язаних рівні); здатність цих рівнів моделювати один одного та навколишнє середовище; відкритість системи (спроможність сприймати зовнішню інформацію та енергію); дисипативність (здатність позбавлятися від непотрібної енергії, інформації та передавати її далі) [206, с. 13]. Понятійно-категоріальний апарат синергетики охоплює такі терміни, як нелінійність, нерівноважність, порядок, хаос, біфуркація, флуктуація, атрактор, фрактал, самоорганізація тощо.

Відповідно до наших уже проведених та подальших досліджень будемо вважати, що прислів'я належать до складноорганізованих синергетичних систем, ситуаційними їх девіаціями слугують нові тексти, жанри, дискурси. Прислів'я породжуються в тих чи інших ситуаціях і з часом, модифікуючись, повертаються до подібних, але дещо інших ситуацій. Водночас призначення прислів'їв у модифікованому образі змінюється. Вони нагадують долю термінів, що трансформуючись та детермінологізуючись, змінюють свої пареміологічні

позиції, розширюють семантичну навантаженість. Під структурно-семантичними девіаціями розуміємо насамперед динамічні модифікації поверхневої та глибинної структур англословних прислів'їв, їх основними дієвими чинниками вважатимемо зміст атракторів та репелерів в англословних дискурсах.

Як уже зазначалося, матеріалом дослідження в нашій праці слугували англословні прислів'я, залучені з фразеологічних джерел і гетерогенних дискурсів (у нашому випадку – художнього та публіцистичного). Нагальним завданням подальшого наукового пошуку є встановлення еволюційних змін прислів'їв у руслі їх синергетичного буття, визначення основних лінгвальних чинників цих змін, осмислення характеру дії атракторів та репелерів у прислів'ях. Наразі перейдемо безпосередньо до розгляду та узагальнення зазначених проблем.

3.1.1. Основні чинники еволюції англословних прислів'їв

Причини варіативності криються в поєднанні впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на розвиток як мови загалом, так і її мовних одиниць зокрема. Внутрішньосистемні причини породжуються можливостями самої мови (дія законів аналогії, асиметричності мовного знака, мовної економії та ін.). До причин зовнішнього характеру належать контакти з іншими мовами, вплив діалектів, соціальна диференційованість мови [286, с. 24].

Проблема фразеологічної варіативності – складне явище, оскільки фразеологічне конструювання являє собою таку структуру, в якій означуване подається особливими специфічними лексичними компонентами. Цей факт спричиняє різноманітність прикладів варіативності в ендозоні фразеологічного корпусу, оскільки дозволяє їм поєднувати в собі всі види варіативності, властиві

фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному та семантичному рівням мов. На кожному рівні кількість конструктивних одиниць зростає, а отже, збільшується складність їх парадигматичних і синтагматичних відносин, зростає також ступінь їхньої варіативності [143, с. 49].

Динамічність нашого об'єкта дослідження – англомовних прислів'їв проявляється в тому, що означуване подається в них специфічними лексико-фразеологічними елементами, які здатні влучно виражати аналогії багатьох споріднених явищ. Застосовані трансформації (доповнення/відсікання/заміна) уточнюють смисл лексичного компонента й тим самим модернізують прислів'я, осучаснюють їх відповідно до потреб сьогодення.

За результатами аналізу структурно-семантичних модифікацій англомовних прислів'їв можемо констатувати, що здатність стійких одиниць до різних okazіональних змін є прагматично спрямованою інтенцією адресанта, оскільки саме це свідоме перетворення дає йому можливість у незвичній формі донести до адресата конкретний семантичний зміст. Також відзначимо, що стійкий стан прислів'їв відрізняється дискретністю, вимірністю та має унікальний набір параметрів і значень. Як й іншим семіотичним знакам, прислів'ям властива семантика, прагматика та композиційні ознаки. Тяжіння до ендозони прислів'їв як стійких одиниць відбувається за іманентними законами макросистеми мови.

Прислів'я мають свою форму та наповнення, що відповідають діям атракторів тексту. Вважаємо, що головним завданням атракторів стосовно англомовних прислів'їв є акумулювання, відбір необхідної інформації та спрямування їх до нового рівноважного стану, до реалізації нових цілей системи. Дія репелерів стосовно прислів'їв полягає у відстежуванні змін, що спричинили дисбаланс системи в разі відсікання фрагментів чи

доповнення їх іншими фрагментами. Репелери запроваджують обмеження різної природи у прислів'ях, спрямовуючи їх до нового рівноважного стану. Варіативність компонентного складу прислів'їв засвідчує їх розвиток, еволюцію, створення нових оказіональних одиниць – модифікованих прислів'їв.

Дослідження науковців із релевантних питань засвідчили, що єдність атракторів та репелерів є концептуальною метафорою цілей та обмежень того чи іншого дискурсу [252, с. 14].

Факторів еволюції прислів'їв може бути декілька. Найбільш характерними вважаємо визначення цілей під час змін у прислів'ях, обмежень, нових реалій та ін. Усі вони є змістом атракторів та репелерів. Стислість, простота, зрозумілість, паралелізм, асиметрія частин у прислів'ях – основні ознаки атракторів та репелерів; останні контролюють норми та поведінку трансформованих прислів'їв як об'єкта складної відкритої динамічної системи. Автор також у процесі еволюції прислів'я прагне подати його оновлений зміст просто та стисло, але водночас – зрозуміло та насичено. Нові реалії будуються за аналогією до старих із залученням нових видів симетричних повторів та ін. Отже, явище модифікації прислів'їв верифікується дієвістю вищенаведених факторів/чинників. Осмислення дії атракторів та репелерів уможливорює розпізнавання, самобудову, самоконтроль та самоорганізацію складних синергетичних систем, якими і є прислів'я. Зауважимо, що протилежні вимоги з боку атракторів та репелерів до С-системи не призводять до розпаду прислів'їв, завдячуючи їх ієрархічній структурі, оскільки головним критерієм саморозвитку складної динамічної системи є поляризація її окремих складових.

Резюмуємо вищенаведене: трансформації прислів'їв відбуваються під впливом атракторів, які задля реалізації нових цілей системи, започатковують їх розвиток. Атрактори ословлюються в базових ознаках та критеріях прислів'їв (художній репрезентованості, образності, експресивності, влучності, чіткості, загальній значущості, інформаційній щільності та ін.). Вони призводять до структурно-семантичних змін у прислів'ях, виводять прислів'я (як систему) зі стану рівноваги, а це зі свого боку може спричинити їх вихід за межі жанру. Завданням атракторів є відбір та акумулювання необхідної інформації, що повинна притягувати систему до рівноважного стану. Отже, атрактор – режим існування прислів'їв як системи, що керується їх змістом у процесі еволюції та реалізації нових цілей.

Зазначимо також роль репелерів (*антиатракторів*), що характеризують відхилення, нерівноважність, відкритість системи та є вираженням обмежень у ній. Саме репелери відстежують зміни в прислів'ях, що виводять їх зі стану рівноваги під час структурних трансформацій (відсікання/доповнення новими фрагментами та ін.), а також семантичних змін – наповнення модифікованих прислів'їв новим смислом. Вимогою репелерів є норми, обмеження, поведінка їх як об'єкта системи в процесі еволюції.

Крім того, репелери контролюють такі ознаки прислів'їв як малий обсяг, вживання їх у розмовній та розмовно-побутовій лексиці, стислість, лаконічність та ін. Враховуючи вищесказане, можна вважати, що атрактори та репелери відіграють роль регуляторів у процесі еволюції прислів'їв, а самоорганізація їх як жанру, спрямована еволюція виходить зі відносного протиріччя окремих складових прислів'їв. Суперечність полягає ще і в тому, що, з одного боку, репелери прислів'їв вимагають під час

створення нових модифікованих їх варіантів додержуватися стислості, простоти, зрозумілості виразу, паралелізму, симетрії частин прислів'їв за змістом тощо, а з іншого – автори прагнуть висловити в них щось нове, соціально значуще, ще не усталене в позначеннях, а тому стислість поєднують із насиченістю новою інформацією. Відбувається пошук способів задля того, аби, не пояснюючи цю інформацію детально, просто та зрозуміло виражати нові реалії, їх аналогії зі старими, демонструвати нові види симетричних повторів. Усе це є змістом атракторів системи прислів'їв, що еволюціонує, зокрема й авторів, як мовних особистостей. Керуючись тими чи іншими цілями, автор прислів'я пропонує різні варіанти його модифікації.

Нагадаємо, що в другому розділі ми вже одержали результати стосовно структурно-семантичних модифікацій англomовних прислів'їв, які дали можливість виокремити їх найбільш істотні структурні (рис. 2.3) та семантичні (табл. 2.2, рис. 2.4) зміни в досліджуваних у нашій роботі дискурсах. Наразі, беручи до уваги більш глибоке розуміння механізму модифікації англomовних прислів'їв, ставимо за мету розгляд трансформацій прислів'їв із застосуванням лінгвосинергетичного підходу та використанням понятійно-категоріального апарату лінгвосинергетики. Насамперед нас цікавлять параметри (групи параметрів), що є найбільш рухливими в процесі еволюції прислів'їв, тобто, які з них можуть бути ухвалені нами як параметри порядку в разі переходу прислів'їв від канонізованого до модифікованого стану.

Розглянемо ще приклади трансформацій англomовних прислів'їв та зробимо спробу виявити параметри порядку в них. Проаналізуємо прислів'я: *Good men are hard to find* → *Good **friends** are hard to find – **and even harder to keep*** [527]. У його модифікованому варіанті

спостерігаємо заміну лексичних одиниць *men* → *friends*, що в цьому випадку є конкретизуючим елементом. Також автор застосовує такий тип трансформації, як розгортання, вводячи уточнювальну фразу *and even harder to keep*, яка ще більше підсилює смисл похідного варіанта, акцентуючи увагу на ідеї прислів'я. У наведеному прикладі фігурує трансформація прислів'я розгортанням із додаванням лексичних одиниць (груп одиниць). Ця зміна є досить рухливою, часто вживаною. Водночас, використання її в ролі параметра порядку в прислів'ях потребує більш глибокого аналізу емпіричного матеріалу, що буде зроблено нами надалі.

Розглянемо приклад модифікації прислів'я: *Between two evils it is not worth choosing* → ***While we want the withdrawal of one enemy, we don't believe it is a matter of choosing between two evils*** [504]. Проілюстрована провербіальна конструкція відзначається розширенням вихідного прислів'я із тлумаченням його на власний розсуд автора, тобто в більш описовому, довільному репрезентуванні. Але, незважаючи на це, завдяки базовим словам, збереженим у похідному варіанті, обізнаний та досвідчений адресат легко може розпізнати залучення вихідного прислів'я до структури його оновленого варіанта. Знову бачимо розширення прислів'я в його модифікованому варіанті.

Ще один приклад: *Love is blind* → ***Rihanna on Chris Brown: Love is blind*** [520]. У цьому прикладі відзначимо такі зміни: розширення складу прислів'я методом розгортання (один із типів структурної трансформації). З-поміж семантичних (смислових) змін виокремлюємо такі: вживання розділових знаків, що конкретизують смисл висловлювання, апеляція до власної назви (*Rihanna, Chris Brown*), модернізація метазнаків прислів'я. Отже, всі вищерозглянуті приклади, а також експериментальний

матеріал, досліджений нами в другому розділі, свідчить про те, що параметр на розширення прислів'я з додаванням лексичних одиниць/їх груп є рухливим та вживаним, що дає підстави прийняти його в якості параметра порядку в трансформаціях англійських прислів'їв.

Звернемо увагу на ще один важливий момент еволюції прислів'їв. Аналіз експериментального матеріалу засвідчив, що канонізовані англомовні прислів'я в публіцистичному та художньому дискурсах досить часто мають декілька шляхів свого подальшого розгалуженого розвитку (декілька варіантів модифікацій). Це положення можна продемонструвати на таких прикладах. Проаналізуємо вихідне прислів'я *Absence makes the heart grow fonder* (приклад 1) та варіанти його трансформації.

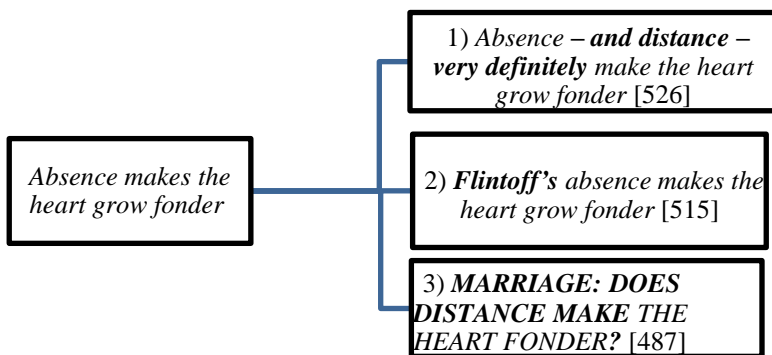

Рисунок 3.1 – Схема трансформації канонізованого прислів'я (приклад 1)

Розглянемо більш детально вищенаведені модифіковані прислів'я. Перший вид трансформації характеризується вкрапленням емоційно-забарвлених компонентів *distance*, *very* та *definitely*, уживанням

розділових знаків для конкретизації семантики, акцентом на ідеї прислів'я методом уживання експресивно-забарвлених лексичних одиниць *very* та *definitely*. Відзначені зміни призвели до інтенсифікації змісту традиційного виразу прислів'я.

Для другого варіанта трансформації автором було застосовано такий структурний тип трансформації як вставка на ініційній позиції речення, що є атрактувальним елементом у ньому. Щодо семантичних змін, то тут спостерігається інший тип модифікації, а саме: апеляція до власної назви (див. табл. 2.2). Це прислів'я є заголовком до статті. Завдяки конкретизації стає зрозумілим, що Ендрю Флінтоф – це британський професійний гравець у крикет. Саме завдяки залученню прислів'я в даному прикладі підкреслюється переживання гравців команди та вболівальників через відсутність на грі Ендрю (причина: вагітність його дружини).

Третій варіант відображає перехід розповідного речення в питальне, що реалізується введенням питального слова. Також семантика вихідного прислів'я набула конкретизації додаванням лексичної одиниці *marriage* на початку речення (структурна зміна на розширення розгортанням). Наслідком уживання розділового знаку є демонстрація головної ідеї (реми) цього речення: Чи сильніше кохання на відстані? Закцентуємо увагу також на графічному представленні оновленого прислів'я: усі слова написані з великої літери, що особливо привертає увагу читачів.

Наступне канонізоване прислів'я *Where there's a will, there's a way* (приклад 2) також має декілька варіантів свого подальшого розвитку:

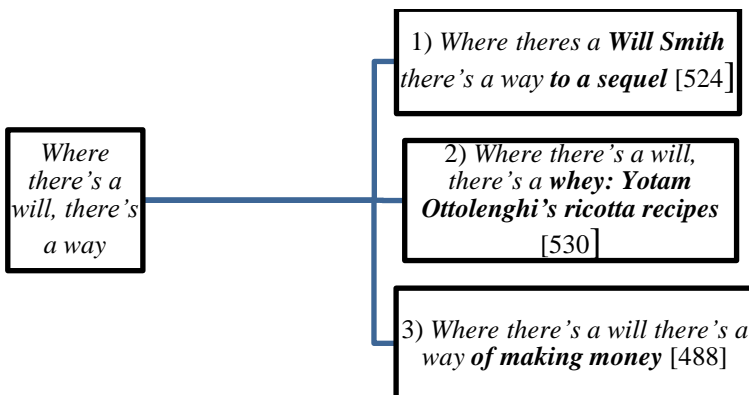

Рисунок 3.2 – Схема трансформації канонізованого прислів'я (приклад 2)

Перший варіант модифікації демонструє розширення ситуативного блоку додаванням окремих лексичних одиниць; апеляцією до власної назви. Відзначимо, що прислів'я є знову-таки заголовком до статті, й саме авторське прагнення урізноманітнити назву, зробити її яскравою, влучною, неординарною та цікавою стало результатом запропонованої трансформації. У вихідній формі прислів'я іменник *will* змінився на власну назву – ім'я всесвітньо відомого актора Вілла Сміта (*Will Smith*).

У другому варіанті оновленого прислів'я спостерігаємо таку модифікацію: розширення складу методом розгортання традиційного виразу загалом, а не окремих його компонентів (структурна зміна). У плані семантичних змін потрібно відзначити вживання розділових знаків для конкретизації семантики, введення власної назви, конкретизацію референтів. Модернізація традиційного прислів'я може бути пояснена авторським прагненням сфокусувати увагу на особистості шеф-кулінара Йотамі Оттоленгі та його способах приготування традиційної італійської страви – рикоти.

Третій варіант зміни канонізованого прислів'я об'єктивується розвитком ситуації, включенням уточнювальної конструкції, а саме: коли є бажання, саме час заробляти гроші.

Отже, наведені приклади свідчать, що розгалуження прислів'їв відбуваються з однієї точки (точки біфуркації) та здійснюються перетворення кожного з них на три різні за змістом та смислом модифіковані прислів'я. Структурні зміни в усіх наведених прикладах відбуваються розширенням із додаванням тих чи інших лексичних одиниць/груп одиниць та різноманітними семантичними змінами, необхідними для реалізації нових цілей у прислів'ях.

Приклади таких розгалужень мають місце в досліджуваних нами дискурсах. Наведемо ще приклад еволюції традиційного прислів'я з публіцистичного тексту. Вихідне прислів'я *Live and learn* (приклад 3) зазнало таких модифікацій:

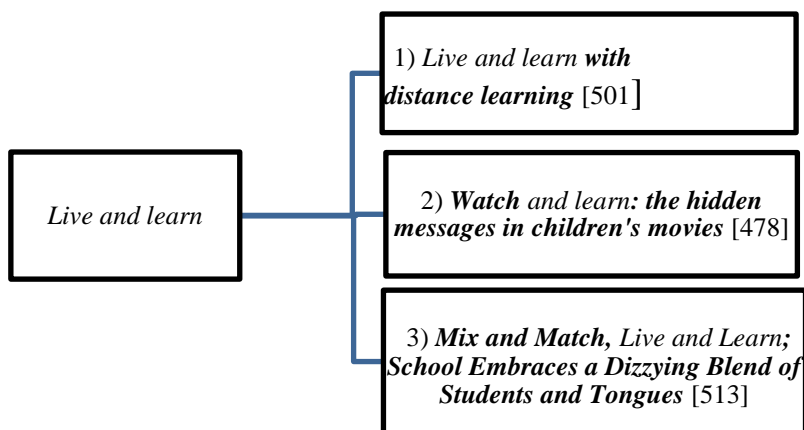

Рисунок 3.3 – Схема трансформації канонізованого прислів'я (приклад 3)

У першому варіанті структура початкового прислів'я набула подальшого розвитку методом розширення розгортанням (тип структурної трансформації). У плані семантичних змін спостерігаємо додавання смислової групи, конкретизацію та модернізацію метазнаків прислів'я. У проілюстрованому другому варіанті модифікації прослідковується лексична заміна першого слова *live* → *watch*, а в другій частині – розгортання структурної форми та додавання смислової групи. Прислів'я є заголовком до статті, що засвідчує авторське прагнення урізноманітнити його та привернути увагу читачів уже з перших рядків до поданого тексту. Вищенаведений третій модифікований варіант характеризується розширенням структурної форми традиційного прислів'я із залученням вставки (*Mix and Match*) на ініційній позиції речення, а подальше розгортання ситуативного блоку відбувається у фінальній його частині (*School Embraces a Dizzying Blend of Students and Tongues*), де чітко прослідковується завершена рамочна конструкція речення.

Досить часто автор, розширюючи компонентний склад прислів'я, має на меті інтенсифікувати його образний, емоційний та оцінний компоненти, пристосувати їх до певної мовленнєвої ситуації, задля наповнення прагматичним змістом. Проаналізуємо такі приклади прислів'їв: *Better the Devil you know than the Devil you don't* → ***Better the Devil You Don't Know?*** [486]. У цьому варіанті відбувається зміна розповідного речення на питальне, індивідуально-авторська модифікація традиційного виразу є заголовком статті, присвяченої перегляду опери «The Tragedy of the Devil», що проходить у Баварській державній опері.

Розглянемо інший приклад: *What is worth doing at all is worth doing well* → ***If it's worth cooking well, it's worth***

cooking slowly [493]. Фокусуючи увагу на похідному варіанті прислів'я, зазначимо такі зміни: конкретизацію референтів, зміну граматичної форми. З метою донесення до читачів власної думки відносно того, що приготування страв потребує як знань так і часу, автор вдається до використання загальновідомого прислів'я, модифікуючи його окремі частини (*what* → *if*, *doing* → *cooking*) та доповнюючи новими одиницями (*slowly*).

Ще один приклад переходу прислів'я з канонізованого стану в модифікований: *A picture is worth a thousand words* → **Statistics: why a picture is worth a thousand words** [493]. Стосовно цієї трансформації констатуємо такі види структурних та семантичних змін: вставка на ініційній позиції речення (структурний тип змін – розширення розгортанням), конкретизація референтів, модернізація метазнаків (семантичний тип змін). Знову спостерігаємо, що прислів'я відіграє роль заголовка. Головна його інформативна складова привертає увагу читачької аудиторії до факту, що державні органи почали розуміти важливість візуалізації інформації, її репрезентування у вигляді рисунків (установлено за статистичними даними).

Трансформацію традиційного прислів'я додаванням окремої групи лексичних одиниць спостерігаємо і в такому прикладі: *A sound mind in a sound body* → **To sound mind in a sound body physical exercise is necessary** [544]. Вставна частина є конкретизуючим елементом, доповнюючи вихідне прислів'я роз'ясненням, що можна подати у вигляді ланцюжка дія → наслідок.

Вищенаведені приклади засвідчили наявність двох основних груп взаємозв'язаних параметрів порядку, задіяних у процесах еволюції англомовних прислів'їв:

1) структурні зміни (розширення та компресія складу трансформованого прислів'я);

2) семантичні зміни (наповнення модифікованих прислів'їв новим смислом, завдяки впровадженню в них сучасних реалій).

З огляду на аналіз експериментального матеріалу, дослідженого в другому розділі та вищенаведених прикладах із застосуванням лінгвосинергетичного підходу, можна зробити висновок: у плані структурних змін у модифікованих англомовних прислів'ях найбільш рухомим параметром є розширення їх розгортанням. Автори прислів'їв як мовні особистості можуть керувати ним без порушень вимог реперів. Отже, можемо одним із параметрів порядку групи структурних змін вважати саме цей параметр. Це здійснюється вставленням окремих додаткових фрагментів у прислів'я або їх заміною іншими фрагментами.

Стосовно другої групи – комплексу семантичних змін, то в ній до найбільш рухомих параметрів системи відносимо такі як: апеляцію до власної назви, додавання смислової групи чи окремих лексичних одиниць, уживання розділових знаків для конкретизації семантики згідно з новими реаліями суспільства. Саме ці зміни в модифікованих англомовних прислів'ях призводять до нового стилю їх подання та наповнення осучасненим смислом.

Крім вищезазначеного, за результатами спостережень ще одним поштовхом до трансформацій прислів'їв може бути бажання реалізації в них експресивності. Прагнення відійти від монотонності повсякденного буття викликає в автора потребу за допомогою гумору та жартів урізноманітнити прислів'я. Унаслідок цього модифіковане видозмінене прислів'я стає одним з інструментів створення комічних ситуацій.

Активізація трансформованих прислів'їв відбувається не випадково, особливо в публіцистиці та

розмовно-побутовій сфері. Їх доречне вживання є яскравим стилістичним прийомом, що робить мову більш живою та виразною, надає їй особливого забарвлення.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження в цьому підрозділі, можна говорити про те, що прислів'я – це унікальна парадигма із властивими їй атракторами самодобудови, самоконтролю, самоорганізації. Творче використання модифікованих прислів'їв дозволяє авторові вирішувати ряд прагматичних завдань: впливати на читача; залучати його увагу; підвищувати експресивність, емоційність; створювати індивідуально-авторські стилі.

Отже, всі вищенаведені приклади мають як структурні, так і семантичні (сміслові) зміни. Це дозволяє говорити про існування в прислів'ях двох характерних груп змін та їх взаємозв'язаних параметрів, що необхідно дослідити в перспективі на більш великому масиві прикладів прислів'їв. Отже, виокремивши основні чинники еволюції прислів'їв, визначившись із параметрами порядку в них, можемо перейти до побудови узагальненої моделі еволюції та самоорганізації англомовних прислів'їв.

3.1.2. Лінгвосинергетична модель еволюції англомовних прислів'їв

Вищенаведений системний аналіз англомовних прислів'їв уможливив конструювання лінгвосинергетичної моделі їх еволюції, графічна інтерпретація якої наведена на рисунку 3.4.

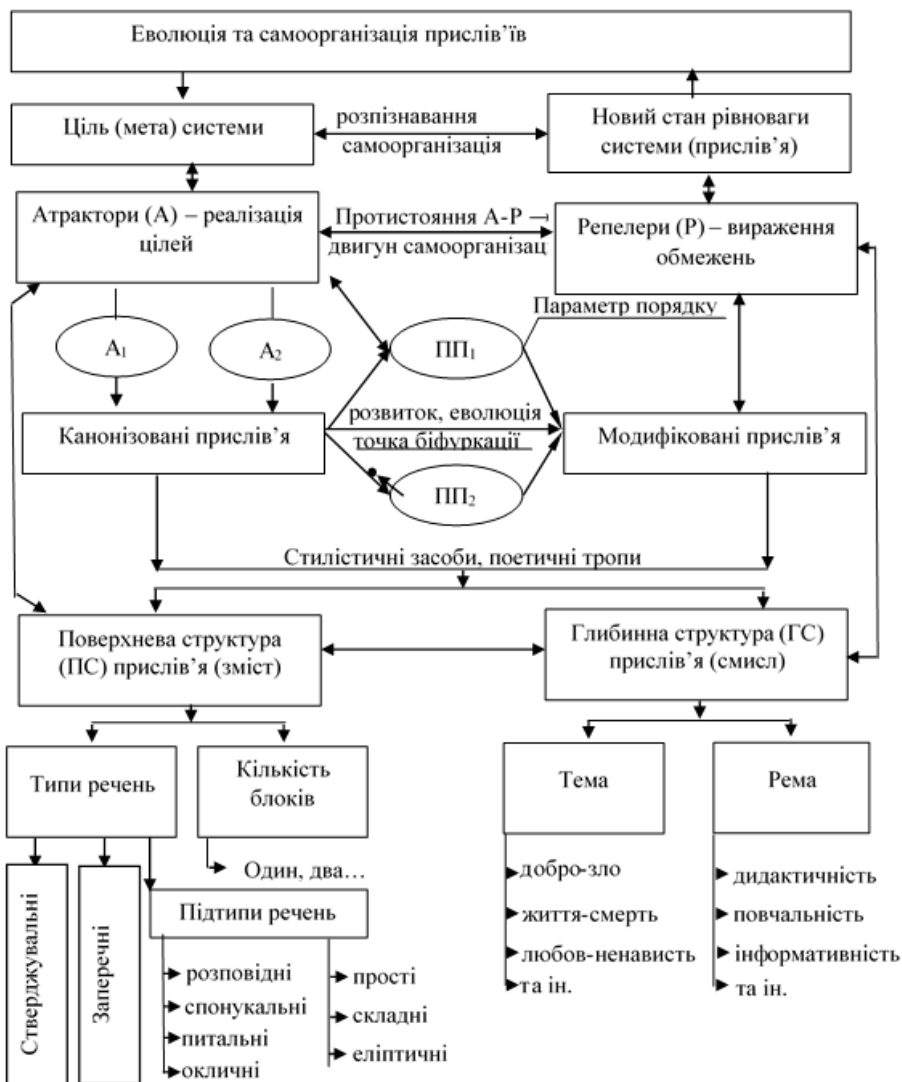

Рисунок 3.4 – Лінгвосинергетична модель еволюції англomовних прислів'їв

Розглянемо більш детально репрезентовану модель, акцентуючи увагу на кожному блоці окремо та надаючи пояснення щодо їх взаємодії, взаємозв'язків, ролі в процесі самоорганізації системи – еволюції прислів'їв від канонізованого стану до модифікованого. Насамперед звернемося до канонізованих прислів'їв (КП). Це матеріал, залучений із фразеологічних словників у їх початковій формі (в нашій праці для розгляду було взято понад 2 000 прикладів канонізованих прислів'їв). Далі йдуть модифіковані прислів'я (МП) – матеріал із художнього та публіцистичного дискурсів. Аналіз накопиченого експериментального корпусу прислів'їв засвідчив, що саме життєвий матеріал слугує базовою ситуацією для появи трансформацій у прислів'ях, оскільки вони вбирають у себе всі віяння часу: процес глобалізації, розвитку культури, мистецтва та ін.

З огляду на модель, яку ми сконструювали, репрезентовану на рисунку 3.4, аналізуємо процес еволюції англійських прислів'їв під час переходу їх від канонізованого стану до модифікованого. Для досягнення нової цілі, до якої спрямовує прислів'я атрактор, вона як система, що містить інтелектуальний елемент – автора, змушена використовувати єдиний можливий свій параметр (чи групу параметрів) розвитку. Він повинен бути відносно рухливим, доступним до змін, мало залежати від вимог реперера та не суперечити цілям системи. Також він повинен узгоджуватися з атрактором – це параметр порядку (ПП) системи, що самоорганізується. У наших дослідженнях виділено дві групи параметрів порядку (на схемі це позначено ПП₁ та ПП₂, а їх наповнення було подано раніше). Відхилення, розгалуження в процесі розвитку прислів'їв накопичуються в точках біфуркації (див. рис. 3.4), де й відбувається вибір одного з можливих подальших способів їх розвитку (приклади таких

розгалужень ми розглянули вище). Поблизу точок біфуркації фокусуються зміни та формуються обмеження під впливом параметрів порядку, що характеризуються, до того ж, кількісними та якісними показниками (про це мова йтиме в наступному підрозділі). Отже, так забезпечується перехід до нової рівноваги та появи нових оказіональних варіантів прислів'їв. Підсумовуючи вищенаведені викладки, констатуємо, що явище модифікації верифікується дієвістю атракторів та репелерів, тобто останні є регуляторами еволюції прислів'їв, а їхнє протистояння слугує двигуном саморозвитку прислів'їв.

Повертаючись іще раз до огляду схеми (рис. 3.4), стисло резюмуємо таке: атрактори для досягнення нової цілі впливають на канонізовані прислів'я, у яких діє параметр порядку в процесі еволюції прислів'їв. Цей параметр відносно рухливий, здатний до змін та малозалежний від вимог репелерів. Він не суперечить новим цілям прислів'їв, узгоджується із прагненням репелера забезпечити постійність характеристик цього жанру та намагається не допустити розгойдування системи (адже під впливом атракторів можна вийти за його межі). Так відбувається процес самоорганізації прислів'їв.

Наразі повернемося до подальшого розгляду сконструйованої нами моделі (рис. 3.4) та зацентруємо увагу ще на деяких аспектах. Зважаючи на детальний розгляд поверхневої та глибинної структур прислів'їв у другому розділі, зауважимо таке: поверхнева структура (ПС) – це безпосереднє спостереження, що характеризує план вираження прислів'їв, їх зміст, лексичний склад, синтаксичні зв'язки, лінійний порядок лексем. Опис синтаксичної будови прислів'я відбувається тут на рівні поверхневого синтаксису. На рисунку 3.4 показана представленість поверхневої структури типами речень (стверджувальними, заперечними), їх підтипами (простими,

складними, розповідними, спонукальними та ін.) та різною кількістю блоків у прислів'ях.

Продемонструємо вищесказане прикладами: *Honesty is the best policy* → *Is honesty the best policy?* [508]; *Where there's a will, there's a way* → *Where there's a Will Smith there's a way to a sequel* [523]; *Paddle your own canoe* → *Paddle your canoe of Love* [548, с. 92]. Беручи до уваги репрезентовану модель (рис. 3.4) та детальний аналіз досліджуваного корпусу прислів'їв, ми одержали такі результати: з погляду типів речень, як у художніх, так і в публіцистичних дискурсах, досить часто трапляються модифіковані прислів'я, оформлені як прості речення (60 %), рідше – складні (38 %), зовсім рідко – еліптичні (2 %). За кількістю блоків модифіковані прислів'я мають зазвичай два блоки, хоча в публіцистичному дискурсі трапляються й одноблокові прислів'я.

Глибинна структура (ГС) – це смисл прислів'я, що характеризується його тема-рематичною репрезентованістю. Темою прислів'їв можуть слугувати такі діади: *життя – смерть*, *добро – зло*, *любов – ненависть*, *дружба – ворожнеча* та інші. За результатами наших досліджень домінантними темами англомовних прислів'їв у художніх текстах є такі категорії, як совість, доброта, упевненість, щирість, розум, терпіння та ін. Наприклад: *A good deed is never lost* → *For a kind deed is never lost, but brings good luck to the doer for evermore* [467, с. 19]. У публіцистичних текстах більш уживаною темою прислів'їв є такі ендозони: економіка, політика, спорт, творчість та інші. Наприклад: *Never is a long time* → *A week is a long time in politics – and this one may take a long time to fix* [499]; *Make hay while the sun shines* → *Time to make hay while sun shines on the markets* [489]. Рема – це головна ідея прислів'я, що проявляється як дидактичність, повчальність, інформативність, порада, застереження, передавання

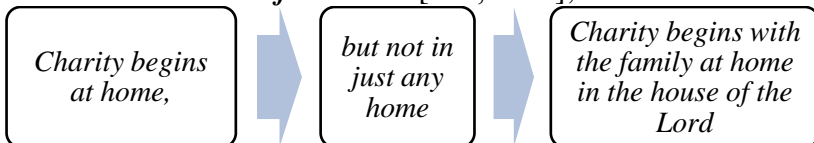
досвіду, мудрість та інші. Корпус опрацьованого матеріалу засвідчив, що в художньому та публіцистичному дискурсах здебільшого рема відіграє роль повчання, настанови, застереження та ін.

У процесі трансформування прислів'їв має місце використання стилістичних засобів та поетичних тропів. Серед стилістичних засобів публіцистичного дискурсу в прислів'ях частіше вживаються порівняння, метафора, повторення, персоніфікація та ін., тоді як у художніх творах разом із вищезгаданими також використовують епітети, антитези та ін. Наприклад: *Out of sight, out of mind* → *Out of sight, but not out of mind* [507]; *Happy is the bride that the sun shines on* → *Happy is the bride that the sun shines on; happy is the corpse that the rain falls on* [323, с. 7].

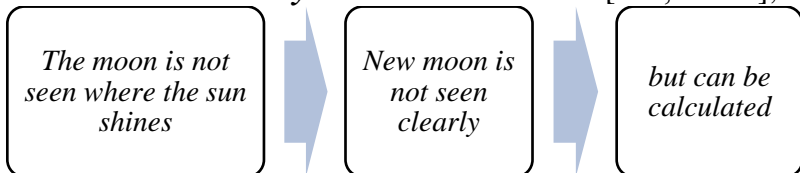
Наведена на рисунку 3.4 лінгвосинергетична модель еволюції англійських прислів'їв детермінується наявністю валоративних ситуацій у художній та публіцистичній літературі, їх зіставленні та аналізі.

Розглянемо деякі приклади:

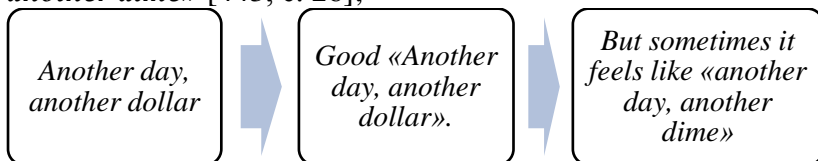
1) *Charity begins at home* → *Charity begins at home, but not in just any home. Charity begins with the family at home in the house of the Lord* [456, с. 66];

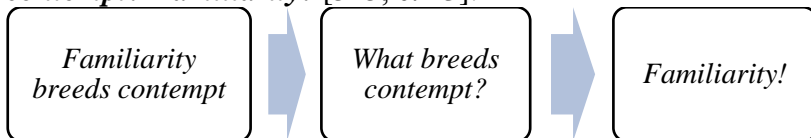
2) *The moon is not seen where the sun shines* → *New moon is not seen clearly but can be calculated* [539, с. 120];

3) *Another day, another dollar* → **Good** «*Another day, another dollar*». **But sometimes it feels like** «*another day, another dime*» [443, с. 26];

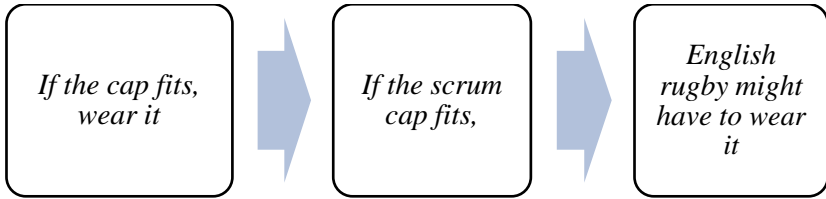
4) *Familiarity breeds contempt* → **What breeds contempt? Familiarity!** [545, с. 43].

Вищенаведені конструкції, залучені з художнього дискурсу, об'єктивуються розширенням структури прислів'я, додаванням смислової групи чи окремих лексичних одиниць (1, 2, 3, 4), зміною граматичної форми (2), уведенням заперечення/протиставлення (1, 2, 3), заміною афірмативних речень на питальні/окличні (4), конкретизацією ситуації (1).

Проверби активно використовують також у публіцистиці автори газетних статей та новин, вони позначені прагматичністю, інформативним впливом на читача, концентрації його уваги, створенням індивідуально-авторського стилю, наданням тексту експресивності, емоційності, виразності, влучності, образності та колоритності. Це яскраво підтверджують такі приклади:

1) *If the cap fits, wear it* → *If the scrum cap fits, English rugby might have to wear it* [484];

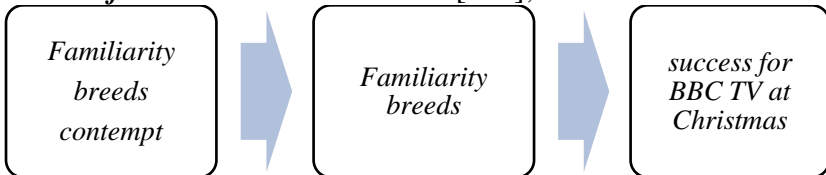
2) After a storm comes a calm → **Autumn fashion forecast: after the catwalk storms comes the calm** [496];

3) Lucky at cards, unlucky in love → **I am unlucky at cards, unlucky at love, but lucky at writing** [518];

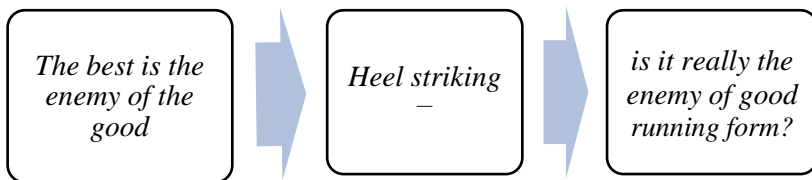

4) Familiarity breeds contempt → **Familiarity breeds success for BBC TV at Christmas** [490];

5) The best is the enemy of the good → **Heel striking – is it really the enemy of good running form?** [519]

Індикатором модифікацій наведених стійких одиниць у публіцистиці є такі фактори: модернізація метазнаків прислів'я (1, 2, 4, 5), розширення структурної форми (1, 2, 3, 4, 5), уведення протиставлення (3), уточнення хронотопу (2, 4), конкретизація ситуації (1, 2, 3, 4), заміна афірмативної конструкції на питальну (5), вживання розділових знаків для конкретизації семантики (2, 5), апеляція до власних назв (4).

Результати наших досліджень довели відкритість паремійної системи англійської мови та здатність прислів'їв до модифікацій у різних ендозонах. Реорганізація прислів'їв у публіцистичних статтях верифікує перехід прислів'я з мови в мовлення. Прислів'я у художніх творах є засобами вираження авторського ставлення до зображуваного та водночас засобом авторського впливу на читача, що має на меті змінити знання на рівні образних уявлень, викликати певні естетичні почуття, вплинути на його світогляд тощо.

Здатність прислів'їв до трансформацій спричинена прагматичною метою вплинути на реципієнта, що зумовлює необхідність виконання таких завдань: залучення його уваги, передавання певного ставлення та оцінки, вплив на читача, створення стилістичного ефекту для підвищення експресивності, емоційності, індивідуальності авторського стилю тощо. Динамізм і гнучкість структури та семантики прислів'їв дозволяє їм легко пристосовуватися до потреб комунікативної ситуації, що створює різноманітні конотації, що деталізуються та уточнюються відповідно до конкретних ситуацій у комунікації.

Резюмуючи вищевикладене, зазначимо, що раніше вже було продемонстровано суперечності (протистояння) атракторів та репелерів як двигуна в процесі самоорганізації прислів'їв. Цікавим, на наш погляд, є дослідження ще одного їх аспекту, а саме: більш досконале вивчення полярних ідей у прислів'ях, образів, явищ на зразок *життя – смерть, любов – ненависть, добро – зло* та ін. Вагомим для наукових розвідок убачаємо дослідження англомовних прислів'їв за опозицією *Good – Evil*.

3.2. Модифікація англомовних прислів'їв за опозицією *Good – Evil*

Магістральний напрямок ХХІ століття в мовознавстві ознаменувався стрімким розвитком антропоцентричної парадигми наукових досліджень [45, с. 64–72; 100; 127, с. 144–238; 150; 151, с. 90–100; 218, с. 133–137; 225, с. 16–17; 272, с. 222–225] у межах когнітивно-комунікативного підходу [63; 139; 215; 244; 304, с. 202–205], що дозволило комплексно аналізувати лінгвальні та екстралінгвальні фактори, які впливають на способи вербалізації уявлень людини про світ та її місце в ньому.

Мова – це система знаків, характерна для того чи іншого народу, етносу, «душа, серце народу», нації; словесний продукт певного етносу [377, с. 371]. Упродовж століть у кожній мові препаруються, шліфуються найкращі зразки омовлення народного досвіду, людської думки, ідеали моральності, виражені дивовижною за своєю стислістю та формою прислів'їв. У фольклорних текстах аналізуються теми моральності, мужності та боягузтва, правди та брехні, любові та ненависті, радості та смутку, добра та зла і саме ці теми омовлюються в різних жанрах [94, с. 77]. Мова у своїй комунікативній функції слугує не

лише для обміну думками, а й для вираження емоційно-оцінного ставлення мовця до навколишнього світу. Які б чинники та детермінанти не зумовлювали діяльність людини, дієвими вони стають лише в тому разі, коли їм вдається проникнути у сферу емоційно-оцінних відносин, відбитися й закріпитися в ній [220, с. 206–208].

Категорія оцінювання є важливим елементом концептуальної картини світу, оскільки поняття позитивного й негативного, добра і зла, краси й потворності, розуму й дурості, працьовитості й ліні, морального й аморального притаманні будь-якій культурі чи соціальній системі. Водночас у свідомості носія кожної мови образ світу створюється сукупністю лінгвістичних універсалій та особливого функціонування мовних знаків, що відображають національне світобачення. У мовній картині світу, що становить світорозуміння народів, що передається знаковим способом, фіксуються важливі для них фрагменти дійсності. Водночас у взаємодії засобів мовного вираження виявляється репрезентованим і сам об'єктивний світ, і судження про нього, його ціннісні характеристики та суб'єктивне ставлення до нього з боку представників певного соціуму [219, с. 136].

Оцінка – це об'єктивно-суб'єктивне або суб'єктивно-об'єктивне ставлення людини до об'єкта, виражене мовними засобами експліцитно (наявність хоча б одного оцінного компонента, внутрішня форма одиниці має оцінний характер) чи імпліцитно (всі компоненти є безоцінними, внутрішня форма одиниці стерта). Об'єктивне оцінювання являє собою відображення в мовній одиниці результатів кваліфікативно-пізнавальної діяльності людини, що ґрунтується на сукупності суспільного досвіду мовного колективу та визнаних у ньому норм. Водночас оцінка має і суб'єктивний характер, оскільки залежить також від суб'єкта оцінювання. Одні й

ті самі явища об'єктивної дійсності можуть по-різному оцінюватися суб'єктами чи одним і тим самим суб'єктом у певні періоди його життя. Як об'єктивна, так і суб'єктивна оцінки соціально-детерміновані [129, с. 94].

Зазвичай оцінка більше, ніж будь-яка інша характеристика, залежить від мовця (суб'єкта). Зв'язок оцінного значення з автором мовлення багатогранний. Також оцінка виражає особисті думки та смаки мовця, а вони різняться в людей. У внутрішньому світі людини вона відповідає поглядам і почуттям, бажанням і потребам, обов'язку й цілеспрямованій волі. Це створює її конфліктність: оцінка, породжена бажанням, відмінна від тієї, що впливає з обов'язку чи від тієї, що зумовлена певним нестатком.

Вираження оцінки є сигналом прояву емоційного стану мовця, що експліцитно свідчить про розподілення його симпатій чи антипатій, а засоби вираження емпатії репрезентують оцінку світу в аспекті позитивності або негативності. Аксиологія є важливою частиною емпатизації дискурсу в процесі зміни експресивності висловлення для ефективного донесення емоційної інформації, що має на меті здійснення впливу на адресата [272, с. 64].

У науковій лінгвістичній картині світу розглядається проблема таксономії прислів'їв за структурою й тематикою паремійного фонду [189, с. 9]. Водночас виокремлюються теми морального (*правда, істина, брехня, совість*), емоційного (*щастя, радість*) і соціального характеру (*дружба, воля, війна*). У прислів'ях віддзеркалюється історія народу, його свідомість та мораль. Вони семантизують теми настанов, повчань, а також є регуляторами позитивного та негативного. Полярні ідеї, образи, явища, на зразок *життя – смерть, любов – ненависть, дружба – ворожнеча, добро – зло* є базовими одиницями прислів'їв. Паремії загалом та

прислів'я зокрема віддзеркалюють соціальні відносини, побут народу, його життя, моральні поняття, національний погляд на речі, розум та мудрість, добро і зло, передають специфіку національної мови – усе те, що робить проverbs національно-самобутніми й неповторними [191, с. 96].

Вагомими в цьому напрямку є дослідження, проведені І. К. Кобяковою для слів, типу *humour*, що нелегко піддаються розпізнаванню, семантичній ідентифікації та пошуку квантитативних параметрів концепту *quantity*, номінацій *exact* [108, с. 15–18; 111, с. 94–102; 112, с. 31–35] та С. О. Швачко, щодо встановлення семантичної дистанції числівників та їх дENUMERATIVIV [295, с. 27–43]. Скористаємося запропонованою методикою для аналізу опозиції понять *Good – Evil* та їх параметризації.

3.2.1. Семантичні дистанції лексичних номінацій *Good – Evil*

Параметризація понять *Good – Evil* у роботі верифікована корпусом семантичних дистанцій однойменних лексем. Дослідження англомовних прислів'їв за опозицією *Good – Evil* передбачає реалізацію таких завдань: репрезентування лексико-семантичного поля лексем *Good – Evil* та їх алонімів; ідентифікацію семантичних сходжень та розходжень алонімів зазначених лексем; обчислення семантичних дистанцій алонімів; пошук домінантних та периферійних алонімів; актуалізація їх на матеріалі корпусу релевантних прикладів.

Для встановлення цих параметрів виконаємо такі дії: з англомовних словників А. С. Хорнбі [425], *The Oxford Thesaurus* [430] та *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* [413] випишемо алоніми ядерних лексем *Good – Evil*, а

також алоніми їхніх алонімів. Семантична дистанція D обчислюється за формулою:

$$D = 1 - \frac{2 \cdot q}{A + B}, \quad (3.1)$$

де A – кількість значень ядерного слова; B – кількість значень релевантного алоніма; q – кількість спільних значень ядерного слова та його корелюючих алонімів [112]. Алоніми – це синоніми лексико-семантичного поля, а семантичні множники – вербалізовані семи тематичного поля. Семантичні множники за формулою (3.1) об'єктивують дистанцію між ядерними, домінантними та периферійними словами.

Домінантні одиниці визначають гіпотетично, беручи до уваги матеріали вищенаведених словників. Наповнення понять **Good – Evil** позначаються не лише однойменними одиницями. Поле гетерогенних маркерів репрезентоване полісемантично в кожному з автентичних словників. Так у словнику А. С. Хорнбі [425] поданий такий перелік:

Good, *excellent, superior, useful, beneficial, wholesome, suitable, dutiful, polite, kind, willing, virtuous, fresh, perfect, genuine, complete, strong, vigorous, favourable, fortunate, handsome, satisfaction, desirable, right, benefit, advantage, use, profit, gain.*

Evil, *bad, wicked, wrong, sinful, unfortunate, trouble, harm, sin, wrong-doing, misfortune, disaster.*

Наведемо приклади семантичних наповнень ядерної лексеми **Good** (табл. 3.1) та лексеми **Evil** (табл. 3.2).

Таблиця 3.1 – Семантичне наповнення лексеми **Good** (за словником А. С. Хорнбі)

Базове слово Good	Слова-алоніми базового слова Good
1	2
Good	<i>n.</i> what is <u>excellent</u> , <u>desirable</u> or morally <u>right</u> , <u>benefit</u> ; <u>advantage</u> ; <u>use</u> ; <u>profit</u> ; <u>gain</u> ; <u>kind</u> <i>adj.</i> <u>excellent</u> ; giving <u>satisfaction</u> ; of <u>superior</u> quality; having the qualities <u>useful</u> and necessary for the purpose; <u>beneficial</u> ; <u>wholesome</u> ; <u>suitable</u> ; <u>dutiful</u> ; <u>polite</u> ; <u>kind</u> ; <u>willing</u> to help others; <u>virtuous</u> ; morally <u>excellent</u> ; <u>fresh</u> ; <u>perfect</u> ; <u>genuine</u> ; <u>complete</u> ; <u>strong</u> ; <u>vigorous</u> ; <u>favourable</u> ; <u>fortunate</u> ; <u>handsome</u>
excellent	<i>adj.</i> very <u>good</u> ; of great merit or value
kind	<i>adj.</i> gentle; friendly; showing love, sympathy or thought for others
right	<i>adj.</i> one who stands on one's <u>right</u> in a rank; a valuable helper; just; lawful; honourable; <u>good</u> ; proper; required by law, duty; true; correct; satisfactory; most <u>suitable</u> ; best in view of circumstances; well; healthy; in <u>good</u> condition; straight <i>n.</i> that which is <u>right</u> , <u>good</u> , just, honourable, true etc. proper authority or claim; the state of being entitled to something; that to which one has a claim; <u>rightfully</u>
benefit	<i>n.</i> help; <u>advantage</u> ; <u>profit</u> ; improvement; an act of <u>kindness</u> ; a favour; an <u>advantage</u>

Продовження таблиці 3.1

advantage	<i>n.</i> anything <u>useful</u> or helpful; anything likely to make a person happy or successful; the <u>profit</u> a person may get from something; take <u>advantage</u> of (a person); <u>gain</u> an <u>advantage</u> over <i>adj.</i> <u>useful</u> ; helpful
use	<i>n.</i> the act of <u>using</u> or employing; the condition of being <u>used</u> ; applying a thing to a particular purpose; a purpose or object for which something may be employed; value; <u>advantage</u> ; utility; the power of using; custom; familiarity; continued practice
profit	<i>n.</i> <u>advantage</u> ; <u>benefit</u> ; a <u>gain</u> in money; an excess of income over expenditure; financial <u>gain</u>
gain	<i>n.</i> what is obtained by trade, work, effort, gambling, etc.; an increase, improvement or addition; the <u>gaining</u> of wealth <i>adj.</i> yielding <u>profit</u> ; paid

Таблиця 3.2 – Семантичне наповнення лексики *Evil*
(за словником А. С. Хорнбі)

Базове слово <i>Evil</i>	Слова-алоніми базового слова <i>Evil</i>
1	2
<i>Evil</i>	<i>n.</i> <u>sin</u> ; <u>wrong-doing</u> ; the contrary of goodness; <u>misfortune</u> ; a thing that causes <u>harm</u> ; a <u>disaster</u> ; one who does evil; a <u>wicked</u> person <i>adj.</i> <u>bad</u> ; <u>wicked</u> ; <u>wrong</u> ; <u>sinful</u> ; <u>unfortunate</u> ; likely to cause or bring <u>trouble</u> ; the power to cause <u>harm</u> by a look or <u>glance</u> ; <u>wicked</u>

Продовження таблиці 3.2

bad	<i>n.</i> that which is <u>bad</u> , <u>wicked</u> or unsatisfactory <i>adj.</i> <u>wicked</u> ; <u>evil</u> , not right and good; dangerous to; causing <u>harm</u> to; severe; not in good condition; disagreeable; unpleasant; not satisfactory or suitable; not good enough
wicked	<i>adj.</i> <u>bad</u> ; <u>sinful</u> ; immoral; spiteful; <u>harmful</u> ; intended to injure; mischievous; roguish
wrong	<i>n.</i> <u>sin</u> ; <u>wickedness</u> ; an action that is <u>wrong</u> ; injustice; injury; an injustice or injury; in the position of being responsible for having caused a quarrel, made a mistake, etc. <i>adj.</i> not morally right; <u>sinful</u> ; <u>wicked</u> ; not true or correct; misleading; mistaken; preserving in a <u>wrong</u> course; stubbornly persisting in <u>wrong</u> ideas, etc.; other than what is right or suitable; unsuitable for; unsuited to
trouble	<i>n.</i> distress; worry; vexation; difficulty; effort; pains; extra work; inconvenience; political or social unrest; a cause of worry or distress; ill-health; an illness
harm	<i>n.</i> damage, injury or hurt (whether bodily or moral)
sin	<i>n.</i> the breaking of God's law; <u>wickedness</u> ; <u>wrong-doing</u> of any kind; an instance of such <u>wrongdoing</u> ; any immoral act such as telling a lie, stealing, murder; an offence against good manners; something contrary to good sense or reason
wrong-doing	<i>n.</i> crime; <u>sin</u>
misfortune	<i>n.</i> bad luck; an instance of bad luck; an <u>unfortunate</u> accident
disaster	<i>n.</i> great or sudden <u>misfortune</u> ; a terrible accident

Для зручності проведення подальших досліджень подамо семантичні сходження та розходження алонімів лексеми *Good* у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Семантичні сходження та розходження алонімів лексеми *Good* (за словником А. С. Хорнбі)

		good	excellent	right	benefit	advantage	use	profit	gain	kind
1	good	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2	advantage					+	+	+	+	
3	benefit				+	+		+		+
4	profit				+	+		+	+	
5	use	+				+	+			
6	right	+		+						
7	gain							+	+	
8	excellent	+	+							
9	kind									+

Взявши за ядро слово *Good*, обчислюємо семантичні відстані за вищенаведеною формулою (3.1) та визначаємо слова-алоніми (за ідеографічним словником А. С. Хорнбі), що знаходяться ближче до ядра (в домінанті) й ті, що розміщені на периферії. Семантична дистанція ядерної лексеми *Good* та її алонімів формалізується так:

$$1. D(\text{good} : \text{advantage}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 4 / (9 + 4) = 0,38;$$

$$2. D(\text{good} : \text{benefit}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 4 / (9 + 4) = 0,38;$$

$$3. D(\text{good} : \text{profit}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 4 / (9 + 4) = 0,38;$$

4. $D(\text{good} : \text{use}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 3 / (9 + 3) = 0,5$;
5. $D(\text{good} : \text{right}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 2 / (9 + 2) = 0,64$;
6. $D(\text{good} : \text{gain}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 2 / (9 + 2) = 0,64$;
7. $D(\text{good} : \text{excellent}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 2 / (9 + 2) = 0,64$;
8. $D(\text{good} : \text{kind}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 2 / (9 + 2) = 0,8$.

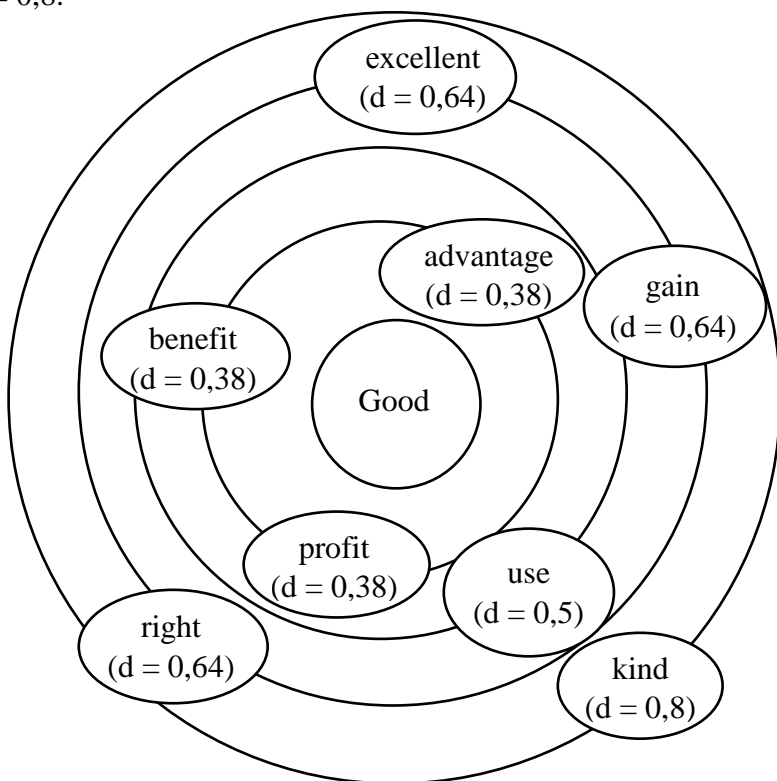

Рисунок 3.5 – Семантичні дистанції домінантних слів-алонімів ядерної лексики **Good** (за словником А. С. Хорнбі)

Візуально семантична дистанція ядерних слів лексеми **Good** репрезентована на рисунку 3.5. Наближення семантичної дистанції D до нуля свідчить про сходження слів-алонімів з ядерною лексемою **Good**, збільшення значень семантичної дистанції в напрямі до одиниці – про їх розходження, дистанціювання.

Резюмуючи результати експерименту, зазначимо, що ланцюжок алонімів лексеми **Good** (за автентичним словником А. С. Хорнбі) у порядку зростання семантичної дистанції домінантних алонімів від ядерного слова до периферії виглядає так: **Good** → **advantage, benefit, profit** 0,38 → **use** 0,5 → **right, excellent, gain** 0,64 → **kind** 0,8.

Аналогічно для ядерної лексеми **Evil** сформована таблиця 3.4 сходжень та розходжень слів-алонімів.

Таблиця 3.4 – Семантичні сходження та розходження алонімів лексеми **Evil** (за словником А. С. Хорнбі)

		evil	bad	wicked	wrong	sinful	trouble	harm	misfortune	disaster
1	evil	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2	bad	+	+	+				+		
3	wicked		+	+		+		+		
4	wrong			+	+	+			+	
5	sinful			+	+	+				
6	misfortune		+						+	
7	disaster								+	+
8	trouble						+			
9	harm							+		

Обчислюємо семантичні дистанції алонімів ядерної лексеми *Evil*:

$$1. D(\text{evil: bad}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 4 / (9 + 4) = 0,38;$$

$$2. D(\text{evil: wicked}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 4 / (9 + 4) = 0,38;$$

$$3. D(\text{evil: wrong}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 3 / (9 + 3) = 0,38;$$

$$4. D(\text{evil: sinful}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 2 / (9 + 2) = 0,5;$$

$$5. D(\text{evil: misfortune}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 2 / (9 + 2) = 0,64;$$

$$6. D(\text{evil: disaster}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 2 / (9 + 2) = 0,64;$$

$$7. D(\text{evil: trouble}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 2 / (9 + 2) = 0,8;$$

$$8. D(\text{evil: harm}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 2 / (9 + 2) = 0,8.$$

Візуально семантична дистанція домінантних слів-алонімів ядерної лексеми *Evil* репрезентована на рисунку 3.6.

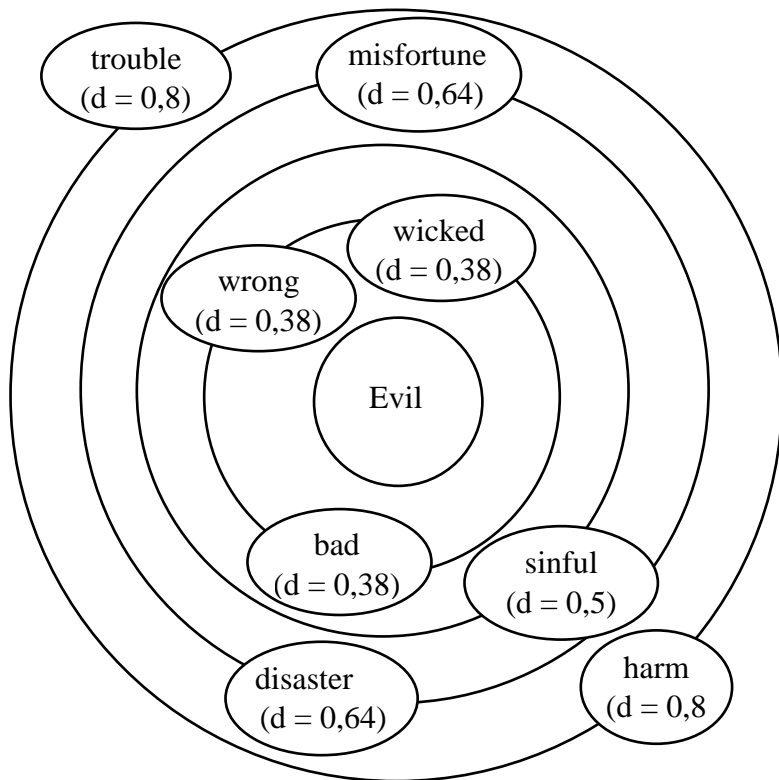

Рисунок 3.6 – Семантичні дистанції домінантних слів-алонімів ядерної лексеми **Evil** (за словником А. С. Хорнбі)

Ланцюжок алонімів ядерної лексеми **Evil** (за словником А. С. Хорнбі) має вигляд: **Evil** → **bad, wicked, wrong** 0,38 → **sinful** 0,5 → **misfortune, disaster** 0,64 → **trouble, harm** 0,8.

З метою одержання більш достовірних результатів та уникнення одностороннього їх тлумачення, ми ухвалили

рішення доповнити знаходження показників семантичних дистанцій номінацій **Good** – **Evil** та їх алонімів зіставленням даних, узятих як зі словника А. С. Хорнбі [425], так і з сучасних автентичних словників *The Oxford Thesaurus* [430] та *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* [413]. Отже, відповідно до словника *The Oxford Thesaurus* номінації **Good** – **Evil** мають такі семантичні множники:

Good, *benefit, advantage, improvement, interest, service, behoof, behalf, weal, main chance, common weal, gain, profit, harvest, boon, good turn, blessing, prize, windfall, godsend, waif, treasure-trove, happiness, goodness, utility, remedy.*

Evil, *ill, harm, hurt, mischief, nuisance, demon, bane, evildoer, blow, buffet, stroke, scratch, bruise, wound, gash, damage, loss, disadvantage, prejudice, drawback, disaster, accident, casualty, mishap, calamity, bale, woe, catastrophe, tragedy, ruin, adversity, outrage, wrong, injury, foul play, disservice, spoliation, grievance.*

З метою уникнення перевантаження текстової частини роботи ілюстративним матеріалом, подамо частину таблиць та рисунків (подібних вищенаведеним) у додатках. У додатку Б наведемо таблиці семантичних наповнень ядерної лексеми **Good** (табл. Б.1) та лексеми **Evil** (табл. Б.2) відповідно до словника *The Oxford Thesaurus*. Для проведення подальших досліджень подамо графічно семантичне поле лексеми **Good** та її алонімів у вигляді схеми (рис. Б.1), аналогічно для лексеми **Evil** окреслено її семантичне поле – рисунок Б.2.

Як і в попередньому лінгвістичному експерименті (за словником А. С. Хорнбі), візьмемо як ядро слово **Good** та визначимо за вищенаведеною формулою (3.1) семантичні дистанції слів-алонімів, що знаходяться ближче до нього, й ті, які розміщені на периферії.

Семантична дистанція ядерної лексеми **Good** та алонімів формалізувалася так:

1. $D(\text{good: } \textit{advantage}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 1 / (7 + 7) = 0,71;$

2. $D(\text{good: } \textit{benefit}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 1 / (7 + 7) = 0,71;$

3. $D(\text{good: } \textit{weal}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 1 / (7 + 1) = 0,75;$

4. $D(\text{good: } \textit{profit}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 0 / (7 + 3) = 0,8;$

5. $D(\text{good: } \textit{gain}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 1 / (7 + 5) = 0,83.$

Аналіз показує, що за великої кількості (26) слів-алонімів слова **Good** (див. рис. Б.1) лише п'ять із них (*weal*, *gain*, *benefit*, *advantage*, *profit*) тяжіють до ядра (семантична дистанція в них менша за одиницю – $D < 1$). Решта алонімів, аналогічних алоніму *improvement*, знаходиться на периферії ($D = 1$). Ближче за все до ядра розміщені алоніми *advantage* та *benefit*, у яких семантична дистанція $D = 0,71$, далі алонім *weal* ($D = 0,75$), ще далі – *profit* ($D = 0,8$) та *gain* ($D = 0,83$). Для наочності одержаних результатів семантичних дистанцій алонімів слова **Good** та їх дослідження наведемо графічну інтерпретацію вищезазначеного на рисунку 3.7.

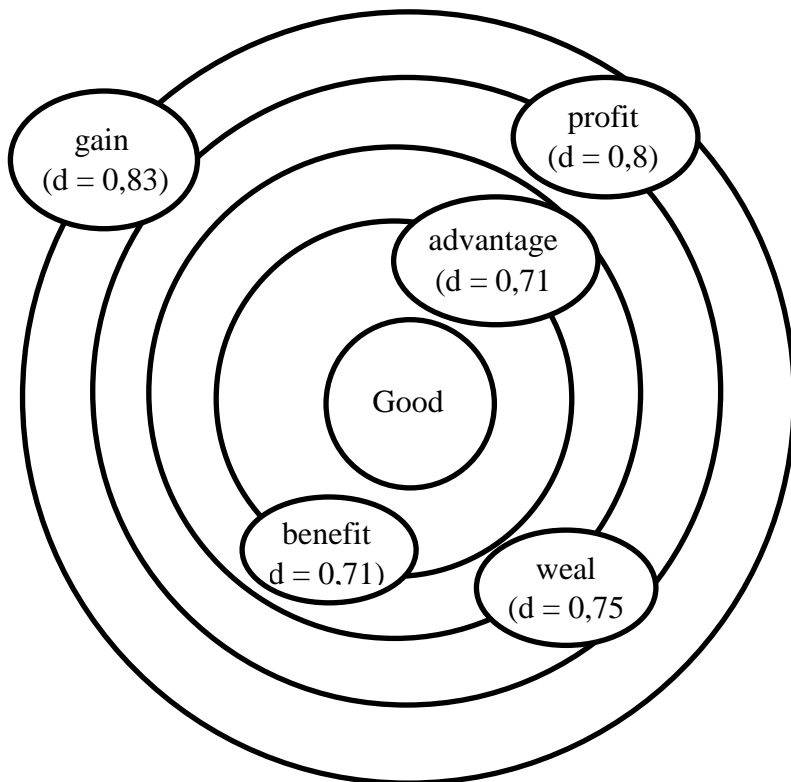

Рисунок 3.7 – Семантичні дистанції домінантних слів-алонімів ядерної лексеми **Good** (за словником *The Oxford Thesaurus*)

Ланцюжок алонімів ядерної лексеми **Good** (за словником *The Oxford Thesaurus*) має вигляд: **Good** → **advantage**, **benefit** 0,71 → **weal** 0,75 → **profit** 0,8 → **gain** 0,83.

Як приклад використання досліджених лексичних одиниць подамо такі трансформовані прислів'я: *Best defense is offence* → **The proper defense will win the day. It has been stated the best defense is a good offence** [536,

с. 194]; *Early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise* → **Willett was sufficiently sure of the benefits of «early to bed and early to rise» to be convinced that it might make the whole nation** «healthy, wealthy and wise» [516]. Проілюстровані приклади репрезентуються додаванням позитивно маркованих одиниць **good** та **benefit**, актуалізацією прислів'їв у новому середовищі.

Аналогічні дослідження були проведені для слова **Evil** (див. рис. 3.8). Семантична дистанція **Evil** та його алонімів формалізується так:

$$1. D(\text{evil: } \textit{harm}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 4 / (8 + 9) = 0,53;$$

$$2. D(\text{evil: } \textit{wrong}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 3 / (8 + 5) = 0,54;$$

$$3. D(\text{evil: } \textit{injury}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 4 / (8 + 16) = 0,67;$$

$$4. D(\text{evil: } \textit{damage}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 2 / (8 + 8) = 0,75;$$

$$5. D(\text{evil: } \textit{mischief}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 1 / (8 + 1) = 0,78;$$

$$6. D(\text{evil : } \textit{ill}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 0 / (8 + 0) = 1,0.$$

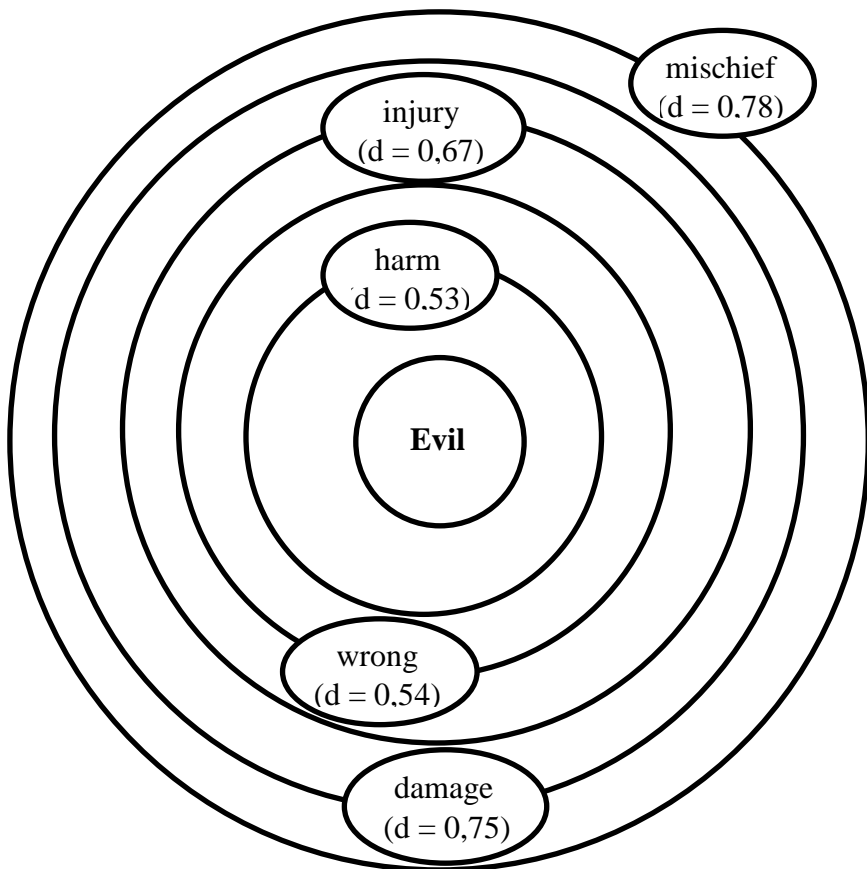

Рисунок 3.8 – Семантичні дистанції домінантних слів-алонімів ядерної лексеми **Evil** (за словником *The Oxford Thesaurus*)

Ланцюжок алонімів ядерної лексеми **Evil** (за словником *The Oxford Thesaurus*) має вигляд: **Evil** → **harm** 0,53 → **wrong** 0,54 → **injury** 0,67 → **damage** 0,75 → **mischief** 0,78. За загальної кількості алонімів слова **Evil**, що становить 35 одиниць (див. рис. Б.2), лише п'ять із них

(*harm, wrong, injury, damage, mischief*) мають $D < 1$, тобто є доміантними. Інші алоніми, подібно до слова *ill*, розміщені на периферії ($D = 1$).

Аналіз лексеми *Evil* дозволив ідентифікувати такі випадки її вживання в англійських модифікованих прислів'ях: *If anything can go wrong, it will* → **Murphy's law states that if anything can go wrong, it will go wrong** [547]; *Two wrongs don't make a right* → **Alan Gross on Cuba: «Two wrongs don't make a right. I hope we can move on»** [485]; *A blessing in disguise* → *Edinburgh's last hopes of securing a place in next season's European Champions Cup slipped away at BT Murrayfield on Saturday when they lost 23-36 to Leinster, but coach Alan Solomons admitted afterwards that the defeat could prove to be a blessing in disguise for his injury-depleted squad* [476].

Проведемо аналогічні дослідження для *Good* та *Evil* ще за одним словником – *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* [413].

Знаходимо семантичні множники для лексичної одиниці *Good*: *benefit, advantage, profit, use, usefulness, gain, worth, avail, goodness, morality, virtue, merit, right, rectitude, probity, integrity, nobility, honesty*.

Алоніми лексеми *Evil*: *badness, sin, vice, wickedness, iniquity, turpitude, immorality, profligacy, depravity, degeneracy, corruption, degradation, devilry, villainy, baseness, foulness, harm, hurt, injury, mischief, damage, ruin, calamity, misfortune, catastrophe, destruction, disaster, cataclysm, ill, misery, suffering, pain, sorrow, woe, agony, anguish*.

Для унаочнення лінгвістичного експерименту із залученням словника *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* наведемо в додатку В алоніми ядерних лексем *Good* (табл. В.1) та *Evil* (табл. В.2). Представимо графічно

семантичне поле ядерної лексики **Good** (див. додаток В, рис. В.1).

Обчислимо за формулою (3.1) семантичні дистанції слів-алонімів та визначимо ті, що знаходяться ближче до ядра (слова **Good**). Семантична дистанція ядерної лексики **Good** та її алонімів сформульована так:

$$1. D(\text{good: } \textit{advantage}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 5 / (9 + 6) = 0,33;$$

$$2. D(\text{good: } \textit{right}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 3 / (9 + 3) = 0,5;$$

$$3. D(\text{good: } \textit{use}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \cdot 1 / (9 + 6) = 0,87;$$

$$4. D(\text{good: } \textit{benefit}) = 1 - 2 \cdot q / (A + B) = 1 - 2 \times 0 / (9 + 0) = 1,0.$$

Одержані результати дослідження семантичних дистанцій алонімів слова **Good** наведені на рисунку 3.9. Ланцюжок алонімів ядерної лексики **Good** (за словником *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*) має такий вигляд: **Good** → *advantage* 0,33 → *right* 0,5 → *use* 0,87 → *benefit* 1,0.

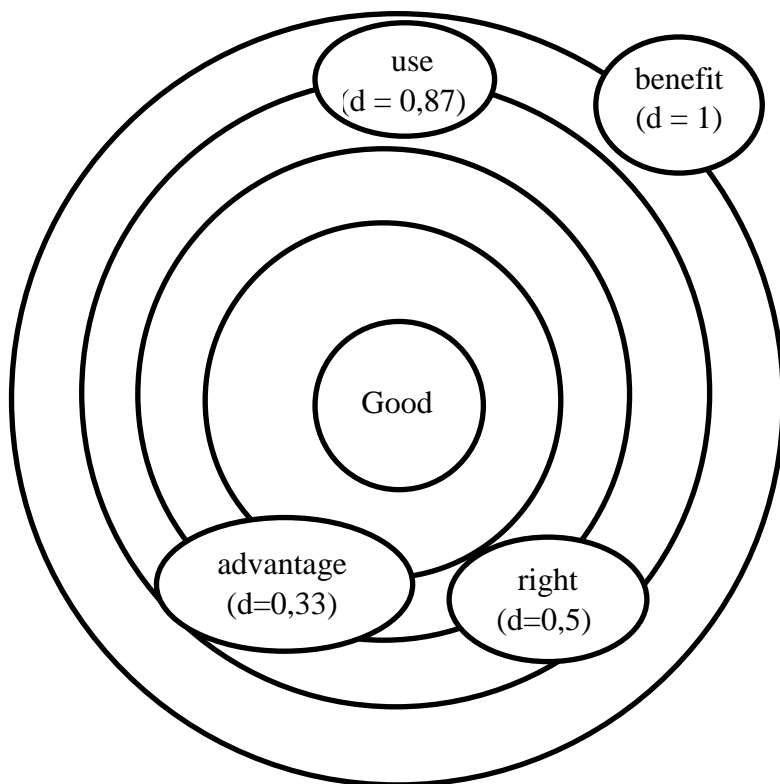

Рисунок 3.9 – Семантичні дистанції домінантних слів-алонімів ядерної лексеми **Good** (за словником *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*)

Аналіз свідчить, що з загальної кількості (19) слів-алонімів слова **Good** (див. рисунок В.1) лише три з них (*advantage*, *right*, *use*) тяжіють до ядра (семантична дистанція яких менша за одиницю – $D < 1$). Решта алонімів, аналогічно слову *benefit*, знаходяться на

периферії ($D = 1$). Найближче до ядра розміщений алонім *advantage*, у якого семантична дистанція $D = 0,33$.

Для лексеми *Evil* сформована таблиця В.2 (додаток В) слів-алонімів та графічно окреслено семантичне поле даної лексеми, подане на рисунку В.2 (додаток В). Установлено, що в разі загальної кількості алонімів слова *Evil*, що становила 37 одиниць (рис. В.2), усі вони розміщені на периферії ($D = 1$).

Підсумовуючи результати проведеного дослідження щодо ідентифікації семантичної дистанції лексем *Good – Evil* за матеріалами, взятими з різних словників, наведемо таблиці домінантних слів-алонімів ядерних лексем *Good* та *Evil* у зведених таблицях (див. табл. 3.5 і табл. 3.6 відповідно).

Таблиця 3.5 – Зведена таблиця домінантних слів-алонімів ядерної лексеми *Good* за різними словниками

<i>Good</i>	Хорнбі (8)	Oxford (4)	Cambridge (3)	К-сть збігів
<i>advantage</i>	0,38	0,71	0,33	3
<i>benefit</i>	0,38	0,71	–	2
<i>profit</i>	0,38	0,8	–	2
<i>use</i>	0,5	–	0,87	2
<i>gain</i>	0,64	0,83		2
<i>right</i>	0,64		0,5	2
<i>excellent</i>	0,64	–	–	1
<i>kind</i>	0,8	–	–	1
<i>weal</i>	–	0,75	–	1

Таблиця 3.6 – Зведена таблиця домінантних слів-алонімів ядерної лексеми *Evil* за різними словниками

<i>Evil</i>	Хорнбі (9)	Oxford (5)	Cambridge (-)	К-сть збігів
<i>wrong</i>	0,38	0,54	–	2
<i>bad</i>	0,38	–	–	1
<i>wicked</i>	0,38	–	–	1
<i>sinful</i>	0,5	–	–	1
<i>misfortune</i>	0,64	–	–	1
<i>disaster</i>	0,64	–	–	1
<i>harm</i>	0,8	0,53	–	2
<i>trouble</i>	0,8	–	–	1
<i>injury</i>	–	0,67	–	1
<i>damage</i>	–	0,75	–	1
<i>mischief</i>	–	0,78	–	1

Для розуміння функціонування одержаних домінантних слів-алонімів ядерних лексем *Good – Evil*, розглянемо та проаналізуємо в наступному розділі приклади їх уживання в модифікованих англомовних прислів'ях.

3.2.2. Актуалізація ядерних лексем *Good – Evil* та їх домінантних слів-алонімів у дискурсах

У нашій роботі корпус релевантних прикладів становив 2 000 канонізованих прислів'їв, серед яких половина матеріалу була взята з художнього дискурсу, а половина – з публіцистичного дискурсу (тобто по 1 000 прикладів із кожного дискурсу). Беручи до уваги залучений матеріал, проведено аналіз ідентифікації канонізованих та модифікованих прислів'їв та побудовано схему їх функціонування в межах загального корпусу

накопиченого ілюстративного матеріалу. Схематично це подано на рисунку 3.10.

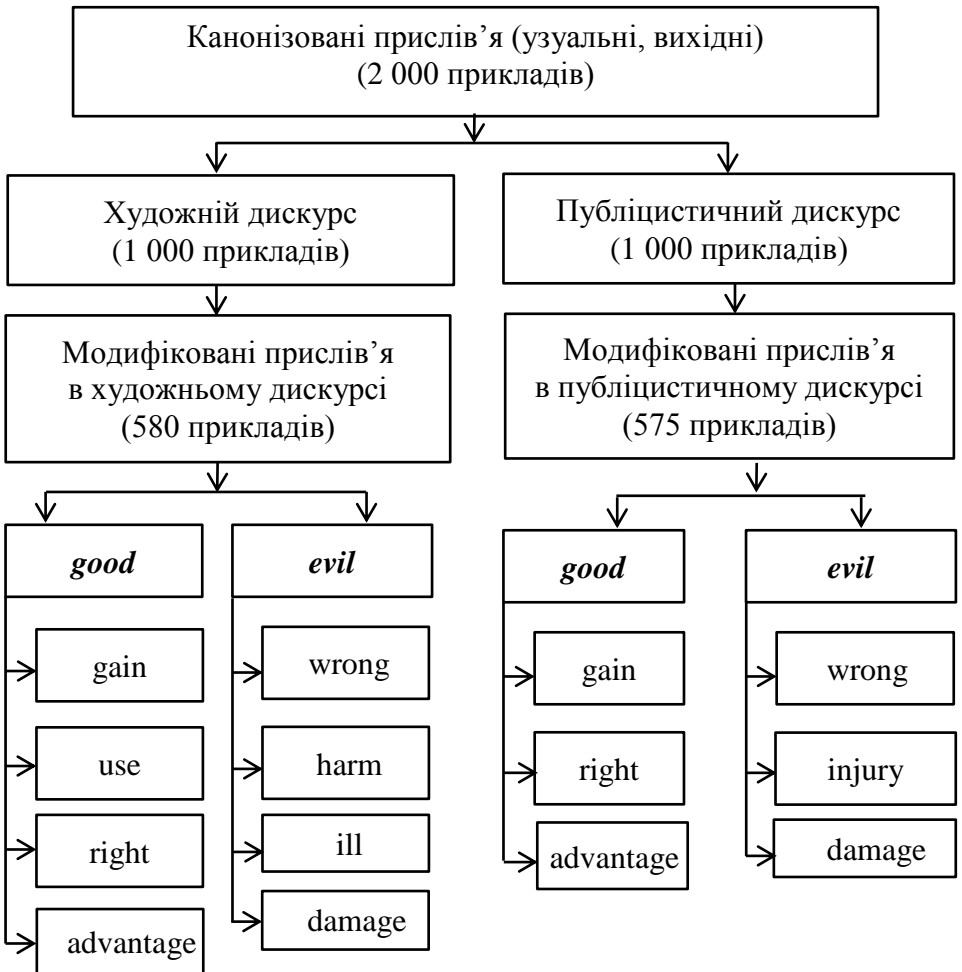

Рисунок 3.10 – Схема актуалізації лексем **Good – Evil** та їх алонімів в англійських прислів'ях художнього та публіцистичного дискурсів

Наведена на рисунку 3.10 інформація свідчить, що модифіковані прислів'я в опрацьованому корпусі вихідного матеріалу перевищили половину кількості канонізованих (вихідних, узуальних) прислів'їв як у художньому (580 із 1 000 прикладів), так і в публіцистичному (575 із 1 000 прикладів) дискурсах.

Цікавими є результати дослідження категорій **Good – Evil** за опрацьованими матеріалами, щодо актуалізації частотних показників їх оцінних характеристик. У модифікованих прислів'ях, залучених із художнього та публіцистичного дискурсів, істотно переважають приклади з позитивною оцінкою (їх частка становить 86 % серед проаналізованих модифікованих прислів'їв). Маркери негативно забарвленої лексики репрезентовані досить лакунарно в площині досліджуваного прошарку прислів'їв (їх частка становить лише 14 %).

Сформована узагальнена схема актуалізації компонентів **Good – Evil** та їх алонімів на матеріалі корпусу релевантних прикладів дає можливість унаочнення одержаних результатів та висвітлення подальших поетапних кроків нашого дослідження. Отже, проведемо більш детальний аналіз номінацій **Good – Evil** та їх алонімів, беручи до уваги конкретні приклади та аналізуючи й далі схему, наведену на рисунку 3.10.

3.2.2.1. Комплексний аналіз номінацій **Good – Evil** у художньому дискурсі

Опрацювання англомовних художніх джерел дозволило виявити актуалізацію номінації **Good** у модифікованих прислів'ях, проаналізувати частотні показники слів-алонімів, їх вплив на структуру та семантику оказіональних прислів'їв. Загальновідоме

прислів'я *It is a **good** horse that never stumbles* [365, с. 552] додаванням окремих лексичних одиниць розширило своє семантичне наповнення та значення: *He said: «A **good** horse never stumbles; a **good** pope never grumbles; and a **good** pickpocket never fumbles»* [468, с. 139]. Автор підкреслює, що в прислів'ї наявне превалювання позитивної ознаки, яке слугує запорукою здійснення гарних справ та вчинків.

Прислів'я ***Bad** news travels fast* [365, с. 60] трансформувалося в ***Good** news travels fast, but bad news travels faster. Average news doesn't get off the ground* [446, с. 265]. Зазначений приклад характеризується введенням попередньо відсутнього заперечення для підсилення рематичного блоку прислів'я, якісною заміною лексичних одиниць (*bad* → *good*) у першій частині прислів'я. Другий блок є контрастом до першого, оскільки акцентує увагу на тому, що погані новини більш оперативно стають відомими широкому загалу, ніж хороші.

Наступний приклад модифікації – *A deaf husband and a blind wife are always a happy couple* → *A **good** marriage would be between a blind wife and a deaf husband* [439, с. 231] ілюструє зміну граматичної форми, що надає виразу прогностувального та рекомендаційного характеру на відміну від вихідної стверджувальної форми. Також видозмінене прислів'я характеризується введенням лексичної одиниці ***good***, що є засобом емпатії позитивного оцінювання.

Показником підсилення смислового блоку прислів'я є така конструкція: *Best defense is a **good** offense* [365, с. 121] → *In law, as in sports, the best defense is **often** a good offense. Hence the title of my book* [437, с. 14], для якої характерним є уточнення хронотопу (*in law, in sports*), вживання порівняння (*in law, as in sports*) та емпатія ідеї прислів'я з додаванням адвербіальної одиниці *often*, що є засобом відтворення індивідуальної інтерпретації автора та

тлумачення його задуму стосовно назви книги (*The Best Defense*).

У межах проаналізованих релевантних прикладів, вживання лексеми **good** у модифікованих англомовних прислів'ях у художньому дискурсі, наявні випадки заміни цієї одиниці на інші. Наведемо приклади цих ситуацій:

1) *Forget injuries, never forget **good*** → «*You're wrong, Johnny. You did a good thing that day whether you like it or not. 'Confucius said, Forget injuries, never forget **kindness**.'* I'm trying to forget my past injuries, but I will never forget the kindness you showed me» [442, с. 32];

2) *Smooth seas do not make **good** sailors* → *Smooth seas do not make **skillful** sailors* [440, с. 69].

Зазначені приклади демонструють рівноцінну за конотацією заміну одиниці **good** → *kindness* (1), **good** → *skillful* (2). Вважаємо, що цей тип субституції не впливає на семантичне забарвлення прислів'я та є втіленням авторського задуму.

Відповідно до результатів визначення семантичної дистанції лексичної одиниці **good** та знаходження слів-алонімів до неї (див. рис. 3.2, 3.4, 3.6), наведемо деякі приклади вживання алоніма **gain**:

1. *Nothing venture, nothing **gain*** [365, с. 701] → «*Nothing venture, nothing gain*» is not the same vibration as «*no pain, no **gain***». «*It is simply the belief that in order to get something, we must venture out. Now, I used to look at this phrase at think it meant*», «*You've got to take the risk*» [462, с. 20]. Вкраплення прислів'я в художній текст характеризується застосуванням його як порівняння в іншому відомому прислів'ї *No pains, no **gains*** [365, с. 696] та способом передавання власної думки героя з використанням лаконічності та образності.

2. Розглянемо такий приклад: *ELEONORA. In the eyes of the world I am dead, for I have done something wicked.*

BENJAMIN. You?

*ELEONORA. Yes, I embezzled trust funds – Of course that doesn't matter very much – for **ill-gotten gains never prosper**. But my old father was blamed for it and put in prison, and that, you see, can never be forgiven.*

BENJAMIN. How strangely and beautifully you speak. It never occurred to me that my inheritance might have been ill-gotten [441, с. [300]].

Ситуативне вживання наведеного прислів'я в художньому тексті спрямоване на досягнення автором певної мети, у цьому випадку – створення емоційного ефекту. Доречне використання дійовою особою (Елеонорою) прислів'я в діалозі, викликало здивування та захоплення з боку її співрозмовника (Бенжаміна). Лексична одиниця *gain* не впливає на позитивне чи негативне сприйняття діалогу, а, ймовірно, сприймається як частина перевіркової конструкції.

3. Ще один приклад використання прислів'я *One lie leads to another* [365, с. 723] характеризується вживанням його в новій ситуації та виступає в тексті підтверджувальним/констатувальним фактом того, що один обман призводить до іншого цілеспрямованого обману з метою досягнення людиною власної вигоди: *A lie is a negative gesture that only results in harm either to the one told the lie or the teller of the lie or both. It's no wonder **one lie leads to another** as a person purposely and willfully distorts the truth for their own personal **gain*** [542, с. 59]. І хоча в зазначеному фрагменті досліджувана лексична одиниця *gain* не має позитивного забарвлення, а, навпаки, сприймається для вираження негативного значення, та все-таки можна помітити повчальний, настановчий характер прислів'я, його моралізаторський дух, коригування людськими вчинками.

4. Розглянемо фрагмент тексту: *She rolled over and mused about how she had been betrayed, until her growling stomach grew her attention. There was, she realized, a small recompense for the broken heart in the fact that she had lost ten pounds within a month of Howard's departure. Well, actually, a largish recompense in that, she decided. **No great loss without small gain**, she thought, remembering one of her mother's homespun expressions. No, in this case, a great loss and a great loss. Hey, that was pretty good. She could tell her mom that. She tossed cats and covers off her slender frame and smiled down at her concave stomach and her delicate, tiny wrists [447, с. 7].*

Проілюстрована ситуація – роздуми героїні з приводу від'їзду її коханого – урізноманітнюється використанням прислів'я *No great loss without small **gain*** з конкретизацією того факту, що воно є вживаним у цій сім'ї (*one of her mother's homespun expressions*), як один зі звичайних/повсякденних висловів. Це є проявом обізнаності англомовного населення культурного пласту мови та ідентифікує їх, як поціновувачів традиційних висловів. Далі прислів'я доповнюється таким реченням: *No, in this case, a great loss and a great loss*, що стає проявом справжніх переживань та розпачу дівчини з приводу відсутності Говарда. Емоційний запал підсилюється уточнювальною фразою *no, in this case* та повторенням негативних сполучень *a great loss and a great loss*.

Наведемо приклади актуалізації в художньому дискурсі алонімів *use* та *right*, відібраних із сучасних автентичних словників:

1. Вихідне прислів'я *There is no use crying over spilt milk* [365, с. 940] отримало таке представлення: *My son dropped a glass of milk onto the bedroom floor today. It was a full glass, too full, and it rained glass and milk all over the*

*floor, the liquid dripping under the big old dresser. I pulled the dresser away from the wall to get at the drops of milk and found the loose floor-board. I had actually forgotten about it. Too many bad memories, no doubt. I waited until the children and Mrs. M. were asleep, and Bob was in the front room listening to the news on the wireless, and then I pulled out my diary. I haven't written in it for more than five years. It's been a long five years. Aunt Betty is dead as well as Dad. So I really am alone in the world. I have thought a lot over the past year of what might have been. If Mum had stayed with us, if my brother John had lived. If Mary Jones hadn't taken sick, so that I went to the dance with Jenny. If I hadn't met Bob. But what's done is done. **And no use crying over spilt milk as Aunt Betty always said.** It's time to start writing in the diary again. I did like keeping it. But I'll never show it to my daughter now, as had been my intention, so long ago [547, с. 190].*

Наведена ситуація детермінується вживанням відомого прислів'я під час роздумів героїні Дженет Маккензі щодо її життєвих подій, а саме – смерті найближчих членів сім'ї (*Aunt Betty is dead as well as Dad. If Mum had stayed with us, if my brother John had lived*). Героїня відчуває себе зовсім самотньою (*So I really am alone in the world*) і приймає рішення продовжувати вести записи в щоденнику, які вона не робила вже п'ять років. Кульмінацією роздумів Дженет стає висновок щодо її скрутного становища й усвідомлення того, що необхідно сприймати ситуацію такою, якою вона є (*But what's done is done*) та висновку, що *сльозами горя не здолаєш* (*And no use crying over spilt milk as Aunt Betty always said*).

2. Це саме вихідне прислів'я *There is no use crying over spilt milk* [365, с. 940] в іншій ситуації було відзначене введенням протиставлення: *Mama used to say there is no use crying over spilt milk, but go ahead if it makes you feel*

better [533, с. 260], що надало похідному прислів'ю нової інтерпретації в межах зазначеного контексту.

Інший алонім *right* ми відібрали в таких прикладах із царини художнього дискурсу:

1. Традиційне прислів'я *Two wrongs don't make a right* [365, с. 974] трансформувалося так: *A wise man before my time stated, «Two wrongs don't make a right to which I added a bit of twisted of wisdom», «But three lefts do». «I think that came to me after I crashed my bicycle. The front fork was bent backward so that I couldn't turn right, but I could accomplish the same result by circling left. Anyway, I thought that would make a great title for a book. All I needed was a subject. Humor». I settled on allowing myself to insert comedy among wisdom. **After all, two wrongs don't make a right, so the title does suggest wisdom. Solomon asked for and received wisdom, but who is wiser than God?** [460, с. 15]. Оказіональний варіант прислів'я об'єктивується додаванням нової частини *But three lefts do* до традиційного виразу, що породжує неочікуваний, нелінійний, гумористичний ефект.*

2. Проілюструємо вживання алоніму *right* у певній ситуації. Прислів'я *A liar ought to have a good memory* одержало нове бачення в художньому дискурсі методом його доповнення на ініційній та фінальній позиціях «**People are right in saying a liar ought to have a very good memory, said Louis XV**» [465, с. 132]. Залучення алоніму *right* об'єктивується інтенсифікацією тема-рематичного блоку прислів'я з констатацією факту про необхідність попередження схильних до обману людей: якщо вже й говориш неправду, то мусиш мати при цьому гарну пам'ять.

На підтвердження достовірності та валідності одержаних результатів зазначимо, що мета нашої розвідки полягала в ідентифікації лексеми *Good* та її найближчих

алонімів в англомовних прислів'ях на матеріалі корпусу прикладів, узятих із художнього дискурсу (див. схематичну репрезентацію – рисунок 3.10).

Безперечно, зазначені приклади відображають ступінь уживання досліджуваних номінацій у дещо звуженому аспекті, оскільки їх пошук відбувався лише в модифікованих (видозмінених, доповнених, розширених) прислів'ях. Зі свого боку цей факт окреслює чіткі перспективи подальших опрацювань лексеми **Good** методом ідентифікації її алонімів із використанням ще більшої кількості словників, а також демонстрацією випадків їх актуалізації як у канонізованих, так і в модифікованих прислів'ях.

Аналогічні дослідження в межах ідентифікації номінацій **Good – Evil** були проведені також для категорії **Evil**. Наведемо приклад вживання прислів'я з цією лексемою в царині англомовного художнього дискурсу: ***Idleness, it is usually said, is a root of all evil. To prevent this evil one recommends work. However, it is easy to see from the remedy as well as the feared cause that this whole view is of very plebeian extraction. Idleness as such is by no means a root of evil; quite the contrary, it is a truly divine way of life so long as one is not bored. Certainly, idleness may lead you to lose your fortune, and so on, but of such things the man of noble nature has no fear; what he fears is boredom. The Olympian gods were not bored, they prospered in happy idleness. A beauty who neither sews nor spins nor irons nor reads nor makes music is happy in her idleness, for she is not bored. So, far from idleness being the root of evil, rather it is the true good. The root of evil is boredom, and that is what must be kept at bay. Idleness is not evil; indeed, one can say that any human who lacks appreciation of it proves he has not raised himself to the level of humanity. There is a kind of restless activity that keeps a person out of the world of spirit***

and puts him in a class with the animals, which from instinct must always be on the go. There are people with an extraordinary gift for transforming everything into business, whose whole life is business, who fall in love and many, listen to a joke and admire a work of art with the same zealous sense of affairs with which they work in the office [540, c. 200].

Вихідне прислів'я *Idleness is the root of all evil* [365, c. 514], ужите в наведеному уривку декілька разів, було видозмінене методом уведення протиставлення *Idleness as such is by no means a root of evil; quite the contrary, it is a truly divine way of life so long as one is not bored*. До читачів упевнено доводиться ідея того, що бездіяльність на противагу стереотипному уявленню – це дивовижне життя (*it is a truly divine way of life*) і насправді воно має добру природу (*idleness being the root of evil, rather it is the true good*), а коренем зла є нудьга (*The root of evil is boredom, and that is what must be kept at bay*).

Також проаналізуємо приклади слів-алонімів до слова *Evil* у художньому дискурсі. Так, алонім *wrong*, поданий у декількох прислів'ях, вживають у різних ситуаціях. Наприклад:

1. *These are things to fill your days with useful meditations, and your heart with beautiful and noble desires, that will help to conquer the evil that is in you. Protect the feeble; protect the poor; protect those who are calumniated; protect the absent. It is ignoble to fight with a gun against one who is armed with a stick, and above all, when you are many against one. This is, however, just what we do whenever we take part in an attack on one who is absent. The absent are always in the wrong. This is a terrible saying, for we must add: it is because there is no one to defend them. Do we understand that in saying the absent are always in the wrong, we are accusing the whole world of cowardice? We must not submit to this shame [537, c. 200].*

Наведений приклад відзначений роздумами про налаштування людини на гармонійне існування (*things to fill your days with useful meditations*), наповнення життя світлими думками та бажаннями (*to fill your heart with beautiful and noble desires*), спрямованими на викорінення зла (*to conquer the evil that is in you*), захист слабких (*protect the feeble*) та бідних (*protect the poor*), а також тих, хто став жертвою наклепу (*protect those who are calumniated*), особливо стосовно тих, кого наразі немає поруч (*protect the absent*). Роздуми завершуються вираженням думки: чому вина частіше падає на тих, хто наразі відсутній (*The absent are always in the wrong*). Пояснюється це й тим, що ніхто не може підтримати людину, яка цієї миті найбільше цього потребує. Також автор заохочує читачів до інтелектуальної гри з уведенням риторичного питання: чи полягає смисл цього виразу в тому, що люди звинувачують відсутніх із метою зняття відповідальності з себе, тим самим підтверджуючи, що це є проявом боягузтва? (*Do we understand that in saying the absent are always in the wrong, we are accusing the whole world of cowardice?*). Кульмінацією стає останнє речення *We must not submit to this shame*, спрямоване на засудження такої поведінки – перекладання вини на іншу особу. Прагматичний аспект proverbіального конструкту *The absent are always in the wrong* має негативну конотацію, спрямовану на коригування людської поведінки, на її відповідальне ставлення до власних вчинків стосовно інших людей.

2. Розглянемо інший приклад: *A wise man before my time stated, «Two wrongs don't make a right» to which I added a bit of twisted of wisdom, «But three lefts do». I think that came to me after I crashed my bicycle. The front fork was bent backward so that I couldn't turn right, but I could accomplish the same result by circling left. Anyway, I thought*

that would make a great title for a book. All I needed was a subject. Humor! [460, с. 15].

Зазначене традиційне прислів'я *Two **wrongs** don't make a right* [365, с. 974] фігурує і як назва книги, і у верифікації автора вже на її сторінках. Наведений приклад детермінований додаванням до його складу комічної частини *But three lefts do*, що зумовлено авторською інтенцією додати виразу розважливої тональності та створити ефект неочікуваності, зацікавити читачів, тим самим спростувавши негативну окрасу виразу.

Наступний алонім **harm** ми відібрали в прикладі з публіцистики: *A lie is a negative gesture that only results in **harm** either to the one told the lie or the teller of the lie or both. It's no wonder **one lie leads to another** as a person purposely and willfully distorts the truth for their own personal gain* [542, с. 59]. Його поява інтенсифікує інтенцію речення щодо негативного впливу брехні та її наслідків (*a lie is a negative gesture*) і є породжувальним фактором використання наступної обманливої ситуації з корисливою метою (*one lie leads to another as a person purposely and willfully distorts the truth for their own personal gain*).

Проілюструємо також вживання алоніма **ill**: *And please, **do not speak ill of yourself**; others will do it for you. It doesn't take long to start believing your own deprecations once you start making them* [461, с. 18]. У цьому прикладі прислів'я має рекомендаційний, повчальний характер і спонукає не говорити про себе погано, оскільки за тебе це зроблять інші.

Приклад вживання алоніма **damage** поданий у тексті: *On a freezing January morning when I was eight years old, I came out to find feathers everywhere and all twenty chickens dead. It horrified me to realize I'd left the gate open and an animal had gotten into the coop during the night and torn them to shreds. It was a silly thing, but I'd become*

attached to the chickens. I had even named them. Frivolous, English names like Lulu and Bella and Madonna. When I saw what had been done to them I ran to the house, crying. My datt came out to assess the damage and quietly informed me, «A lazy sheep thinks its wool is heavy». I knew what that meant and the words devastated me. It was his way of telling me I was lazy and all of those pretty hens were dead because of me. He bought more chickens at the auction the following weekend, only this time he assigned their care to my sister. I wasn't allowed near the coop [470, с. 136]. Відтворений фрагмент верифікується вживанням традиційної форми прислів'я *A lazy sheep thinks its wool is heavy* в художньому тексті, як коментар батька до ситуації, що сталася через необачність його доньки під час догляду за курчатами та бажанням влучно й виважено навчити дитину відповідати за свої вчинки (*My datt came out to assess the damage and quietly informed me*). Утім, його репліка, підкріплена вжитим прислів'ям (*A lazy sheep thinks its wool is heavy*), мала неабиякий вплив на відчуття дівчинки (*I knew what that meant and the words devastated me*) та усвідомлення нею власної провини (*It was his way of telling me I was lazy and all of those pretty hens were dead because of me*).

Огляд релевантних прикладів засвідчив, що лексичні одиниці на позначення негативної конотації ***Evil*** та її домінантні алоніми (*harm, wrong, injury, mischief, damage, ill*) характеризуються фрагментарним репрезентуванням у модифікованих прислів'ях художнього дискурсу. Отже, можна зробити висновок, що для опрацьованого корпусу прислів'їв у їх еволюційному, динамічному стані з фокусом уваги на кластер номінації ***Good – Evil*** інгерентним є превалювання позитивної лексеми ***Good***, над негативною ***Evil***.

3.2.2.2. Комплексний аналіз номінацій *Good* – *Evil* у публіцистичному дискурсі

Далі переходимо до аналізу використання лексем *Good* та *Evil* у публіцистиці. Спочатку розглянемо приклади із застосуванням номінації *Good*.

1. Проаналізуємо таке прислів'я: *A bad workman may blame his tools, but sometimes a good one praises them too. After winning the Turkish grand prix to make it six wins out of seven this season, Jenson Button eulogised the Brawn car that he drove to victory* [495]. Проілюстрований приклад відзначений розширенням структурної форми прислів'я з уведенням модального дієслова та смислової групи. Виокремлені структурно-семантичні зміни впливають на семантичне наповнення прислів'я, модальне дієслово *may* надає виразу прогностичного характеру, а смислова група *but sometimes a good one praises them too* подана з використанням протиставлення *but* та позитивними лексемами, протилежними за значенням щодо вихідної форми прислів'я (*a bad workman* → *a good one*, *blame* → *praise*). Цей приклад висвітлювався в спортивних новинах, а саме в рубриці F1 (Формула-1) і був ужитий автором для прояву неймовірного щастя спортсмена Дженсона Батонна від перемоги в змаганнях Формули-1.

2. Наступний приклад модернізації канонізованого виразу *All things come to those who wait* обумовлений додаванням лексичної одиниці *Good* до структури прислів'я, використанням розділових знаків для конкретизації семантики, апеляцією до власної назви (Джоша Кумра), уведенням попередньо відсутнього заперечення для емпатизації змісту прислів'я та вираження здивування виконавця з приводу визнання його творчості. Оновлене прислів'я подане як заголовок до статті так: *Josh Kumra: Good Things Come to Those Who Don't Wait – review*

[514]. Загалом текст статті присвячений британському виконавцю, автору ліричних пісень Джошу Кумра, його музичним досягненням та суспільному визнанню його успіху.

3. Вихідне прислів'я *Enough is as good as a feast* [365, с. 304] зазнало модифікації, а саме: похідна форма трансформувалася введенням смислової групи *Christmas food TV* на ініціаційній позиції *Christmas food TV: enough is as good as a feast* [529], що є засобом фокусування уваги реципієнтів на незвичній, на перший погляд, назві. До семантичних змін модифікованого прислів'я відносимо його функціонування в ролі заголовка, апеляцію до власної назви (*Christmas*), уживання розділових знаків для конкретизації семантики.

4. Трапляються й інші випадки використання слова good. Так, канонізований варіант прислів'я *No news is good news* [365, с. 696] модифікується так: *For G4S, no bad news is good news* [509]. Цей приклад репрезентується апеляцією до власної назви, конкретизацією ситуації (For G4S – британська охоронна компанія), з чого випливає модернізація денотатів та вживання прислів'я в сучасному середовищі. Лексичне наповнення урізноманітнюється методом уведення одиниці *bad*, що конкретизує позицію компанії стосовно інтерпретації є ця новина поганою чи хорошою.

5. Узуальний проverbsький вираз *Best is oftentimes the enemy of good* [365, с. 121] під впливом індивідуально-авторського задуму зазнає осучаснення, афірмативна конструкція змінюється на питальну, вживаються розділові знаки. Оказіональний варіант прислів'я представляється в новій площині: *Heel striking – is it really the enemy of good running form?* [519]. Новий, яскравий, неочікуваний вираз адресується шанувальникам пробіжок і спонукає їх до правильного вибору постави ноги під час бігу, наводяться

яскраві фото та останні дослідження науковців із викладенням власного досвіду.

Проілюструємо використання слів-алонімів слова **good** у публіцистичному дискурсі. Розглянемо приклад вживання слова-алоніма **gain**. Традиційна форма прислів'я *No pains – no gains* [365, с. 696] одержує нову форму виразу *No pain, no gain? Getting the most out of exercise* [480], для якого характерними змінами є: заміна розповідного речення на питальне, вживання прислів'я як заголовка та додавання групи лексичних одиниць. Стаття присвячена розповіді про здоровий спосіб життя, що супроводжується виконанням фізичних вправ. Вдале використання наведеного прислів'я допомогло авторові з перших рядків зацентувати увагу на тому, що нічого не дається без зусиль, і спорт не є винятком.

Проведені дослідження з актуалізації позитивної лексеми **Good** та її слів-алонімів (*gain, advantage, benefit, profit*) засвідчують, що найчастотнішим показником актуалізації в модифікованих прислів'ях у публіцистичному дискурсі знову є позитивно забарвлене слово **Good**.

Наведемо приклади вживання алоніму **right** (залученого із сучасних автентичних словників) у публіцистичному дискурсі.

1. Прикладом актуалізації алоніму **right** може слугувати така ситуація: *Sitting in the National Theatre cafe, Lavery is eager to look forward, not back. «As far as I'm concerned, it's all sorted and I really want to move on». She pauses. «What I hate,» she says fiercely, «what I'd really hate is if I was always just known as that playwright who was accused of plagiarism. But I'll probably have to live with it». She shrugs sadly and her hands twist nervously together. «News, particularly bad news, travels fast – and in my case it travelled right around the world»* [503]. Відповідно до

наведеного фрагмента канонізоване прислів'я *Bad news travels fast* [365, с. 60] зазнало модифікації, а саме: розширенням структурної форми прислів'я за допомогою смислової групи (*particularly bad news; and in my case it travelled right around the world*), уживанням розділових знаків для конкретизації семантики (*News, particularly bad news, travels fast – and in my case it travelled right around the world*), емпатією ідей прислів'їв (*particularly bad news*). Головна ідея цієї статті полягає в тому, що британський драматург Бріоні Ларері була звинувачена в плагіаті, висвітлено переживання її з цього приводу («*What I hate, she says fiercely, «what I'd really hate is if I was always just known as that playwright who was accused of plagiarism»*). Вони переходять у міркування про те, що необхідно змиритися з цією ситуацією (*But I'll probably have to live with it*). Наостанок вона сама висловлює думки в яскравій сентенції *News, particularly bad news, travels fast – and in my case it travelled right around the world*. Вважаємо, що досліджуване слово **right** є акцентуючим елементом у структурі вищенаведеного речення, інтенсифікуючи смисл виразу – погані новини розповсюджуються швидше за хороші, а в ситуації нашої героїні – вони оперативно стають відомими, на її думку, майже на весь світ.

2. ***Keep your mouth shut and your ears open and you'll be all right***, my nan told me when I started my first job after graduation. But it was alright for her to say that. It's easy for students and recent graduates who are terrified of putting a foot wrong to clam up when they start work, feeling uncertain of what – if anything – they have to offer an employer when they have so little experience.

But what if you look at the time spent at university in a different way: not just as a scheme for getting a piece of paper to wave under an employer's nose, but as an opportunity to build an area of specialist expertise that will make you a highly

sought-after resource? [502]. Зазначений фрагмент репрезентується видозміною традиційного прислів'я *Keep your mouth shut and your ears open* додаванням смислової групи *and you'll be all right*, що підтверджує смисл традиційного прислів'я та доповнює його оптимістичним прогнозом. Стаття присвячена такій тематичній рубриці, як освіта та кар'єра, відповідно вживане модифіковане прислів'я доречно застосоване в першому абзаці. Мова йде про випускників університету, які лише починають будувати свою кар'єру і для них природньо побоюватися нових керівників. Вони відчують невпевненість у своїх знаннях (*It's easy for students and recent graduates who are terrified of putting a foot wrong to clam up when they start work, feeling uncertain of what – if anything – they have to offer an employer when they have so little experience*). У наступному абзаці, авторка статті заохочує читачів подивитися на питання здобуття освіти у вищому навчальному закладі з іншої точки зору, а саме – прагнути не лише отримати диплом, але й здобувати реальні навички аби стати хорошим спеціалістом у своїй галузі (*But what if you look at the time spent at university in a different way: not just as a scheme for getting a piece of paper to wave under an employer's nose, but as an opportunity to build an area of specialist expertise that will make you a highly sought-after resource?*).

3. Трансформацію канонізованого варіанта прислів'я *Nothing succeeds like success* [365, с. 701] можна спостерігати в такому реченні *Nothing succeeds like **the right** succession* [479]. Похідне прислів'я відзначене вживанням його як заголовка до статті, а також акцентуванням уваги на ідеї прислів'я, що досягається вставленням лексичної одиниці **right**.

За результатами лінгвістичного експерименту, який ми провели, ядерні алоніми **use**, **advantage** до базового

ядерного слова **Good** не знайшли свого репрезентування в публіцистичному дискурсі в межах опрацьованого нами корпусу модифікованих прислів'їв, що налічував 575 одиниць (див. рис. 3.10).

Далі перейдемо до вживання поняття **Evil** у публіцистиці. Проаналізуємо традиційне прислів'я *Money is the root of all evil*, що трансформується в *Love of money is at the root of all evil for promising young players in England* [491]. Його похідна форма детермінується розширенням структури, появою окремої лексичної одиниці *love of* на ініційній позиції, що конкретизує значення іменникового компонента *money*. Додавання смислової групи *for promising young players in England* на фінальній позиції не змінює прагматичного навантаження, основної ідеї вислову про те, що гроші – корінь зла, є уточнювальним блоком, що завершує побудову рамкової конструкції виразу. Похідне прислів'я виконує роль заголовка до статті про успішних та перспективних молодих футболістів, чий тижневий гонорар уже в п'ятнадцять років становить 10 000 фунтів стерлінгів. Основну увагу в повідомленні приділено стосункам дітей і їх батьків, першим спробам молодих людей ефективно використовувати отримані кошти.

Уживання слова-алоніма **injury** подане в наступному прикладі. Канонізоване прислів'я *A blessing in disguise* переходить у модифікований стан у публіцистичному тексті та позначається його ситуативним використанням, осучасненням тема-рематичних блоків: *Edinburgh's last hopes of securing a place in next season's European Champions Cup slipped away at BT Murrayfield on Saturday when they lost 23–36 to Leinster, but coach Alan Solomons admitted afterwards that the defeat could prove to be a blessing in disguise for his injury-depleted squad* [475]. Стаття присвячена результату гри шотландської

Единбурзької команди з регбі та ірландського клубу «Ленстер», що завершилася перемогою «Ленстера» з результатом 23:36. Після завершення гри тренер Единбурзької команди зазначив, що в цьому конкретному випадку навіть поразка стала для них перемогою, гарним перебігом подій для виснажених і травмованих гравців (*the defeat could prove to be a blessing in disguise for his injury-depleted squad*).

Прикладами використання алоніма ill слугують такі випадки їх актуалізації в публіцистичному дискурсі:

1. Перший приклад із застосуванням алоніма ill: *It is an ill wind that blows nobody good* [365, с. 552] → ***But it's an ill wind that blows nobody any good – Scottish Media Group, owner of Virgin Radio, has slashed its pension deficit from £69m to £37m after discovering most members reside in the west of Scotland*** [481]. Прислів'я відзначене вживанням розділових знаків для конкретизації семантики, використанням їх у поточній ситуації, звертанням до власної назви (*Scottish Media Group, Virgin Radio, Scotland*), введенням заперечення *but* на початку речення для акцентування уваги читачів на повідомленні. Також структура прислів'я зазнала змін вставкою *any* перед словом *Good*, чим уточнюється смисл виразу та робиться висновок, що за злом обов'язково настане добро.

2. У другому прикладі початкова форма прислів'я *Life is not a bed of roses* була доповнена введенням смислової групи *it can be a mix of poverty and ill health*. Оказіональне прислів'я має такий вигляд: ***Country life is not always a bed of roses; it can be a mix of poverty and ill health*** [492]. Його оновлене репрезентування продиктоване авторським задумом фокусування уваги читачів статті вже на етапі читання заголовка, де й використовується видозмінене прислів'я. Інформативне наповнення тексту полягає в такому: рівень життя англійців у сільській

місцевості за показниками досліджень, що проводилися за кошти уряду, становить 20–25 % рівня бідності (*government-funded research has repeatedly pointed to 20–25 % of households in rural England living in or at the margins of poverty*), що не може не хвилювати та підштовхує до використання емоційно забарвленої лексики й такого гасла: *Forget the roses around the cottage door, country living can be a toxic mix of poverty, isolation and ill health*.

Наприкінці наведемо ситуації з уживанням алоніма **wrong** у публіцистичному дискурсі.

1. Відоме прислів'я *Familiarity breeds contempt* [365, с. 321] модифікувалося під впливом авторського бачення та має вигляд *Questions I ask myself and Google are: Is there any kind of black local population? **The old adage that familiarity breeds contempt is completely wrong; ignorance breeds contempt*** [505]. Текст статті інформує читачів про випадок із відомою на увесь світ телеведучою Опрі Вінфрі, якій продавець у швейцарському бутику відмовився продавати вподобану нею сумку, вважаючи, що ця жінка не може дозволити собі придбати таку коштовну річ (*Billionaire TV presenter Oprah is a household name around the world but this didn't stop the staff in a Zurich handbag shop from assuming she couldn't afford the expensive bag she wanted to buy*). Опра розцінила це як прояв расизму, тож подальші свої подорожі вона планувала заздалегідь, приділяючи особливу увагу національним спільнотам даного регіону (*Now when planning a holiday, along with looking up hotels, bars and local landmarks, I always do a little research on race relations in the area I'm visiting. If I'm travelling to a «black» country – somewhere in Africa or the Caribbean for example – I'm relaxed*). Прислів'я зазнало змін додаванням смислової групи *familiarity breeds contempt is **completely wrong; ignorance breeds contempt***,

що спростовує смисл традиційного виразу та є фундаментом для реалізації власної думки.

2. Ще одне традиційне прислів'я *If anything can go **wrong**, it will*, використане як заголовок статті *Six things that can go **wrong** at uni – and how to fix them* [477], має наведений трансформований вигляд. Мова йде про поради, які можуть стати в нагоді тим, хто зазнає неприємностей на адаптаційному етапі після вступу до університету. Для залучення уваги, зацікавлення аудиторії, автор вдається до зміни канонізованого виразу прислів'я уточненням поняття *Six things that can go **wrong***, зазначенням локації *at uni*, вживанням розділових знаків із подальшим їх тлумаченням. Вважаємо, що негативний відтінок прислів'я ліквідується відсіканням другого блоку *it will* та зміною на позитивну фразу, що є вирішенням питання в цій ситуації (*and how to fix them*).

Засоби вираження негативного оцінювання в англійських модифікованих прислів'ях у публіцистичному дискурсі, репрезентовані ядерною лексею *Evil* та її доміантними алонімами (*wrong, injury, damage*), мають знов-таки незначне представлення в опрацьованих нами прикладах.

Аналіз експериментального матеріалу дає підстави констатувати, що доміантною оцінкою в прислів'ях, використовуваних у публіцистичному дискурсі, є конотація добра, спрямована на анігіляцію зла, недобррозичливих помислів та вчинків. Вважаємо доречною тезу щодо того, що пейоративна оцінка в прислів'ях є дієвим механізмом коригування поведінки як усього соціуму, так і окремої особистості, являє собою рушійну силу для усунення небажаної поведінки, засобом прагматичного впливу на адресата.

Отже, враховуючи наведені факти щодо актуалізації оцінних компонентів *Good – Evil* та їх алонімів у

модифікованих прислів'ях із царини художнього та публіцистичного дискурсів, можна зробити узагальнювальний висновок про істотне превалювання позитивної оцінки (86 %) над негативно забарвленими маркерами модифікованих прислів'їв (14 %) у проаналізованому нами експериментальному матеріалі.

Перспективними вбачаємо подальші дослідження опозицій на зразок *Good – Evil* у модифікованих англomовних прислів'ях на базі аналізу більш широкого спектра матеріалів з акцентом уваги саме на опозиційних дихотоміях.

Висновки до розділу 3

За результатами досліджень, наведених у цьому розділі, з метою обґрунтування задіяного інструментарію лінгвосинергетики як науки про саморозвиток складних нерівноважних систем, до яких відносимо й прислів'я, ми побудували лінгвосинергетичну модель еволюції та самоорганізації модифікованих англomовних прислів'їв, верифікували динаміку їх поверхневої та глибинної структур, продемонстрували тема-рема-тичну членованість прислів'їв. Окремим фрагментом у праці стало дослідження прислів'їв за базовою опозицією *Good – Evil*, здійснено комплексний аналіз позитивної та негативної оцінки на матеріалі релевантних прикладів.

Вищевикладені результати можна подати окремими положеннями:

1. Опис динамічного характеру англomовних прислів'їв зумовив необхідність пошуку найбільш універсального методу дослідження їхньої еволюції. Обґрунтовано актуальність використання

лінгвосинергетики та її понятійно-категоріального апарату для дослідження жанру англомовних прислів'їв.

2. За результатами системного аналізу англомовних прислів'їв побудовано лінгвосинергетичну модель їх еволюції та самоорганізації. Репрезентована модель верифікувала ідею про те, що англомовні прислів'я тяжіють до динамічних процесів. Трансформації у прислів'ях відбуваються під впливом атракторів, які задля реалізації нових цілей системи започатковують їх розвиток. Ословлені атрактори прислів'їв у базових ознаках та критеріях. Водночас їх завданням є відбір та акумулювання необхідної інформації, що повинен притягувати систему до рівноважного стану. Отже атрактор – режим існування прислів'їв як системи.

Репелери (*антиатрактори*) є вираженням обмежень у системі. Вони відстежують зміни в прислів'ях, здійснюють контроль основних ознак, забезпечують розпізнавання жанру прислів'я. Відбувається постійна «вібрація» прислів'їв між атракторами та репелерами, оскільки ті й інші прагнуть до спільної мети – створення дискурсу, але водночас мають різні напрямки розвитку. Беручи до уваги це протистояння, атрактори та репелери можна вважати двигуном саморозвитку системи. Саме осмислення дії атракторів та репелерів уможливило розпізнавання самодобудови, самоконтролю та самоорганізації прислів'їв як складних синергетичних систем.

3. Окремим фрагментом нашої праці став аналіз корпусу релевантних прикладів щодо виявлення параметрів порядку системи, що самоорганізується, – модифікованих англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах. Опрацьований корпус ілюстративного матеріалу засвідчив наявність двох переважальних груп змін та взаємозв'язаних із ними

параметрів системи – структурні та семантичні зміни. У плані структурних змін найбільш рухливою виявилася зміна на розширення прислів'я розгортанням. Семантичні ж зміни характеризують наповнення модифікованих прислів'їв новим змістом з упровадженням сучасних термінологічних реалій. Найбільш частотною та рухливою семантичною зміною у прислів'ях, розглянутих у корпусі експериментального матеріалу, стала апеляція до власної назви, що має місце в розмовно-побутовій лексиці. Отже, саме цю зміну можна вважати параметром порядку (ПП) цієї групи змін.

4. Відкритість паремійної системи англійської мови та здатність прислів'їв до модифікацій у різних дискурсах – художньому та публіцистичному спричинена дією екстра- та інтралінгвальних факторів. Здатність прислів'їв до трансформацій спричинена прагматичною метою впливу на реципієнта. Це зумовлює необхідність виконання таких завдань: сконцентрувати його увагу, сформулювати певне ставлення та оцінку, створити стилістичний ефект для підвищення експресивності, емоційності, індивідуальності авторського стилю тощо. Виникнення трансформованих прислів'їв зумовлене необхідністю переглянути старі стереотипи та підлаштуватися під нові життєві істини.

5. Прислів'я віддзеркалюють соціальні відносини в суспільстві, висвітлюють моральні поняття, національний погляд на речі, розум і мудрість, добро та зло, передають специфіку національної мови – усе те, що робить проverbs національно-самобутніми й неповторними. Полярні ідеї, образи, явища на зразок *життя – смерть, любов – ненависть, дружба – ворожнеча* є базовими одиницями прислів'їв.

У нашій праці особливу увагу приділено дослідженню опозиції **Good – Evil** з метою висвітлення

моралізаторського характеру англомовних прислів'їв. Одержані частотні показники щодо актуалізації оцінних компонент *Good – Evil* та їх алонімів у модифікованих прислів'ях із царини художнього й публіцистичного дискурсу продемонстрували істотне превалювання позитивної оцінки (86 %). Маркери негативно забарвленої лексики репрезентовані досить фрагментарно (14 %) в площині прислів'їв, які ми розглянули.

Основні положення розділу відображені в таких публікаціях: [179, с. 75–76; 107, с. 14–16; 181, с. 124–132].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Пропоноване дослідження виконано в руслі магістральних напрямків лінгвістики, для якої інгерентними є явища антропоцентризму, міждисциплінарності та функціоналізму, що належать до засад когнітивно-дискурсивної парадигми.

Оскільки системні розвідки еволюції, модифікації англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах не ставали дотепер предметом аналізу науковців, висвітлення цих питань у поданій праці уможливило розроблення нового підходу до їх вивчення.

Основний вектор дослідження ми сфокусували на таких напрямках:

1. Вивченні системно-функціональної природи прислів'їв як комунікативних одиниць, що відповідає загальним спрямуванням сучасної лінгвістики до текстоцентричного аналізу. У результаті ми експлікували визначення прислів'я на основі систематизації наукових поглядів.

2. Ідентифікації патернів поверхневої та глибинної структур англомовних прислів'їв, їх динамічному функціонуванні в художньому й публіцистичному дискурсах.

3. Осмисленні структури, семантики, темарематичного репрезентування досліджуваних проverbsальних конструктів.

4. Дослідженні кластерів прислів'їв за базовою опозицією *Good – Evil* у руслі їх синергетичного буття.

Основою дослідження структурно-семантичних модифікацій англомовних прислів'їв у нашій праці були методологічний апарат та лінгвосинергетичний підхід у процесі вивчення їх еволюції. Внаслідок залучення міждисциплінарних підходів до дослідження складних

відкритих динамічних систем, до яких відносимо й прислів'я, у праці здійснено їх розгляд із застосуванням понятійно-категоріального апарату лінгвосинергетики.

Установлено, що прислів'ям властиві такі риси, як римовані форми, народні витоки, тематична паспортизація, прагматичне навантаження, етнічний шарм, вторинна деривація та посилання на минулий досвід. Прислів'я – це комунікативні одиниці, що мають багато спільного з фразеологічними структурами. Основні риси відмінностей полягають у тому, що для прислів'їв домінантними функціями є настановча, регулятивна, дидактична, виховна, водночас як окремі групи фразеологізмів (афоризми, загадки) виконують лінгвокреативну та контролювальну функції відповідно. Омовлення функцій прислів'їв відбувається ущільнено, розмовною лексикою (наївно-примітивною).

На основі систематизації різнопланового дефінітивного осмислення природи прислів'їв нами сформульовано таке трактування: **прислів'я** – це комунікативні автономні одиниці, що мають форму невеликого тематичного тексту, що не містить заголовка, є конденсацією спостереження та в яких домінує синкретична (інформативно-впливова) функція. Це комунікативні одиниці, маленькі тематичні безфабульні тексти. Зазначені комунікативні одиниці характеризуються давністю походження, належністю до різних типів дискурсу, специфікою їх поверхневої та глибинної структур. Прислів'я мають форму завершеного речення, їх зазвичай розглядають як окремий фольклорний жанр, що може вживатися самостійно, оскільки йому як тексту властиві чітко виражені автономні структурні плани: композиційної побудови, семіотичної структури та реалії.

У результаті комплексного аналізу англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах нами вирішено ряд завдань:

- досліджено та виокремлено найхарактерніші типи трансформацій англомовних прислів'їв (рис. 2.2);
- ідентифіковано спільні та відмінні риси, інгерентні кожному з досліджуваних дискурсів (художньому та публіцистичному);
- визначено основні чинники еволюції англомовних прислів'їв та утворення нових оказіональних одиниць;
- побудовано лінгвосинергетичну модель еволюції англомовних прислів'їв (рис. 3.4) методом екстраполяції ідей та базових понять лінгвосинергетики, таких як *система, структура, ієрархія, самоорганізація, самоконтроль, самодобудова, атрактор, репелер* та ін.;
- досліджено модифіковані англомовні прислів'я за опозицією *Good – Evil*, проаналізовано актуалізацію їх лексем на матеріалі корпусу релевантних прикладів;
- побудовано семантичні поля для номінацій *Good – Evil* та їх алонімів, залучених із різних словників; проаналізовано вживання ядерних і домінантних лексем у модифікованих англомовних прислів'ях художнього й публіцистичного дискурсів.

Використовуючи проведений аналіз щодо ідентифікації канонізованих та модифікованих прислів'їв, було синтезовано схему їх функціонування в межах загального накопиченого ілюстративного матеріалу. Аналіз кластерів номінацій, що семантизують позитивну та негативну оцінки в англомовних прислів'ях, верифікував істотне превалювання позитивної оцінки.

Підсумовуючи результати наукової розвідки трансформаційних процесів англомовних прислів'їв, виокремлено характерні структурні та семантичні (сміслові) типи їх модифікацій.

Одержані результати аналізу можуть стати базою для подальших фундаментальних досліджень релевантних питань відповідно до об'єкта дослідження, який ми обрали. До перспектив подальшого наукового пошуку в аспекті модифікацій англомовних прислів'їв доцільно віднести такі питання:

- висвітлення специфіки англомовних традиційних та модифікованих прислів'їв як інтертекстуальних включень у художньому та публіцистичному дискурсах;

- аналіз опозиції *Good – Evil* саме в лінгвосинергетичному аспекті;

- дослідження англомовних модифікованих прислів'їв за іншими базовими опозиціями на зразок *Life – Death, Love – Hate, Friendship – Hostility* в різних дискурсах із застосуванням лінгвосинергетичного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамова Ю. В. Гендерно-маркована паремійна одиниця як фрагмент дискурсу англомовної лінгвокультури / Ю. В. Абрамова // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків : Константа, 2006. – Вип. 49, № 726. – С. 101–104.
2. Абрамова Ю. В. Регулятивний потенціал британських прислів'їв як засобів мовного втілення концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Ю. В. Абрамова. – Харків, 2007. – 20 с.
3. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова : Фразеологія / Л. Г. Авксентьев. – Харків : Вища шк., 1988. – 134 с.
4. Алефиренко Н. Ф. Фразеологія в свете современных лингвистических парадигм : монографія / Н. Ф. Алефиренко. – Москва : ООО Изд-во «Элпис», 2008. – 271 с.
5. Алефиренко Н. Ф. Фразеологія в системе современного русского языка / Н. Ф. Алефиренко. – Волгоград : Перемена, 1993. – 149 с.
6. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. – Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1963. – 208 с.
7. Анохіна Т. О. Семантизація категорії мовчання в англомовному художньому дискурсі : монографія / Т. О. Анохіна. – Вінниця : Вид-во «Нова книга», 2008. – 160 с.
8. Антонова О. Н. Функциональные свойства паремий-трансформов в англоязычном публицистическом дискурсе : автореф. дис. на соискание уч. степени канд.

филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» /
О. Н. Антонова. – Москва, 2012. – 28 с.

9. Арнольд И. В. Современный английский язык /
И. В. Арнольд. – 5-е изд., испр. и доп. – Москва : Флинта ;
Наука, 2002. – 384 с.

10. Архангельский В. Л. Устойчивые фразы в
современном русском языке : основы теории устойчивых
фраз и проблемы общей фразеологии /
В. Л. Архангельский. – Ростов-на-Дону : Изд-во РГУ,
1964. – 316 с.

11. Аршинов В. И. Синергетическое движение в
языке / В. И. Аршинов, Я. И. Свирский // Самоорганизация
и наука: опыт философского осмысления. – Москва, АРГО,
1994. – С. 33–48.

12. Афанасьев А. Н. Славянская мифология /
А. Н. Афанасьев ; отв. ред. О. А. Королева. – Москва :
ЭКСМО ; Санкт-Петербург : Мидгард, 2008. – 1520 с.

13. Бабитова Л. А. Английские и кабардино-
черкесские пословицы и поговорки в прагмалингво-
культурологическом аспекте : дис. ... канд. филол. наук :
10.02.20 / Бабитова Лариса Асланбиевна. – Пятигорск,
2013. – 195 с.

14. Бабкин А. М. Фразеология и лексикография //
Проблемы фразеологии / А. М. Бабкин. – Москва ;
Ленинград : Наука, 1964. – С. 7–36.

15. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-
фразеологической семантике языка / А. П. Бабушкин. –
Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1996. – 104 с.

16. Баран Я. А. Фразеологія у системі мови : автореф.
дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец.
10.02.15 «Загальне мовознавство» / Я. А. Баран. – Івано-
Франківськ, 1998. – 32 с.

17. Баранов А. Н. Структура диалогического текста :
лексические показатели минимальных диалогов /

А. Н. Баранов, Г. Е. Крейдлин // Вопросы языкознания. – 1992. – № 3. – С. 84–93.

18. Барли Н. Структурный подход к пословице и максиме / Н. Барли // Паремиологические исследования : сб. ст. / под ред. Г. Л. Пермякова. – Москва : Гл. ред. восточной лит., 1984. – С. 126–148.

19. Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики: исследования разных лет / М. Бахтин. – Москва : Художественная литература, 1975. – 502 с.

20. Бахтин М. М. Литературно-критические статьи / М. М. Бахтин. – Москва : Художественная литература, 1986. – 542 с.

21. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – Київ : ВЦ «Академія», 2004. – 344 с.

22. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень / Ф. С. Бацевич. – Київ : ВЦ «Академія», 2008. – 240 с.

23. Беззубикова М. В. Внутренняя форма слова как средство создания словесной образности в прозаических текстах малых жанровых форм / М. В. Беззубикова // Гуманитарные исследования. – 2008. – № 3. – С. 23–30.

24. Беликов В. И. Паремиологические заметки / В. И. Беликов // Знак : сб. статей по лингвистике, семиотике и поэтике памяти А. Н. Журина / отв. ред.: В. И. Беликов, Е. В. Муравенко, Н. В. Перцов. – Москва : Русский учебный центр МС, 1994. – С. 252–261.

25. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации : монографія / А. Д. Белова. – Київ : Киев. нац. ун-т им. Тараса Шевченко, 2003. – 304 с.

26. Береговская Э. М. «Квази» (Чужой текст как материал для языковой игры) / Э. М. Береговская // Лингвистические исследования : сб. ст. к 75-летию проф. В. Г. Гака. – Дубна : Феникс+, 2001. – С. 23–37.

27. Бехта Т. О. Лінгвокогнітивне моделювання англомовного детективного дискурсу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Т. О. Бехта. – Чернівці, 2009. – 21 с.

28. Белехова Л. І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгво-когнітивний аспект (на матеріалі американської поезії) / Л. І. Белехова. – Херсон : Айлан, 2002. – 368 с.

29. Білоноженко В. М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів / В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк. – Київ : Наук. думка, 1989. – 153 с.

30. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика / Н. Н. Болдырев. – Тамбов : ТГУ, 2001. – 123 с.

31. Борисова Е. П. Лингвокогнитивный аспект исследования паремиологических единиц (на материале пословиц и поговорок якутского языка и их русских эквивалентов) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Борисова Лена Павловна. – Москва, 1999. – 208 с.

32. Боровик Е. Л. Прагматико-семантический модуль фольклорных пословиц / Е. Л. Боровик // Новые парадигмы и новые решения в современной лингвистике / гл. ред. М. В. Пименова. – Кемерово, 2013. – Вып. 3. – С. 22–24.

33. Боровик О. Л. Сага про малий жанр фольклору (на матеріалі англомовних прислів'їв) / О. Л. Боровик // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». – Одеса, 2014. – Вип. 8, т. 1. – С. 59–61.

34. Бочина Т. Г. Стилистика контраста : Очерки по языку русских пословиц / Т. Г. Бочина. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2002. – 196 с.

35. Брандаусова А. В. Основные синтаксические особенности английской литературной сказки : дис. ...

канд. филол. наук : 10.02.04 / Брандаусова Александра Вячеславовна. – Москва, 2008. – 209 с.

36. Буковская И. О. О критериях отбора и употреблении английских пословиц / И. О. Буковская, С. И. Вяльцев // Словарь употребительных английских пословиц: 326 статей / З. И. Дубянская и др. – 3-е изд., стереотип. – Москва : Рус. яз., 1990. – С. 8–15.

37. Бунеева Н. Л. Прагматические аспекты пословиц английского языка : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Бунеева Наталья Леонидовна. – Москва, 2001. – 214 с.

38. Бурбело В. Б. Художній дискурс в історії французької мови та культури ІХ–ХVІІІ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.05 «Романські мови» / В. Б. Бурбело. – Київ, 1999. – 32 с.

39. Буслаев Ф. И. О литературе : исследования. Статьи / Фёдор Иванович Буслаев ; сост., вступ. статья, примеч. Э. Афанасьева. – Москва: Художественная литература, 1990. – 512 с.

40. Вальтер Х. Антипословицы русского народа / Х. Вальтер, В. Мокиенко. – Санкт-Петербург : Издат. дом «Нева», 2005. – 576 с.

41. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография избранные труды / В. В. Виноградов. – Москва : Изд-во «Наука», 1977. – 307 с.

42. Виноградов В. В. Русский язык : грамматическое учение о слове / В. В. Виноградов. – Москва ; Ленинград : Изд-во МП РСФСР, 1947. – 784 с.

43. Виноградова Л. Н. Семантика фольклорного текста и ритуала : Типы взаимодействий / Л. Н. Виноградова // Доклады российской делегации к XI Международному съезду славистов. – Москва, 1993. – С. 210–220.

44. Волобуева А. С. Вербалізація концепту ЖІНКА у британському анекдоті / А. С. Волобуева // Вісник Харк.

нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2005. – № 667. – С. 116–119.

45. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С. Г. Воркачев // Филологические науки. – Москва, 2001. – № 1. – С. 66–70.

46. Воробйова О. П. Лінгвістика 2012: шляхи, які ми обираємо / О. П. Воробйова // Тези Міжнар. наук.-практ. конф. «Україна і світ: діалог мов та культур». – Київ : ВЦ КНЛУ, 2012. – С. 47–48.

47. Воробьёва О. П. Текстовые категории и фактор адресата : монографія / О. П. Воробьёва. – Київ : Вища шк., 1993. – 200 с.

48. Гаврин С. Г. Афористическая фразеология как лингвистическая категория / С. Г. Гаврин // Вопросы теории и методики русского языка. – Пермь, 1971. – Т. 87. – С. 3–23.

49. Гаврин С. Г. Эллиптические устойчивые сочетания как категория фразеологии / С. Г. Гаврин // Вопросы фразеологии и лексики русского языка. – Пермь, 1973. – Т. 121. – 175 с.

50. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – 4-е изд., стереотип. – Москва : КомКнига, 2006. – 144 с.

51. Главацька Ю. Л. Композиційно-сміслова структура англomовної байки: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Главацька Юлія Леонідівна. – Харків, 2008. – 233 с.

52. Гнедаш С. И. Провербиальные трансформанты в функциональном стиле прессы и публицистики (на материале немецкоязычной печати ФРГ) [Электронный ресурс] : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / С. И. Гнедаш. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/>

proverbialnye-transformanty-v-funktsionalnom-stile-pressy-i-publitsistiki #ixzz4ThBGhuV6.

53. Голубовська І. О. Паремії як відбиття ціннісних пріоритетів етнічної спільності (на матеріалі української, російської, англійської та китайської мов) / І. О. Голубовська // Мовознавство. – Київ, 2004. – № 2–3. – С. 66–74.

54. Гончарук О. М. Англомовна прозова байка: прагмастилістичний і лінгвокогнітивний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Гончарук Олег Миколайович. – Маріуполь, 2012. – 222 с.

55. Гридина Т. А. Ментальные ориентиры ономастической игры в малых фольклорных жанрах [Электронный ресурс] / Т. А. Гридина // Известия Уральского гос. ун-та. Серия : Гуманитарные науки. – Екатеринбург, 2001. – Вып. 4, № 20. – Режим доступа : <http://elar.urfu.ru/handle/10995/23780>.

56. Гриченко Л. В. Русские и английские пословицы побудительной семантики : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.19 / Гриченко Людмила Владимировна. – Ростов-на-Дону, 2006. – 196 с.

57. Гулідова І. С. Паремійний простір американської поезії ХХ століття: лінгвокогнітивний і прагмалінгвістичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / І. С. Гулідова. – Київ, 2008. – 21 с.

58. Дамм Т. И. Комические афоризмы в современной газете / Т. И. Дамм // Русская речь. – Павлодар, 2002. – № 5. – С. 48–56.

59. Дандис А. О структуре пословицы / А. Дандис // Паремииологический сборник : Пословица. Загадка : Структура, смысл, текст / под ред. Г. Л. Пермякова. – Москва : Наука, 1978. – С. 13–34.

60. Даниленко Л. І. Чеські проverbsькі трансформи: від традиції до новації / Л. І. Даниленко // Наук. зб. «На хвилях мови. Аллі Йосипівні Багмут» / Ін-т укр. мови НАН України ; упоряд. О. С. Іщенко. – Київ : КММ, 2011. – С. 131–135.

61. Денисова И. В. Особенности передачи гендерного аспекта в переводе художественного произведения : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Денисова Ирина Владимировна. – Челябинск, 2011. – 183 с.

62. Деркач Н. В. Просодична організація англійського прислів'я: соціопрагматичний аспект (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н. В. Деркач. – Київ, 2010. – 23 с.

63. Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен : монография / Л. Р. Безуглая, Е. В. Бондаренко, П. М. Донец и др. ; под общ. ред. И. С. Шевченко ; перевод с укр. – Харьков : Константа, 2005. – 356 с.

64. Дмитренко В. А. Деякі типологічні риси текстів малих форм фольклору з комічними елементами / В. А. Дмитренко, Л. М. Григор'єва // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. статей. – Київ : ВЦ КДЛУ, 2000. – Вип. 4. – С. 83–90.

65. Дмитренко В. А. Типологические особенности фольклорных комических микротекстов / В. А. Дмитренко // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія на межі тисячоліть. – Харків : Константа, 2000. – № 471. – С. 77–82.

66. Добровольский Д. О. Национально-культурная специфика во фразеологии / Д. О. Добровольский // Вопросы языкознания. – Москва, 1997. – № 6. – С. 37–48.

67. Домброван Т. І. Аплікативний потенціал синергетичної парадигми в лінгвістиці / Т. І. Домброван //

Studia Philologica (Філологічні студії) : зб. наук. праць / ред. колегія: І. Р. Буніятова, Л. І. Белехова, О. Є. Бондарева та ін. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – Вип. 1. – С. 79–84.

68. Доржиева Э. Д. Этическая оценка в пословицах современного английского языка : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Доржиева Эржена Дымбуевна. – Москва, 2003. – 178 с.

69. Дубровская О. Г. Лингвокультурологический аспект сопоставительного исследования русских и английских пословиц об уме и глупости : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Дубровская Ольга Георгиевна. – Тюмень, 2000. – 259 с.

70. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Дуденко Олена Володимирівна. – Умань, 2002. – 220 с.

71. Дуденко О. В. Текстознавство / О. В. Дуденко. – 3-тє вид., переробл. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. – 109 с.

72. Дядечко Л. П. Крылатые слова как объект истории описания : история и современность / Л. П. Дядечко. – Киев : ИПЦ «Киев. ун-т», 2002. – 294 с.

73. Ейгер Г. В. «Народные приметы» (Bauernregeln) как прогнозирующие высказывания / Г. В. Ейгер, Л. С. Піхтовнікова // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Харків, Вид-во Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – № 609. Проблеми перекладознавства, комунікативної та когнітивної лінгвістики. – 2003. – С. 77–84.

74. Ейгер Г. В. Язык и синергетика / Г. В. Ейгер // Вісник Харк. ун-ту. – Харьков, 1992. № 372. – С. 131–137.

75. Ефимова Н. Н. Онтологізація концепта РИСК в англійській фразеології : автореф. дис. на соискание уч.

степени канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н. Н. Ефимова. – Иркутск, 2000. – 20 с.

76. Єнікєєва С. М. Самоорганізація словотворчої системи (на матеріалі лексичних інновацій англійської мови) / С. М. Єнікєєва // Нова філологія. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2013. – № 58. – С. 53–60.

77. Єнікєєва С. М. Синергетичний аспект словотворчих процесів сучасної англійської мови / С. М. Єнікєєва // Грані сучасної лінгвістики : монографія / за ред. О. Г. Фоменко та В. К. Харченко. – Запоріжжя : Класичний приватний ун-т, 2014. – С. 373–401.

78. Єнікєєва С. М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови : монографія / С. М. Єнікєєва. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2006. – 303 с.

79. Єрмоленко С. С. Мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць : монографія / С. С. Єрмоленко. – Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2006. – 384 с.

80. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури : монографія / С. Я. Єрмоленко. – Київ : Ін-т укр. мови НАН України, 2009. – 352 с.

81. Жаботинская С. А. Когнитивная лингвистика: принципы концептуального моделирования / С. А. Жаботинская // Лінгвістичні студії. – Черкаси, 1997. – Вип. 2. – С. 3–11.

82. Жигарина Е. Е. Современное бытование пословиц: вариативность и полифункциональность текстов : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. філол. наук : спец. 10.01.09 «Фольклористика» / Е. Е. Жигарина. – Москва, 2006. – 25 с.

83. Жолковский А. К. К описанию выразительной структуры паремий / А. К. Жолковский, Ю. К. Щеглов // Пареміологічний збірник. Пословица. Загадка :

Структура, смысл, текст / под ред. Г. Л. Пермякова. – Москва : Наука, 1978. – С. 136–163.

84. Жоль К. К. Мысль. Слово. Метафора. Проблемы семантики в философском освещении : монография / К. К. Жоль. – Киев : Наук. думка, 1984. – 301 с.

85. Жуков В. П. Метод фразеологической аппликации и явление фразеологической переходности в области фразеологии / В. П. Жуков // Ядерно-периферийные отношения в области лексики и фразеологии. – Новгород, 1991. – С. 87–90.

86. Жуков В. П. О семантических параметрах фразеологизмов / В. П. Жуков // Фразеологическая параметризация в машинном фонде русского языка. – Москва, 1990. – С. 41–46.

87. Жуков В. П. Предисловие о словаре пословиц и поговорок / В. П. Жуков // Словарь русских пословиц и поговорок. – 7-е изд., стереотип. – Москва : Рус. яз., 2000. – С. 9–17.

88. Зацний Ю. А. Лінгвальні і соціолінгвальні параметри інновацій англійської мови початку ХХІ століття / Ю. А. Зацний, А. В. Янков // Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття : англо-український словник. Словник. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 360 с.

89. Зацний Ю. А. Джерела і сфери поповнення розмовної лексики і фразеології / Ю. А. Зацний, А. В. Янков // Нова розмовна лексика : англо-український словник. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 224 с.

90. Зуева Т. В. Русский фольклор / Т. В. Зуева, Б. П. Кирдан. – Москва : Флинта ; Наука, 2002. – 400 с.

91. Иванов В. В. О некоторых принципах современной науки и приложении к семиотике малых (коротких) текстов / В. В. Иванов // Этнолингвистика текста. Семиотика малых форм фольклора : тезисы и

предварительные материалы к симпозиуму. – Москва : Ин-т славяноведения и балканистики АН СССР, 1988. – С. 5–9.

92. Иванова Е. В. Пословичный фонд языка как когнитивная структура / Е. В. Иванова // Материалы рос. межвуз. конф., посвященной 50-летию кафедры английской филологии СПбГУ. – Санкт-Петербург, 1998. – С. 30.

93. Иксанова Р. М. Проявление категории количественности в пословицах английского и немецкого языков : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Р.М. Иксанова. – Уфа, 2002. – 136 с.

94. Ионина А. А. Английские пословицы и поговорки как «Свод народной премудрости» / А. А. Ионина // Иностранные языки в школе. – Москва: Московский городской педагогический ун-т, 2011. – № 3. – С. 77–80.

95. Калашник В. С. Эстетичний аспект розвитку мови: здобутки української поетичної фразеології та афористики / В. С. Калашник // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Філологія. – Харків, 2000. – № 491. – С. 608–612.

96. Каменева В. А. Лингвокогнитивные средства выражения идеологической природы публицистического дискурса (на материале американской прессы) : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / В. А. Каменева. – Кемерово, 2007. – 42 с.

97. Караджаев Ю. Д. Типология фольклорных жанров как выражение парадигмы вербально-ментальных архетипов / Ю. Д. Караджаев // Язык и культура : доклады Третьей междунар. конф. – Киев : Киев. ун-т им. Тараса Шевченко, 1994. – С. 282–285.

98. Карасик В. И. Анекдот как предмет лингвистического изучения / В. И. Карасик // Жанры речи :

межвуз. сб. науч. тр. / ред. В. Е. Гольдин. – Саратов : Колледж, 1997. – Вып. 1. – С. 144–153.

99. Карасик В. И. О типах дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность : институциональный и персональный дискурс : сб. науч. тр. – Волгоград : Перемена, 2000. – С. 5–20.

100. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.

101. Карсанова Т. К. Сопоставительное исследование пословиц осетинского, русского и английского языков : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Карсанова Тамерида Казбулатовна. – Москва, 1984. – 187 с.

102. Касаткина О. Н. Соотношение глубинного и поверхностного уровней текста Евангелий Нового Завета [Электронный ресурс]: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Касаткина Оксана Николаевна. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/kognitivno-diskursivnye-funktsii-poslovits-i-pogovorok-v-raznyh-tipah-diskursa-na-angliyskom-yazyke>.

103. Квадратура смысла: Французская школа анализа дискурса : пер. с фр. и португ. / общ. ред. и вступ. ст. П. Серио, предисл. Ю. С. Степанова. – Москва : ОАО ИГ «Прогресс», 1999. – 416 с.

104. Кирилюк С. В. Дієслівна парадигма номінативного поля концепту ДОРОГА (на матеріалі німецьких народних казок) / С. В. Кирилюк // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – Вип. 104 (2). – С. 232–236.

105. Кирилюк С. В. Лінгвокогнітивні характеристики концепту WEG / ДОРОГА в німецькій народній казці : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Кирилюк Світлана Василівна. – Запоріжжя, 2016. – 210 с.

106. Кирилюк С. В. Пространственный код понятия ДОРОГА в немецкой народной сказке / С. В. Кирилюк // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов : Грамота, 2014. – № 2 (32) : – ч. II. – С. 104–107.

107. Кобякова И. К. Синергетический аспект исследования модифицированных англоязычных пословиц / И. К. Кобякова, Е. Л. Овсянко // Issues of Preservation of Originality and Interference of National Languages in Conditions of Globalized International Life: CXXV International Research and Practice Conference and II stage of the Championship in philological sciences. – London : IASHE, 2016. – P. 14–16.

108. Кобякова И. К. Нет познания без сравнения / И. К. Кобякова, С. А. Швачко // The role of linguistics and verbal communications in the process of informational support of ethnic originality of nations and their progressive interaction : materials digest of the CXI International Research and Practice Conference and III stage of the Championship in Philology (London, November 4 – November 11, 2015). – London : IASHE, 2015. – P. 15–19.

109. Кобякова І. К. Відображення гендерних відносин в англійських текстах малого жанру / І. К. Кобякова // Проблеми зіставної семантики. – Київ : ВЦ КНЛУ, 2002. – С. 393–399.

110. Кобякова І. К. Поверхнева та глибинна структури текстів: типологічні аспекти / І. К. Кобякова // Вісник Сумського держ. ун-ту. Серія: Філологія. – Суми, 2008. – № 1. – С. 35–39.

111. Кобякова І. К. Семантична ідентифікація та квантитативні параметри концепту QUANTITY в англійській мові / І. К. Кобякова, О. І. Єгорова // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов». – Харків, 2011. – № 954. – С. 94–102.

112. Кобякова І. К. Креативне конструювання вторинних утворень в англомовному художньому дискурсі : монографія / І. К. Кобякова. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 128 с.

113. Кодухов В. И. Общее языкознание / В. И. Кодухов. – Москва : Высш. шк., 1974. – 303 с.

114. Колесов В. В. Рациональное в Ratio / В. В. Колесов // Когнитивная лингвистика: новые парадигмы и новые решения : сборник статей / отв. ред. М. В. Пименова. – Москва : ИЯ РАН, 2011. – 896 с. – (Серия «Концептуальные исследования». Вып. 15). – С. 37–41.

115. Колоїз Ж. В. Структурно-функціональні різновиди усталених конструкцій у мові публіцистики Сергія Єфремова : дис. ... канд. філол. наук / Колоїз Жанна Василівна. – Кривий Ріг, 1996. – 222 с.

116. Колоїз Ж. В. Українсько-німецькі пареміологічні паралелі / Ж. В. Колоїз // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького нац. ун-ту : зб. наук. праць / ред. : Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, В. П. Олексенко та ін. – Кривий Ріг : Центр-Принт, 2012. – Вип. 7. – С. 60–81.

117. Константинова А. А. Когнитивно-дискурсивные функции пословиц и поговорок в разных типах дискурса на английском языке [Электронный ресурс] : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / А. А. Константинова. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/kognitivno-diskursivnye-funktsii-poslovits-i-pogovorok-v-raznyh-tipah-diskursa-na-angliyskom-yazyuke>.

118. Константинова А. А. Коммуникативно-прагматический потенциал пословиц и поговорок в современной англо-американской прессе : дис. ...

канд. филол. наук : 10.02.04 / Константинова Анна Александровна. – Тула, 2007. – 205 с.

119. Константинова А. А. Оказиональная трансформация англо-американских паремий в свете когнитивно-дискурсивного подхода в лингвистике / А. А. Константинова // Вестник Томск. гос. ун-та. – Томск, 2011. – № 348. – С. 24–28.

120. Корень О. В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. В. Корень. – Харків, 2000. – 20 с.

121. Красных В. В. Основы психолінгвістики и теории коммуникации / В. В. Красных. – Москва : ИТДГК «Гнозис», 2001. – 270 с.

122. Крейдлин Г. Е. Структура афоризма / Г. Е. Крейдлин // Проблемы структурной лингвистики. 1985–1987 / отв. ред. В. П. Григорьев. – Москва : Наука, 1989. – С. 196–205.

123. Крикманн А. А. К проблематике исследования содержания и мировоззрения пословиц : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.01.09 «Фольклористика» / А. А. Крикманн ; АН Эст. ССР. Отдел обществ. наук. – Таллин, 1975. – 56 с.

124. Кубрякова Е. С. Динамическое представление синхронной системы языка / Е. С. Кубрякова // Гипотеза в современной лингвистике. – Москва : Наука, 1980. – С. 217–259.

125. Кубрякова Е. С. Начальные этапы становления когнитивизма : лингвистика – психология – когнитивная наука / Е. С. Кубрякова // Вопросы языкознания. – Москва, 1994. – № 4. – С. 34–37.

126. Кубрякова Е. С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике : сб.

обзоров. Серия «Теория и история языкознания» / Е. С. Кубрякова. – Москва : ИНИОН РАН, 2000. – С. 5–13.

127. Кубрякова Е. С. Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи / Е. С. Кубрякова, А. М. Шахнарович, Л. В. Сахарный. – Москва : Наука, 1991. – 240 с.

128. Кунин А. В. Английская фразеология / А. В. Кунин. – Москва : Высш. шк., 1970. – 344 с.

129. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – 2-е изд., перераб. – Москва : Высш. шк. ; Дубна : ИЦ «Феникс», 1996. – 381 с.

130. Кууси М. К вопросу о международной системе пословичных типов / М. Кууси // Паремнологический сборник. – Москва, 1978. – С. 53–82.

131. Лабашук О. В. Українська примовка: особливості побутування та функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.07 «Фольклористика» / Лабашук Оксана Василівна. – Львів, 2001. – 16 с.

132. Левинтон Г. А. К вопросу о «малых» фольклорных жанрах: их функции и связь с ритуалом / Г. А. Левинтон // Этнолингвистика текста. Семиотика малых форм фольклора : тезисы и предвар. материалы к симпозиуму / отв. ред. В. В. Иванов. – Москва : Ин-т славяноведения и балканистики АН СССР, 1988. – С. 148–152.

133. Леонтьева Е. А. Лингвистические и экстралингвистические различия эквивалентных русских и английских пословиц как устойчивых словесных комплексов коммуникативного типа / Е. А. Леонтьева // Культура народов Причерноморья. – 2002. – № 27. – С. 96–104.

134. Лещенко О. И. Антропоцентризм в англоязычной сказке как концепт мироотношения / О. И. Лещенко // Сучасна картина світу: інтеграція наукового та

позанаукового знання : зб. наук. праць. – Суми, 2002. – С. 154–158.

135. Лещенко О. И. Прагматико-коммуникативная ориентация янглоязычной сказки / О. И. Лещенко // Види мовленнєвої діяльності: лінгвістичні та дидактичні аспекти : тези наук. конф. та третього українсько-німецького симпозиуму – Харків : Харк. держ. ун-т, 1995. – С. 36–37.

136. Лещенко О. И. Универсальное и национальное в реализации антропоцентрической модели сказки / О. И. Лещенко // Вісник Сумського держ. ун-ту. Серія: Філологічні науки. – Суми, 2006. – № 11 (95), т. 2. – С. 59–63.

137. Лещенко О. И. Философское и лингвистическое осмысление категории антропоцентричности / О. И. Лещенко, С. А. Швачко // Вісник Сумського держ. ун-ту. Серія: Філологічні науки. – Суми, 1996. – № 2 (6). – С. 146–149.

138. Лещенко О. І. Особливості реалізації антропоцентричності в англomовних казках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. І. Лещенко. – Київ, 1996. – 21 с.

139. Лінгвокогнітивні аспекти малих текстів : монографія / С. О. Швачко, Т. О. Анохіна, С. В. Баранова та ін. ; за ред. проф. С. О. Швачко. – Суми : СумДУ, 2008. – 178 с.

140. Лушникова Г. И. Языковая игра в английских загадках-шутках / Г. И. Лушникова, Н. В. Потапова // Вестник Кемеровского гос. ун-та. – 2011. – № 4 (48). – С. 191–195.

141. Магировская О. В. Вторичная номинация концепта в современном английском языке (на материале пословиц и загадок) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 /

Магировская Оксана Валериевна. – Красноярск, 2001. – 180 с.

142. Майтиева Р. А. Структурно-семантическая характеристика пословиц и поговорок даргинского языка в сопоставлении с английским : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Майтиева Раиса Алиевна. – Махачкала, 2011. – 153 с.

143. Макаев Э. А. Понятие давления системы и иерархия языковых единиц / Э. А. Макаев // Вопросы языкознания. – Москва, 1962. – № 5. – С. 47–55.

144. Максимов А. В. Мифологический мир в малых формах фольклора восточных славян : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.09 / Максимов Андрей Викторович. – Смоленск, 2003. – 182 с.

145. Малюга Н. М. Про суспільну потребу й прагматичну мету двомовного українсько-російського та російсько-українського пареміологічного словника / Н. М. Малюга // Філологічні студії : науковий вісник Криворізького держ. пед. ун-ту : зб. наук. праць / ред. : Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, В. П. Олексенко та ін. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2010. – Вип. 5. – С. 78–90.

146. Мамедова А. І. Когнітивно-семантична і комунікативно-функціональна організація німецької народної загадки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / А. І. Мамедова. – Донецьк, 2008. – 20 с.

147. Мамедова А. І. Концептосистема німецької народної загадки / А. І. Мамедова // Гуманітарний вісник. Іноземна філологія. – Черкаси : ЧДТУ, 2006. – Т. 2. – С. 323–326.

148. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / В. Н. Манакин. – Київ : Знання, 2004. – 326 с.

149. Манякина Т. И. Языковые выражения обобщенности афоризмов / Т. И. Манякина // Семантика слова и предложения : сб. науч. тр. – Днепропетровск : ДНУ, 1983. – С. 87–93.

150. Маслова В. А. Homo Lingualis в культуре : монография / В. А. Маслова. – Витебск : Витебский гос. ун-т, 2004. – 214 с.

151. Маслова В. А. Антропоцентрическая парадигма как важнейшая система научных представлений в современной лингвистике / В. А. Маслова // Филология и современность. В честь 60-летия со дня рождения д-ра филол. наук, проф. Маханбета Джусупова. – Ташкент : Meriyus, 2009. – Вып. 2. – С. 90–100.

152. Маслова В. А. Лингвокультурология: история и теория / В. А. Маслова // Русский язык в центре Европы. – Банска Бистрица, Словакия, 2000. – № 3. – С. 7–14.

153. Маслова В. А. Новые русские пословицы: когнитивный и лингвокультурологический аспекты // Вестн. Новг. гос. ун-та. Серия: Филологические науки. – Новгород, 2014. – № 77. – С. 81–84.

154. Маслова В. А. Основные положения лингвокультурологии / В. А. Маслова // Белорусское Поозерье: Язык и духовная культура. – Минск, 2001. – С. 9–24.

155. Маслова В. А. Статус лингвокультурологии и лингвокультурологический анализ поэзии / В. А. Маслова // Текст. Язык. Человек. – Мозырь, 2009. – С. 108–110.

156. Медведєв Ф. П. Українська фразеологія. Чому ми так говоримо? / Ф. П. Медведєв. – 2-ге вид., стереотип. – Харків : Вища шк., 1982. – 232 с.

157. Мерзлікіна О. В. Комунікативно-прагматичний аспект функціонування прислів'їв у художніх текстах (на матеріалі творів М. Сервантеса) : автореф. дис. на здобуття

наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 «Романські мови» / О. В. Мерзлікіна. – Київ, 2001. – 20 с.

158. Методологические проблемы когнитивной лингвистики : научное издание / под ред. И. А. Стернина. – Воронеж : Воронежский гос. ун-т, 2001. – 182 с.

159. Минский М. Остроумие и логика когнитивного бессознательного / М. Минский // Новое в зарубежной лингвистике. – Москва : Прогресс, 1988. – Вып. 23. – С. 281–309.

160. Мирзаева Т. А. Оценка человека в пословицах и поговорках русского, английского, испанского и табасаранского народов : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Мирзаева Татьяна Аслановна. – Ставрополь, 2008. – 208 с.

161. Мокиенко В. М. Загадки русской фразеологии / В. М. Мокиенко. – Москва : Высш. шк., 1990. – 160 с.

162. Мокиенко В. М. К разграничению генетических и типологических связей славянской поговорки / В. М. Мокиенко // Современные славянские культуры : развитие, взаимодействие, международный контекст : материалы Междунар. конф. ЮНЕСКО. – Киев : Наук. думка, 1982. – С. 364–369.

163. Мокиенко В. М. Противоречия фразеологии и ее динамика : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.03 «Славянские языки» / Мокиенко Валерий Михайлович. – Ленинград, 1976. – 32 с.

164. Мокієнко В. М. Значення української пареміології для історико-етимологічного аналізу слов'янських прислів'їв і приказок / В. М. Мокієнко // Мовознавство. – Київ, 2000. – № 1. – С. 9–21.

165. Молотков А. И. Основы фразеологии русского языка / А. И. Молотков. – Ленинград, 1977. – 281 с.

166. Мосейчук О. М. Публіцистичний дискурс як контекст реалізації комунікативного впливу на масового адресата / О. М. Мосейчук // Вісник Житомирського держ. ун-ту. – Житомир, 2012. – Вип. 65. – С. 174–177.

167. Москальська О. И. Композиционная структура микротекста / О. И. Москальская // Вопросы романо-германской филологии : сб. науч. тр. – Москва : МГПИИЯ им. М. Тореца, 1978. – Вып. 125. – С. 46–50.

168. Мукатаєва Я. В. Німецький прозовий шванк: лінгвостилістичний, прагматичний та когнітивний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Мукатаєва Ярослава Василівна. – Харків, 2008. – 201 с.

169. Назарян А. Г. История развития французской фразеологии / А. Г. Назарян. – Москва : Высш. шк., 1981. – 189 с.

170. Назарян А. Г. Фразеология современного французского языка / А. Г. Назарян. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : Высш. шк., 1987. – 287 с.

171. Нефьодова О. Д. Особливості лінгвостилістичної організації тексту британської літературної казки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. Д. Нефьодова. – Харків, 2001. – 18 с.

172. Никитина Т. Г. Новый «статус» русских антипословиц / Т. Г. Никитина // Вестн. Новг. гос. ун-та. Серия: Филологические науки. – Новгород, 2014. – № 77. – С. 87–89.

173. Нире Л. О значении и композиции произведения / Л. Нире // Семиотика и художественное творчество. – Москва : Наука, 1977. – С. 125–151.

174. Овсянко О. Л. Статус англійських прислів'їв: комунікативно-прагматичний аспект / О. Л. Овсянко // Сучасні філологічні студії: теоретична та прикладна

лінгвістика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ – Буча, березень, 2015). – Київ : Міленіум, 2015. – С. 65–68.

175. Овсянко О. Л. Структурно-семантичні модифікації англійських прислів'їв / О. Л. Овсянко // I Таврійські філологічні читання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 27–28 лютого 2015 р.). – Херсон : ВД «Гельветика», 2015. – С. 109–110.

176. Овсянко О. Л. Глобальна структура англійських прислів'їв: типологічні аспекти / О. Л. Овсянко // Науковий вісник Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія «Філологічні науки». – Луцьк, 2015. – № 3 (304). – С. 93–98.

177. Овсянко О. Л. Модифікації англійських прислів'їв на матеріалі публіцистичного дискурсу / О. Л. Овсянко // Актуальні проблеми романо-германської філології : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. семінару / уклад. : О. М. Белих, О. М. Галапчук-Тарнавська, Г. М. Цимбалюк. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2015. – С. 34–36.

178. Овсянко О. Л. Модифікації англомовних прислів'їв на просторах публіцистичного дискурсу / О. Л. Овсянко // Науковий вісник Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія «Філологічні науки». – Луцьк, 2016. – № 6 (331). – С. 57–63.

179. Овсянко О. Л. Синергетичний аспект дослідження англомовних прислів'їв / О. Л. Овсянко // Перспективні напрями наукових досліджень : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Братислава, Словаччина, 17–22 жовтня) : у 2 т. – Київ : Вид-во «Центр навчальної літератури», 2015. – Т. 2. – С. 75–76.

180. Овсянко О. Л. Структурно-семантичні модифікації англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови / О. Л. Овсянко. – Запоріжжя, 2017. – 270 с.

181. Овсянко О. Л. Еволюційні етапи англомовних прислів'їв: тенденції модифікацій / О. Л. Овсянко // Філологічні трактати. – Суми, 2016. – Т. 8, № 2. – С. 124–132.

182. Ожегов С. И. О структуре фразеологии (в связи с проектом фразеологического словаря русского языка) / С. И. Ожегов // Лексикология. Лексикография. Культура речи. – Москва : Высш. шк., 1974. – С. 182–219.

183. Пазяк М. М. Українські прислів'я та приказки : проблеми пареміології та пареміографії / М. М. Пазяк. – Київ : Наук. думка, 1984. – 199 с.

184. Пасік Н. М. Власні назви в українській фразеології та пареміології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. М. Пасік. – Київ, 2000. – 18 с.

185. Пермяков Г. Л. Грамматика пословичной мудрости / Г. Л. Пермяков // Пословицы и поговорки народов Востока. – Москва : Лабиринт, 2001. – С. 9–60.

186. Пермяков Г. Л. К вопросу о паремиологическом уровне языка / Г. Л. Пермяков // Сб. статей. – Тарту, 1973. – С. 26–33.

187. Пермяков Г. Л. К вопросу о структуре паремиологического фонда / Г. Л. Пермяков // Типологические исследования по фольклору : сб. статей памяти Владимира Яковлевича Проппа (1895–1970) / сост. Е. М. Мелетинский, С. Ю. Неклюдов. – Москва : Наука, 1975. – С. 247–274.

188. Пермяков Г. Л. О смысловой структуре и соответствующей классификации пословичных изречений / Г. Л. Пермяков // Паремииологический сб. Пословица. Загадка: структура, смысл, текст / под ред. Г. Л. Пермякова. – Москва : Наука, 1978. – С. 105–135.

189. Пермяков Г. Л. Основы структурной паремииологии / Г. Л. Пермяков ; пред. редкол.:

Д. А. Ольдерогге ; сост. и авт. вступ. ст. Г. Л. Капчиц ; АН СССР, Ин-т востоковедения. – Москва : Наука, 1988. – 236 с. : табл. – (Исследования по фольклору и мифологии Востока).

190. Петрова Н. В. Интертекстуальность как общий механизм текстообразования (на материале англо-американских коротких рассказов) : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19 / Петрова Наталья Васильевна. – Волгоград, 2005. – 395 с.

191. Пименова М. В. Фольклорные картины мира русского и татарского народов / М. В. Пименова // Филология и культура. – Казань, 2012. – № 2 (28). – С. 95–99.

192. Пиотровский Р. Г. О лингвистической синергетике / Р. Г. Пиотровский // Научно-техническая информация. Серия 2 «Информационные процессы и системы». – 1996. – № 12. – С. 1–12.

193. Пирогов В. Л. Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української та російської мов : типологічний та лінгвокультурологічний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / В. Л. Пирогов. – Київ, 2003. – 19 с.

194. Пихтовникова Л. С. Композиционно-стилистические особенности стихотворной басни (на материале немецких стихотворных басен 18-го в.) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Пихтовникова Лидия Сергеевна. – Київ, 1992. – 338 с.

195. Пихтовникова Л. С. Лингвосинергетика: основы и очерк направлений : монография / Л. С. Пихтовникова. – Харьков, 2012. – 180 с.

196. Пихтовникова Л. С. Прагматическая и дидактическая ценность малых текстов (из опыта преподавания иностранных языков в техническом

сельськогосподарському вузі і на мовному факультеті) / Л. С. Піхтовнікова // Аграрні реформи України: теорія, історія, політика, інформація : Міжнар. наук.-практ. конф., 19–20 квітня 2001 р. : тези доп. – Харків : ХДТУСГ, 2001. – С. 183–185.

197. Пичугина Е. В. Когнитивная организация и прагматическая реализация концепта FEAR : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Пичугина Елена Вячеславовна. – Санкт-Петербург, 2002. – 281 с.

198. Піхтовнікова Л. С. Дискурс байки у синергетичному аспекті (на матеріалі англійської прозової байки) / Л. С. Піхтовнікова, О. М. Гончарук // Синергетика в філологічних дослідженнях : монографія / под общ. ред. Л. С. Піхтовниковой. – Харків, 2015. – С. 236–245.

199. Піхтовнікова Л. С. Дискурс байки у синергетичному аспекті (на матеріалі української, російської та німецької байки) / Л. С. Піхтовнікова // Незгасимий СЛОВОСВІТ : зб. наук. праць на пошану професора Володимира Семеновича Калашника / укл.: Микола Філон, Тетяна Ларіна. – Харків, 2011. – С. 519–526.

200. Піхтовнікова Л. С. Дискурс притчі у синергетичному аспекті / Л. С. Піхтовнікова, І. М. Яремчук // Синергетика в філологічних дослідженнях : монографія / Т. И. Домброван, С. М. Еникеева, Л. С. Піхтовнікова и др.; под общ. ред. Л. С. Піхтовниковой. – Харків, 2015. – С. 245–252.

201. Піхтовнікова Л. С. Еволюція стилю байки (на матеріалі української, російської та німецької віршованої байки) / Л. С. Піхтовнікова // Філологія : зб. наук. праць. – Харків, 2006. – № 1. – С. 25–41.

202. Піхтовнікова Л. С. Лінгвокогнітивний аспект дослідження англійської прозової байки /

Л. С. Піхтовнікова, О. М. Гончарук // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків, 2010. – Вип. 62, № 897. – С. 18–26.

203. Лінгвосинергетика : підручник для студентів фіологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Л. С. Піхтовнікова, Т. І. Доброван, С. М. Єнікєєва, О. О. Семенець ; за заг. ред. проф. Л. С. Піхтовнікової. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. – 296 с.

204. Піхтовнікова Л. С. Метаметафора: уточнення терміну та підходи до аналізу (на матеріалі україномовних та німецькомовних байок і притч) / Л. С. Піхтовнікова // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Філологія. – Харків, 2012. – Вип. 64, № 994. – С. 15–19.

205. Піхтовнікова Л. С. Прагмалінгвістика і лінгвопоетика малих форм та синергетика дискурсу (один із напрямків Харківської лінгвістичної школи, германські мови) / Л. С. Піхтовнікова // Актуальні проблеми філології: мовознавство, перекладознавство, методика викладання філологічних дисциплін : І Міжвуз. наук. конф., 28–29 травня 2010 р. : тези доп. – Маріуполь : ПДТУ, 2010. – С. 14–18.

206. Піхтовнікова Л. С. Синергія стилю байки: німецька віршована байка 13–20-го ст. : монографія / Л. С. Піхтовнікова. – Харків : Бізнес Інформ, 1999. – 220 с.

207. Піхтовнікова Л. С. Стилїстика і синергетика дискурсу / Л. С. Піхтовнікова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : кол. монографія / за заг. ред. І. С. Шевченко. – Харків : Константа, 2005. – С. 29–35.

208. Піхтовнікова Л. С. Тексти малих форм: лінгвостилїстична інтерпретація; дидактизація; переклад : монографія / Л. С. Піхтовнікова. – Маріуполь : ПДТУ, 2011. – Ч. 1. – 160 с.

209. Плотникова Л. И. Семантический потенциал текстов малой формы (на материале английского языка) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Л. И. Плотникова. – Белгород, 2004. – 22 с.

210. Полякова Л. С. Теоретические подходы к определению понятия «дискурс» / Л. С. Полякова // Язык. Текст. Дискурс : науч. альманах Ставропольского отделения РАЛК / под ред. проф. Г. Н. Манаенко. – Ставрополь : Изд-во СГПИ, 2009. – Вып. 7. – С. 87–91.

211. Пономаренко С. В. Экспрессивность высказываний типа «Народные приметы» (Bauernregeln) / С. В. Пономаренко // Нова філологія. – Запоріжжя : ЗДУ, 2004. – № 1 (20). – С. 77–83.

212. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Москва : АСТ ; Восток-Запад, 2010. – 314 с.

213. Потебня А. А. Из лекций по истории словесности : Басня. Пословица. Поговорка / А. А. Потебня. – Харьков, 1930. – 110 с.

214. Потебня А. А. Мысль и язык : собр. тр. / А. А. Потебня. – Москва : Лабиринт, 1999. – 268 с.

215. Приходько А. М. Когнитивно-коммуникативная типология дискурсов [Электронный ресурс] / А. М. Приходько. – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vknlu/fil/2009_1/3.pdf.

216. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.

217. Приходько А. Н. Концепт «Ordnung» как мерная единица немецкого этнического менталитета (лингвокультурный аспект) / А. Н. Приходько // Vita in lingua : к юбилею профессора С. Г. Воркачева : сб. ст. / отв.

ред. В. И. Карасик. – Краснодар : Атриум, 2007. – С. 158–171.

218. Приходько А. Н. Существуют ли антиконцепты как отрицательно заряженные единицы лингвокультурного кода? / А. Н. Приходько // Человек. Язык. Культура : сб. науч. ст., посвященных 60-летию юбилею проф. В. И. Карасика : в 2 ч. / отв. соред. : В. В. Колесов, М. В. Пименова, В. И. Теркулов. – 2-е изд., испр. – Киев : Изд. дом Дмитрия Бурого, 2013. – Часть 1. – С. 128–138. – (Серия «Концептуальный и лингвальный миры». Вып. 2).

219. Приходько Г. І. Біокогнітивна сутність оцінки / Г. І. Приходько // Записки з романо-германської філології / ред. І. М. Колегаєва ; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса : КП ОМД, 2015. – Вип. 1 (34). – С. 133–137.

220. Приходько Г. І. Мовленнєва діяльність і оцінка / Г. І. Приходько // Вісник Сумського держ. ун-ту. Серія: Філологія. – Суми, 2003. – № 4 (50). – С. 206–208.

221. Пропп В. Я. Поэтика фольклора / В. Я. Пропп // Собр. трудов В. Я. Проппа / сост., предисл. и коммент. А. Н. Мартыновой. – Москва : Лабиринт, 1998. – 352 с.

222. Прохоров Ю. Е. Русские крылатые выражения как объект учебной лексикографии / Ю. Е. Прохоров // Актуальные проблемы учебной лексикографии. – Москва : Рус. яз., 1977. – С. 136–143.

223. Прутчикова В. В. Семантико-функціональні особливості німецьких висловлень-прислів'їв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / В. В. Прутчикова. – Харків, 2003. – 20 с.

224. Птушко С. В. Окказиональные актуализации пословиц в заголовках англоязычной газетно-журнальной публицистики : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки»

[Электронный ресурс] / С. В. Птушко. – Нижний Новгород, 2006. – 26 с. – Режим доступа : [http://cheloveknauka.com/okkazionalnye-aktualizatsii-poslovits-v-zagolovkah-angloyazychnoy-gazetno-zhurnalnoy-publitsistiki](http://cheloveknauka.com/okkazionalnye-aktualizatsii-poslovits-v-zagolovkah-angloyazychnoy-gazetno-zhurnalnoy-publitsistiki#ixzz4TgoPISzO).

225. Пятницкий В. Д. Пословицы и поговорки в форме местоименно-соотносительных СПП / В. Д. Пятницкий // В. И. Даль в парадигме идей современной науки : Язык. Словесность. Культура. Словари : материалы Всерос. науч. конф., посвященной 200-летию юбилею В. И. Даля. – Иваново : ИГУ, 2001. – С. 228–235.

226. Радзієвська Т. В. Проблеми дискурсології і сучасний соціокомунікативний контекст / Т. В. Радзієвська // Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 21 квітня 2016 р. / НТУУ «КПІ». – Київ : Кафедра, 2016. – С. 16–17.

227. Радзієвська Т. В. Текст як засіб комунікації / Т. В. Радзієвська. – Київ : Ін-т укр. мови, 1998. – 194 с.

228. Райхштейн А. Д. Немецкие устойчивые фразы / А. Д. Райхштейн. – Москва : Просвещение, 1971. – 184 с.

229. Ракитина О. Н. Концепт ЛЕС в русских пословицах и поговорках / О. Н. Ракитина // Культура общения и ее формирование. – Воронеж : ВГУ, 1999. – Вып. 6. – С. 141–142.

230. Рамазанова А. Н. Побудительный потенциал английских пословиц [Электронный ресурс] : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / А. Н. Рамазанова. – Уфа, 2005. – 23 с. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/pobuditelnyu-potentsial-angliyskih-poslovits>.

231. Рыкунова И. Ю. Эмотивно-прагматический потенциал слова в евангельских притчах / И. Ю. Рыкунова // Известия Волгоградского гос. пед. ун-та. – Волгоград, 2012. – Т. 66, № 2. – С. 11–14.

232. Саввина Е. Н. О трансформации клишированных выражений в речи / Е. Н. Саввина // Паремиологические исследования : сб. ст. / сост. Г. Л. Пермякова ; АН СССР. Ин-т востоковедения. – Москва, 1984. – С. 200–221.

233. Савенкова Л. Б. О переходных явлениях в сфере паремиологии / Л. Б. Савенкова // Переходные явления в области лексики и фразеологии русского и других славянских языков : вторые Жуковские чтения : материалы Междунар. науч. симпозиума / отв. ред. В. И. Макаров. – Великий Новгород : Изд-во Новгородского гос. ун-та, 2001. – С. 50–51.

234. Савенкова Л. Б. Русская паремиология : семантический и лингвокультурологический аспекты / Л. Б. Савенкова. – Ростов-на-Дону : Изд-во РГУ, 2002. – 240 с.

235. Садова Г. Ю. Семантико-синтаксична організація компаративних паремій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Г. Ю. Садова. – Київ, 2006. – 21 с.

236. Садовая Г. Г. Языковая природа и стилистические функции сентенции (на материале английского языка) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Г. Г. Садовая. – Москва, 1976. – 23 с.

237. Салеева Д. А. Этнические, возрастные и гендерные концепты в русских, английских и татарских паремиях : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Салеева Диана Амировна. – Москва, 2004. – 226 с.

238. Самосудова Г. Г. Метафоризация концептуальной картины мира и ее языковые экспоненты (на примере

английских сказок Л. Кэрролла «Алиса в Стране чудес» и «Алиса в Зазеркалье») : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Самосудова Галина Григорьевна. – Барнаул, 1999. – 185 с.

239. Самохіна (Дмитренко) В. А. Современный англоязычный юмор малых форм в функционально-коммуникативном аспекте / В. А. Самохина (Дмитренко) // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2007. – № 772. – С. 83–86.

240. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія / В. О. Самохіна. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Харків, 2012. – 360 с.

241. Самохіна В. О. Феномен інтертекстуальності як поліфонії текстів / В. О. Самохіна // Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21 квітня 2016 р.) / НТУУ «КПІ». – Київ : Кафедра, 2016. – С. 70–72.

242. Санжеева Л. Ц. Малые фольклорные жанры в составе эпического повествования (аксиологический аспект) / Л. Ц. Санжеева // Вестник Бурятского гос. ун-та. – Улан-Удэ, 2011. – № 10. – С. 219–222.

243. Свицова А. А. Лингвокультурная доминанта «Дом – Родина – Чужбина» в русских и английских пословицах : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Свицова Анна Альбертовна. – Киров, 2005. – 145 с.

244. Селивестрова Е. И. Русская пословица в паремиологическом пространстве: стабильность и вариативность (лингвистический аспект) : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Е. И. Селивестрова. – Санкт-Петербург, 2010. – 421 с.

245. Селіванова О. О. «Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке» : монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

246. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія / О. О. Селіванова. – Київ ; Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.

247. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрямки та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

248. Семенюк А. А. Функціональні особливості спонтанного інформативного дискурсу / А. А. Семенюк // Науковий вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. – Луцьк : «Вежа», 2012. – № 24 (249). – С. 126–128.

249. Семчинський С. В. Загальне мовознавство / С. В. Семчинський. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Київ : АТ «ОКО», 1996. – 416 с.

250. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики) : монографія / К. Серажим; за ред. В. Різуна; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – 392 с.

251. Силин В. Л. Лексический эллипсис в германских языках. Сравнительно-семасиологическое исследование / В. Л. Силин. – Київ : Вища шк., 1974. – 184 с.

252. Синергетика в филологических исследованиях : монографія / Т. И. Домброван, С. М. Еникеева, Л. С. Пихтовникова и др. ; под общ. ред. Л. С. Пихтовниковой. – Харьков : Харьк. нац. ун-т им. В. Н. Каразина, 2015. – 340 с.

253. Скребцова Т. Г. Когнитивная лингвистика / Т. Г. Скребцова. – Санкт-Петербург : Филологический факультет СПбГУ, 2011. – 256 с.

254. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови / Л. Г. Скрипник. – Київ : Наук. думка, 1973. – 280 с.

255. Солнцев В. М. Язык как системно-структурное образование / В. М. Солнцев. – Москва : Недра, 1977. – 341 с.

256. Соловій У. В. Оцінно-образна номінація у структурі художнього тексту (на матеріалі української «малої прози» кінця ХІХ початку ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / У. В. Соловій. – Івано-Франківськ, 2003. – 25 с.

257. Солошенко А. Д. Коммуникативно-прагматические аспекты рекламного слогана в рамках модели рекламного воздействия (на материале американской бытовой рекламы) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / А. Д. Солошенко. – Львов, 1990. – 17 с.

258. Спиркин А. Г. Основы философии / А. Г. Спиркин. – Москва : Политиздат, 1988. – 592 с.

259. Степанов Ю. С. «Понятие», «концепт», «антиконцепт». Векторные явления в семантике / Ю. С. Степанов // Концептуальный анализ языка: современные направления исследования : сб. науч. тр. – Москва ; Калуга : ИП Кошелев, 2007. – С. 19–26.

260. Сухова А. В. Формально-змістовний рівень композиції англомовної новели / А. В. Сухова // Науковий вісник Міжнар. гуманіст. ун-ту. Серія: Філологія. – 2016. – № 21, т. 2. – С. 118–121.

261. Тараненко Л. Актуалізація англійських прозових фольклорних творів малої форми : монографія / Л. Тараненко. – Київ : Кафедра, 2014. – 288 с.

262. Тараненко Л. І. Алгоритмічно-фабульна побудова сюжетів англійських народних казок / Л. І. Тараненко // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Романо-

германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків, 2013. – Вип. 74, № 1052. – С. 163–171.

263. Тараненко Л. І. Лексико-граматична структура байки і просодика / Л. І. Тараненко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київ. нац. лінгв. ун-ту. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія. – Київ, 2001. – Вип. 5. – С. 72–75.

264. Тараненко Л. И. Матричный анализ взаимодействия просодических и лексико-грамматических средств актуализации текстов малой формы / Л. И. Тараненко // Бъдещите изследвания – 2012 : материали за 8-а Междунар. науч. практ. конф. (София, 17–25 февр. 2012). – София : ООД «Бял ГРАД-БГ», 2012. – Т. 13: Филологични науки. – С. 77–79.

265. Тараненко Л. І. Просодична зв'язність англійської прозової байки : монографія / Л. І. Тараненко. – Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2008. – 204 с.

266. Тараненко Л. І. Просодичні засоби актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Тараненко Лариса Іванівна. – Київ, 2016. – 661 с.

267. Тараненко Л. І. Структурні особливості та ознаки фольклорних текстів малої форми / Л. І. Тараненко // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство) : у 5 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – Вип. 75 (3). – С. 137–143.

268. Тараненко Л. І. Сугестивний вплив озвученої казки на дитину / Л. І. Тараненко // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2013. – Вип. 118. – С. 148–155.

269. Тарасова С. В. Новый взгляд на малую прозу [Электронный ресурс] / С. В. Тарасова //

Литературоведение. – 2003. – № 1. – Режим доступа : http://www.elibrary.lt/resursai/Uzsienio%20leidiniai/SGU/Vestnik_HumN/2003-01/hum0301_08.pdf.

270. Тарбаева О. В. Сопоставительный анализ концептов ДРУГ/FRIEND в английском и русском языках (на материале пословиц) / О. В. Тарбаева // Вестник МГУ. Серия 19: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Москва, 2005. – № 2. – С. 2–11.

271. Тарланов З. К. Русские пословицы : синтаксис и поэтика / З. К. Тарланов. – Петрозаводск : ПГУ, 1999. – 448 с.

272. Таценко Н. В. Аксіологічні характеристики фразеологізмів як засобів емпатизації англomовного художнього дискурсу / Н. В. Таценко, А. М. Недосека // Сб. науч. тр. SWorld. – Иваново : Вид-во «МАРКОВА АД», 2014. – Вып. 1, т. 21. – С. 63–69.

273. Таценко Н. В. Антропоцентричний підхід до вивчення мовних одиниць у когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Н. В. Таценко // Функціональна лінгвістика : сб. науч. работ. – Симферополь : Крым. республ. ин-т последипломного пед. образования, 2011. – № 2, т. 2. – С. 222–225.

274. Телия В. Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира / В. Н. Телия // Роль человеческого фактора в языке : язык и картины мира / отв. ред. Б. А. Серебренников. – Москва : Наука, 1988. – С. 173–204.

275. Телия В. Н. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры / В. Н. Телия // Фразеология в контексте культуры / отв. ред. В. Н. Телия. – Москва : Языки русской культуры, 1999. – С. 13–24.

276. Телия В. Н. Русская фразеология : семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – Москва : Языки русской культуры, 1996. – 288 с.

277. Тураева З. Я. Лингвистика текста / З. Я. Тураева. – Москва : Просвещение, 1986. – 127 с.

278. Ужченко В. Д. Українська фразеологія / В. Д. Ужченко, Л. Г. Авксентьев. – Харків : Основа, 1990. – 167 с.

279. Фёдорова Т. В. Особенности функционирования и интонационного оформления английских зооморфных пословиц и поговорок : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Т. В. Фёдорова. – Иваново, 2001. – 18 с.

280. Фелицына В. П. Названия русских кушаний в пословицах и поговорках / В. П. Фелицына // Словари и лингвострановедение / под ред. Е. М. Верещагина. – Москва, 1982. – С. 153–156.

281. Філологічна скарбничка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vprava.at.ua/publ/pozaklasna_robota/dopomizhni_materiali/prisliv_39_ja_i_prikazki_na_temu_quot_dumka_i_mova_dosvid_ta_znannja_quot/11-1-0-6.

282. Фразеология в контексте культуры / отв. ред. В. Н. Телия. – Москва : Языки русской культуры, 1999. – 336 с.

283. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації / Ю. Хабермас // Першоджерела комунікативної філософії. – Київ : Либідь, 1996. – С. 84–90.

284. Хакен Г. Информация и самоорганизация / Г. Хакен. – Москва : Мир, 1991. – 240 с.

285. Христофорова О. Б. Логика толкований : фольклор и моделирование поведения в архаических культурах :

монографія / О. Б. Христофорова. – Москва : Рос. гос. гуманит. ун-т, 1998. – 114 с.

286. Хун С. И. Вариативность паремических единиц : прагмалингвистический аспект : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / С. И. Хун. – Краснодар, 2007. – 24 с.

287. Цикин В. А. Философский дискурс современного инновационного образования : монография / В. А. Цикин, И. А. Брижатая. – Сумы : ИПП «Мрія-1», 2014. – 224 с.

288. Чередниченко В. П. Прагмастилістичні характеристики німецькомовної новели : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Чередниченко Вікторія Павлівна. – Запоріжжя, 2016. – 271 с.

289. Черкасский М. А. Опыт построения функциональной модели одной частной семиотической системы (пословицы и афоризмы) / М. А. Черкасский // Паремиологический сборник. Пословица. Загадка: структура, смысл, текст / под ред. Г. Л. Пермякова. – Москва, 1978. – С. 35–52.

290. Чистов К. В. Прозаические жанры в системе фольклора / К. В. Чистов // Прозаические жанры в системе фольклора народов СССР : тез. докл. Всесоюз. науч. конф. (Минск, 21–23 мая 1974 г.). – Минск, 1974. – 223 с.

291. Чистов К. В. Фольклор. Текст. Традиция / К. В. Чистов. – Москва : ОГИ, 2005. – 272 с.

292. Шарманова Н. М. До питання про рівневий статус пареміології / Н. М. Шарманова // Славянская фразеология и паремиология в XXI веке : сб. науч. статей / под ред. Е. Е. Иванова, В. М. Мокиенко. – Минск : Издатель Змицер Колас, 2010. – С. 208–211.

293. Шарманова Н. М. Українська афористика : структурно-семантичний та функціональний аспекти : дис.

... канд. філол. наук : 10.02.01 / Шарманова Наталія Михайлівна. – Кривий Ріг, 2005. – 217 с.

294. Шарманова Н. М. Лінгвістична ідентифікація паремії: семіотичні й когнітивні параметри / Н. Н. Шарманова // Вестн. Новг. гос. ун-та. Серія: Филологические науки. – Новгород, 2014. – № 77. – С. 151–153.

295. Швачко С. А. Языковая картина мира: модус квантитативной лексики / С. А. Швачко, И. К. Кобякова, А. Н. Кобяков // Yearbook of Eastern European Studies. – Wrocław : Russian-Polish Institute, 2014. – No. 4. – P. 27–43.

296. Швачко С. А. Деривация на уровне малых текстов / С. А. Швачко // Вісник Сумського держ. ун-ту. – Суми, 1999. – № 2 (13). – С. 194–196.

297. Швачко С. О. Лінгвокогнітивні аспекти загадок / С. О. Швачко // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – Вип. 81 (4). – С. 117–121.

298. Швачко С. О. Малі тексти англomовного художнього дискурсу: типологічні аспекти / С. О. Швачко, І. К. Кобякова // Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21 квітня 2016 р.) / НТУУ «КПІ». – Київ : Кафедра, 2016. – С. 80–82.

299. Швачко С. О. Поверхневі та глибинні структури текстів малого жанру / С. О. Швачко // Лінгвістичні особливості англomовного дискурсу : матеріали Всеукр. студ. наук. конф. (7–8 квітня 2005 року). – Горлівка : ГДПШМ, 2005. – С. 4–12.

300. Швачко С. О. Соціолінгвістична природа гумору (на матеріалі текстів малого жанру) / С. О. Швачко, І. К. Кобякова // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. пр. – Київ : КНЛУ, 2005. – Вип. 7. – С. 399–402.

301. Швачко С. О. Статус вербальних маркерів у лексико-семантичній парадигмі оцінювання / С. О. Швачко // Записки з романо-германської філології. – Одеса, 2015. – Вип. 1 (34). – С. 184–188.

302. Швачко С. О. Статус вторинних конструювань: лінгвокогнітивні аспекти / С. О. Швачко // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – Житомир, 2009. – Вип. 45. – С. 48–51.

303. Швачко С. О. У царині номінативних і комунікативних одиниць / С. О. Швачко // Методологічні проблеми сучасного перекладу : матеріали VIII Міжнар. наук.-метод. конф., 23–25 січня 2009 року / ред. кол.: С. О. Швачко, І. К. Кобякова, С. В. Баранова, О. М. Медвідь. – Суми : СумДУ, 2009. – С. 133–135.

304. Шевелюк В. А. Контрастивна семантика фразеологічних одиниць із соматичним компонентом: лінгвокультурологічний підхід (на матеріалі іспанської та української мов) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / В. А. Шевелюк. – Київ, 2010. – 20 с.

305. Шевченко И. С. Становление когнитивно-коммуникативной парадигмы в лингвистике / И. С. Шевченко // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2004. – № 635. – С. 202–205.

306. Шевченко І. С. Проблеми типології дискурсу / І. С. Шевченко, О. І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / за заг. ред. І. С. Шевченко. – Харків : Константа, 2005. – С. 233–236.

307. Шпетний К. И. Лингвостилистические и структурно-композиционные особенности текста короткого рассказа (на материале американской литературы) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» /

К. И. Шпетный ; [МГПИИЯ им. М. Тореза]. – Москва, 1980. – 24 с.

308. Шулежкова С. Г. Крылатые выражения русского языка, их источники и развитие / С. Г. Шулежкова. – Москва : Азбуковник, 2002. – 288 с.

309. Юдина И. Ю. Метафора в английской пословице : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / И. Ю. Юдина. – Москва, 2012. – 18 с.

310. Янкоўскі Ф. М. Крылатые слова и афоризмы / Ф. М. Янкоўскі. – Минск, 1960. – 320 с.

311. Яремчук І. М. Німецькомовна притча: лінгвостилістичний та прагматичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І. М. Яремчук. – Львів, 2013. – 20 с.

312. Arora S. The perception of proverbiality / S. Arora // *Wise Words: Essays on the Proverb*. – New York : Garland, 1994. – P. 3–29.

313. Carnes P. The Fable and the Proverb. Intertexts and Reception / P. Carnes // *Wise Words : Essays on the Proverb* / ed. by W. Mieder. – New York : Garland, 1994. – P. 467–493.

314. Caro de F. A. Riddles and Proverbs / F. A. de Caro // *Folk Groups and Folklore Genres. An introduction* / ed. by Elliot Oring. – Logan : Utah State University Press, 1986. – P. 175–197.

315. Chomsky N. The Current Scene in Linguistics: Present Directions / N. Chomsky // *Landmarks of American Language and Linguistics*. – 1993. – Vol. 1. – P. 253–261.

316. Cram D. The linguistic status of the proverb / D. Cram // *Wise words. Essays on the proverb* / Ed. by W. Mieder. – New York : Garland, 1994. – P. 73–97.

317. Daniel C. Snell. Twice-told Proverbs and the Composition of the Book of Proverbs / Snell C. Daniel. – Eisenbrauns, 1993. – 146 p.

318. Dundes A. On the structure of the proverb / A. Dundes // Proverbium. – Helsinki, 1975. – № 25. – P. 970–978.

319. Dundes A. A bird in the hand and two in the bush: the history of a proverbial pattern / A. Dundes // Journal of American Folklore. – 1998. – Vol. 4. – P. 147–154.

320. Dundes A. Interpreting Folklore / A. Dundes. – Bloomington : Indiana University Press, 1980. – 304 p.

321. Dundes A. Parsing Through Customs: Essays by a Freudian Folklorist / A. Dundes. – Wisconsin : University of Wisconsin Press, 2003. – 232 p.

322. Dundes A. What is Folklore? / A. Dundes // The Study of Folklore / ed. by Alan Dundes. – Englewood Cliffs, N. J. : Prentice Hall, Inc., 1965. – P. 1–3.

323. Georgina Sinclair Caponera // The Journal. – London : Tate Publishing, 2007. – 271 p.

324. Gergen K. J. Proverbs, Pragmatics, and Prediction / K. J. Gergen // Canadian Psychology. – 1990. – No. 31. – P. 212–213.

325. Gibbs R. What Proverb Understanding Reveals about how People Think / R. Gibbs // Psychological Bulletin. – 1995. – No. 118. – P. 133–154.

326. Grzybek Peter. Semiotic and Semantic Aspects of the Proverb / Peter Grzybek // Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2015. – P. 68–111.

327. Hasan M. El-Shamy. Psychologically-Based Criteria for Classification by Motif and Tale Type / M. El-Shamy Hasan // Journal of Folklore Research. – 1997. – Vol. 34, No. 3. – P. 233–243.

328. Honeck R. A Proverb in Mind. The Cognitive Science of Proverbial Wit of Wisdom / R. Honeck. – Mahwah ; New Jersey : Lawrence Earlbaum Associates, 1997. – 308 p.

329. Honeck R. P. The role of imagery, analogy, and instantiation in proverb comprehension / R. P. Honeck, C. T. Kibler // Journal of Psycholinguistic Research. – 1984. – № 13. – P. 393–414.

330. Hrisztova-Gotthardt H. Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies / H. Hrisztova-Gotthardt, M. Varga. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2015. – 382 p.

331. Jackendoff R. X-bar Semantics / R. Jackendoff // Semantics and the Lexicon. – Dordrecht : Reidel, 1993. – P. 15–26.

332. Jesenšek Vida. Pragmatic and Stylistic Aspects of Proverbs / Vida Jesenšek // Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2015. – P. 133–161.

333. Kenneth T. Aitken. Proverbs / Kenneth T. Aitken. – Louisville : Westminster John Knox Press, 1986. – 264 p.

334. Kirkpatrick Patricia G. The Old Testament and Folklore Study / Patricia G. Kirkpatrick. – London : A&C Black, 1988. – 152 p.

335. Knut Martin Heim. Like Grapes of Gold Set in Silver: An Interpretation of Proverbial Clusters in Proverbs 10:1-22:16 / Knut Martin Heim. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2001. – 392 p.

336. Lang A. The Nursery Rhyme Book (Illustrated & Annotated Edition) / A. Lang. – Jazzybee Verlag, 2012. – 304 p.

337. Lauhakangas Outi. Categorization of Proverbs / Outi Lauhakangas // Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2015. – P. 49–67.

338. Lewandowska Anna. Cognitive Apects of Proverbs / Anna Lewandowska // Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2015. – P. 162–182.

339. Litovkina Anna. Anti-proverbs / Anna Litovkina // Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2015. – P. 326–352.

340. Mac Coinnigh Marcas. Structural Aspects of Proverbs / Marcas Mac Coinnigh // Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2015. – P. 112–132.

341. Mieder W. "Proverbs Speak Louder than Words": Folk wisdom in art, culture, folklore, history, literature, and mass media / W. Mieder. – New York : Peter Lang, 2008. – 357 p.

342. Mieder Wolfgang. Origin of Proverbs / Wolfgang Mieder // Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2015. – P. 28–48.

343. Mieder W. Paremiology and Psychology / W. Mieder // Canadian Psychology. – 1990. – No. 31. – P. 213–214.

344. Mieder W. Proverbs: A Handbook / W. Mieder. – Santa Barbara : Greenwood Publishing Group, 2004. – 304 p.

345. Mieder W. Sprichwörter sind die Überbleibsel verschollener Aphoristiker. Zu den sprichwörtlichen Aphorismen von Ulrich Erckenbrecht / W. Mieder // Слово во времени и пространстве. К 60-летию профессора В. М. Мокиенка / под ред. Г. А. Лилич, А. К. Бириха и Е. К. Николаевой. – Санкт-Петербург : Фолио-Пресс, 2000. – С. 468–489.

346. Mieder W. Twisted wisdom: Modern Anti-proverbs / W. Mieder, A. T. Litovkina. – Vermont, USA: University of Vermont, 2002. – 254 p.

347. Mieder W. Wise Words (RLE Folklore): Essays on the Proverb / W. Mieder. – Routledge, 2015. – 602 p.

348. Norrick Neal. Subject Area, Terminology, Proverb Definitions, Proverb Features / Neal Norrick // Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2015. – P. 7–27.

349. Norrick N. Proverbial perlocutions. How to do things with proverbs / N. Norrick // Wise words: Essays on the proverb / Ed. by W. Mieder. – New York : Garland, 1994. – P. 143–157.

350. Obelkevich J. Proverbs and Social History / J. Obelkevich // Wise words : Essays on the Proverb / ed. by W. Mieder. – New York : Garland, – 1994. – P. 211–252.

351. Oring E. On the Concept of Folklore / E. Oring // Folk Groups and Folklore Genres. An Introduction / ed. by Elliot Oring. – Logan : Utah State University Press, 1986. – P. 1–22.

352. Ovsianko O. L. The status of proverbs in the paradigm of small genre texts / O. L. Ovsianko // Topical Issues of Romance and Germanic Philology and Applied Linguistics : Scientific Journal. – Chernivtsi : Publishing House «RODOVID», 2014. – Issue № 3. – P. 47–53.

353. Pawley A. Two puzzles for linguistic theory: navelike selection and navelike fluency / A. Pawley, H. Frances // Language and communication (Applied linguistics and language study). – New York : Longman Group Ltd, 1990. – P. 191–226.

354. Pichtownikowa L. Synergie des Fabelstils : Die deutsche Versfabel vom 13–21 Jahrhundert / L. Pichtownikowa. – Aachen : Sarker Verlag, 2008. – Uhr. B. G. – B. 5. – 322 s.

355. Riesel E. Deutsche Stilistik / E. Riesel, E. Schendels. – Москва : Высш. шк., 1975. – 315 с.
356. Rogers T. B. Psychological approaches to proverbs. A treatise on the import of context / T. B. Rogers // Wise words. Essays on the proverb / ed. by W. Mieder. – New York : Garland, 1994. – P. 159–181.
357. Skandera P. Phraseology and Culture in English / P. Skandera. – Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2007. – 520 p.
358. Stubbs M. Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language [Electronic resource]. – Access mode : [https://books.google.com.ua/books?id=mfyGkGREWKQC &printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.ua/books?id=mfyGkGREWKQC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false).
359. Stubbs M. Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language / M. Stubbs. – Oxford : Blackwell, 1983. – 272 p.
360. Taylor A. Selected writings on proverbs / Archer Taylor. – Helsinki : Suomalainen Tiedekatemia, 1975. – 203 p.
361. Taylor A. The Study of Proverbs / A. Taylor // Modern Language Forum. – 1993. – No. 24. – P. 57–83.
362. Taylor A. The Wisdom of Many and the Wit of One / A. Taylor // The Wisdom of Many: Essays on the Proverb. – Madison : The University of Wisconsin Press, 1994. – P. 3–9.
363. Yankah K. Do proverbs contradict? / K. Yankah // Wise words. Essays on the proverb / Ed. by W. Mieder. – New York : Garland Pub, 1994. – P. 127–142.
364. Yankah K. Proverb Speaking as a Creative Process: The Akan of Ghana De Proverbio [Electronic resource] / K. Yankah. – 2000. – Vol. 6, No. 2. Access mode : <http://www.deproverbio.com/ DPjournal/DP,6,2,00/YANKAH/AKAN.html>.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

365. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – Київ : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.

366. Афоризм [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc1p/6722>.

367. Баженова Е. А. Композиция текста / Е. А. Баженова // Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной ; редкол.: Е. А. Баженова, М. П. Котюрова, А. П. Сквородников. – 2-е изд., стереотип. – Москва : ФЛИНТА ; Наука, 2011. – С. 168–173.

368. Вариативность [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ogegova/19386>.

369. Гварджаладзе И. С. Английские пословицы и поговорки / И. С. Гварджаладзе, Д. И. Мчедlishвили. – Москва : Высш. шк., 1971. – 77 с.

370. Глубинная структура [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BB%D1%83%D0%B1%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0.

371. Глуховцева І. Я. Словник модифікованих стійких сполучень слів в узусі кінця ХХ – початку ХХІ століття / І. Я. Глуховцева ; відп. ред. П. Ю. Гриценко ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 328 с.

372. Даль В. И. Пословицы русского народа : сборник : в 2 т. / В. И. Даль ; вступ. слово М. Шолохова, худож. Г. Клодт. – Москва : Худож. лит., 1984. – Т. 1. – 383 с.

373. Даль В. И. Пословицы русского народа : в 2 т. / В. И. Даль. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Типография И. О. Вольфа, 1879. – Т. 1. – 685 с.

374. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. / В. И. Даль – Москва : ОЛМА Медиа Групп, 2007. – Т. 3: П–Р. – 576 с.

375. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки / О. Ю. Дубенко. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 416 с.

376. Дубровин М. И. Английские и русские пословицы и поговорки в иллюстрациях / М. И. Дубровин ; худож. В. И. Тильман. – Москва : Просвещение, 1993. – 349 с.

377. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. В. Жайворонок. – Київ : Довіра, 2006. – 703 с.

378. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкриц, Л. Г. Лузина. – Москва : Наука, 1996. – 653 с.

379. Лингвистический энциклопедический словарь [Электронный ресурс] / гл. ред. В. Н. Ярцева. – Москва : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с. : ил. – Режим доступа : <http://tapemark.narod.ru/les/>.

380. Литературная энциклопедия терминов и понятий / под ред. А. Н. Николюкина ; Ин-т науч. информации по общественным наукам РАН. – Москва : НПКи «Интелвак», 2001. – 1600 с.

381. Малая проза [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B0.

382. Маслова В. А. Краткий лингвокультурологический словарь-справочник: культурное пространство Витебщины / В. А. Маслова, С. В. Николаенко. – Витебск : Витебский гос. ун-т, 2011. – 163 с.

383. Модификация [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_fwords/21984/

D0%9C%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A4%D0%98%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%AF.

384. Мудре слово : прислів'я та приказки в говірках Нижньої Наддніпряниці / зібрав і впорядкував В. Чабаненко. – Запоріжжя : Друкарня товариства «Комунар», 1992. – Вип. II. – 169 с.

385. Мудрість народна – мудрість міжнародна: прислів'я, приказки, крилаті вислови та мовні звороти дев'ятьма мовами / уклад.: А. М. Жовківський, Г. А. Жовківська, Ю. І. Макар та ін. – Чернівці : Рута, 2004. – 257 с.

386. Народ скаже – як зав'яже (українські народні прислів'я, приказки, загадки) / уклад. Н. С. Шумада. – Київ : Веселка, 1971. – 112 с.

387. Окказионалізм [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BA%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%BC\(%D1%84%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BA%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%BC(%D1%84%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F)).

388. Олійник І. С. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник / І. С. Олійник, М. М. Сидоренко. – Харків : Прапор, 1997. – 462 с.

389. Педерсен О. Дансько-український пареміологічний словник (у контексті літературних джерел античності, язичництва та християнства) / О. Педерсен. – Донецьк, 2009. – 304 с.

390. Поверхностная структура [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%85%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0.

391. Пословица не мимо молвится: русские пословицы и поговорки с украинскими соответствиями. Нема приповідки без правди: російські прислів'я та приказки з українськими відповідниками / уклад. Н. Беленкова. – Київ : Молодь, 1963. – 179 с.

392. Пословицы и поговорки русского народа / сост. Н. Ш. Шейко. – Москва : Вече, 2006. – 304 с.

393. Пословицы и поговорки русского народа : из сборника В. И. Даля / под. общ. ред. Б. П. Кирдана ; вступ. слово М. А. Шолохова ; послесл. В. П. Аникина. – Москва : Правда, 1987. – 656 с.

394. Пословицы. Поговорки. Загадки / сост., автор предисл. и коммент. А. Н. Мартынова, В. В. Митрофанова. – Москва : Современник, 1986. – 512 с.

395. Пословицы. Поговорки. Загадки в рукописных сборниках XVIII–XX веков / сост.: М. Я. Мельц, В. В. Митрофанова, Г. Г. Шаповалова. – Москва ; Ленинград : Изд-во АН СССР, 1961. – 289 с.

396. Прислів'я та приказки: Людина. Родинне життя. Риси характеру / упоряд. М. М. Пазяк. – Київ : Наук. думка, 1990. – 528 с.

397. Прислів'я та приказки шістьма мовами: близько 2 200 одиниць / уклад. Г. Бігун. – 2-ге вид., випр. і допов. – Київ : Тандем, 2003. – 460 с.

398. Рамзевич Н. К. Словарь гуманитария / Н. К. Рамзевич ; отв. ред. В. К. Журавлев. – Москва : Былина, 1998. – 320 с.

399. Русские пословицы и поговорки / под ред. В. Аникина ; предисл. В. Аникина ; сост.: Ф. Селиванов, Б. Кирдан, В. Аникин. – Москва : Худож. лит., 1988. – 431 с.

400. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

401. Узус [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%B7%D1%83%D1%81>.

402. Українська мова : енциклопедія / упоряд.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. – Київ : Українська енциклопедія, 2000. – 750 с.

403. Українська мова. Енциклопедія. – Київ : Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 2000. – 752 с.

404. Українські приказки, прислів'я і таке інше / уклад. М. Номис ; упоряд., приміт. та вступна стаття М. М. Пазяка. – Київ : Либідь, 1993. – 768 с.

405. Философский словарь / под. ред. И. Т. Фролова. – Москва : Политиздат, 1987. – 590 с.

406. Языковая норма [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://current_pedagogy.academic.ru/873/%D0%AF%D0%97%D0%AB%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%AF_%D0%9D%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%90.

407. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – Москва : Большая российская энциклопедия, 2000. – 2-е изд. – 688 с.

408. A Collection of English Proverbs: Digested Into a Convenient Method for the Speedy Finding Any One Upon Occasion : with Short Annotations : Whereunto are Added Local Proverbs with Their Explications, Old Proverbial Rhythmes, Less Known Or Exotick Proverbial Sentences, and Scottish Proverbs [Electronic resource]. – Access mode : https://books.google.com.ua/books?id=rnlQoxh95VMC&printsec=frontcover&dq=English+proverbs&hl=ru&sa=X&ved=0CEoQ6AEwBGoVChMIwPa_qruRwxIV4hFyCh1rOQuZ#v=onepage&q=English%20proverbs&f=false.

409. A Complete Collection of English Proverbs [Electronic resource]. – Access mode : https://books.google.com.ua/books?id=qIyAQAAMAJ&dq=English+proverbs&hl=ru&source=gbs_navlinks_s.

410. A Comprehensive Dictionary of Literature / [Chief Editor & Copier: Julien D / Bonn]. – Delhi : Abhishek Publications, 2010. – 192 p.

411. A Dictionary of American Proverbs [Electronic resource]. – Access mode : https://books.google.com.ua/books?id=AbJ1tVGmiTgC&printsec=frontcover&dq=English+proverbs&hl=ru&sa=X&ved=0CGoQ6AEwCTgKahUKEwi63J_XxZHHAhUFI3IKHWydBSc#v=onepage&q=English%20proverbs&f=false.

412. Cambridge Advanced Learner's Dictionary ed. by Colin McIntosh. – Fourth edition. – Cambridge University Press, 2013. – 1844 p.

413. Cambridge Advanced Learner's Dictionary Fourth Edition Edited by Colin McIntosh. – Cambridge University Press, 2013. – 1844 p.

414. Dictionary of Proverbs [Electronic resource]. – Access mode : https://books.google.com.ua/books?id=7PMZJqSR4sAC&printsec=frontcover&dq=English+proverbs&hl=ru&sa=X&ved=0CFoQ6AEwBzgKahUKEwi63J_XxZHHAhUFI3IKHWydBSc#v=onepage&q=English%20proverbs&f=false.

415. Emanuel Strauss. Concise Dictionary of European Proverbs / Emanuel Strauss. – Routledge, 2013. – 502 p.

416. English Proverbs [Electronic resource]. – Access mode : https://books.google.com.ua/books?id=SRIfCwAAQBAJ&pg=PT1&dq=English+proverbs+2015&hl=ru&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=English%20proverbs%202015&f=false.

417. English Proverbs with Moral Reflexions [Electronic resource]. – Access mode : https://books.google.com.ua/books?id=bMQ_AAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=English+proverbs&hl=ru&sa=X&ved=0CF8Q6AEwB2oVChMIWPa_qruRxwIV4hFyCh1rOQuZ#v=onepage&q=English%20proverbs&f=false.

418. Folklore : An Encyclopedia [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.newadvent.org/cathen/1146a.htm>.

419. Folklore : an Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art / [ed. by Thomas A. Green]. – Santa Barbara, Denver, Oxford : ABC-CLIO, 1997. – 892 p.

420. George Latimer Apperson. Dictionary of Proverbs (Wordsworth Editions) / George Latimer Apperson, Martin H. Manser. – 2007. – 656 p.

421. Harold V. Cordry The Multicultural Dictionary of Proverbs: Over 20,000 Adages from More Than 120 Languages, Nationalities and Ethnic Groups McFarland / V. Harold. – 2005. – 416 p.

422. Jennifer Speake. Oxford Dictionary of Proverbs / Jennifer Speake. – OUP Oxford, 2015. – 416 p.

423. Jennifer Speake. Oxford Dictionary of Proverbs / Jennifer Speake. – OUP Oxford, 2008. – 400 p.

424. Martin H. Manser. The Facts on File Dictionary of Proverbs Infobase / Martin H. Manser. – Publishing, 2007. – 499 p.

425. Oxford Advanced Learner's Dictionary ed. by A. S. Hornby S. Wehmeier, C. McIntosh, J. Turnbull, M. Ashby. – seventh edition. – New York : Oxford University Press, 2005. – 1715 p.

426. Oxford Dictionary of Proverbs [Electronic resource]. – Access mode : https://books.google.com.ua/books?id=ogm0c8mYtQUC&printsec=frontcover&dq=English+proverbs&hl=ru&sa=X&ved=0CFEQ6AEwBWoVChMIwPa_qruRwIV4hFyCh1rOQuZ#v=onepage&q=English%20proverbs&f=false.

427. Proverbs about Proverbs [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.bartleby.com/346/3.html>.

428. Roget's Thesaurus of English Words and Phrases [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.bartleby.com/110/>.

429. The Matti Kuusi International Type System of Proverbs [Electronic resource]. – Access mode : <http://lauhakan.home.cern.ch/lauhakan/int/cerpint.html>.

430. The Oxford Thesaurus An A-Z Dictionary of Synonyms ed. by L. Urdang. – Clarendon Press, 1991.– 2062 p.

431. The Wordsworth Dictionary of Proverbs / ed. by G. L. Apperson. – London : Words worth Reference, 1995. – 721 p.

432. Thesaurus [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.dictionary.com/browse/good?s=t>.

433. Wolfgang Mieder. Proverbs: A Handbook. – Greenwood Publishing Group, 2004 – 304 p.

434. World Sayings [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.sayings.ru/world/english/>.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

435. A leopard like PepsiCo cannot change its spots [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/sustainablebusiness/blog/pepsico-corporate-social-responsibility-public-health>.

436. Actions speak louder than manager's words [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.thetimes.co.uk/tto/sport/football/premierleague/article3871047.ece>.

437. Alan M. Dershowitz. The Best Defense / M. Dershowitz Alan. – Vintage Books, 1983. – 464 p.

438. Alicia Brent. Samuel Johnson: Man of Words / Brent Alicia. – London, 2014. – 58 p.

439. Alison James. Better Off Wed: Fling To Ring – How To Know Which Finger To Give Him / Alison James. – Polka Dot Press, 2006. – 256 p.

440. Amy Brady. *When All Else Fails...Stand* / Amy Brady. – XulonPress, 2011. – 95 p.
441. August Strindberg. *Twelve Major Plays* / August Strindberg. – New York : AldineTransaction, 2008. – 689 p.
442. Bill Pezza. *Stealing Tomatoes* / Bill Pezza. – Bloomington : AuthorHouse, 2009. – 492 p.
443. Carole Gower. *Okay God Okay...Another Day Another Opportunity to Pray* / Carole Gower. – New Book Publishing.com, 2013. – 126 p.
444. Clifford Florczak. *Maximizing Profitability with Safety Culture Development* / Clifford Florczak. – Boston : Butterworth-Heinemann, 2002. – 325 p.
445. Colleen McCullough. *Bittersweet: A Novel* / Colleen McCullough. – New York : Simon and Schuster, 2014. – 384 p.
446. David Taylor. *The Naked Millionaire: The Ultimate Fast Track Guide to Wealth, Freedom and Fulfillment* / David Taylor. – John Wiley & Sons, 2010. – 298 p.
447. Deborah Hining. *A Sinner in Paradise* / Deborah Hining. – USA : Light Messages Publishing, 2013. – 426 p.
448. Doris E. Bookhart *There's Only One Me!* / E. Doris. – Tate Publishing, 2007. – 284 p.
449. Dorothy James. *A Place to Die: An Inspector Georg Büchner Mystery* / James Dorothy. – Xlibris Corporation, 2010. – 436 p.
450. Dorothea Benton Frank. *Isle of Palms* / Dorothea Benton Frank. – USA : Penguin Group, 2005. – 528 p.
451. Emma Donoghue. *Life Mask* / Emma Donoghue. – Virago : New Ed. edition, 2011. – 616 p.
452. Eric Walters. *Catboy* / Eric Walters. – Canada : Orca Book Publishers, 2011. – 240 p.
453. *Every dog has his day in court* [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.telegraph.co.uk/opinion/2016/06/16/every-dog-has-his-day-in-court/>.

454. Fritz Bazin. Youth Age Crisis / Fritz Bazin. – Xlibris Corporation, 2013. – 72 p.

455. Funny proverbs [Electronic resource]. – Access mode : http://www.guy-sports.com/humor/jokes/jokes_proverbs.htm.

456. Gearge Grant. In the Shadow of Plenty / Gearge Grant. – Christian Liberty Press, 1986. – 150 p.

457. Ginny NiCarthy. Getting Free: You Can End Abuse and Take Back Your Life. Seal Press, 2013. – 464 p.

458. Graham Fulbright. The Man With A Charmed Life: and his part in saving the planet from WWII Troubador Publishing Ltd, 2014. – 580 p.

459. Grant Allen. An African Millionaire BookRix / Grant Allen, 2015. – 263 p.

460. Harold A. Lerch. Two Wrongs Don't Make a Right, But Three Lefts Do Xulon Press / Harold A. Lerch. – 276 p.

461. Heather Kizewski. Swimming With Wild Cats (And Other Exotic Beasts): A Candid Memoir About Surviving Humiliation With Grace / Heather Kizewski. – Bloomington : AuthorHouse, 2007. – 272 p.

462. Jarrad Hewett. Dee Wallace The Big E: Everything is Energy / Jarrad Hewett. – Ozark Mountain Publishing, 2011. – 213 p.

463. Jillian Larkin. The Flappers: Diva / Jillian Larkin. – Random House, 2013. – 288 p.

464. Joanne Shelby-Klein. I Will Do It! / Joanne Shelby-Klein. – Xlibris Corporation, 2011. – 220 p.

465. Julie Baumgold. The Diamond: A Novel / Julie Baumgold. – New York : Simon and Schuster, 2005. – 304 p.

466. Pillai K. School Essays, Letters & Phrases / K. Pillai. – USA : Lotus Press, 2006. – 204 p.

467. Lady Wilde Legends. Charms and Superstitions of Ireland / Lady Wilde Legends. – Courier Corporation, 2012. – 368 p.

468. Larry Writer. *Bumper* / Larry Writer. – Hachette UK, 2011. – 400 p.
469. Laura Lee Guhrke. *The Charade* / Laura Lee Guhrke. – Pocket Books, 2010. – 448 p.
470. Linda Castillo. *Her Last Breath: A Novel* Macmillan / Linda Castillo. – 2013. – 320 p.
471. M. Azizur Rahman. *The Essence of Life* / M. Azizur Rahman. – Strategic Book Publishing & Rights Agency, 2015. – 248 p.
472. Mary Lou Quinn. *Lost and Found* / Mary Lou Quinn. – Bloomington : AuthorHouse, 2014. – 324 p.
473. May Agnes Fleming. *The Gypsy Queen's Vow* / May Agnes Fleming. – The Floating Press, 2014. – 500 p.
474. Miles Brignall [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/money/2005/jan/13/insurance.lloydstsbgroup>.
475. *Out of sight, but not out of mind* [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/music/2008/nov/09/guns-roses-eminem-miranda-sawyer>.
476. Page of Alasdair Raid [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.thetimes.co.uk/tto/sport/rugbyunion/article4443521.ece>.
477. Page of Anna Pitts [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/education/2013/sep/26/6-things-that-can-go-wrong-at-uni>.
478. Page of Ben Child [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/film/filmblog/2016/jul/13/the-hidden-messages-childrens-movies>.
479. Page of Ben Macintyre [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.thetimes.co.uk/tto/opinion/columnists/benmacintyre/article2817546.ece>.
480. Page of Catherine de Lange [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/science/2014/jan/13/no-pain-no-gain-exercise-heart-health-dementia-cancer>.

481. Page of Cosima Marriner [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/business/2006/mar/15/citydiary>.

482. Page of Dan Pearson [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2007/nov/04/gardes>.

483. Page of Eddie Butler [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/sport/2009/oct/29/breakdown-warren-gatland-premiership-england>.

484. Page of Eva Wiseman [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/?lifeandstyle/2011/jan/09/this-much-know-jane-fonda>.

485. Page of Ewen MacAskill [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/world/2014/dec/17/alan-gross-free-cuba-us-foreign-policy-move-on>.

486. Page of George Loomis [Electronic resource]. – Access mode : http://www.nytimes.com/2010/03/03/arts/03iht-Loomis3.html?_r=0.

487. Page of Glenn Collins [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.nytimes.com/1985/01/14/style/marriage-does-distance-make-the-heart-fonder.html>.

488. Page of Hari and Jake [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/money/cartoon/2011/jul/21/writing-a-will-family-finances>.

489. Page of Heather Connon [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/money/2007/apr/22/shares.moneyinvestments>.

490. Page of Helen Carter [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/media/2009/dec/27/familiarity-breeds-bbc-success>.

491. Page of Henry Winter [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.telegraph.co.uk/sport/football/11042361/Love-of-money-is-at-the-root-of-all-evil-for-promising-young-players-in-England.html>.

492. Page of James Derounian [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/local-government-network/2013/jul/05/country-life-poverty-and-ill-health>.

493. Page of Jane Dudman [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/public-leaders-network/2013/jan/17/datablog-public-bodies-visualisation-statistics>.

494. Page of Jay Rayner [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2012/nov/18/slow-cooking-jay-rayner>.

495. Page of Jenson Button [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/sport/2009/jun/07/jenson-button-brawn-turkey>.

496. Page of Jess Cartner-Morley [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2011/mar/11/autumn-fashion-catwalk-sexy>.

497. Page of Jonathan Glancey [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/film/2002/aug/23/artsfeatures2>.

498. Page of Jonathan Wright [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/culture/tvandradioblog/2009/jun/08/ashes-to-ashes-third-season>.

499. Page of Lenore Taylor [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/australia-news/2016/feb/12/a-week-is-a-long-time-in-politics-and-this-one-may-take-a-long-time-to-fix>.

500. Page of Liam Fay [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/culture/article187201.ee>.

501. Page of Lisa Bachelor [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/money/2012/feb/03/distance-learning>.

502. Page of Louise Tickle [Electronic resource]. –
Access mode : <https://www.theguardian.com/money/2008/jan/12/workandcareers.graduates>.

503. Page of Lyn Gardner [Electronic resource]. –
Access mode : <https://www.theguardian.com/stage/2006/apr/06/theatre3>.

504. Page of Malalai Joya [Electronic resource]. –
Access mode : <http://www.theguardian.com/commentisfree/cifamerica/2009/nov/30/obama-afghanistan-troops>.

505. Page of Maurice Mcleod [Electronic resource]. –
Access mode : <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/aug/09/oprah-winfrey-racism-switzerland-trois-pommes>.

506. Page of Michele Simon [Electronic resource]. –
Access mode : <http://www.theguardian.com/sustainable-business/blog/pepsico-corporate-social-responsibility-public-health>.

507. Page of Miranda Sawyer [Electronic resource]. –
Access mode : <http://www.theguardian.com/music/2008/nov/09/guns-roses-eminem-miranda-sawyer>.

508. Page of Morris Davis [Electronic resource]. –
Access mode : <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/feb/28/honesty-best-policy-evidence>.

509. Page of Nils Pratley [Electronic resource]. –
Access mode : <http://www.theguardian.com/business/nils-pratley-on-finance/2014/aug/13/g4s-half-year-results-share-price-jumps>.

510. Page of Oliver Burkeman [Electronic resource]. –
Access mode : <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2007/oct/27/healthandwellbeing.-features2>.

511. Page of Oliver James [Electronic resource]. –
Access mode : <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2005/may/01/healthandwellbeing>.

512. Page of Organ Grinder [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/media/organgrinder/2009/jun/09/daily-telegraph-mps-expenses>.

513. Page of Pam Belluck [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.nytimes.com/1995/11/07/nyregion/mix-match-live-learn-school-embraces-dizzying-blend-students-tongues.html>.

514. Page of Paul MacInnes [Electronic resource]. – Access mode : www.theguardian.com/music/2013/apr/18/josh-kumra-good-things-review.

515. Page of Paul Weaver [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/sport/2004/sep/06/cricket.iccchampionstrophy2004>.

516. Page of Rebekah Higgitt [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/science/2013/oct/27/clock-change-challenge>.

517. Page of Rhys Blakely [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.thetimes.co.uk/tto/health/news/article4398317.ece>.

518. Page of Russell Baker [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.nytimes.com/1985/08/03/opinion/observer-just-like-jolson.html>.

519. Page of Sam Murphy [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/the-running-blog/2014/oct/09/is-heel-striking-the-enemy-of-good-running-form>.

520. Page of Sean Michaels [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/music/2009/nov/06/rihanna-chris-brown>.

521. Page of Steve Playle [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/money/2010/feb/13/clearview-stoves-cancelled-order-deposit>.

522. Page of Steve Rose [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/travel/2006/may/01/travelnews.museums>.

523. Page of Stuart Heritage [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/film/filmblog/2012/jun./14/will-smith-sequel-hancock>.

524. Page of Stuart Millar [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/technology/2001/aug/04/viruses.security>.

525. Page of Tauriq Moosa [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/science/brain-flapping/2014/jan/24/rubbish-music-musical-tastes>.

526. Page of Tim Lott [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2013/aug/16/extended-family-safety-net-comfort-blanket>.

527. Page of Tim Lott [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/aug/13/why-cant-be-friends-survey-friendless>.

528. Page of Tony Cascarino [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.thetimes.co.uk/tto/sport/football/premierleague/article3871047.ece>.

529. Page of Vicky Frost [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/tv-and-radio/tvandradioblog/2012/dec/12/christmas-cookery-tv-nigella-gordon>.

530. Page of Yotam Ottolenghi [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2013/jun/28/ricotta-recipes-yotam-ottolenghi>.

531. Pamela Evans. *Maggie of Moss Street* / Pamela Evans. – Hachette UK, 2012. – 336 p.

532. Patricia A. Marx *Him Her, Him Again, the End of Him* / A. Patricia. – Simon and Schuster, 2007. – 232 p.

533. Patricia Sprinkle. Who Invited the Dead Man? / Patricia Sprinkle. YLA, 2016. – 272 p.

534. Patricia Talbott. Women of Purpose and Destiny: What On Earth Are You Here For! / Patricia Talbott. – Bloomington : AuthorHouse, 2013. – 386 p.

535. Robert J. Klotz. The Politics of Internet Communication / Robert J. Klotz. – Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2004. – 259 p.

536. Russel Sharrock. SPIRITUAL WARFARE: A Struggle for Truth / Russel Sharrock. – Lulu.com, 2007. – 409 p.

537. Samuel Yardley. Wake Up And Smell The Coffee / Samuel Yardley. – Page Publishing Inc., 2015. – 256 p.

538. Sandy Goldin. A Friend in Need Infinity Publishing / Sandy Goldin. 2002. – 224 p.

539. Sin Mong Wong. The Journey Through Four Seasons of Life / Sin Mong Wong. – Xlibris Corporation, 2015. – 308 p.

540. Soren Kierkegaard. Either / Or: A Fragment of Life Penguin UK / Soren Kierkegaard. – 2004. – 640 p.

541. Spare the road [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/commentisfree/2007/jan/02/sparet/herod>.

542. Stephen J. Briggs Forever And Never...amen / J. Stephen. – Dr. Stephen J. Briggs, 2006. – 116 p.

543. Tim Phillips. Knockoff: The Deadly Trade in Counterfeit Goods: The True Story of the World's Fastest Growing Crimewave / Tim Phillips. – Kogan Page Publishers, 2007. – 256 p.

544. To sound mind in a sound body physical exercise is necessary [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/notesandqueries/query/0,-204005,00.html>.

545. Tucker Smallwood. Return to Eden / Tucker Smallwood. – Raleigh, North Carolina : Lulu.com, 2006. – 244 p.

546. Vicki Delany. Scare the Light Away / Delany Vicki. – Scottsdale, Arizona : Poisoned Pen Press Inc., 2012. – 337 p.

547. Weekend planer [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2009/jun/20/weekend-planner>.

548. Werewere Liking. The Amputated Memory: A Song-novel / Werewere Liking, Marjolijn De Jager. – Feminist Press at CUNY, 2007. – 445 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

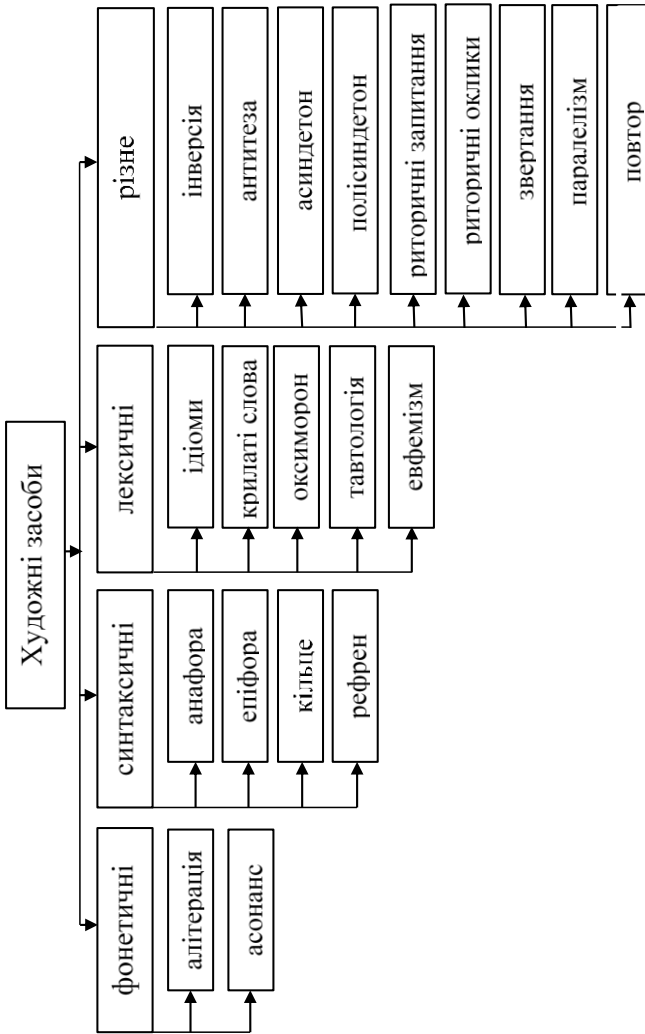
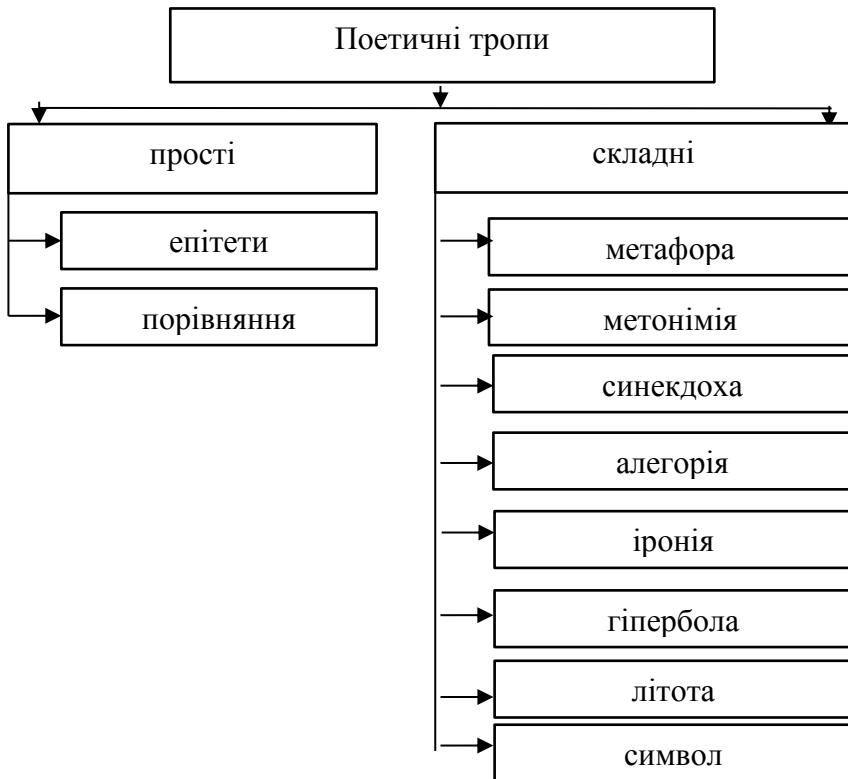

Рисунок А.1 – Схема художніх засобів

Рисунок А.2 – Схема поетичних тропів

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 – Семантичне наповнення лексеми *Good* (за словником The Oxford Thesaurus)

Базове слово <i>Good</i>	Слова-алоніми базового слова <i>Good</i>
1	2
<i>Good</i>	➤ <u>profit</u> or <u>advantage</u>; worth; <u>benefit</u>; ➤ excellence or merit; kindness; ➤ moral righteousness; virtue
advantage	➤ any state, circumstance, opportunity, or means specially favorable to success, interest, or any desired end; ➤ <u>benefit</u>; <u>gain</u>; <u>profit</u>; ➤ superiority or ascendancy; ➤ a position of superiority
benefit	➤ something that is advantageous or <u>good</u>; <u>an advantage</u>; ➤ a payment or gift, as one made to help someone or given by an employer, an insurance company, or a public agency; ➤ a theatrical performance or other public entertainment to raise money for a charitable organization or cause; ➤ an act of kindness; <u>good deed</u>; benefaction
gain	➤ <u>profit</u> or <u>advantage</u>; ➤ an increase or advance; ➤ <u>gains</u>, <u>profits</u> or winnings; ➤ the act of <u>gaining</u>; acquisition;
weal	➤ well-being, prosperity, or happiness ➤ wealth or riches; ➤ the body politic; the state

Продовження таблиці Б.1

1	2
profit	➤ pecuniary <u>gain</u> resulting from the employment of capital in any transaction; ➤ the monetary surplus left to a producer or employer after deducting wages, rent, cost of raw materials, etc.; ➤ <u>advantage</u>; <u>benefit</u>; <u>gain</u>

Таблиця Б.2 – Семантичне наповнення лексики *Evil* (за словником The Oxford Thesaurus)

Базове слово <i>Evil</i>	Слова-алоніми базового слова <i>Evil</i>
1	2
<i>Evil</i>	➤ that which is <u>evil</u>; <u>evil</u> quality, intention, or conduct; ➤ the force in nature that governs and gives rise to wickedness and sin; ➤ the wicked or immoral part of someone or something; ➤ <u>harm</u>; <u>mischief</u>; misfortune; ➤ anything causing <u>injury</u> or <u>harm</u>; ➤ a <u>harmful</u> aspect, effect, or consequence; ➤ a disease
harm	➤ physical <u>injury</u> or mental <u>damage</u>; <u>hurt</u> ➤ moral <u>injury</u>; <u>evil</u>; <u>wrong</u>

Продовження таблиці Б.2

1	2
mischief	➤ conduct or activity that playfully causes petty annoyance; ➤ a tendency or disposition to tease, vex, or annoy; ➤ a vexatious or annoying action; ➤ <u>harm</u> or trouble, especially as a result of an agent or cause; ➤ an <u>injury</u> or <u>evil</u> caused by a person or other agent or cause; ➤ a cause or source of <u>harm</u>, <u>evil</u>, or annoyance; ➤ the devil
damage	➤ <u>injury</u> or <u>harm</u> that reduces value or usefulness; ➤ <u>damages</u>, <i>Law.</i> the estimated money equivalent for detriment or <u>injury</u> sustained. ➤ Often, <u>damages</u>. <i>Informal.</i> cost; expense; charge
wrong	➤ that which is <u>wrong</u>, or not in accordance with morality, goodness, or truth; <u>evil</u>; ➤ an injustice
injury	➤ <u>harm</u> or <u>damage</u> that is done or sustained; ➤ to escape without <u>injury</u>; ➤ a particular form or instance of <u>harm</u>; ➤ wrong or injustice done or suffered

Продовження додатка Б

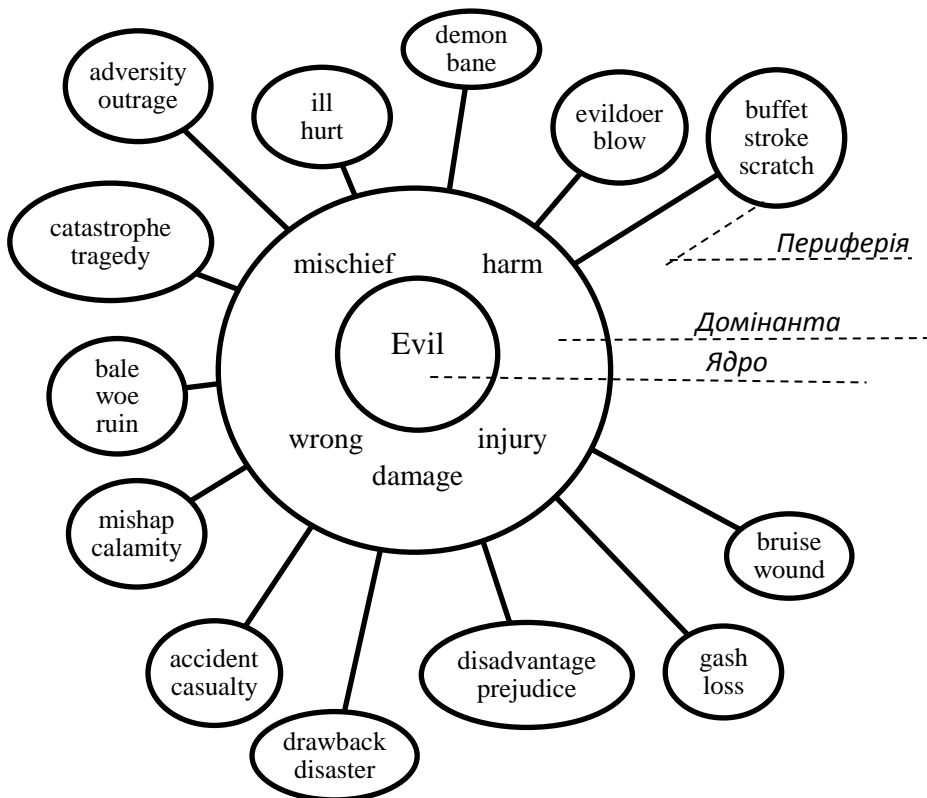

Рисунок Б.1 – Семантичне поле лексеми **Evil** (за словником *The Oxford Thesaurus* – 26 слів-алонімів)

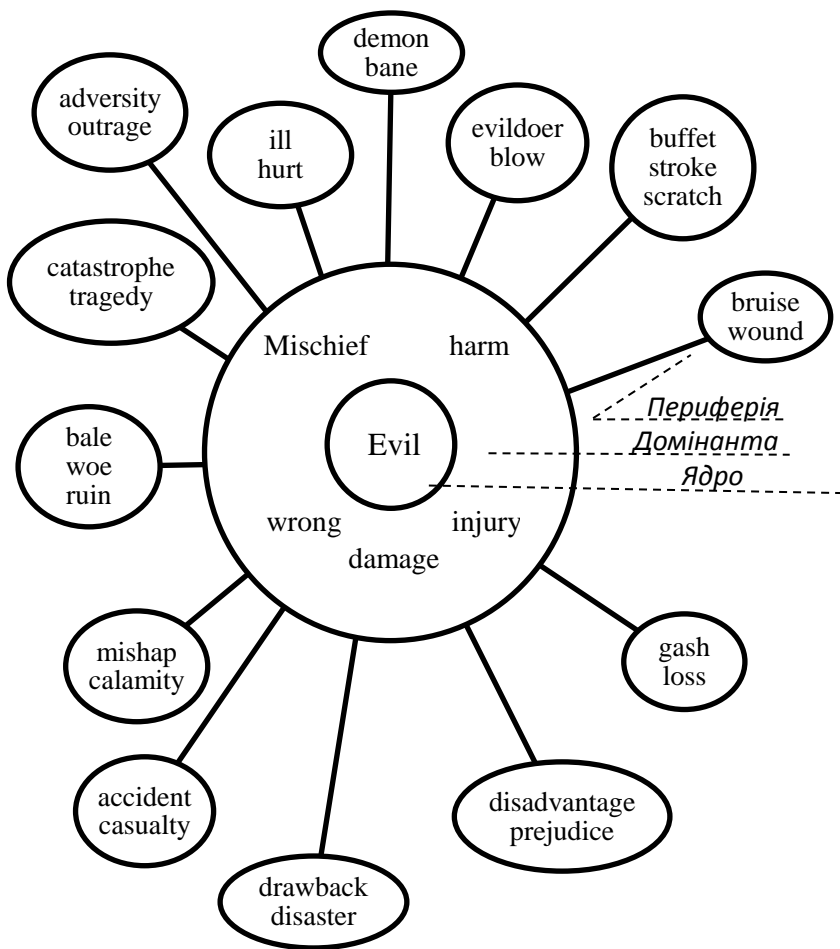

Рисунок Б.2 – Семантичне поле лексеми *Evil* (за словником *The Oxford Thesaurus* – 35 слів-алонімів)

ДОДАТОК В

Таблиця В.1 – Семантичне наповнення лексеми *Good* (за словником Cambridge Advanced Learner's Dictionary)

Базове слово <i>Good</i>	Слова-алоніми базового слова <i>Good</i>
1	2
<i>Good</i>	➤ something that is an <u>advantage</u> or help to a person or situation; ➤ the state of being healthy or in a satisfactory condition; ➤ to improve someone's health or life; ➤ that which is morally <u>right</u>; ➤ all the people who are morally <u>good</u>
benefit	➤ a helpful or <u>good</u> effect, or something intended to help; ➤ an <u>advantage</u> such as medical insurance, life insurance, and sick pay, that employees receive from their employer in addition to money; ➤ the money given by the government to people who need financial help, for example because they are cannot find a job; ➤ an event such as a concert, performance, etc. that is organized in order to raise money for people in need
advantage	➤ a condition giving a greater chance of success to use things in a situation; ➤ disapproving to treat someone badly in order to get something <u>good</u> from them;

Продовження таблиці В.1

1	2
	➤ the word used in tennis when a player has won the point after Deuce
profit	➤ money that is earned in trade or business, especially after paying the costs of producing and selling goods and services; ➤ the <u>good</u> result or advantage that can be achieved by a particular action or activity
use	➤ a purpose for which something is used; ➤ the act of using something, or a period of time when something is being used or can be used; ➤ to <u>use</u> something that is available; ➤ permission to use something, or the ability to use something; ➤ an action that reduces or finishes the amount of something available, by eating it, burning it, writing on it, or by a chemical reaction; ➤ one of the meanings of a word, or the way that a particular word is used
right	➤ the right side; ➤ political parties or people that have traditional opinions, and that believe in low taxes, property, and industry being privately owned, and less help for the poor; ➤ what is considered to be morally <u>good</u> or acceptable; ➤ the fact that a person or animal can expect to be treated in a fair, morally acceptable, or legal way, or to have the things that are necessary for life

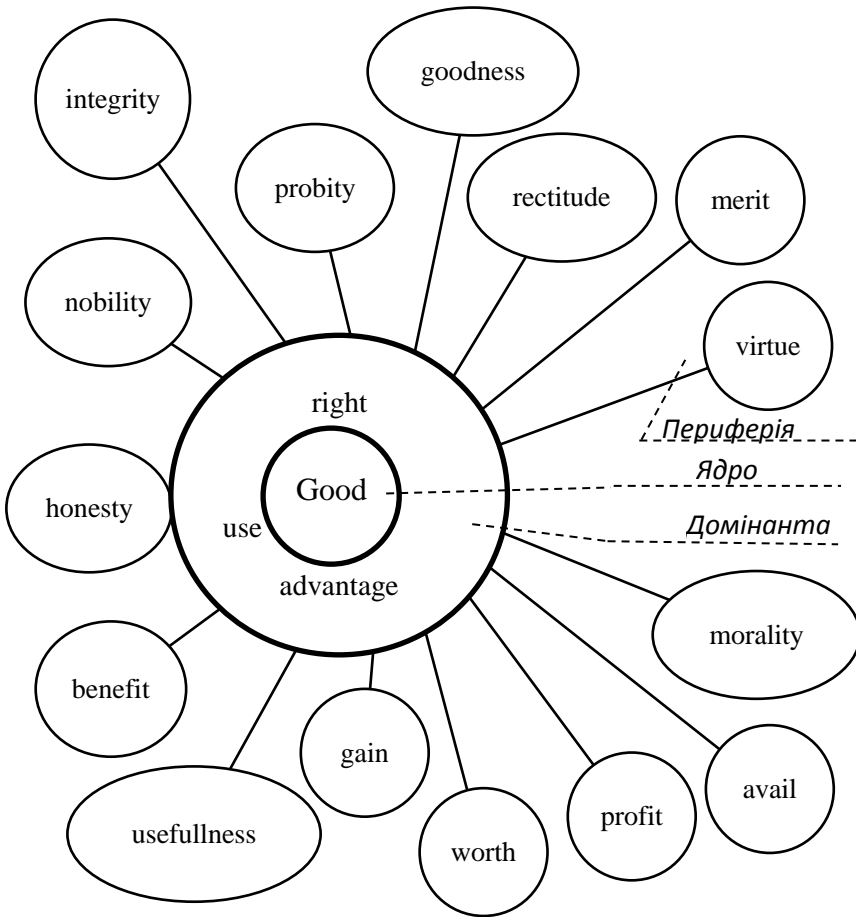

Таблиця В.2 – Семантичне наповнення лексики *Evil* (за словником Cambridge Advanced Learner's Dictionary)

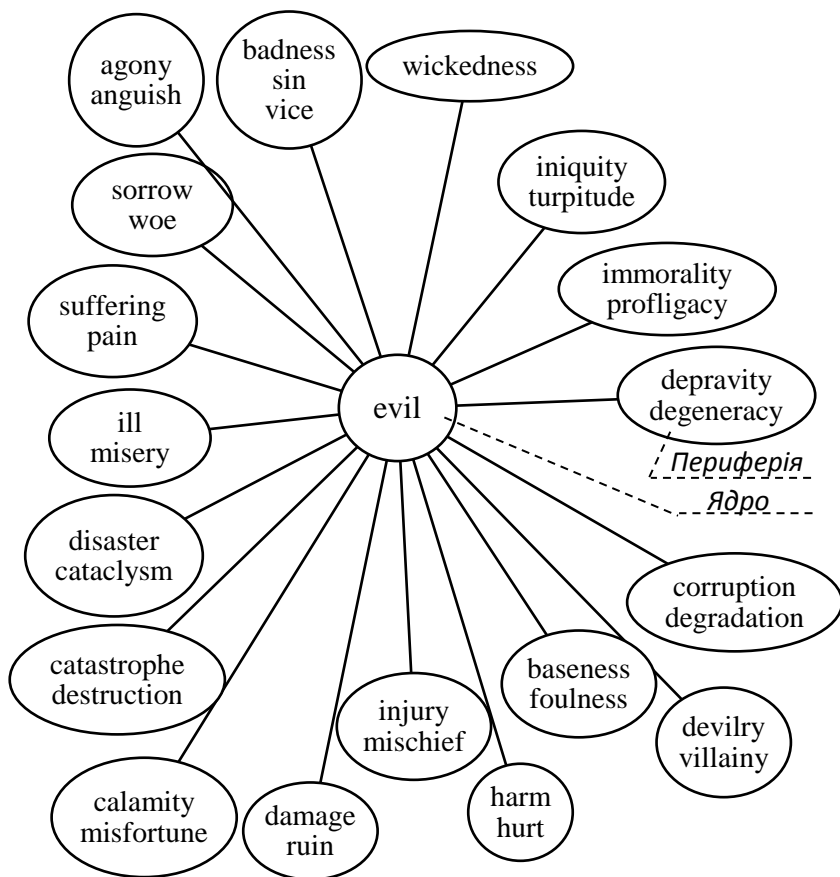
Базове слово <i>Evil</i>	Слова-алоніми базового слова <i>Evil</i>
1	2
evil	➤ something that is very <u>bad</u> and <u>harmful</u>
badness	➤ the quality of being <u>evil</u> or morally unacceptable
turpitude	➤ formal <u>evil</u>
harm	➤ physical or other <u>injury</u> or <u>damage</u>
hurt	➤ emotional <u>pain</u>
injury	➤ physical <u>harm</u> or <u>damage</u> to someone's body caused by an accident or an attack
mischief	➤ behavior, especially a child's, that is slightly bad but is not intended to cause serious <u>harm</u> or <u>damage</u>; ➤ a mischievous child; ➤ informal <u>damage</u> or <u>harm</u>
damage	➤ <u>harm</u> or <u>injury</u>
catastrophe	➤ a sudden event that causes very great trouble or <u>destruction</u>; ➤ a bad situation
ruin	➤ the process or state of being spoiled or destroyed; ➤ a situation in which a person or company has lost all their money or their reputation; ➤ the broken parts that are left from an old building or town;

Продовження таблиці В.2

1	2
	➤ to be in extremely bad state
calamity	➤ a serious accident or bad event causing <u>damage</u> or <u>suffering</u>
destruction	➤ the act of destroying something, or the fact of being destroyed
disaster	➤ an event which is results in great <u>harm</u> , <u>damage</u> or death, or serious difficulty
cataclysm	➤ literary an event that causes a lot of <u>destruction</u> , or a sudden violent change
ill	➤ formal or old-fashioned <u>harm</u> ; ➤ a problem
suffering	➤ physical or mental <u>pain</u> that a person or animal is feeling
pain	➤ a feeling of physical <u>suffering</u> caused by <u>injury</u> or illness; ➤ emotional or mental <u>suffering</u>
agony	➤ extreme physical or mental <u>pain</u> or <u>suffering</u>
anguish	➤ extreme unhappiness caused by physical or mental <u>suffering</u>

*Рисунок В.1 – Семантичне поле лексеми **Good**
 (за словником Cambridge Advanced Learner's Dictionary –
 19 слів-алонімів)*

*Рисунок В.2 – Семантичне поле категорії **Evil**
 (за словником Cambridge Advanced Learner's Dictionary –
 37 слів-алонімів)*

ДОДАТОК Г

Глосарій термінів та понять

Атрактор – інформаційний об'єкт, що має набір параметрів, значень, які спрямовують С-систему до нової цілі, «притягуючи» її до нового стану рівноваги [195, с. 16].

Афоризм (від грец. *aphorismos*) – це вислів, що виражає в лаконічній, художньо-загостреній формі узагальнену, завершену думку [366].

Варіативність – представлення декількома варіантами [368].

Дискурс – тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, письмову, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», що залежать від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів [21, с. 138].

Загадка – особливий фольклорний жанр, текст мікродіалогу якого має креативно-повчальну спрямованість та розважально-тренувальне функціональне призначення, що реалізується завдяки асоціативно-креативному механізму переосмислення знання, наявного у свідомості реципієнта [266, с. 516].

Канон – твердо встановлене правило, усталена норма.

Канонічний – визнаний зразковим, твердо встановлений; узаконений.

Мова – це організм, який постійно і вічно себе породжує. Це найважливіша діяльність людського духу, що є основою всіх інших видів людської діяльності. Вона постає як енергетичне (динамічне) явище, гнучка система, що розвивається за власними законами [22, с. 41–42].

Мовна норма – сукупність найбільш стійких традиційних реалізацій мовної системи, відібраних та закріплених у процесі суспільної комунікації [406].

Модифікація – видозміна предмета або явища, що характеризується появою його нових ознак, властивостей зі збереженням сутності [383, с. 535].

Оказіоналізм (від. лат. *Occasionalis* – випадковий) – індивідуально-авторський неологізм, утворений поетом чи письменником відповідно до існуючих у мові непродуктивних словотворних моделей і використовується виключно в умовах певного контексту як лексичний засіб художньої чи лексичної гри. Зазвичай оказіоналізми не знаходять широкого вжитку і не входять у словниковий запас мови [387].

Приказка – це номінативна одиниця, що позбавлена статусу комунікативно-ситуативного судження, присуду. Це – образи слів, блок судження, частина прислів'я. Основним маркером приказок є синтаксична незакінченість. Приказка називає предмет, явище, факт. Прислів'я емпатує висловлення закінченої думки, обґрунтовану оцінку, присуд та зауваження [298, с. 80].

Прислів'я – це комунікативні одиниці вищого гатунку, що позначені ущільненістю, образністю, високим антропоцентризмом, дидактичною валоративністю, предикативністю суджень, побутовою топікальністю та розмовним стилем [298, с. 80].

Прислів'я – це комунікативні автономні одиниці, які мають форму невеликого тематичного тексту, що не

містить заголовка, є конденсацією спостереження та в яких домінує синкретична (інформативно-впливова) функція. Зазначені комунікативні одиниці характеризуються давністю походження, належністю до різних типів дискурсу, специфікою їх поверхневої та глибинної структур.

Публіцистичний дискурс (*publicistic discourse*) – ідеологічно-структурована друківаними засобами масової інформації символічна система, що відповідає інтересам домінуючої соціальної групи, зумовлює процес сприйняття соціального контексту. В рамках цієї системи відбуваються репрезентація та коригування соціального контексту [96].

Репелер (*антиатрактор*) – набір параметрів та їх значень, які «відштовхують» С-систему від стану рівноваги та вводять обмеження різної природи на свободу прагнення її до нового рівноважного стану [195, с. 16].

Синергетика – наука про саморозвиток складних нерівноважних систем, що складаються з досить різномірних елементів (поблизу рівноваги немає ніякого розвитку) [206, с. 13].

Система – сукупність елементів, що перебувають у взаємозв'язках між собою та утворюють певну цілісність, єдність [405, с. 427].

Структура – внутрішня будова системи, зумовлена існуванням стійких зв'язків між її частинами (елементами, підсистемами) [287, с. 462].

Трансформація – це зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей та ін. чого-небудь.

Узус (від лат. *usus* – використання, вживання) – в мовознавстві, прийняте в певному суспільстві вживання мовних засобів – слів, фразеологізмів тощо. Узус протиставляється оказіональному, тимчасовому чи індивідуальному використанню [401].

Фольклорні тексти малої форми – тексти, що містять не більше ніж 2 000 слів, до яких належать легенди, міфи, казки, байки, притчі, прислів'я, загадки, повір'я, скоромовки, заговори, анекдоти тощо, а також тексти фольклорних жанрів поетичної й поетично-музичної природи (балади, частівки, лічилки) та тексти, що не існують самостійно, якщо не приєднані до мовленнєвого контексту (приказки, погрози, прокляття, ритуальні заклики, прикмети), провідними специфічними ознаками яких слугують: компактність стилістичних прийомів і виразних засобів, логічність і лаконічність викладу етичної ідеї, відсутність надлишкової інформації, простота композиційної будови, які й забезпечують їх лапідарність [266, с. 519–520].

Художній дискурс (*literary discourse*) – це закріплена в мовленнєвому просторі повторювана функціонально-сміслова єдність комунікативно-організованих системних ознак, яка на відміну від інших типів дискурсів моделює культурно-мовний універсум певної доби у вимірі екзистенційної цілісності на основі дії поетичної функції мови [38].

Наукове видання

Овсянко Олена Леонідівна

**МОДИФІКАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ЇВ
У СВІТЛІ СИНЕРГЕТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ**

Монографія

Художнє оформлення обкладинки О. Л. Овсянко
Редактор О. Ф. Дубровіна
Комп'ютерне верстання О. Л. Овсянко

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 18,36. Обл.-вид. арк. 18,94. Тираж 300 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.